2024

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yasemin TAŞPINAR

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AHMED KARAHİSARİ MUSHAFINDA BULUNAN HİZİP GÜLLERİNİN TEZHİP TASARIMI AÇISINDAN İNCELENMESİ VE GÜNCEL TASARIMLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yasemin TAŞPINAR

SANAT VE TASARIM ANABİLİM DALI

ANKARA, 2024

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AHMED KARAHİSARİ MUSHAFINDA BULUNAN HİZİP GÜLLERİNİN TEZHİP TASARIMI AÇISINDAN İNCELENMESİ VE GÜNCEL TASARIMLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yasemin TAŞPINAR

SANAT VE TASARIM ANABİLİM DALI

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Seçil KARTOPU

ANKARA, 2024

ONAY SAYFASI

Yasemin TAŞPINAR tarafından hazırlanan "Ahmed Karahisari Mushafında Bulunan Hizip Güllerinin Tezhip Tasarımı Açısından İncelenmesi ve Güncel Tasarımlar" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat ve Tasarım Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi	**Kabul / Red**	**Kurumu**	**İmza**
Doç. Dr. Seçil Kartopu	Kabul ☒ Red ☐	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi / Mimarlık ve Güzel Sanatlar Fakültesi / Görsel İletişim Tasarımı	
Doç. Dr. İhsan Toktaş	Kabul ☒ Red ☐	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi / Mimarlık ve Güzel Sanatlar Fakültesi / Endüstriyel Tasarım	
Doç Dr. Pınar Toktaş	Kabul ☒ Red ☐	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi / Sanat ve Tasarım Fakültesi / Geleneksel Türk Sanatları	

Tez Savunma Tarihi: 25 / 07 / 2024

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat ve Tasarım Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Unvan / Ad Soyad

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. Tarih (25.07.2024)

İmza

Yasemin TAŞPINAR

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasına başlarken beni her anlamda özgür bırakan, bilimsel düşünceyi yaşam biçimi olarak algılamamı sağlayan, yüksek lisans programına başladığımdan bu yana beni her zaman destekleyen sayın hocam, danışmanım, Doç. Dr. Seçil Kartopu'na teşekkürlerimi sunarım. Her ihtiyaç duyduğum noktada beni yönlendirişi ve sevecenliği için sonsuz teşekkürler.

Tezhip ile ilgili eğitim sürecimin başından bu yana, bana aktardığı kıymetli bilgi ve tecrübesi ile ve tez çalışmamda karşılaştığım zorluklarda bana olan desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, beni tezhip sanatında yetiştiren, kıymetli hocam; müzehhibe ve hattat Zübeyde Kayrak'a şükranlarımı sunarım.

Bu eğitim sürecindeki yoğunluğumdan ötürü, sevgi, sabır ve anlayışları ile her daim yanımda olan ve beni destekleyen sevgili eşim Taha Yasin Taşpınar'a, canım yavrularım Elif Defne Taşpınar ve Ömer Ensar Taşpınar'a ve gösterdikleri destekler için kıymetli annem Meryem Duman'a ve kıymetli babam Hüseyin Duman'a ayrıca çok teşekkür ederim.

25/07/2024

Yasemin Taşpınar

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI i
BEYAN ii
TEŞEKKÜR iii
İÇİNDEKİLER iv
ÖZET vi
ABSTRACT vii
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ viii
ŞEKİLLER DİZİNİ ix
GÖRSELLER DİZİNİ xi
ÇİZİMLER DİZİNİ xv
GİRİŞ 1
1. XVI. YY. OSMANLI DEVLETİNDE KÜLTÜR VE SANAT ORTAMI 4
2. AHMED KARAHİSARİ HAYATI VE ESERLERİ 10
2.1. Hayatı 10
2.2. Eserleri ve Öğrencileri 11
2.3. Mushafı 13
3. TEZHİP SANATI 19
4. TEZHİP SANATINDA KULLANILAN TEKNİKLER 23
4.1. Zemini Boyalı Klasik Tezhip Tekniği 23
4.2. Halkâr Tekniği 23
4.3. Negatif (Havalı-Çift Tahrir) Tekniği 24
4.4. Münhani Boyama Tekniği 24
4.5. Zerefşan Tekniği 24
4.6. Zer-ender-zer Tekniği 25
4.7. Haliçişi Tekniği 25
5. TEZHİP SANATINDA KULLANILAN MOTİFLER 26
5.1. Bitkisel Motifler 28
5.2. Hayvansal Motifler 33
5.3. Geometrik Motifler 38
5.4. Bulut 39
5.5. Çintemani 41
5.6. Hayvan Motifleri 42

5.7. Geçme-Zencerek 43
5.8. Tığ 45
6. MUSHAFLARIN BEZENMESİ 46
6.1. Zahriye Tezhibi 46
6.2. Ser-Levha Tezhibi 47
6.3. Sure Başı Tezhibi 48
6.4. Koltuk Tezhibi 49
6.5. Gül Tezhibi 50
6.5.1. Hamse Gülü 50
6.5.2. Aşere (Aşr) Gülü 52
6.5.3. Secde Gülü 54
6.5.4. Hizip (Hizb) Gülü 56
6.5.5. Nısıf (Nısf) Gülü 57
6.5.6.Cüz Gülü 57
6.6. Duraklar 58
6.7. Hatime Tezhibi 59
6.8. Beyne's-sütur Tezhibi 61
7. AHMED KARAHİSARİ MUSHAFINDA BULUNAN HİZİP GÜLLERİ, DESEN ANALİZLERİ ve GÜNCEL TASARIMLAR 62
7.1. Formlarına Göre Sınıflandırma 63
7.1.1. Stilize Edilmiş Hatayi Formundaki Hizip Gülleri 131
7.1.2. Şemse Formundaki Hizip Gülleri 159
7.1.3. Madalyon Formundaki Hizip Gülleri 172
8. SONUÇ VE ÖNERİLER 189
KAYNAKLAR 192
EKLER 201

ÖZET

Ahmed Karahisari Mushafında Bulunan Hizip Güllerinin Tezhip Tasarımı Açısından İncelenmesi ve Güncel Tasarımlar

XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti, ilim, mimari ve sanat alanlarında altın çağını yaşamış ve bu dönemde üretilen eserler, kendi özgün karakterini yansıtarak sonraki nesillere ilham vermiştir.

Bu tez çalışması, ünlü Osmanlı Devleti hattatı Ahmed Karahisari'nin Mushafında yer alan hizip güllerinin tezhip tasarımı açısından detaylı bir şekilde incelenmesini ve geleneksel tasarımların günümüz tasarım anlayışı ile nasıl yeniden yorumlanabileceğini ele almaktadır. Tezhip sanatı, İslam sanatları içerisinde önemli bir yer tutmakta olup, estetik unsurlarıyla dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, çalışmanın amacı, tarihi ve sanatsal değer taşıyan hizip güllerinin tasarım özelliklerini analiz ederek, modern tasarım anlayışına uygun yeni yaklaşımlar sunmak ve dijital anlamda sanatsal kazanımlar sağlamaktır.

Çalışmada, Ahmed Karahisari'nin hayatı, eserleri ve öğrencileri ve Mushafında kullandığı tezhip teknikleri üzerinde durulmuştur. Tezhip kavramı ele alınıp, tezhip sanatında kullanılan motifler anlatılmıştır ve Kur'an-ı Kerim tezyinatında Mushafların bezenmesi konusu ele alınmıştır. Geleneksel motiflerin günümüz sanat ve tasarım anlayışı ile nasıl uyumlu bir şekilde kullanılabileceği incelenmiştir.

Ahmet Karahisârî Mushafının dijital görselleri Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Milli Saraylar İdaresi Başkanlığından talep edilmiş ve alınmıştır. Topkapı Sarayı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu'na Hırka-ı Saadet 5 envanter numarası ile kayıtlı olan 65 adet dijital hizip gülü görseli temin edilmiştir. Ayrıca eserin tıpkıbasımına ulaşılmıştır. Bu şekilde eserin hizip gülleri üzerinde detaylı çalışılarak, desenler incelenmiş, dijital çizim programları aracılığıyla çizilmiş ve analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tezhip, Hizip Gülü, Dijital Sanat, Tasarım

ABSTRACT

Examination of the Faction Roses Found in the Ahmed Karahisari Mushaf in Terms of Illumination Design and Current Designs

In the 16th century, the Ottoman Empire experienced a golden age in science, architecture and the arts, producing works that reflected their unique character and inspired future generations.

This thesis examines the design of the faction motifs in the manuscript of the renowned Ottoman calligrapher Ahmed Karahisari in detail, exploring how traditional designs can be reinterpreted within contemporary design perspectives. Illumination art holds a significant place within Islamic arts, attracting attention with its aesthetic elements. In this context, the aim of the study is to analyze the design features of faction motifs, which hold historical and artistic value, and to offer new approaches suitable for modern design perspectives while achieving artistic gains in the digital realm.

The study focuses on Ahmed Karahisari's life, works, his students and the illumination techniques used in his Mushaf. The concept of illumination is discussed, motifs used in illumination art are described, and the embellishment of Qur'anic manuscripts with illuminations is examined. The compatibility of traditional motifs with contemporary art and design principles has been examined.

The digital images of the Ahmed Karahisari Mushaf were requested and obtained from the Presidency of the Republic of Turkey, National Palaces Directorate. 65 digital images of faction roses registered under inventory number Hırka-ı Saadet 5 in the Topkapı Palace Manuscripts and Printed Works Collection have been obtained. Additionally, a facsimile of the work has been obtained. In this way, detailed studies have been conducted on the faction roses of the work, patterns have been examined, drawn using digital drawing programs, and analyzed.

Keywords: Illumination, Faction Rose, Digital Art, Design

SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

CIEPO	:	International Committee for Pre-Ottoman and Ottoman Studies
cm	:	Santimetre
H.	:	Hicri
Hz.	:	Hazreti
K.T.S.V.	:	Klasik Türk Sanatları Vakfı
M.	:	Miladi
mm	:	Milimetre
Prof.	:	Profesör
T.C.	:	Türkiye Cumhuriyeti
No	:	Numara
yy	:	Yüzyıl
V.	:	Varak
b.	:	İbn / Bin

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Kanuni Sultan Süleyman'ın Tuğrası 7
Şekil 2. Meşk Murakka-ı (Afyon Müzesi El Yazması) 12
Şekil 3. Karahisari Mushafı'nın Vakfiyesi 15
Şekil 4. Karahisari Mushafı'nın Zahriye Sayfası 16
Şekil 5. Karahisari Mushafı'nın Serlevhası 17
Şekil 6. Yaprak Motifi Örnekleri 29
Şekil 7. Yaprak Motiflerinden Oluşan Saz Yolu Örneği 29
Şekil 8. Sap Çıkması Motifi 30
Şekil 9. Salyangoz Motifi 30
Şekil 10. Hatâyî Motifi 31
Şekil 11. Penç Motifleri 32
Şekil 12. Goncagül Motifleri 32
Şekil 13. Yarı Üsluplaştırılmış Çiçekler 33
Şekil 14. Çizilişine Göre Rûmiler 34
Şekil 15. Kompozisyondaki Kullanımına Göre Rûmî Motifler 35
Şekil 16. Çeşitli Rûmî Motifleri 35
Şekil 17. Münhani Motifi Örneği 36
Şekil 18. Münhani Motifleri 37
Şekil 19. Ulu Camii Minber Köşk Korkuluk Deseni Çizim Aşamaları 38
Şekil 20. Geometrik Desenlerle Elde Edilen ve Metal Malzemeye Uygulanan Takı (Kolye ve Küpe) Modellemeleri 39
Şekil 21. Bulut Motifleri 39
Şekil 22. Serbest, Yığma, Kıvrımlı, Ayırma Bulut Motifi Örnekleri 41
Şekil 23. Çintamâni Motifleri 41
Şekil 24. Erzurum Çifte Minareli Medrese Giriş Kapısı / Ejder Üzerinde Çift Başlı Kuş Figürü 42
Şekil 25. Şemse Formunda Düzenlenmiş, Sazyolu ve Üsluplu Bir Ejder ve Kuşların Mücadelesi 43
Şekil 26. Zencerek Çiziminde Kullanılan Nokta ve Çizgiler 43
Şekil 27. Muhtelif Geçme Zencerekler ve Düğümlü Geçmeli Örgüler 44
Şekil 28. Tekli, İkili ve Üçlü Zencerek Modelleri 44
Şekil 29. Tığ Örnekleri 45

Şekil 30. Tezhip Sanatında Tığ Örneği 45
Şekil 31. Hamidiye 5 Armudî Formdaki Hamse İbaresi 51
Şekil 32. Nuruosmaniye 17'deki Tevki Hamse Üzerindeki Motifler 52
Şekil 33. Hamidiye 5 Numaradaki Eserin Aşere Gülü Armudî Formu 53
Şekil 34. Laleli 16'daki Eserin Aşere Gülü 53
Şekil 35. Nuruosmaniye 17 Numaralı Mushafın Aşere Gülü Daire Formu 54
Şekil 36. Secde Ayetleri İçin Oluşturulmuş Secde Gülü Formları 55
Şekil 37. Rûmî ve Hatayî Motifler İle Zenginleştirilmiş Hizip Gülü Örnekleri 56
Şekil 38. Nısf Gülü Örneği 57
Şekil 39. Cüz Gülü Tezhip Örneği 58
Şekil 40. Bazı Durak Motifi Örnekleri 59
Şekil 41. 04820 Envanter No'lu Eserin Hâtime Sayfası Tezhibi (Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi) 60

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 1. 14a Varak No'lu Hizip Gülü 66
Görsel 2. 16b Varak No'lu Hizip Gülü 67
Görsel 3. 19a Varak No'lu Hizip Gülü 68
Görsel 4. 23b Varak No'lu Hizip Gülü 69
Görsel 5. 25b Varak No'lu Hizip Gülü 70
Görsel 6. 28a Varak No'lu Hizip Gülü 71
Görsel 7. 38a Varak No'lu Hizip Gülü 72
Görsel 8. 42b Varak No'lu Hizip Gülü 73
Görsel 9. 51b Varak No'lu Hizip Gülü 74
Görsel 10. 54b Varak No'lu Hizip Gülü 75
Görsel 11. 60a Varak No'lu Hizip Gülü 76
Görsel 12. 63a Varak No'lu Hizip Gülü 77
Görsel 13. 65b Varak No'lu Hizip Gülü 78
Görsel 14. 70a Varak No'lu Hizip Gülü 79
Görsel 15. 74b Varak No'lu Hizip Gülü 80
Görsel 16. 79a Varak No'lu Hizip Gülü 81
Görsel 17. 84a Varak No'lu Hizip Gülü 82
Görsel 18. 88b Varak No'lu Hizip Gülü 83
Görsel 19. 90b Varak No'lu Hizip Gülü 84
Görsel 20. 92b Varak No'lu Hizip Gülü 85
Görsel 21. 97a Varak No'lu Hizip Gülü 86
Görsel 22. 102b Varak No'lu Hizip Gülü 87
Görsel 23. 107b Varak No'lu Hizip Gülü 88
Görsel 24. 112b Varak No'lu Hizip Gülü 89
Görsel 25. 117b Varak No'lu Hizip Gülü 90
Görsel 26. 120a Varak No'lu Hizip Gülü 91
Görsel 27. 122b Varak No'lu Hizip Gülü 92
Görsel 28. 127b Varak No'lu Hizip Gülü 93
Görsel 29. 137a Varak No'lu Hizip Gülü 94
Görsel 30. 139b Varak No'lu Hizip Gülü 95
Görsel 31. 142b Varak No'lu Hizip Gülü 96

Görsel 32. 147b Varak No'lu Hizip Gülü 97
Görsel 33. 150b Varak No'lu Hizip Gülü 98
Görsel 34. 152a Varak No'lu Hizip Gülü 99
Görsel 35. 157b Varak No'lu Hizip Gülü 100
Görsel 36. 160a Varak No'lu Hizip Gülü 101
Görsel 37. 162a Varak No'lu Hizip Gülü 102
Görsel 38. 167b Varak No'lu Hizip Gülü 103
Görsel 39. 172b Varak No'lu Hizip Gülü 104
Görsel 40. 175b Varak No'lu Hizip Gülü 105
Görsel 41. 180b Varak No'lu Hizip Gülü 106
Görsel 42. 183b Varak No'lu Hizip Gülü 107
Görsel 43. 188b Varak No'lu Hizip Gülü 108
Görsel 44. 191a Varak No'lu Hizip Gülü 109
Görsel 45. 193b Varak No'lu Hizip Gülü 110
Görsel 46. 202a Varak No'lu Hizip Gülü 111
Görsel 47. 204b Varak No'lu Hizip Gülü 112
Görsel 48. 210b Varak No'lu Hizip Gülü 113
Görsel 49. 213b Varak No'lu Hizip Gülü 114
Görsel 50. 218b Varak No'lu Hizip Gülü 115
Görsel 51. 231a Varak No'lu Hizip Gülü 116
Görsel 52. 233b Varak No'lu Hizip Gülü 117
Görsel 53. 242b Varak No'lu Hizip Gülü 118
Görsel 54. 249b Varak No'lu Hizip Gülü 119
Görsel 55. 256b Varak No'lu Hizip Gülü 120
Görsel 56. 259b Varak No'lu Hizip Gülü 121
Görsel 57. 262a Varak No'lu Hizip Gülü 122
Görsel 58. 270b Varak No'lu Hizip Gülü 123
Görsel 59. 273a Varak No'lu Hizip Gülü 124
Görsel 60. 277b Varak No'lu Hizip Gülü 125
Görsel 61. 281a Varak No'lu Hizip Gülü 126
Görsel 62. 283b Varak No'lu Hizip Gülü 127
Görsel 63. 288b Varak No'lu Hizip Gülü 128
Görsel 64. 291a Varak No'lu Hizip Gülü 129
Görsel 65. 293b Varak No'lu Hizip Gülü 130

Görsel 66. Stilize Edilmiş Hatayi Formundaki Hizip Gülleri Grubu / Dış Kısmı Yaprak Motifli, İç Kısmı Dendanlı Motifler / V. 38a, V. 42b, V. 70a, V. 74b, V. 79a, V.112b, V. 117b ……..……132
Görsel 67. 38a Varak No'lu Hizip Gülü 133
Görsel 68. 42b Varak No'lu Hizip Gülü 135
Görsel 69. 70a Varak No'lu Hizip Gülü 137
Görsel 70. 79a Varak No'lu Hizip Gülü 139
Görsel 71. 117b Varak No'lu Hizip Gülü 141
Görsel 72. Stilize Edilmiş Hatayi Formundaki Hizip Gülleri Grubu 1 / Dış Kısmı Yaprak Motifli, İç Kısmı Yaprak Motifli Desenler / V. 14a, V. 16b, V. 19a, V. 23b, V. 25b, V. 28a, V. 51b, V. 54b, V. 60a, V. 63a 144
Görsel 73. Stilize Edilmiş Hatayi Formundaki Hizip Gülleri Grubu 2 / Dış Kısmı Yaprak Motifli, İç Kısmı Yaprak Motifli Desenler / V. 65b, V. 88b, V. 142b, V. 147b, V. 202a, V. 204b, V. 210b, V. 213b, V. 218b, V. 231a, V. 233b, V. 242b ..…… 145
Görsel 74. Stilize Edilmiş Hatayi Formundaki Hizip Gülleri Grubu 3 / Dış Kısmı Yaprak Motifli, İç Kısmı Yaprak Motifli Desenler / V. 249b, V. 256b, V. 259b, V. 262a, V. 270b, V. 273a, V. 277b, V. 281a, V. 283b, V. 288b..…… 146
Görsel 75. 14a Varak No'lu Hizip Gülü 147
Görsel 76. 51b Varak No'lu Hizip Gülü 150
Görsel 77. 65b Varak No'lu Hizip Gülü 153
Görsel 78. 210b Varak No'lu Hizip Gülü 155
Görsel 79. 262a Varak No'lu Hizip Gülü 157
Görsel 80. Şemse Formundaki Hizip Gülleri Grubu 1 / V. 84a, V. 90b, V. 92b, V. 97a, V. 180b 159
Görsel 81. Şemse Formundaki Hizip Gülleri Grubu 2 / V. 183b, V. 188b, V. 122b, V. 137a, V. 139b, V. 193b, V. 291a, V. 293b 160
Görsel 82. 84a Varak No'lu Hizip Gülü 161
Görsel 83. 90b Varak No'lu Hizip Gülü 163
Görsel 84. 97a Varak No'lu Hizip Gülü 165
Görsel 85. 122b Varak No'lu Hizip Gülü 167
Görsel 86. 291a Varak No'lu Hizip Gülü 170
Görsel 87. Madalyon Formundaki Hizip Gülleri Grubu 1 / V. 102b, V. 107b, V. 120a, V. 127b, V. 150b 172

Görsel 88. Madalyon Formundaki Hizip Gülleri Grubu 2 / V. 152a, V. 157b, V. 160a, V. 162a, V. 167b, V. 172b, V. 175b, V. 191a 173
Görsel 89. 127b Varak No'lu Hizip Gülü 174
Görsel 90. 152a Varak No'lu Hizip Gülü 177
Görsel 91. 157b Varak No'lu Hizip Gülü 180
Görsel 92. 160a Varak No'lu Hizip Gülü 183
Görsel 93. 172b Varak No'lu Hizip Gülü 186

ÇİZİMLER DİZİNİ

Çizim 1. 38a Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi 133
Çizim 2. 42b Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi 135
Çizim 3. 70a Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi 137
Çizim 4. 79a Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi 139
Çizim 5. 117b Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi 141
Çizim 6. 14a Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi 147
Çizim 7. 51b Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi 150
Çizim 8. 65b Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi 153
Çizim 9. 210b Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi…..….155
Çizim 10. 262a Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi 157
Çizim 11. 84a Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi 161
Çizim 12. 90b Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi 163
Çizim 13. 97a Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi 165
Çizim 14. 122b Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi 167
Çizim 15. 291a Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi 170
Çizim 16. 127b Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi 174
Çizim 17. 127b Varak No'lu Hizip Gülünün 1/16'lık Kesitinin Dijital Çizimi..... 175
Çizim 18. 152a Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi 177
Çizim 19. 157b Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi 180
Çizim 20. 160a Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi 183
Çizim 21. 160a Varak No'lu Hizip Gülünün 1/10'luk Kesitinin Dijital Çizimi 184
Çizim 22. 172b Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi 186

GİRİŞ

Osmanlı Devleti XVI. yüzyılda, pek çok alanda altın çağını yaşamış ve bu dönemde ilim, mimari ve sanat alanlarına kendi karakterini yansıtarak, sonraki nesillere ilham veren eserler bırakmıştır. Bu yüzyıl, Osmanlı'nın en geniş sınırlara ulaştığı ve büyük bir kültürel zenginliği yaşadığı bir dönemdir. Aynı şekilde tezhip sanatı da Osmanlı Dönemi'nde olgunluğa erişmiş ve XVI. yüzyılda sanatkârlar bu sanat dalında yüzlerce çok kıymetli eser ortaya çıkarmışlardır.

Kur'an'ı Kerim'e verilen büyük önem ile birlikte, tezhip sanatının en çok kullanılan alanlarından biri olan Mushaflar çok değerli yazma eserler ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. Mushaflar, ilahi metinler içeren kitaplardır (Altıkulaç, 2015). Mushafların çeşitli sanatlar kullanılarak süslenmesi, sanatkârın yaratıcıya olan hürmetini, sevgisini ve saygısını ortaya koymak için kullanılmış olan yöntemlerden birisi olarak bilinmektedir.

Mushaflar, metnin bütünlüğünü korumak ve okuyucunun veya ezberleyenin işini kolaylaştırmak amacıyla bölümlere ayrılmıştır. Bu bölümlemelerden bir tanesi de hizip gülleri aracılığıyla olmuştur (Baysal, 2010). Bu tez çalışmasında da tezhip ve hat sanatının eserlerinden biri olan Ahmed Karahisari Mushafında bulunan hizip gülleri ele alınmış, analiz edilmiş ve güncel tasarımlarla dijital çizimleri yapılmıştır.

Ahmed Karahisari Mushafı; 16. yy. da Hattat Ahmet Karahisari tarafından ortaya konmuş ve günümüze kadar ulaşmış yazma eserlerden birisidir. Orjinali Topkapı Sarayı Müzesinde ziyaretçilere sunulan bu nadide eser, dijital görselleri ve tıpkıbasımı temin edilerek incelenmiş ve bu tez çalışması ele alınmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Ahmed Karahisari Mushaf-ı Şerifinde yer alan hizip güllerinin tezhip sanatı bağlamında incelenmesidir. Öncelikle bu araştırma, Ahmed Karahisari tarafından 16. yüzyılda hazırlanmış olan ve tezhip sanatının seçkin örneklerinden biri olarak kabul edilen bu Mushaf-ı Şerif içerisindeki hizip gülleri motiflerinin detaylı bir şekilde analiz edilmesi suretiyle, bu desenlerin sanatsal özelliklerini ve estetik değerlerini ortaya koymayı hedeflemektedir. Araştırmanın bir diğer amacı ise, bu

tarihi desenleri günümüz modern tezhip uygulamalarıyla bütünleştirerek güncel tasarım önerileri geliştirip, sanat disiplinine yenilikçi ve nitelikli çalışmalar kazandırmak, alanın zenginleşmesine ve ilerlemesine katkıda bulunmak ve bu desenleri dijital ortama taşımaktır.

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma ile birlikte, geçmişten günümüze uzanan estetik bir köprü kurularak, kültürel mirasın yaşatılması ve yeni nesillere aktarılması amaçlanmaktadır. Bu süreç, aynı zamanda kültürel sürdürülebilirlik açısından büyük önem taşımakta olup, sanatın ve tasarımın evrensel değerlerle harmanlanması suretiyle kültürler arası diyalogun güçlendirilmesine katkı sağlayacaktır. Araştırma, Ahmed Karahisari'nin eserlerini inceleyerek, tarihi ve kültürel bağlamda derinlemesine bir anlayış geliştirilmesine olanak tanıyarak ve bu eserlerin çağdaş sanat ve tasarım dünyasında nasıl bir yer edinebileceğini ortaya koyarak, literatürdeki eksikliği giderecek olmasından dolayı önemlidir.

Ayrıca Ahmed Karahisari Mushafında bulunan hizip gülleri konusu, akademik çalışmalarda daha önce kapsamlı bir şekilde ele alınmamış bir alanı temsil etmektedir. Bu bağlamda, söz konusu desenlerin incelenmesi, hem tezhip sanatı literatürüne katkı sağlamak hem de geleneksel İslam sanatları içerisindeki yerini vurgulamak açısından büyük bir öneme sahiptir. Ayrıca, bu araştırmanın özgünlüğü ve bilimsel değeri, bugüne kadar üzerinde durulmamış bir konuyu ele almasıyla daha da artmaktadır.

Bu araştırma, geleneksel İslam sanatlarının korunması, anlaşılması ve gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca geleneksel motiflerin modern tasarım süreçlerine entegre edilmesi hem sanatsal yaratıcılığın teşvik edilmesine hem de kültürel değerlerin güncel yorumlarla yeniden canlandırılmasına olanak tanımaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma, öncelikle literatürde yer alan tanım, kapsam ve kavramsal çerçeveler doğrultusunda Osmanlı Devleti’ndeki sanat ve kültüre ilişkin değerlendirmelerle başlamış olup; ilgili literatür, konuya dair yazılmış tezler, makaleler ve kitaplar incelenerek oluşturulmuştur.

Ahmed Karahisari Mushaf-ı Şerifinde bulunan hizip gülleri üzerine yapılan bu araştırma, özellikle Topkapı Sarayı Müzesinde bulunan Mushafın orijinaline ulaşım sağlanarak başlanmıştır. Ahmed Karahisari Mushafında bulunan hizip gülleri, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Milli Saraylar İdaresi Başkanlığından talep edilmiş ve 10.05.2024 tarihinde e-mail yolu ile alınmıştır. Topkapı Sarayı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu'na Hırka-ı Saadet 5 envanter numarası ile kayıtlı olan 65 adet dijital görsel temin edilmiştir. Ayrıca araştırma sürecinde, bu Mushafın sınırlı sayıda üretilmiş olan tıpkıbasımından yararlanılmış ve desenlerin detaylı analizleri yapılmıştır.

Desenlerin analizi için, öncelikle tıpkıbasımla birlikte yazılı ve görsel kaynaklar taranıp, bu kaynaklardan elde edilen bilgiler toplanmıştır. Yerli ve yabancı bilimsel kaynaklar ile akademik kaynaklara da başvurularak bilgi toplama işlemi genişletilmiştir.

Toplanan veriler, doküman analizi yoluyla sistematik bir şekilde işlenmiştir. Her bir desen, ölçü ve eskiz çalışmaları çıkarılarak ayrı ayrı incelenmiştir. Procreate programı kullanılarak detaylı çizimler yapılmış ve bu dijital çizimler tez çalışmasında paylaşılmıştır. Bu dijital çizimler, günümüz tezhip anlayışına uygun yeni çalışmaların geliştirilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın kapsamı, Ahmed Karahisari Mushaf-ı Şerifinde bulunan hizip gülleri desenleri ile sınırlıdır.

Araştırma, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı'ndan talep edilerek alınan ve Topkapı Sarayı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu'na Hırka-ı Saadet 5 envanter numarası ile kayıtlı olan Ahmed Karahisari Mushaf-ı Şerifinin içerisindeki 65 adet hizip gülü dijital görselleri ile sınırlıdır. Araştırma, yalnızca bu eserdeki hizip gülleri ile ilgili tezhip sanatı uygulamalarını ve motiflerini ele almıştır.

1. XVI. YY. OSMANLI DEVLETİNDE KÜLTÜR VE SANAT ORTAMI

Araştırmanın bu bölümünde, Ahmed Şemseddin Karahisari'nin içinde bulunduğu dönemin kültür ve sanat ortamına odaklanılmış ve farklı açılardan değerlendirmeler yapılmıştır.

Kültür, bir milletin tarih boyunca ürettiği sözlü, yazılı, maddi ve manevi değerleridir. Bütün sanatlar üretildiği toplum hayatından beslenmektedir. Toplum hayatı ise gelenek, görenek, din, töre, anane gibi yaşam tarzımızı şekillendiren normların etkilediği davranış biçimlerinden oluşmaktadır. İşte sanatın toplum için üretildiği performanslar ve eserler bu davranış biçimlerini işlemektedir (Soysaldı, 2018). Osmanlı sanatının, estetik zenginliği ve kültürel çeşitliliği yansıtması bakımından önemli bir miras olduğu düşünülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun iskelet yapısı, merkezi Osmanlı estetiğinin pek çok yeni bölgeye yayılmasında etkin bir rol oynamıştır.

İstanbul'un fethi, Osmanlı İmparatorluğu için hem doğuda hem de batıda dönüşümün eşiğinde bir dönem olarak değerlendirilebilir; bu süreçte mevcut dengeleri değiştirerek yeni bir medeniyet anlayışının temelleri atılmıştır. Bu yeniden yapılanma, toplumsal hayatın her alanında ve devlet yönetiminde olduğu kadar, bilim ve sanat alanlarında da kendini göstermiştir. Örneğin, Osmanlı sanatının gelişim sürecine ve dönemin estetik anlayışına ışık tutan, bu dönemde özgün bir kimlik kazanan "nakkaşhane"ler, sanat çevrelerinde belirleyici olmuştur. Bu atölyelerde, farklı coğrafyalardan gelen sanatçılar, her ne kadar çeşitlilik arz etseler de daima ortak bir koruma ve destek görüşü altında toplanmışlardır. Nihayetinde Semerkant, Tebriz, Herat veya Şiraz gibi önemli sanat merkezlerinden gelen kültürel miraslar, Osmanlı topraklarına geçiş yaparken, yeni bir karakter kazanarak bu alanda önemli bir etki bırakmıştır (Küpeli, 2023).

Nakkaşhaneler Osmanlı Devleti'nde önemli bir yere sahiptir: Saray nakkaşhanesi veya kraliyet skriptoryumu, imparatorluk tarafından fonlanan atölyelerde üretilen halılar, fayanslar, metal işleri ve tekstiller için desenleri tasarlamıştı (Aslanapa, 1990).

Osmanlı İmparatorluğu, seramik, çini, dokumacılık, tekstil ürünleri, mimari, müzik, edebiyat, minyatür, ebru, tezhip, hat gibi sanat dallarında önemli eserler üretmiş, bu alanlarda yenilikçi teknikler geliştirmiş ve zengin bir kültürel miras bırakmıştır. Bu sanatların her biri, imparatorluğun estetik anlayışını ve zengin tarihini yansıtırken, döneminin sanat dünyasına da önemli katkılarda bulunmuştur ve değerli bir sanat birikimi oluşturmuştur.

Tasarımlar ve desenler ilk olarak Kuran süslemeleri ve el yazması aydınlatmaları süslemek için kullanılmış ve daha sonra sultanın giydiği cübbelerden küçük fildişi heykellere kadar neredeyse tüm diğer sanat formlarını dekore etmek için kullanılmıştır (Kuban, 1993).

Saray, sultanlık ve imparatorluk camileri için üretilen lüks tekstiller, metal eşyalar ve ince seramikler, daha sonra ihracat geliri sağlayan önemli ürünler haline gelmiştir. Osmanlı işçiliğine sahip yüksek kaliteli tekstillerin, Avrupa kiliseleri ve zengin yabancı evlerde rağbet gördüğü bilinmektedir.

Osmanlı çinileri, cami, saray ve konak gibi mimari yapıların iç ve dış dekorasyonunda kullanılarak mekânlara özgün bir görsellik katmaktadır. Çini sanatının bu dönemdeki başarısı hem teknik kalite hem de estetik açıdan uluslararası bir üne kavuşmasını sağlamaktadır (Faroqhi, 1997). İznik seramiklerinin, Londra Belediye Başkanı ve Transilvanya'nın Macar prensleri tarafından satın alındığı bilinmektedir. Bu şekilde, Osmanlı saray sanatçıları tarafından ortaya çıkarılan tasarımlar, imparatorluk dışında tanınır hale gelerek Osmanlı sanatının kültürel yansıması haline gelmiştir (Doğan, 1977).

Osmanlı İmparatorluğu'nda dokumacılıkta da gelişmeler olduğu görülmektedir. Halılar genellikle yünden imal edilmekte ve çoğunlukla simetrik geometrik desenler barındırmaktadır. Bazıları ise vazolar, floral motifler, ağaçlar ve hayvan figürleri gibi unsurları da içermektedir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde, halı dokuma sanatının önemli bir sanayi haline geldiği, pek çoğunun Avrupa ve Uzak Doğu'ya ihraç ederdi edildiği bilinmektedir (Kara, 2004).

Ebru sanatı, 16. yüzyıl Osmanlı'sında özellikle popüler olan bir diğer sanat dalıdır. Ebru, özel olarak hazırlanmış suyun üzerine boya damlatılarak oluşturulan desenlerin, kâğıda aktarılmasıyla üretilir. Her bir ebru eseri benzersizdir ve bu yöntemle üretilen kâğıtlar kitap kapaklarında, hat levhalarında ve hatta bağımsız sanat eserleri olarak kullanılır. Ebru sanatı, dönemin yaratıcılık ve incelik arayışının bir yansıması olarak kabul edilir (Glück, 1968).

Yukarıda da bahsedilmiş olduğu gibi 16. Yüzyıl, Osmanlı İmparatorluğu'nun hem siyasi hem de kültürel anlamda zirveye ulaştığı bir dönemi işaret etmektedir. Bu çağ, aynı zamanda "Osmanlı Altın Çağı" olarak da adlandırılmakta ve sanat ile edebiyatın çeşitli alanlarında büyük bir gelişme ve yeniliklerin yaşandığı bir zamanı temsil etmektedir. İmparatorluk, geniş bir coğrafyaya yayıldığı için, farklı kültürlerden etkilenmekte ve bu çeşitlilik, Osmanlı kültür ve sanatının zenginleşmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Osmanlı mimarisi, bu dönemde en görkemli yapıtlarını vermektedir (Uzunçarşılı, 1988).

Bu dönemde bir diğer sanat dalı olan edebiyatta ise Osmanlı edebiyatı, divan edebiyatı olarak bilinen klasik bir tarzda ilerleme kaydetmiştir ve yazılan şiirler, zengin bir dil ve sanat kullanılarak, duyguları ve düşünceleri ifade etme yönünden oldukça gelişmiştir. Müzik, Osmanlı kültürel yaşamının ayrılmaz bir parçası olmuş ve bu dönemde, saray müziği olarak bilinen klasik Türk müziği, önemli bir gelişim göstermiştir. İmparatorluk genelinde müzikal etkileşimler, farklı kültürel arka planlardan gelen müzisyenlerin bir araya gelmesiyle zenginleşmiştir (Yaman, 2008).

Minyatür sanatı da Osmanlı'nın en önemli görsel sanat formlarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde, sarayın desteklediği nakkaşhaneler, tarihî olayları, günlük yaşamı ve doğal manzaraları detaylı bir şekilde betimleyen minyatürler üretmekteydi. Bu eserler, genellikle el yazması kitapların içinde, özellikle de şehname ve divan gibi edebi eserlerin yanı sıra tarih ve coğrafya kitaplarının içinde yer almaktaydı. Minyatürler, renk kullanımı, ince detayları ve kompozisyonları ile dönemin estetik anlayışını ve sanatsal yeteneklerini sergilemekteydi (Ülker, 1987).

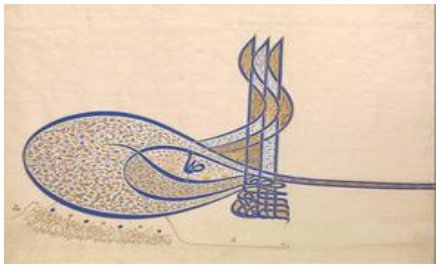
1520'lerde kurulan Saray Mimarları Kolordusu, sarayın inşaat ve mimari işlerinden sorumlu bir birimdi. Görevleri arasında saray, cami, köprü ve benzeri önemli yapıların tasarımı, inşası ve bakımı bulunurdu. Ayrıca, şehir planlaması ve büyük ölçekli projelerde

de rol alırlardı. Bu kolordu, mimari yenilikleri takip ederek imparatorluğun estetik ve fonksiyonel ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırdı. (Yediyıldız, 1989).

Osmanlı mimarisi, Osmanlı kültür ve sanatını en derinden etkileyen parametrelerden birisidir. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki şehirlerde ve topluluklardaki en önemli yapılar arasında camiler, külliyeler, caminin çevresindeki bina kompleksi ve hamamlar veya kamu banyoları bulunmaktadır. Yaygın mimari unsurlar arasında büyük kubbeler, daha küçük yarı kubbelerle çevrili yan binalar, at nalı şeklinde kemerli girişler ve camilerin çevresindeki komplekslerde yükselen minareler yer almaktadır (Yediyıldız, 1989).

Mimar Sinan, 16. yüzyılın en ünlü Osmanlı mimarı olarak öne çıkmaktadır ve kendisi tarafından tasarlanan Selimiye Camii (Edirne), Süleymaniye Camii (İstanbul) ve Şehzade Camii (İstanbul) gibi eserler, Osmanlı mimarisinin doruk noktasını temsil etmektedir. Mimar Sinan'ın eserleri, dönemin mimari anlayışını ve estetik zevkini yansıtır; bu yapılar hem fonksiyonellikleri hem de estetik güzellikleri ile dikkat çeker (Bilgen, 1973).

Hat sanatı, İslam'ın en saygın ve merkezi sanatıdır çünkü Tanrı'nın kelamı olarak kabul edilen Kuran, Hz. Muhammed tarafından vahiyler olarak alınıp Arapça dilinde yazılmıştır. Bu nedenle dil ve alfabe kutsal bir değer taşımaktadır ve hat sanatı bu kutsallığı ifade etmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun hat sanatına özgü bir figürü ise, Osmanlı sultanının imzası olarak hizmet eden tuğra adlı kaligrafik bir mühürdü. Sultan Süleyman'ın bir tuğrasında görülebileceği gibi (Şekil 1), yazının ve süslemenin muhteşem bir birleşimini sunmaktaydı (Roux, 1990).

Şekil 1. Kanuni Sultan Süleyman'ın Tuğrası

Kaynak: Toktaş (2023)

1500'lerin ünlü kâtiplerinden Seyh Hamdullah'ın kaligrafik geleneği en etkiliydi. Onun stili, 1600'lerde Hafız Osman tarafından yenilendi ve 1700'ler ve 1800'ler boyunca hattatlar tarafından kesintisiz bir zincirle devam ettirildi. Ünlü hattatların eserleri ister tamamlanmış ürünler ister parçalar, isterse pratik çalışmalar olsun, değerli öğeler olarak görülmüştü. Bir kâtibin en yüksek hedeflerinden biri, hatta Osmanlı döneminin sonunda bile, büyük bir ustanın eserini ebediyen korumak için kopyalamaktı (Cezar, 1989).

16. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nda kitap sanatı ve hat sanatı, kültürün diğer önemli birer parçasını oluşturmaktaydı. Bu dönemde, kitap üretimi ve el yazmalarının süslenmesi büyük bir titizlikle gerçekleştirildi. Tüm sultanların bir "meslek", genellikle hat veya kuyumculuk gibi bir zanaatı öğrenmeleri gerekmişti. En saygın sanatçılar, sultanın kütüphaneleri için el yazmaları üreten imparatorluk atölyesi olan nakkaşhaneye aitti (Akdoğan, 2019).

Osmanlı hattatları**,** Arap alfabesini kullanarak yaratıcı ve estetik açıdan zengin hat eserleri üretmiştir. Bu eserler arasında Kur'an nüshaları, dua kitapları ve fermanlar öne çıkmıştır. Hat sanatı, kelimenin görsel güzelliğini ve yazının ritmik akışını vurgulayan bir sanat formudur ve bu dönemde ulaştığı estetik mükemmellikle tanınmıştır (Dedeyev, 2017).

Osmanlı Devleti'nin 16. yüzyıl kültür ve sanat ortamında tezhip sanatı, özellikle el yazması eserlerin ve Kur'an-ı Kerim'in süslenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Tezhip ve hat sanatı, Osmanlı sanatında genellikle bir arada kullanılan iki önemli sanat dalı olmuştur. Bu dönemde tezhip sanatı, estetik ve teknik açıdan zirveye ulaşmış, özellikle Saray Nakkaşhanesi'nde üretilen eserlerle gelişmiştir. Sanatçılar, altın ve canlı renkler kullanarak detaylı ve zarif motifler oluşturmuşlardır. Tezhip sanatı, dönemin kültürel ve sanatsal kimliğini yansıtan bir ifade biçimi haline gelmiştir.

Sonuç olarak, 16. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu, kültür ve sanatın altın çağını yaşamıştır. Bu dönem, mimariden edebiyata, müzikten minyatüre kadar çeşitli sanat dallarında büyük başarılar ve yeniliklerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Osmanlı kültürü ve sanatı, farklı kültürlerden alınan etkilerle zenginleşmiş ve bu çeşitlilik, Osmanlı sanatının evrensel bir boyut kazanmasına yardımcı olmuştur. Bu etkileşimler sonucunda kendi özgün karakterini geliştiren zengin bir miras bırakmıştır. Bu dönemdeki sanatsal

faaliyetler hem teknik beceri hem de estetik bakımdan yüksek standartlara ulaşmış ve sonraki nesillere ilham kaynağı olmuştur. Bu muhteşemliğin arkasındaki önemli kişilerden biri de hiç kuşkusuz dönemin önemli hattatlarından Ahmed Karahisari olmuştur.

2. AHMED KARAHİSARİ HAYATI VE ESERLERİ

Araştırmanın bu bölümünde Ahmed Karahisari'nin hayatına, eğitim hayatına ve eserlerine yer verilmiştir.

2.1. Hayatı

Ahmed Karahisari, Türk Hat Sanatının en önemli figürlerinden biri olmuş olup, kesin doğum tarihi ve yaşam detayları meçhul kalmış (1469?-1556?) bir "sanatçıdır". Sanatsal yolculuğuna II. Bayezid'in hükümdarlığı sırasında başlayan Karahisari, I. Selim ve Kanuni Sultan Süleyman dönemlerinde yazı sanatında doruklara ulaşmıştır. Hayatını nasıl idame ettirdiği bilinmeyen Karahisari'nin, II. Bayezid zamanında özel bir dikiş tekniğiyle ün kazanmış olduğu söylenir. Bu dönemde diktiği ve yıllar sonra bile yeni gibi duran bir gömleğin sırrı, dikiş yerlerinin bulunamamasıyla sultanın dikkatini çekmiştir. Bu anekdot, onun sanatına olan titizliğini ve detaylara verdiği önemi vurgulamıştır (Corci, 1976).

Ahmed Karahisari'nin "Şemseddin" lakabı olduğu bilinmektedir ve bu lakap onun İslam ilmi ve sanatı içindeki saygın konumunu ifade etmektedir. Ahmed Karahisari ile ilgili olarak Prof. Dr. Muhittin Serin tarafından kaleme alınmış olan bir eserde, Ahmed Şemseddin Karahisari'nin hat konusunda, Kanuni Sultan Süleyman zamanında şöhretinin yayılmış olduğu ve o devirde kendisinden ''hattın güneşi'' anlamına gelen ''Şemsü'l-hat'' lakabıyla bahsedildiği yazılmaktadır. Ayrıca Kanuni döneminde Ahmed Şemseddin Karahisari'den övgüyle bahsedilen şu beyite de yer verilmektedir:

''Hatt-ı hûb içre beyaza çıkaran kendözünü,
Yazının Karahisârî'dir ağartan yüzünü'' (Serin, 2015).

Karahisari'nin İstanbul'a geliş tarihi ve hat sanatını ilk öğrendiği kişi hakkında bilgi sahibi olunsa da ve ilk öğretmeninin Yahya Sofi olduğu düşünülse de eserlerinde Esadullah-ı Kirmani'nin etkisi görülmüştür. Bu, onun asıl hocasının Kirmani olduğunu düşündürmüştür. Karahisari, münzevi bir yaşamı tercih etmiş ve özel hayatı hakkında çok az şey bilinirken, kölesi Hasan'ı manevi oğlu olarak benimsemiş ve onu varisi yapmıştır (Ali, 1984).

Halvetiye tarikatının şeyhi Cemal Halife ile dostluğu, Karahisari'nin sosyal çevresine dair nadir bilgilerden birini teşkil etmiştir. Sanat ve bilime büyük değer veren Karahisari, sadece hat sanatında değil, Arapça ve Farsça öğreniminde de başarılı olmuş, hatta Türkçe şiirler bile yazmıştır. Bu, onun kültürel ve edebi ilgi alanlarının genişliğini göstermiştir. Karahisari, hat sanatında bir okulun kurucusu olarak kabul edilmiş, bu okul öncelikle hocası Esadullah-ı Kirmani tarafından etkilenmiştir (Serin, 2007).

Yakutiye ekolünün Anadolu'daki temsilcisi olmuş, İslam yazısının altı farklı çeşidinde ustalık göstermiş ve bu alanda Yakut-ı Mustasimi'nin ötesine geçmiştir. 16. yüzyıl Anadolu'sunda büyük hattatlar arasında saygın bir yere sahip olan Karahisari'nin, sanatı Mustafa Rakım'a kadar etkili olmuş, ancak onun yenilikleri karşısında sülüs ve nesih yazılarında benimsenen üslup kısa sürede terk edilmiştir. En önemli eseri, Kanuni Sultan Süleyman adına yazdığı ve Topkapı Sarayı'nda muhafaza edilen büyük boy Kur'an-ı Kerim olmuştur. Her sayfası üç satırdan oluşan kalın reyhani yazı ile diğer satırlar nesih yazı ile yazılmıştır. Eser, başından sonuna kadar zarif tezhiplerle süslenmiş ve her sayfasında farklı desen ve renklerde dört adet kabartma deri "şemse" bulunmuştur. "Şemsü'l-Hat" (Hat Güneşi) unvanıyla tanınan Karahisari, 1556 yılında doksan yaşında vefat etmiş ve İstanbul'daki Caferabad Tekkesi'ne defnedilmiştir (Çığ, 1950).

2.2. Eserleri ve Öğrencileri

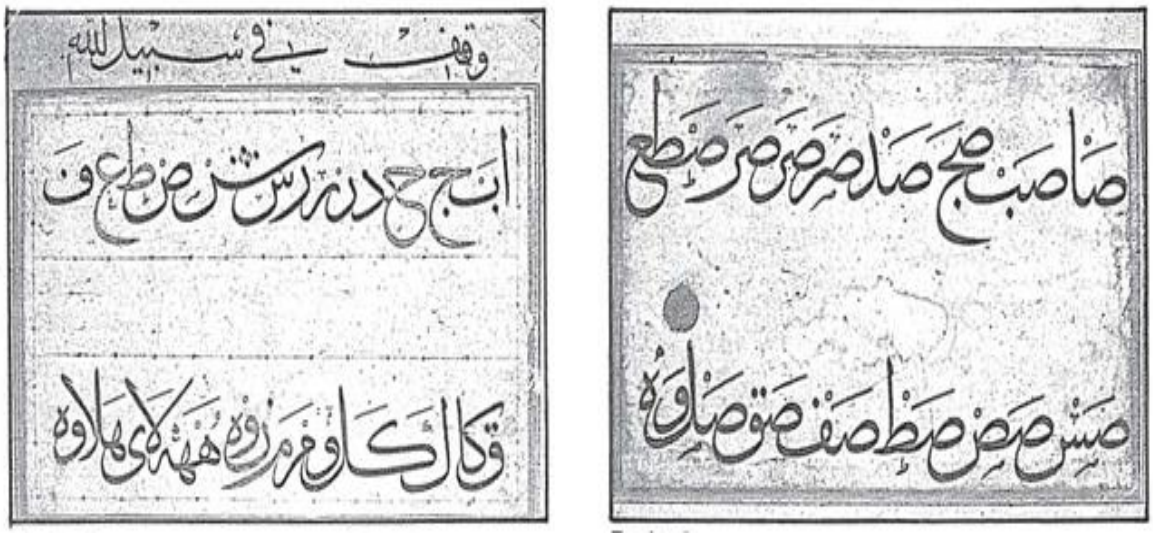
Ahmed Karahisari'nin eserleri arasında öne çıkanlar; Süleymaniye Camii'nin kubbesindeki yazılar, Mimar Sinan'ın Sebili ve Türbesi için yazdığı kitabeler, Piyale Paşa Camii'nde yer alan "Selamün Aleyküm" yazısı ve kendi mezar taşındaki yazıdır. Ayrıca, Türk İslam Eserleri Müzesi'nde sergilenen ve T. 1443 tarihli büyük boy En'am suresi kopyası, her sayfası farklı yazı stilleriyle dolu olan kompozisyonlarla dikkat çeker. Bu En'am suresinin ilk sayfasındaki Besmele, özgün karakteriyle bilinir. Bu özel Besmele, kalemin hiç kaldırılmadan ve bazı harflerin stilize edilerek yazılmasıyla ünlüdür. Aynı suredeki başka bir Besmele ise, harfleri olağanüstü bir şekilde yerleştirme ve üzerine çizdiği kalem hareketleriyle Besmeleyi bayrak gibi gösterme becerisiyle öne çıkar (Ali, 1984).

Karahisari'nin yazdığı bazı metinler altınla yazılmış, daha sonra bu yazıların etrafı siyah mürekkeple çizilmiş ve bazen yazının içine süslemeler eklenmiştir. Bu tür yenilikçi

ve yaratıcı teknikler, Karahisari'nin sanatında yenilik arayan bir ruha sahip olduğunu göstermiştir. Yazılarının etrafını siyah mürekkeple çizmesi, onun sadece yazı sanatıyla değil, aynı zamanda tezhip sanatıyla da uğraştığını ortaya koymuştur. Eserlerine "Seyyid Esadullah Kirmani"nin talebesi olarak imza atan Karahisari, yazdığı her sayfanın ardından birkaç rekât nafile namaz kılmayı bir gelenek haline getirmiştir (Alparslan, 1984).

Ahmed Karahisari'nin Afyon Müzesi'nde sergilenen, 0.20 x 0.28 cm boyutlarında, Hicri 941 / Miladi 1534 tarihli, sekiz yapraklık bir Murakka'sı (Şekil 2) yer almıştır. Bu eser, hat sanatçısı Yakup tarafından Afyon'daki At Pazarı Camii'nde yer alan Mir Ahmet Efendi'nin vakfına ait bir küçük han için yapılmıştır (H. 1197/M. 1782). Murakka'nın 15. yaprağında sanatçının imzası yer almış ve imzanın yanında H. 941 tarihi okunabilmiştir (Özsayıner, 1986).

Eserin içerisindeki meşkler, siyah mürekkeple yazılmış olup, özellikle birinci yapraktaki meşk, bazı harflerin alışılagelmişin dışında altın ile yazılmış şekilde dikkat çekmiştir. Yazıların çevresi altın cetvelle çizilmiştir (Erginli, 2002).

Şekil 2. Meşk Murakka-ı (Afyon Müzesi El Yazması)
Kaynak: Vakıflar ve Kültür Dergisi (Kasım, 1998)

Bu dönemde, Ahmed Karahisari'nin eserleri gibi önemli katkılar sağlayan ve İslam sanatının çeşitli alanlarında yetkinlik gösteren birçok sanatçı bulunmaktadır. Bu sanatçılar arasında İbrahim el-Hüsnü (Haseni), El Küçük (Ölümü: 1599), Muhiddin Halife (Ölümü:

1575), Demiş Memiş (Ölümü: 1592), Hasan Çelebi (1593'ten sonra ölümü), Ferhad Paşa (Ölümü: 1574), Süleyman el-Hafizi, Yusuf Demirci Kulu gibi isimler bulunmakta ve bu kişilerin yetiştirdiği sanatçılar, sanatın gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Ancak, bu dönem sanatçılarından sonra, sanat tamamen değişim göstererek Şeyh Hamdullah Mektebi'nin etkisine girmektedir. Bu geçiş, dönemin sanatındaki estetik ve teknik değişimleri yansıtmakta ve İslam sanat tarihinin dinamik yapısını göstermektedir (Hakkak-zade Mustafa Hilmi Efendi, 1986).

2.3. Mushafı

Ahmed Karahisari tarafından yazılan ve hat sanatının olgunluk dönemine işaret eden 1545 yılı sonrasında başlandığı tahmin edilen Mushaf, Osmanlı İmparatorluğu'nun en parlak dönemlerinde oluşturulmuş, sanatsal açıdan zirveye ulaşmış en meşhur ve en büyük Kur'an-ı Kerim örneklerinden biri olarak kabul edilmiştir (Çağman, 1995).

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Hırka-i Saadet Dairesi'nde 5 numarada kayıtlı bulunan bu eser, Osmanlı Devri'nde yazılmış en büyük boyuttaki Kur'an-ı Kerim'dir. 62,5x42,5 cm boyutlarındaki bu eser 300 varaktan oluşur. Eserin ketebe kaydı boş bırakılmıştır. Bu Kur'an-ı Kerim'in, Karahisârî'ye atfedilmesinin sebebi ise Mushafın başında yer alan bir vakıf kaydı ile ilgilidir. Bu vakıf kaydında eserin Karahisârî Mushaf-ı Şerîfi olduğu belirtilmiştir (Çağman, 1995).

Kânûnî Sultan Süleyman için hazırlanan Kur'an-ı Kerim, Ahmed Karahisârî'nin sanat hayatındaki olgunluk döneminin bir eseri olarak kabul edilmektedir. 1545 yılından sonra kaleme alındığı düşünülen bu eserde, Karahisârî'nin imzasının bulunmaması, sanatçının yaşlılık döneminde ya da ölümü nedeniyle eseri tamamlayamamış olabileceği şeklinde yorumlanmaktadır.

Ahmed Karahisari'nin vefatından ötürü, Kuran'ın yazımını tamamlayamadığı ve bu görevin, onun evlatlığı ve en yetenekli öğrencilerinden biri olan Hasan Çelebi tarafından üstlenilip tamamlandığı belirtilmektedir. Bir in'am defterinde de Mushafın Karahisârî tarafından bitirilemediği ve eseri tamamlaması için başka bir saray sanatçısına görev verildiği bilgisi yer almaktadır. Defterdeki kayıtta bu durum şöyle ifade edilmiştir: "Karahisârî hattı ile mühimmatıyçün be marifet-i hûdavendigâr beş yüz filori ile ihraç

olunub başkaca hattata olundu levazımı içün harc olunur, hasene 500”. Bu kayıtta eserin tamamlanması için başka bir hattata 500 altın veridiği söylenmektedir (Çağman, 1995).

Belirtilmiş olduğu gibi, eseri tamamlama görevinin Karahisârî’nin mânevî evladı ve öğrencisi olan Hasan Çelebi’ye verildiği düşünülmektedir. Hem Karahisârî ekolünü çok iyi bilmesi, hem de tatbik edebilmesi, bu düşünceyi kuvvetlendirmektedir. Kur’an-ı Kerim’in 220 sayfasını Karahisârî’nin, kalan 80 sayfasını ise Hasan Çelebi’nin 1584-1587 yılları arasında tamamladığı anlaşılmaktadır. Filiz Çağman’a göre, vr. 221a itibariyle yazıdaki farklılık, zengin tezyînâta rağmen dikkat çekmektedir (Çağman, 1995).

Bu eserin yaratılış süreci ve önemi hakkında bilgiler, Kemal Çığ'ın konu üzerine yazdığı makaleden alınmıştır.

> “Bu mukaddes kitap, yazı bakımından ne kadar büyük değer taşıyor ise, cilt ve bilhassa içindeki tezhip bakımından da, XVI. asrın muhteşem hükümdarının muhteşem devrini, tek başına temsil etmek iddiasını taşımaktadır” (Çığ, 1963).

Yukarıda da belirtilmiş olduğu gibi, Mushaf'ın sonunda herhangi bir imza kaydı bulunmamakla birlikte, eserin Ahmed Karahisari'ye ait olduğu konusunda kesin bir bilgi bulunmaktadır. Özellikle eserin ilk sayfasındaki vakfiye kaydında, bu Mushaf'ın Ahmed Karahisari'nin eseri olduğu ve II. Mustafa tarafından Hırka-i Şerif Odası'na okunması için vakfedildiği belirtilmektedir. Bu kayıt, eserin tarihçesi ve önemine dair değerli bilgiler sunmaktadır:

> “Elhamdülillahi rabbil-alemin. Ves-selatü ves-selamü ala nebiyyihi Muhammedin ve ala alihi ecmain. Bade haza şevketlu ve azametluve kerametlu padişahımız halife-i islam es sultan ibnüssultanessultanül gazi Mustafa Han ibnüs sultan ebul feth vel megazi sultan Muhammed Han Gâzi. Lazalet şumusu devletihi ilâ inkırazid devranmahrusa-i Edirnede taht-ı madelet maşirlerine yümn ü ikbâl ilecülûs buyurup badehu erdel ve alaman düşmanı üzerlerine binefsihi sefer-i hümâyûnları olup biavnillâhi teala düşmanı dinden ahz-iintikam ve berren ve bahren mansûran avd ve tahtıgah-ı felek-rütbeleri olan darüs saltanatil aliyye ve anî mühimmiyye-i

Kostantiniyyeyi şeref-i kudûmlarıyla müşerref buyurduklarından sonra bin yüz yedi sâli ferhunde fali Cemâziyül ahiriyunun onuncıehad güni nazar-ı dakika-şinasları yumnile işbu yegâne-i zamâne Ahmed Karahisari hattıyla hane-i hassa-i hazinelerinde mahfuz olan Mushaf-ı adîmu'l-emsâle müteallik olup karîha-i hümayun-ı şâhânelerinden ta'zimen linevâli resulullahi hırka-i şerif odasındatilavet olunmak üzere hasbetenlillah ve taleben limerdatillah vakf-ı sahih-i şer-i ile vakıf buyurup ferman-ı cihan-metaileriyle alanehcil-vakfiyye bu mahalle şerh ve tahrir olundu. Kalallahu teala vemen beddelehu bade ma semiahu feinnema ismuhu alellezine yubeddilunehu vallâhü semîün alîm. Sadakallahül azim."

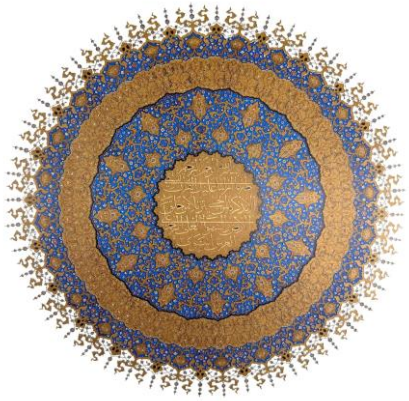
Şekil 3. Karahisari Mushafı'nın Vakfiyesi
Kaynak: Ahmed Karahisari Mushafı Tıpkıbasımı (2009)

"Alemlerin Rabbine hamdolsun. O'nun peygamberi Hz. Muhammed'e ve âilesi efradının tamamına salât ve selâm olsun. Ba'de hâzâ şevketlû ve azametlû ve kerametlû padişahımız İslâm dininin halîfesi sultanların oğlu sultan Fâtih ve Gâzi Sultan Mehmed Han oğullarından Gâzi Mustafa Han. Onun devleti bu dünyada zeval görmesin. Edirne şehrinde adaletin vukû bulduğu tahtlarına bereket ve baht açıklığı ile oturup, daha sonra Erdel ve Alman düşmanları üzerlerine kendi iradeleri ile sefer gerçekleştirip, Allah'ın izni ile din düşmanlarından intikam almak için karadan, denizden galip gelerek felek yüceliğinde tahtlarının bulunduğu yüce saltanatın evi olan İstanbul şehrini şerefli adımlarıyla şereflendirdiler. Sonra hicrî 1107 yılının

> Cemâziyü'l-âhir ayının onuncu günü (16 Ocak 1696), saray hazinesinde korunan Ahmed Karahisârî'ye ait benzeri görülmedik bir şekilde yazılmış olan Mushaf, Hırka-i Şerîf Odası'nda tilâvet olunmak üzere ve istek ser'î usuller çerçevesinde vakfedilerek vakfiye metni buraya yazıldı ve açıklandı. Yüze Allah'ın sözüdür: *"Kim işittikten sonra vasiyeti değiştirirse hiç kuşkusuz bunun günahı onu değiştirenler üzerinedir. Allah her şeyi işiten ve bilendir"*. Azîm olan Allah doğru söyledi."

Eserin uzun yıllar süren tamamlanma süreci, padişaha duyulan saygının bir göstergesi olarak, farklı hattatlar, müzehhibler ve mücellidlerin emeğini taşımıştır. Bu uzun süreç ve eserin kolektif yaratılışı, ketebe kaydının (Şekil 3) ve sanatçı imzalarının bulunmamasının sebepleri arasında gösterilmiştir (Derman, 2012).

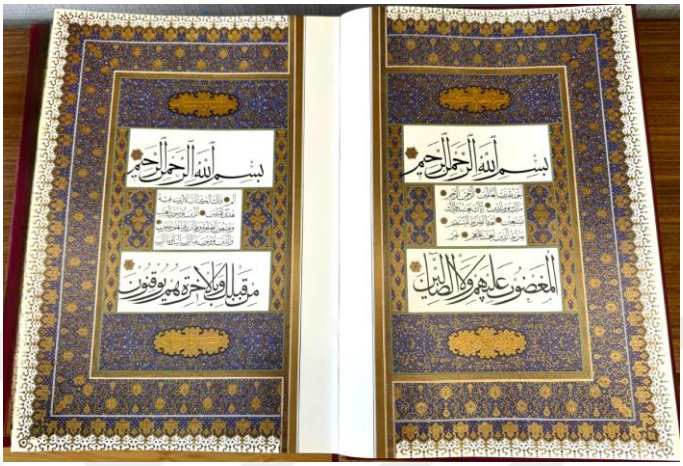
Ahmed Karahisari Mushafının tezhip sanatının kim veya kimler tarafından yapıldığı konusunda kesin bir bilgi bulunmamaktadır fakat masraf defterinde, Nakkaşbaşı'ndan, Usta Cafer'den ve Ali Çelebi'den yalnızca malzeme ve para teslimi hususunda bahsedilmektedir ve in'am defterinde de Nakkaş Hasan (ö. 1622)'dan ve Mustafa Nakkaş'ın dört şâkirdine ihsanda bulunulduğundan bahsedilmektedir. Bu dönemde nakkaşbaşı Lütfi Abdullah (ö. 1607'den sonra)'tır. Lütfi Abdullah'ın bu eserdeki rolü yöneticilik olarak düşünülürken, eldeki veriler ışığında Mushafın tezhiplerinin de Nakkaş Hasan ve Mustafa Müzehhip ile onun öğrencileri olan dört saray nakkaşı tarafından yapıldığı düşünülmektedir (Çağman, 1995)

Şekil 4. Karahisari Mushafı'nın Zahriye Sayfası

Kaynak: Ahmed Karahisari Mushafı Tıpkıbasımı (2009)

Ahmed Karahisari'nin Mushaf'ının 2a sayfasında, zahriye (Şekil 4) tezhibiyle süslenmiş Taha Suresi'nin ilk 5 ayeti yer almıştır. Eser, Yakut-el Musta'simi stilinde yazılmış olup, bir satır muhakkak, beş satır nesih ve yine bir satır muhakkak düzeninde hazırlanmıştır.

Şekil 5. Karahisari Mushafı'nın Serlevhası
Kaynak: Ahmed Karahisari Mushafı Tıpkıbasımı (2009)

Serlevha (Şekil 5) kısmında Fatiha ve Bakara surelerinin ilk beş ayeti yer almış ve bu bölüm, tezhip sanatının en göz alıcı örneklerinden biri olarak kabul edilmiştir. Mushaf-ı Şerif'in cildinin 1591 ile 1596 yılları arasında dönemin önde gelen mücellidleri Süleyman b. Mehmed ve yardımcıları Abdi Şaban ile Kara Mehmed tarafından yapıldığı kaydedilmiştir. Eserin cildi için toplam 17.040 akçe harcama yapıldığı masraf defterlerinden anlaşılmıştır (Gündüz, 2009).

Mushafta toplamda 2360 adet koltuk tezhibi yer almış ve bu desenler farklı renklerle zemin boyaması yapılarak sunulmuştur. Ayrıca, 112 sure başı bezemesi ve tezhip gülleri, eserin bütünlüğündeki ihtişamı gözler önüne sermiştir. Masraf defterlerine göre, eserin yapımında kullanılan malzemeler ve yapılan işlemler detaylı bir şekilde kaydedilmiştir.

Masraf defterindeki belirlenen ilk kayıt kâğıt alınmasıyla alakalıdır. Kâğıtların boyanması, aharlanması ve yapıştırılması için kitre, safran ve kına gibi malzemeler kullanılmıştır. 1585 ve 1587 yıllarındaki kayıtlar, Mushafın yazımının bu dönemde devam

ettiğini ve tamamlandığını göstermiştir. Eserin tezhibi için toplamda 23.897 akçe harcandığı belirtilmiştir. Mushaf-ı Şerîf'in hattının tamamlanmasının da 1587 yılında bittiği düşünülmektedir (Çağman, 1995).

Ahmed Karahisari Mushafının yazım işleri sürdürülürken, bir yandan da tezhip hazırlıklarına başlanmıştır. Masraf defterindeki kayıtlara göre; yeşil, sarı ve kızıl olmak üzere üç ayrı tonda altın yaldız; lâcivert, siyah, kırmızı, lâl, sülügen, sarı, yeşil, açık yeşil ve beyaz boya için üstübeç renklerinin satın alındığı bilinmektedir.

1592 yılında tezhip için yapılan alımla ilgili kayıtta, miskâli 200 akçeden olan iyi cins lâcivert alınmıştır. Bu da bize eserin serlevha tezhibinin sonradan yapıldığını ve başlangıç olması sebebiyle daha iyi kalitede malzeme kullanıldığını göstermektedir.

2000 yılının Kasım ayında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 1500 adet, 2015 yılında ise K.T.S.V. ve T.C. Başbakanlığı iş birliğiyle 3000 adet tıpkıbasımının yapıldığı bilinmektedir. Bu, eserin sanatsal ve kültürel öneminin yanı sıra, günümüzde de devam eden bir ilgi ve değer görme durumunu ortaya koymaktadır (Çağman, 1995).

3. TEZHİP SANATI

Tezhip sanatının temeli, Arapça "zeheb" (altın) kelimesine dayanır ve "altınlamak" anlamına gelir (Develioğlu, 1993). Bu sanat, aynı zamanda "tezyinat" olarak da adlandırılır ki bu da Arapçada "ziynet" kökünden türetilmiş olup "donatmak", "bezemek", "süslemek" gibi anlamlara gelir. Tezhibin uygulandığı eserlere "müzehhep", bu sanatı icra eden erkek sanatçılara "müzehhip", kadın sanatçılara ise "müzehhibe" denir (Taşkale, 2009).

Yazılı eserlerin, özellikle de Kur'an-ı Kerim gibi kutsal metinlerin süslenmesi, Türklerin İslamiyet'i kabul etmeleriyle birlikte büyük bir gelişim göstermiştir. Bu süsleme işlemi, ezilmiş varak altın ve çeşitli renkler kullanılarak gerçekleştirilmiş, en zengin tezhip örneklerini ortaya çıkarmıştır.

Ortaçağın önemli bilim merkezleri olan Merv, Şam, Kahire, Bağdat, Kurtuba gibi şehirlerde kurulan kütüphaneler ve kitapçı dükkânları, kâtipler, müzehhipler, mücellitler ve musavvirler için verimli bir çalışma ortamı sağlamıştır (Yılmaz ve Şimşek, 2019).

Özellikle 8-10. yüzyıllar arasında, Geç Emevi ve Erken Abbasi dönemlerinde, Kur'an nüshalarının tezhiple süslenmesi geleneği başlamış, sayfalar altından süs motifleri ve yaldızlı çizgilerle bezenmiştir. Abbasi Dönemi'nin ünlü hattatı İbn el-Bevvab'ın eserleri, bu sanatın ustalıkla icra edildiğini gösteren örnekler arasında yer almıştır. Bursa Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan ve İbn el-Bevvab'ın hattıyla yazılmış küçük bir dua kitabı, zahriye sayfasındaki sade ve zarif tezhipli örneğiyle dikkat çekmiştir (Taşkale, 1997).

11.-12. yüzyıllarda Büyük Selçuklu coğrafyasında hazırlanan Kur'an nüshaları, İslam tezhip sanatının erken ortaçağ örneklerini barındırmaktadır. Türklerin yönetimi altındaki bölgelerde, Anadolu Selçuklu hükümdar ve bürokratları tarafından desteklenen sanatçılar, sadece Kur'an nüshalarını değil, edebiyat ve bilim kitaplarını da süslemektedir. Örneğin, 1216-1220 yılları arasında hazırlanan Kitabu'l-Eganî, altınla boyanmış rûmîli tezhipleriyle dikkat çeken bir eserdir. 13. yüzyılda Konya'da, Mevlâna'nın türbesine vakfedilen kitaplar ve vakfiye kayıtları, kitap sanatına olan ilgiyi göstermektedir (Aktepe, 2011). Vakfiyeler, bir vakfın koşullarını bildiren, vakıf görevleri ve bu görevlerin hangi

şartlarda uygulanacağına dair bilgiler içermesinin yanı sıra yazıldığı dönemin tarihi, coğrafi, iktisadi, sosyal ve toplumsal izlerini taşıyan önemli belgelerdir. Türk kültüründe tarih boyunca güç simgesi özelliği taşıyan sanat eserlerinin arasında geniş bir yer tutan yazılı belgeler içerik ve tezyinat bakımından büyük önem taşımaktadır. Vakfiyelerin tezhipli alanlarının teknik, renk, motif, kompozisyon özellikleri belirlenerek ve çizimleri yapılarak tezyinat özellikleri ortaya konulmakta ve bu da ilgili tezhip sanatının uygulanışına yönelik sınıflandırmaları daha doğru yapmayı sağlamaktadır (Toktaş vd., 2022). Mesnevî'nin her bölümü için farklı zahriye, levha, serlevha ve unvan tezhipleri tasarlanmakta, bol altın kullanımı ve renklendirmeyle bezeme sanatı zenginleştirilmiştedir (Derman ve Birol, 1992).

Karamanlı beylerden Halil b. Mahmud için 1314-15 tarihlerinde kâtip İsmail b. Yusuf tarafından istinsah edilen bir Kur'an, müzehhip Yakup b. Gazi el-Konevî tarafından tezhiplendirilmiştir. Bu eser, iki cilt halinde olup, ciltlerin ilk sayfası çok kollu yıldızlarla süslenmiştir (Gacek, 2017).

Bu örnekler, Türk süsleme sanatının İslamiyet'in kabulünden sonra nasıl bir olgunlaşma ve gelişme dönemine girdiğini ve kutsal metinlere duyulan büyük saygının bu sanatı nasıl şekillendirdiğini göstermektedir.

Topkapı Sarayı'nda bulunan ve Fas kaynaklı Kur'an cüzlerinin özgün deri cildi, koyu krem renkli kalın aharlı kâğıda iri Mağribî kûfisiyle yazılmış hattı ve parlak altınlı rûmîlerle süslü sûre başı tezhipleriyle dikkat çekmektedir. Bu cüzlerin birinde, eserin 1238 yılında Marakeş'te vakfedildiğine dair bir kayıt bulunmaktadır. Güneydoğu Anadolu'dan Suriye, Filistin ve Mısır'a kadar uzanan coğrafyada, Memlûk dönemi kitap sanatçıları 13. yüzyıldan 16. yüzyılın başlarına dek Kur'an nüshaları ve bilim kitapları gibi zengin kitap sanatı örnekleri ürettiler (Mert, 2008).

Memlûk Dönemi'nin yenilikçi müzehhibi İbrahim Amidî, Topkapı Sarayı Kütüphanesi'nde bulunan Hazreti Peygamber'in şeceresini anlatan bir eserin ilk iki sayfasındaki tezhip üslubuyla dikkat çekmektedir. Tezhip üslupları içinde, yaklaşık iki yüzyıl boyunca farklı coğrafyalarda izlenen "naif" üslup da yer almaktadır. Bu üslupta armudi, haçvari biçimler, köşe dolgularında iç içe daireler, iki ucu sivrilmiş oval zahriye gibi öğeler genel tasarım özelliği olarak ön plana çıkmaktadır (Ünver, 1951).

15. yüzyılın ilk yarısından başlayarak, Şiraz'dan Osmanlı topraklarına göç eden müzehhipler bu naif üslupta eserler üretmişlerdir. Beyaz geçme bantlı süslemeler, 16. yüzyılın sonlarına kadar Safevî, Herat, Tebriz, Şiraz ve Şeybanîler Dönemi tezhiplerinin ve ciltlerinin bir tasarım özelliği olarak görülmüştür (Ögel, 1966).

15. yüzyıl sonlarına ait Heratlı müzehhipler tarafından tezhiplenen kitaplar arasında, özellikle Ali Şir Neva'î'nin Külliyat nüshası farklı tasarımlarıyla dikkat çekmiştir. Bu eserler, tezhip sanatının zengin tarihini ve coğrafi yayılımını, aynı zamanda sanatın sürekli evrim geçiren doğasını yansıtmaktadır.

Osmanlı Dönemi, özellikle Fatih Sultan Mehmed'in saltanatı sırasında, tezhip sanatında olağanüstü eserlerin ortaya çıktığı bir dönem olmuştur. Fatih dönemi tezhipleri, açık lacivert zemin üzerine yer yer kırmızı, yeşil, siyah, sarı, turuncu, mor, pembe ve beyaz gibi canlı renklerin kullanıldığı eserlerle tanınmıştır. Selçuklu döneminden miras alınan geometrik motifler, bu dönemde stilize bitki motiflerine evrilmiş ve bulutlar, rumiler, dallar ve noktalarla zenginleştirilmiştir (Şanes, 1995).

Motifler ve çizgiler inceltilmiş, dallar üzerinde karmaşık kompozisyonlar oluşturulmuştur. 1498-1554 yılları arasında Saray nakkaşhanesinde müzehhip olarak çalışan Bayram b. Derviş, Hasan b. Abdullah müzehhibinin geleneklerini sürdüren bir isim olarak bilinmiştir. 16. yüzyılda, Saray bahçelerinin coşkulu ve rengarenk görüntüsü, Kara Memi gibi doğa gözlemcisi sanatçıları derinden etkilemiştir (Mahir, 1987).

Klasik Osmanlı tezhibi, Kanuni Sultan Süleyman dönemiyle birlikte yeni bir boyut kazanmıştır. Fatih döneminin renk paleti korunmuş, ancak çizgiler daha zarif ve kompozisyonlar daha zengin hale gelmiştir. Bu dönemin ustası, hayatı hakkında fazla bilgi bulunmayan Kara Memi (Mehmed Çelebi) olarak kabul edilmiştir.

Kanuni Divanı'nı süsleyen ve Muhibbi Divanı'nda mütevazi iki imzası bulunan Kara Memi, Kanuni döneminin baş nakkaşıdır ve emrinde çalışan 29 müzehhib bulunmaktadır. Nergis, gül goncası, açmış gül, karanfil ve menekşeler, Kanuni Divanı'nda sıklıkla kullanılan motifler arasındadır. Ayrıca Kara Memi'nin stilize selvi çalışmaları, 16. yüzyıl Türk ruhunu yansıtan zarif ve sade ağaç tasvirleri olarak dikkat çekmektedir (Üçer, 2003).

Bir önceki bölümde de belirtilmiş olduğu gibi, 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, Saray nakkaşhanesindeki müzehhipler, Ahmed Karahisari ve Hasan Çelebi tarafından yazılan anıtsal boydaki Kur'an nüshaları ve minyatürlü tarih kitaplarının tezhipleriyle meşgul olmuşlardır. Bu dönem, tezhip sanatının zirve noktalarından biri olarak kabul edilir ve Osmanlı sanatının derinlik ve inceliğini gözler önüne sermiştir.

Osmanlı padişahlarının tuğraları, Sultan II. Bayezid Dönemi'nden itibaren tezhipli bir şekilde tasarlanmıştır. Özellikle, Fatih Sultan Mehmed döneminde mükemmelleşen tezhip sanatı, tuğralardaki beyzelerin her biri farklı renk ve desende süslenmiş; Kanuni Sultan Süleyman'ın tuğralarında ise beyzelerle birlikte, tuğranın sere, tuğ, zülüf ve hançerelerinin içi de farklı renk ve desende tezhiplenmiştir (Tekin, 2008).

Safevî Dönemi, kitap sanatlarında ulaşılan yüksek seviyeyi göstermesi açısından önemlidir. Tebrizli müzehhipler tarafından 1522-1535 yılları arasında Firdevsi'nin Şehnâme'sinde yapılan zahriye, serlevha ve unvan tezhipleri, göz alıcı zenginlikteki çalışmalardır. Bu dönemde, Şiraz'da hazırlanan el yazması eserlerin çoğu, Safevîler Dönemi'nin ürünüdür (Keskiner, 2002).

17. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı tezhipleri, önceki dönemlere göre renkler ve dar, sık dantelli dış pervazlar açısından farklılıklar göstermiştir. Özellikle lacivert rengin parlaklığı azalmış, yerini soluk veya açık sarı tonunda altın yüzeylere bırakmıştır.

III. Ahmed döneminde, 18. yüzyılın başlarında, klasik tezhip tarzı yavaş yavaş şükufe tarzına dönüşmüştür. Bu dönemde sayfa tasarımında gelenek devam ederken, bezeme elemanlarına yeni öğeler eklenmiştir (Eyice, 2002).

Barok ve Rokoko tarzları, yeni zevklerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Vazolar, sepet ve saksılar içindeki gölgeli ve hacimli çiçek buketleri, kurdeleler, perdeler ve fiyonklar, tezhiplerin yeni bezeme öğeleri arasında yer almıştır. 1729'da matbaanın faaliyete geçmesiyle yazma eserlere olan ilgi azalmış ve tezhip sanatı da bu durumdan olumsuz etkilenmiştir. Günümüzde tezhip sanatı, tek sayfalara ve genellikle bir güzel yazı örneğine eşlik ederek, daha çok duvara asılan eserler olarak devam etmiştir (Taşkale, 1997).

4. TEZHİP SANATINDA KULLANILAN TEKNİKLER

Tezhip sanatında kullanılan teknikler; klasik tezhip, halkar, negatif (havalı-çift tahrir) tekniği, münhani boyama tekniği, zerefşan tekniği, zer-ender-zer tekniği ve haliçişi olmak üzere yedi başlık altında ele alınmaktadır. Aşağıda söz konusu tezhip tekniklerine yönelik bazı açıklamalara yer verilmiştir.

4.1. Zemini Boyalı Klasik Tezhip Tekniği

Klasik tezhip tekniği, sade ve küçük motiflerden oluşan desenlerin çok ince bir şekilde işlenmesi, tahrirlerin çekilmesi, zemin renginin pürüzsüz, sapları oluşturan helezonların son derece ince ve aynı kalınlıkta olması ile uygulanan süsleme tekniğidir (Birol, 2012).

Zemini boyalı klasik tezhip, tezhip sanatında en çok tercih edilen tekniklerden bir tanesidir. Öncelikle tasarlanmış olan desen, çalışmanın yapılacağı zemine aktarılmaktadır. Altınlanacak olan motifler altınlanıp mührelenmektedir. Daha sonra boya ile renklendirilecek olan motifler boyanarak, mürekkep ile tahrirleme yapılmaktadır. Son olarak da zemin boyaması yapılmaktadır.

4.2. Halkâr Tekniği

Halkâr tekniğinde, sulandırılmış altın ile gölgelendirilen motifler yine altınla nüans verilerek tahrirlenir. Bunun yanında farklı renklerle veya siyahla tahrirlenen, içleri altından başka renklerle gölgelendirilen çok değişik uygulamalar da vardır (Özkeçeci ve Özkeçeci, 2007).

Halkâr ayrı üslubu ve kuralları olan, tezhibe göre daha kolay yapılan tarzdır. Halkâr üslubu daha sade, kıvrak ve iri motiflerle yapılmaktadır. Halkâr sadece tezhiple süslenmiş sayfaların dış bordürlerine uygulanmamış, tezhip olmadan da başlı başına bir süsleme unsuru olarak kullanılmıştır (Özkeçeci ve Özkeçeci, 2007).

Bu tezhip tekniğine, halkârî tezhibi de denmektedir. Halkârî tezhibinin çeşitli teknik ve uygulamaları bulunmaktadır (Derman, 2015). Bu uygulamalar; gölgeli halkârî, tarama halkârî, tahrirli halkârî, zer şikâf (boyalı halkârî), foyalı halkari ve zemini boyalı halkaridir.

4.3. Negatif (Havalı-Çift Tahrir) Tekniği

Negatif tekniği, motif detaylarını gösteren çizgilerin, arada eşit zemin boşluğu bırakılarak boyanması ile yapılan bir tekniktir diye ifade edilebilmektedir. Genellikle tığ ve küçük alan bezemelerinde görülmektedir.

Desenlerin tahrirlerinin iki çizgi şeklinde birbirine paralel olarak çizildiği bu teknik "çift tahrir" olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca, iki çizgi arasında bırakılan boşluktan dolayı "havalı" olarak da adlandırılmaktadır (Derman, 2015).

4.4. Münhani Boyama Tekniği

Münhani boyama tekniğine göre renklendirilen eserlerde, münhaninin dış çizgisine siyah renk tahrir çekilmektedir. Münhani desenlerinin tahririnde nüans verilmez (Özkeçeci ve Özkeçeci, 2007).

Münhanilerin içi degrade geçiş ile boyanmaktadır. Renklendirmede tonlama zemin kâğıdı renginden başlayıp tek renk ile açıktan koyuya doğru yapılmaktadır. Gölge katmanlarının sayısı desenin büyüklüğüne göre azalıp artmaktadır. Gölge geçişlerinin eşit ölçüde olması önemlidir.

4.5. Zerefşan Tekniği

Zerefşan tekniği, genellikle sayfaların metin ya da tezhiplerinin dışında kalan kısımlarına uygulanmaktadır. Altını istenilen alana serpmek suretiyle yapılan bir süsleme çeşididir (Arseven, 1998). Altın tozu, tutkallı su ile karıştırılarak, âhârlı kâğıda fırça ile sıçratılarak serpilir. Kuruduktan sonra altın mührесiyle mührelenerek parlatılır (Özönder, 2003).

4.6. Zer-ender-zer Tekniği

Zer-ender-zer altın için de altın anlamına gelmektedir. Sarı altın üzerine yeşil altın veya tam tersi uygulamalar şeklinde kullanılabilmektedir. Altının parlatılması ve tahrirlenmesi ile desen ortaya çıkmaktadır.

Zer-ender-zer iki renk altın ile yapıldığı gibi, tek renk altının mat ve parlak kullanılmasıyla da uygulanılır. Tahrir genellikle nüans verilmeden çekilir (Derman, 2000).

4.7. Haliçişi Tekniği

Haliçişi tekniği daha çok çini ve seramik eşyalarda görülmektedir. Tezhip sanatında ise özellikle tuğralarda uygulanan bir bezeme türüdür. Haliç işi desenler sık helezonlar üzerinde çoğunlukla açık renk zemin üzerine mavi ya da lacivert renk ile çift tahrir tekniğinde yapılmaktadır (Özkeçeci ve Özkeçeci, 2007).

5. TEZHİP SANATINDA KULLANILAN MOTİFLER

Sanat, tarihin her döneminde insanların duygularını, düşüncelerini ve toplumsal yapılarını ifade etme biçimi olmuştur. Bu ifade şekilleri, desenler, motifler, figürler, kompozisyonlar, üslûp, üslûplaştırma, üslûp türleri ve devinim gibi çeşitli öğeler aracılığıyla gerçekleşir. Bu öğeler, sanat eserlerinin anlamını derinleştirmiş ve sanatçının mesajını izleyiciye aktarmıştır. Tezhip sanatında görece daha geniş bir kavramsal çerçeve söz konusudur. Bu çerçeveyi çizdikten sonra, çalışmamız ile doğrudan ilişkili olan "motiflere" daha yoğun şekilde odaklanılmıştır.

Desen, sanatın en temel unsurlarından biridir ve boyasız yapılan çizgi resimler olarak tanımlanabilir. Desenler, çoğunlukla bir sanat eserinin ilk adımını oluşturur ve sanatçının eserin genel yapısını planlamasına yardımcı olur. Motif ise, özellikle süslemelerde sıklıkla karşılaştığımız, tekrarlanan öğelerdir. Motifler, eserlere ritmik bir yapı kazandırır ve izleyicinin gözünde bir bütünlük hissi oluşturur. Figürler, resim ve heykel sanatında sıkça başvurulan, insan veya hayvan görüntüleridir. Sanatçılar, figürleri kullanarak duygusal ifadeleri, sosyal yorumları veya tarihi olayları tasvir edebilirler. Kompozisyon ise, bu figürlerin veya renklerin, estetik kurallara uygun olarak bir yüzey üzerine düzenlenmesi sürecidir. Bir sanat eserindeki kompozisyon, eserin genel algısını ve etkisini büyük ölçüde belirler (Karadaş, 2008).

Üslûp, bir devre ait olan veya sanatçının kişisel karakteristiklerini yansıtan estetik yaklaşımdır. Sanatçıların üslûbu, onların kişisel imzası gibidir ve eserlerini benzersiz kılar. Üslûplaştırma ise, doğadaki nesneleri şematik bir hale getirme sürecidir; bu, sanatçının eserindeki imgeleri daha soyut bir biçime dönüştürmesini sağlar. Her uygarlık, kendine özgü bir üslûba sahiptir ve bu Bursa, Edirne, Klâsik, Barok, Rokoko gibi farklı kültürel ve tarihi dönemlere özgü estetik anlayışları içerir. Son olarak, devinim, bir kompozisyon içindeki unsurların hareketini ifade eder. Devinim, esere dinamizm ve canlılık katar, izleyicinin gözünü eserin içinde gezdirir ve eserin anlatımını güçlendirir (Karadaş, 2004).

Bu temel sanat öğeleri, sanat eserlerinin anlamını ve estetiğini zenginleştirir. Sanatçılar, bu öğeleri kullanarak izleyicileriyle derinlemesine bir iletişim kurar ve eserlerinin arkasındaki duygusal, sosyal veya estetik mesajları aktarır. Bu nedenle, sanatın

bu temel unsurlarını anlamak, eserlerin daha derin bir şekilde değerlendirilmesine olanak tanır (Kazan, 2010).

İslam süsleme sanatları, zengin ve çeşitli bir estetik geleneği temsil eder. Bu sanat formu, genellikle figüratif tasvirlerden kaçınma eğilimindedir. Bu tercih, İslam kültüründe insan ve hayvan figürlerinin kullanımına dair dini inançlarla ilişkilendirilebilir.

Figüratif tasvirlerin sınırlı kullanımı, sanatçıları süsleme ve ifade biçimlerinde alternatif yöntemlere yönlendirmiştir. Bu bağlamda, motifler ve geometrik düzenlemeler İslam süsleme sanatlarının temelini oluşturmuştur (Çağman, 1995). Bu motifler, sanat eserlerine hem estetik zenginlik hem de anlam katmak için kullanılmış ve genellikle üç ana grupta incelenmiştir: Bitkisel motifler, hayvansal motifler ve geometrik motifler. Fakat bu üç ana başlık dışında; bulut, çintemani, hayvan motifleri, geçme-zencerek ve tığ gibi başlıklar da önemli tezhip motiflerindendir.

Bitkisel motifler, doğadan alınan çeşitli bitki formlarından esinlenir. Bu motifler, yapraklar, çiçekler, dallar ve meyveler gibi elemanları içerebilir ve doğanın sonsuz çeşitliliğini ve bolluğunu simgeler. Bitkisel motifler, İslam sanatında canlılık ve büyümenin sembolleridir ve eserlere doğal bir güzellik katmak için kullanılır (Arseven, 1983).

Hayvansal motifler, hayvan figürlerini stilize edilmiş veya sembolik bir şekilde temsil eder. Gerçekçi tasvirlerden kaçınılarak, hayvan figürleri genellikle soyut bir biçimde işlenir. Bu motifler, çeşitli hayvanların karakteristik özelliklerini ve sembolik anlamlarını vurgulayarak, eserlere dinamizm ve hareket katar. Ancak, hayvansal motiflerin kullanımı, İslam sanatında bitkisel ve geometrik motiflere göre daha az yaygındır (Üçer, 2010).

Geometrik motifler ise kare, dikdörtgen, üçgen, daire, poligon, baklava, altıgen ve yıldız gibi birçok yalın formun birleşmesinden meydana gelir. Türk süsleme sanatlarında İslam öncesi dönemde, Uygurlarda, Selçuklu, Beylikler Dönemi ve Osmanlı sanatında varlığını kesintisiz olarak sürdüren geometrik şekiller en yaygın ve gelişmiş şekliyle Anadolu Selçukluları döneminde görülür.

Geometrik kompozisyonlar bu dönemde, mimaride, taç kapılarda, iç mekanlarda, ahşap işlerinde minberlerde, halılarda, yazma eserlerde, zahriye ve bordürlerde kısaca tüm alanlarda girift kıvrımdallarla güzelleşen, rumi ve yazı ile bütünleşen başlıca süsleme unsurlarından biridir (Özkeçeci ve Özkeçeci, 2007).

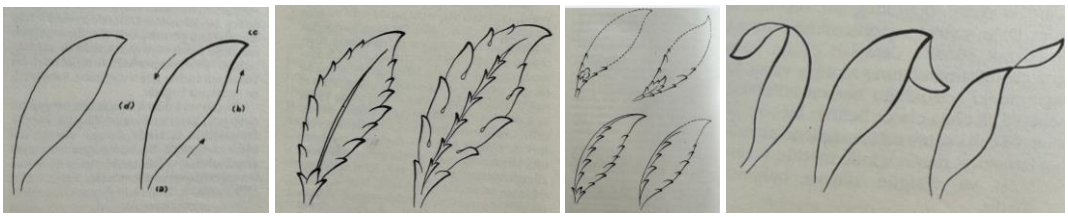
İslam süsleme sanatlarında motiflerin ve geometrik düzenlemelerin kullanımı, sanat eserlerine zengin bir görsel çeşitlilik ve derin bir anlam katmaktadır. Bu unsurlar, İslam sanatının benzersiz estetik kimliğini oluşturmakta ve kültürel değerleri, inançları ve evrensel güzellik anlayışını yansıtmaktadır. Bu yönüyle, İslam süsleme sanatları, sanatın sadece estetik bir zevk sunmakla kalmayıp aynı zamanda derin bir manevi ve kültürel mesaj taşıyabileceğini göstermektedir. Aşağıda söz konusu motiflere yönelik bazı örneklere yer verilmiştir.

5.1. Bitkisel Motifler

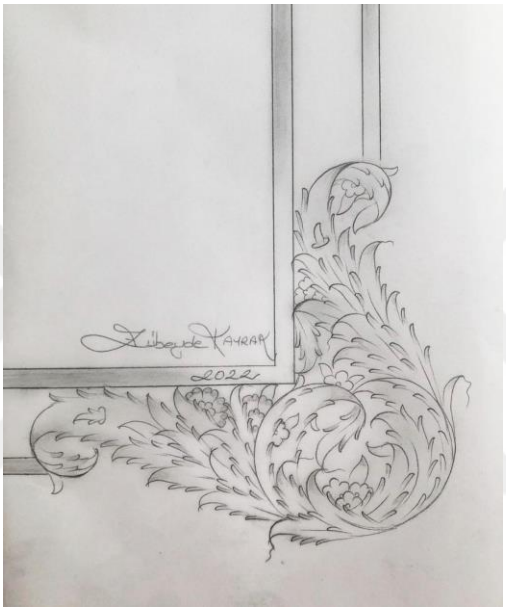
Bitkisel motifler, sanat ve süsleme alanında geniş bir yelpazede kullanılan, doğadan alınmış estetik ögelerdir. Bu motifler, doğal dünyanın güzelliğini ve çeşitliliğini yakalamak amacıyla, bitkilerin, çiçeklerin ve diğer bitki öğelerinin çeşitli yollarla stilize edilmiş formlarını içerir. Bitkisel motifler arasında, özellikle yapraklar, hatâyî, penç, goncagül ve yarı üsluplaştırılmış çiçekler, natüralist çiçekler ve ağaçlar bitkisel motiflerin dikkat çekici örnekler arasındadır.

Yaprak motifi (Şekil 6), desen kompozisyonunda önemli bir yere sahip olan temel motifler arasında yer almaktadır. Tezhipte kullanılan yaprak, tabiattaki görünüşünün üsluplaştırılmasıyla, tezyinatta çeşitli şekillerde çizilmiştir. Şöyle ki:

1) Sade ve küçük boyda yapraklar,
2) İri dişli yapraklar,
3) Parçalı ve dilimli yapraklar,
4) Ortadan katlı yapraklar
5) Kıvrımlı Yapraklar (Birol ve Derman, 2018).

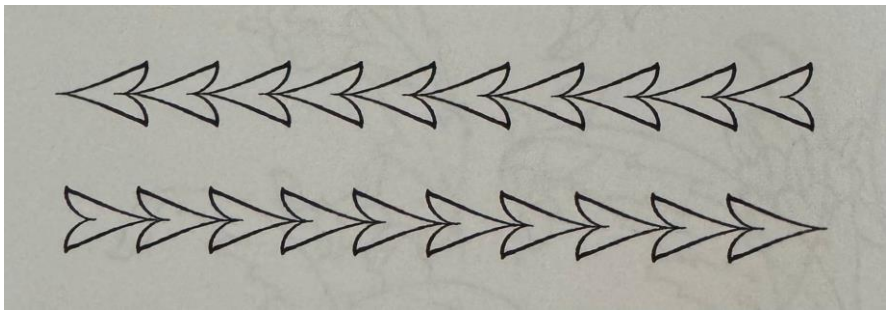

Şekil 6. Yaprak Motifi Örnekleri
Kaynak: Birol ve Derman (2018)

Şekil 7. Yaprak Motiflerinden Oluşan Sazyolu Örneği
Kaynak: Kayrak (2022)

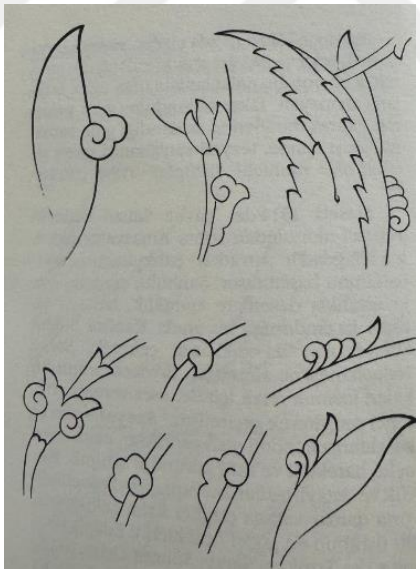
Yaprak motifinin bir uzantısı olan ve sap çıkması şeklinde ifade edilen motifler de vardır. Sap çıkması, içiçe veya yanyana yerleştirilmiş budakları sembolize eden küçük boy yaprak filizidir. Desen içinde oldukça sık rastlanan sap çıkmaları, uzun sapları örtmek, dalların kesişme noktalarını kapatmak, boşlukları doldurmak için kullanılır (Özkeçeci ve Özkeçeci, 2007). Şekil 8'de sap çıkması motifi örneği görülmektedir.

Şekil 8. Sap Çıkması Motifi

Kaynak. Özkeçeci ve Özkeçeci (2007)

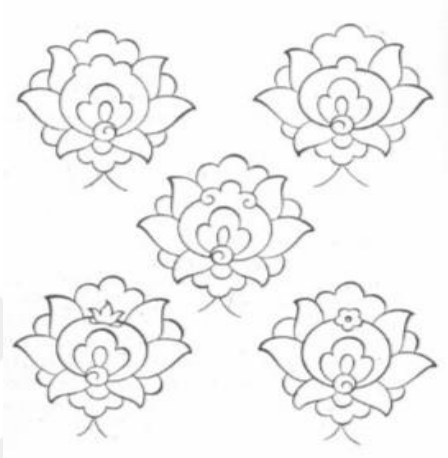
Bir de tabiatta salyangoza benzeyen ve yine o isimle anılan motifler vardır ki, bu motifler de deseni tamamlayıcı görev üstlenirler. Salyangoz adı verilen bu motifler (Şekil 9), farklı şekillerde karşımıza çıkabilir.

Şekil 9. Salyangoz Motifi

Kaynak. Birol ve Derman (2018)

Hatâyî motifi (Şekil 10), herhangi bir çiçeğin boyuna kesitinin anatomik hatlarının üslûplaştırılmış şekline işaret eder. Kökeni, 11. yüzyılda Orta Asya'ya dayanır ve bu motif, çiçeklerin detaylı ve stilize edilmiş anatomik yapılarını betimleyerek, doğanın karmaşık güzelliklerini sanatsal bir şekilde ifade eder. Hatâyî motifi, özellikle İslam sanatında ve daha sonra Osmanlı süsleme sanatında kullanılmış, zengin desen ve renk kombinasyonlarıyla tekstil, seramik ve mimari süslemelerde önemli bir yer tutar (Duran, 2012).

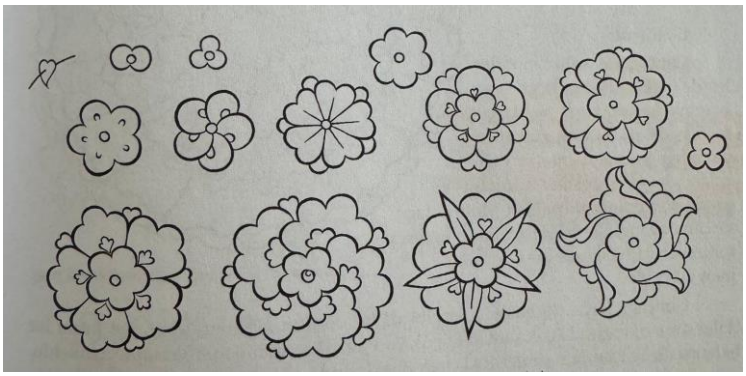

Şekil 10. Hatâyî Motifi
Kaynak: Karaca (2021)

Penç motifi (Şekil 11), çiçeklerin kuş bakışı görünüşünün stilize edilerek çizilmiş şeklini ifade etmektedir.

Farsça isimleri ile tek dilimli pençler yekberk, iki dilimliler düberk, üç dilimli olanlar seberk, dört dilimliler cihanberk, beş dilimliler pençberk, altı dilimliler şeşberk, birbirine sarılmış yapraklardan meydana gelen terkibler sadberk olarak adlandırılır. (Özkeçeci ve Özkeçeci, 2007).

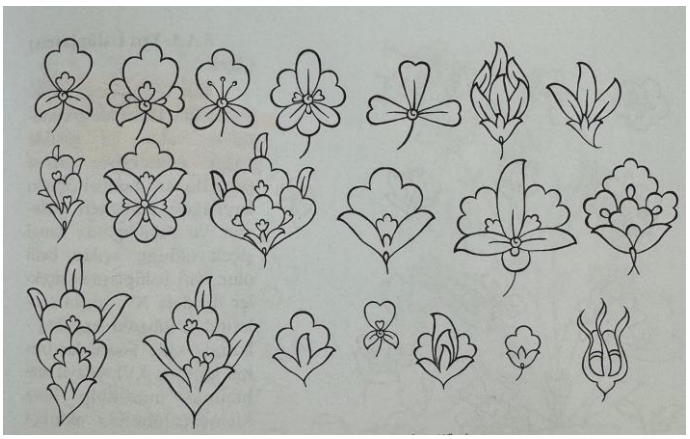
Penç motifleri arasından en çok kullanılan motif beş yapraklı olduğundan, giderek bu detaylı adlandırmalar yerine, tüm enine kesitli çiçek motifler için penç adını kullanılmıştır. Şekil 11 de çeşitli penç motifleri görülmektedir.

Şekil 11. Penç Motifleri
Kaynak: Özkeçeci ve Özkeçeci (2007)

Bu bitkisel motifler, sanatın çeşitli alanlarında doğanın estetik ve sembolik değerlerini yansıtan önemli araçlar olarak kullanılmıştır. Her biri, kültürel ve tarihsel bağlamlarında belirli anlamlar taşımış ve sanat eserlerine zenginlik ve derinlik katmıştır (Güney ve Nihan, 1985).

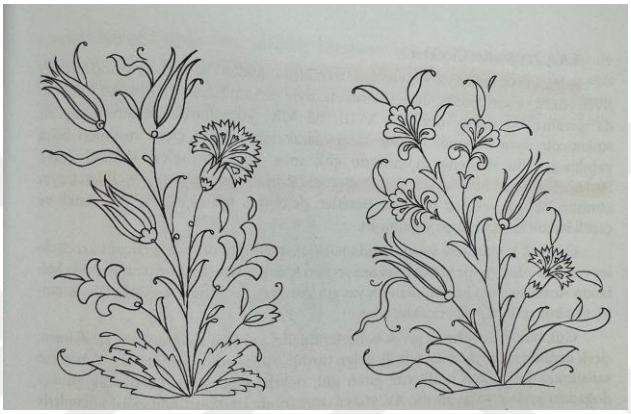
Goncagül, tam açılmamış bir çiçeğin boyuna kesitinin küçük ve basit motifleridir. Goncagül motiflerinde (Şekil 12), dallar uçlara doğru incelerek, zarif bir şekilde son bulur. Söz konusu motifte tohum kesesi ve tohumlar ya kısmen görünür ya da hiç görünmez, taç ve çanak yapraklar ise bellidir.

Şekil 12. Goncagül Motifleri
Kaynak: Özkeçeci ve Özkeçeci (2007)

Yarı üsluplaştırılmış çiçekler, çiçeğin tabiattaki görünümüne yakın bir şekilde stilize edilmesiyle (Şekil 13) ortaya çıkar. Bu tarz motifler çiçeğin kaynağını tamamen gizlemez ve bakıldığında hangi çiçek olduğu açıkça belli olur (Özkeçeci ve Özkeçeci, 2007).

16. yüzyıl Kanuni devrinde, dönemin sanatçısı Kara Memi'nin, bu üslubu ortaya çıkardığı düşünülmektedir. Bu üslüpta ele alınan çiçekler, daha yalın ve sade bir anlayıştadır. Daha çok lale, karanfil, sümbül ve gül gibi çiçekler kullanılmıştır.

Şekil 13. Yarı Üsluplaştırılmış Çiçekler
Kaynak: Özkeçeci ve Özkeçeci (2007)

5.2. Hayvansal Motifler

Hayvansal motifler içerisinde, rûmî motifleri özellikle zengin bir çeşitliliğe ve anlam yelpazesine sahiptir. Bu motifler, kuş bedenleri ve kanatlarından stilize edilerek oluşturulan desenlerdir ve İslam sanatında sıkça kullanılırlar. Rûmî motifleri, çiziliş biçimleri ve kompozisyondaki kullanımlarına göre iki ana gruba ayrılır: Çizilişine göre ve kompozisyondaki kullanımına göre. Bu çeşitlilik, Rûmî motiflerinin sanatsal ifadedeki esnekliğini ve estetik çeşitliliğini gösterir.

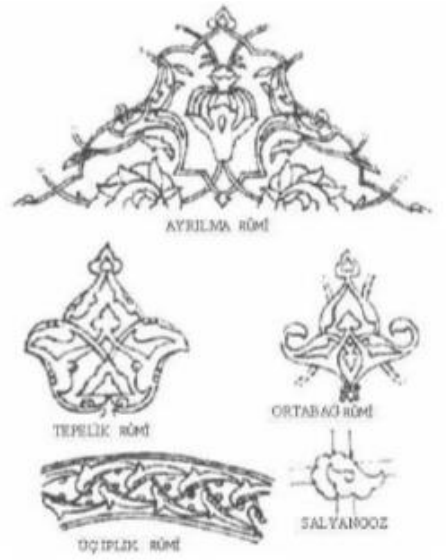
Çizilişine göre Rûmî motifleri (Şekil 14) altında, motifin farklı yorumları bulunur. Dendanlı rûmî, münhani (eğri) örneklerle süslenmiş bir biçimde tasvir edilir ve desene zengin bir detay katmak için kullanılır. Kanatlı Rûmî, motifin iki kola ayrılarak

çizilmesiyle oluşur ve bu da motifin daha dinamik bir görünüm kazanmasını sağlar. İşlemeli rûmî, içerisinde hatâyî motiflerinin yer aldığı bir yorumdur ve desene ek bir zenginlik katmak amacıyla tasarlanır. Sade rûmî, adından da anlaşılacağı üzere, daha basit çizim teknikleriyle oluşturulan bir versiyondur. Sarılma rûmî, motife sarılan bir biçimde tasvir edilirken, sencide rûmî, iki tarafı ölçülü çizilen bir yorumdur (Taşkale, 1994).

Şekil 14. Çizilişine Göre Rûmiler
Kaynak: Karaca (2021)

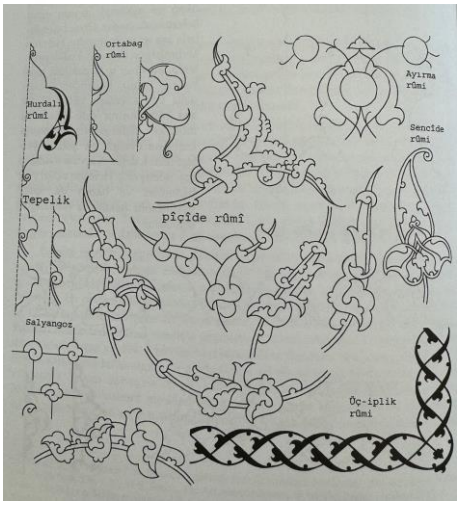
Kompozisyondaki kullanımına göre Rûmî motifleri ise (Şekil 15), desenin bütünlüğünü ve kompozisyon içindeki yerleşimini belirleyen yorumlardır. Ayrılma rûmî, deseni bölümlere ayırarak kompozisyonda uygun bir görünüm sağlar. Tepelik rûmî, kompozisyonun sonlandırıcı elemanı olarak kullanılır. Ortabağ rûmî, motiflerin birleşmesini sağlayan düzenlemelere işaret eder ve desene bir uyum kazandırır. Salyangoz, rûmî tarzındaki küçük kıvrımlarla bağlayıcı bir özellik taşır. Üç iplik rûmî ise, özellikle bordürlerde kompozisyonu sınırlayıcı bir öğe olarak tercih edilir (Yavuz, 2008).

Şekil 15. Kompozisyondaki Kullanımına Göre Rûmî Motifler

Kaynak: Karaca (2021)

Piçide rumiler ise daha zengin ve kıvrımlı sarmal desenlerle süslenmiş olup daha çok detaylı rumi motifleriyle süslenmiş desenleri ifade eder.

Şekil 16. Çeşitli Rûmî Motifleri

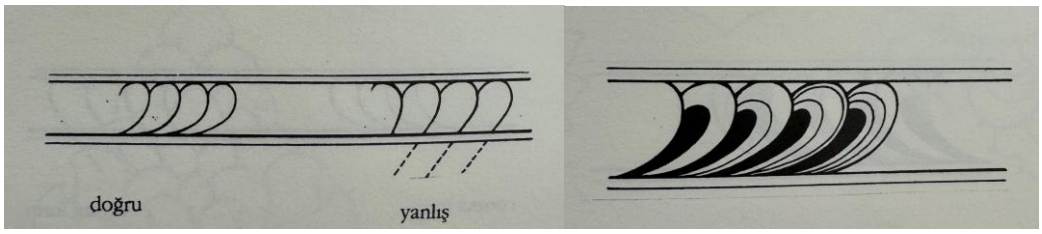
Kaynak: Özkeçeci ve Özkeçeci (2007)

Rûmî motiflerinin bu kadar çeşitli yorumları ve kullanım alanları, onları İslam sanatının en önemli ve en çok yönlü süsleme unsurlarından biri yapar. Bu motifler, sanat eserlerine hem estetik bir zenginlik hem de derin bir manevi anlam katma potansiyeline sahiptir. Her bir yorum ve kullanım biçimi, motifin sanatsal ifadesini ve iletişim gücünü farklı şekillerde artırır.

Rumi motif ile birlikte bir diğer hayvansal motif ise münhanidir (Şekil 17). Münhanî terimi, sanat ve özellikle yazma eserlerin süslemesinde kullanılan bir motifin tanımını ifade eder. "Eğri çizilmiş" anlamına gelen bu terim, 11. ve 15. yüzyıllar arasında, yazma eserlerin çeşitli bölümlerinde kullanılan bir süsleme tekniğini belirtir.

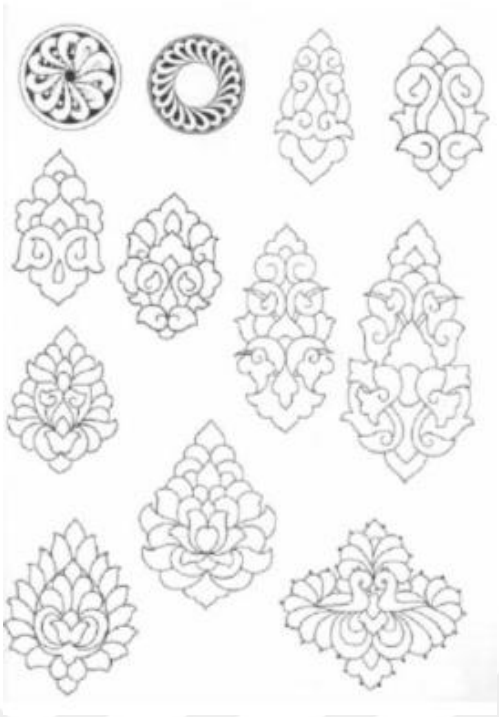
Münhani motifleri, rumi motiflerinin aksine, bir sap üzerinde belirli aralıklarla devam etmek yerine, birbirine yapışık kümeler halinde gelişirler. Bu motifler ister bordür şeklinde ister madalyon şeklinde olsun daima birbirinin arkasından çıkacak şekilde çizilir.

Bir münhani motifini çizerken dikkat edilecek en mühim noktalardan biri, bitiş çizgisinin başlangıç çizgisine birleşecek gibi son bulmasıdır. Boyama şekli, aynı rengin farklı tonları ile olur (Birol ve Derman, 2018).

Şekil 17. Münhani Motifi Örneği
Kaynak: Birol ve Derman (2018)

Münhanî motifleri, bazen eserin belli bir bölümünü vurgulamak amacıyla tek başına kullanılırken, bazen de eserin kenarlarını çevreleyen bir bordür olarak tasarlanmıştır. Bu motifler, yazma eserlerine estetik bir derinlik ve zenginlik katmanın yanı sıra, metnin görsel algısını güçlendirmiş ve okuyucunun dikkatini belirli bölümlere çekmek için kullanılmıştır (Duran, 2012).

Şekil 18. Münhani Motifleri
Kaynak: Karaca (2021)

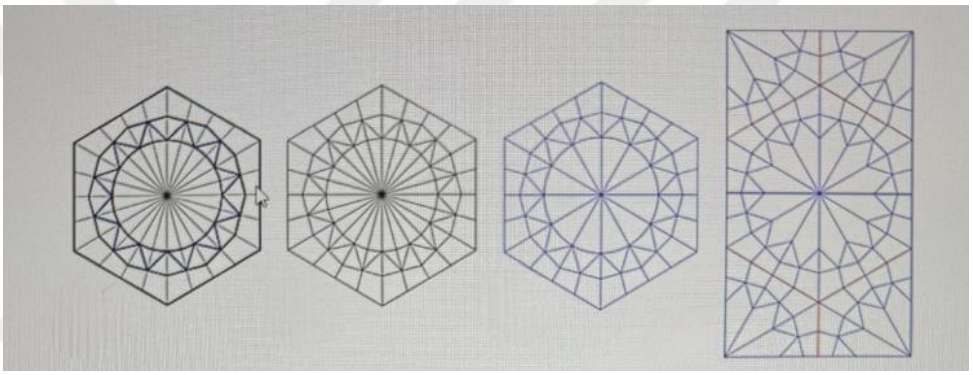
Münhanî motiflerinin kullanımı, eski yazma eserlerin süslemesinde önemli bir yer tutar. Bu eğri çizgiler, eserin genel kompozisyonuna dinamizm ve hareket katmakla kalmaz, aynı zamanda dönemin estetik anlayışını ve sanatçıların yaratıcılığını da yansıtır. 11. ve 15. yüzyıllar arasında, İslam dünyasında ve diğer kültürel alanlarda, yazma eserlerin süslemesi özellikle önemli bir sanatsal faaliyet alanı olarak görülmüş ve bu dönemlerde üretilen eserler, detaylara verilen önemi ve inceliği göstermesi açısından bugün bile büyük takdir toplar (Yavuz, 2008).

Münhanî motifleri, o dönemlerdeki sanatçıların ve hattatların, metinlerin sadece içeriğiyle değil, aynı zamanda estetik sunumuyla da ilgilendiğinin bir kanıtıdır. Bu motiflerin kullanımı, yazma eserlerin birer sanat eseri olarak değerlendirilmesine olanak tanır ve bu eserlerin sadece metinsel içeriğiyle değil, görsel zenginliğiyle de kültürler arası iletişimde önemli bir rol oynadığını gösterir. Münhanî motiflerinin kullanılması, aynı zamanda dönemin sanat anlayışında form, desen ve hat üzerine yapılan estetik arayışların ve yeniliklerin bir yansımasıdır (Nasr, 2017).

5.3. Geometrik Motifler

Geometrik motifler, süslemenin en eski biçimlerinden biri olarak neredeyse her kültürde yer almaktadır. Tarih boyunca, çanak çömlek gibi çeşitli toprak kaplar üzerinde bulunan bu geometrik süslemeler, toplumlar için derin anlamlar taşıyan ve dekoratif sanatların en temel unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir.

Geometrik bezemeler, mimari yapıların yanı sıra diğer sanat eserlerindeki kompozisyonlarda da kullanılarak, bağımsız bir süsleme kategorisi haline gelmiştir. Geometrik şekiller, üçgen, daire, poligon, yıldız, altıgen, baklava, kare ve dikdörtgen gibi farklı temel formların bir araya gelmesiyle (Şekil 19) oluşmaktadır.

Şekil 19. Ulu Camii Minber Köşk Korkuluk Deseni Çizim Aşamaları
Kaynak: Aşçı T, Toktaş İ ve Aksoy H. (2024)

Geometrik desenler (Şekil 20), Türk süsleme sanatlarının İslam öncesi döneminden Osmanlı sanatına kadar uzanan süreçte varlığını sürdürmüş ve özellikle Anadolu Selçukluları döneminde yaygınlık kazanmıştır. Geometrik desenler, taç kapılardan mimariye, çini ve tezhip sanatından ahşap işçiliğine, minberlerden yazma eserlere, dekoratif eşyalardan takılara ve halılara kadar pek çok alanda dekoratif bir unsur olarak kendini göstermektedir.

Şekil 20. Geometrik Desenlerle Elde Edilen ve Metal Malzemeye Uygulanan Takı (Kolye ve Küpe) Modellemeleri

Kaynak: Aşçı T, Toktaş İ ve Aksoy H. (2024)

Geometrik motifler, zaman zaman rümi motifleri ve bitkisel motifler gibi, alan bölmelerinde çeşitli kompozisyonlar oluşturmada da kullanılabilmektedir. Günümüz tezhip anlayışında da bu motiflerle sıklıkla karşılaşılmaktadır.

5.4. Bulut

Bulut motifleri, sanat eserlerinde genellikle doğanın öğelerini temsil etmek amacıyla tasarlanmış estetik öğelerdir. Bu motifler, izleyicilere daha derin anlamlar sunarak, eserlerin yalnızca görsel değil, aynı zamanda anlamsal bir zenginlik kazanmasını sağlamaktadır.

Şekil 21. Bulut Motifleri

Kaynak: Mahir (1988)

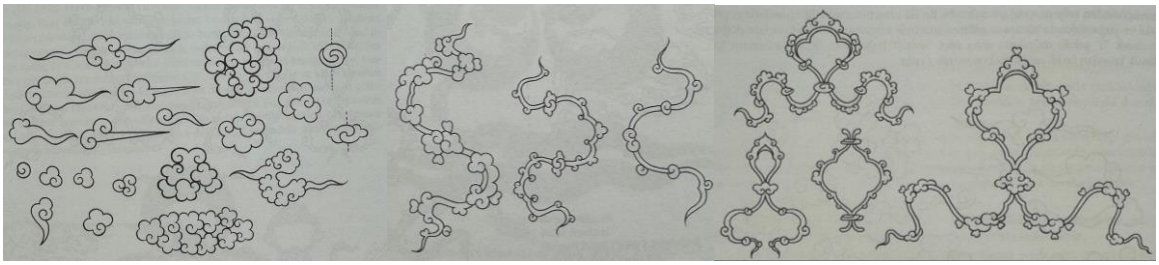
Bulut motifleri (Şekil 21), doğanın bir parçası olarak, sanat eserlerine hem estetik bir güzellik katar hem de sembolik anlamlar taşır. Bulutların kullanılmasının temel nedeni, doğayla insan arasındaki ilişkiyi ve evrenin sürekli değişim içindeki dinamik yapısını simgelemesidir. Bulut motifleri (Şekil 22), çizim özelliklerine ve kompozisyondaki kullanım biçimlerine göre iki ana gruba ayrılır (Mahir, 2012).

Çizimdeki Özelliklerine Göre:

- Serbest Bulut: Sanatçının kompozisyona serbestçe yerleştirebileceği bulutlardır. Bu bulutlar, esere doğal bir akış ve hareketlilik katar.
- Yığma Bulut: Birden fazla bulutun bir araya getirilerek ya da serbestçe kompozisyonda yerleştirildiği bulut türüdür. Bu şekilde, eserin görsel zenginliği artırılır (Taşkale, 2009).

Kompozisyondaki Kullanıma Göre:

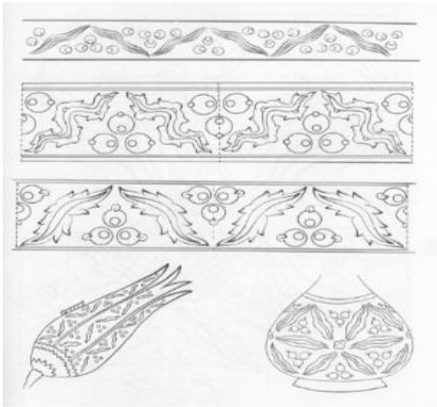
- Nokta Bulut: Desende motiflerin yerleştirileceği başlangıç noktalarını belirleyen bulutlardır. Bu, eserin kompozisyonel düzeninin belirlenmesine yardımcı olur.
- Ayırma Bulut: Desenin daha uyumlu ve ahenkli görünmesini sağlayan, Rûmî motiflerin kullanılmadığı alanlarda yer alan bulutlardır.
- Orta Bağ Bulut: İki bulut arasındaki bağlantıyı sağlayan ve kompozisyonun bütünlüğünü koruyan bulutlardır.
- Tepelik Bulut: Kompozisyonun sınırlarını belirlemede kullanılan ve desenin bitiş noktasını işaret eden bulutlardır.
- Hurde Bulut: Rûmî motiflerden farklı olarak, kendi başlarına değil, yaprak veya Hatâyî çiçeğiyle beraber kullanılarak değerlendirilen bulutlardır (Alkan, 2014).

Şekil 22. Serbest, Yığma, Kıvrımlı, Ayırma Bulut Motifi Örnekleri
Kaynak: Özkeçeci ve Özkeçeci (2007)

5.5. Çintemani

Çintamâni motifleri ise (Şekil 23), sembolik anlamda zenginlik, güç ve şansı temsil eder. Bu motifler, genellikle üçlü bir düzen içerisinde tekrarlanan yuvarlak ve eğri şekillerden oluşur. Çintamâni, özellikle Osmanlı sanatında tekstil ve seramik süslemelerinde kullanılmıştır ve Doğu kültürlerindeki manevi değerlerle ilişkilendirilir (Mahir, 1988).

Şekil 23. Çintamâni Motifleri
Kaynak: Mahir (1988)

Bulut ve Çintamâni gibi sembolik motifler, sanat eserlerine katmanlı anlamlar ekleyerek, izleyicilerin eserle daha derin bir bağ kurmasını sağlar. Bu motifler, eserin sadece estetik bir değer taşımakla kalmayıp, aynı zamanda kültürel ve manevi bir mirası da taşıdığını vurgular (Taşkale, 2009).

5.6. Hayvan Motifleri

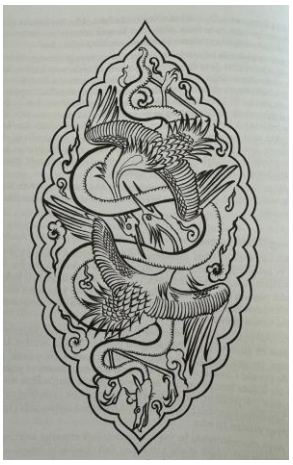
Türk sanatında görülen hayvan figürleri başlıca iki grup altında toplanmaktadırlar: İlk grup ejderler, Zümrüd-ü Anka, veya Simurg adları ile tanınan efsanevi kuşlar, Sfenks, Harpi gibi yarı hayvan şeklinde kullanılan efsanevi veya mitolojik hayvan motifleridir (Şekil 24). İkinci grupta ise kartal, güvercin, gibi kuşlar, aslan, kaplan kurt ve boğa gibi vahşi hayvanlar ve at, geyik, tavşan, keçi gibi stilize edilmiş hayvan motifleri vardır (Özkeçeci ve Özkeçeci, 2007).

Şekil 24. Erzurum Çifte Minareli Medrese Giriş Kapısı / Ejder Üzerinde Çift Başlı Kuş Figürü

Kaynak: Özkeçeci ve Özkeçeci (2007)

Başlangıçta dini ve mistik anlamlar yüklenen bu motifler (Şekil 25), zamanla sanat eserlerinde sadece süsleme amacıyla kullanılmıştır. Tezhip sanatında ise bu figürlerin kullanım alanı oldukça sınırlıdır hatta yoktur denilebilir. Hayvan motiflerini tezyinatta figür olarak değil, süsleme unsuru, elemanı olarak gördüğümüz için mevcut motifler içerisinde kabul ettik (Birol ve Derman, 2018).

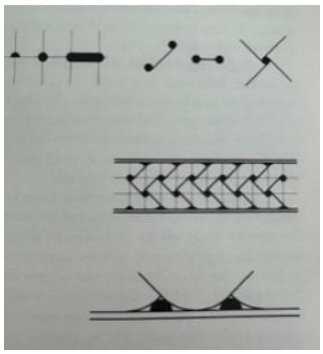
Şekil 25. Şemse Formunda Düzenlenmiş, Sazyolu ve Üsluplu Bir Ejder ve Kuşların Mücadelesi

Kaynak: Özkeçeci ve Özkeçeci (2007)

5.7. Geçme-Zencerek

Tezhip sanatında bordür, metin ya da resimlerin etrafını çevreleyen, süslemelerle zenginleştirilmiş bir çerçeve veya sınırı ifade etmektedir. Genellikle bitkisel, geometrik veya stilize motiflerle bezeli olan bordürler, eserin estetik bütünlüğünü tamamlamakta ve görsel bir çerçeve sunmaktadır.

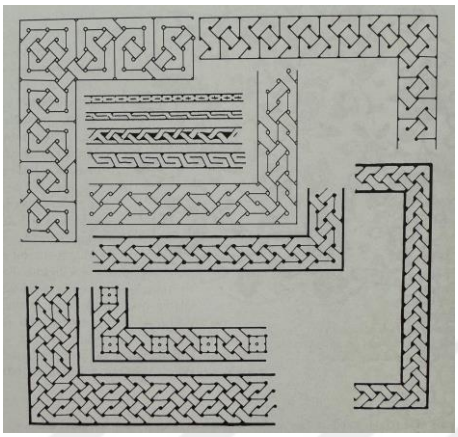
Tek eksen üzerine gelişen bordürlerin en basit şekillerinden biri geçme zencereklerdir. Zencerek veya zencirek olarak adlandırılan geçmeler iki kırık doğrunun birbirini kesmesiyle (Şekil 26) ortaya çıkar (Özkeçeci ve Özkeçeci, 2007).

Şekil 26. Zencerek Çiziminde Kullanılan Nokta ve Çizgiler

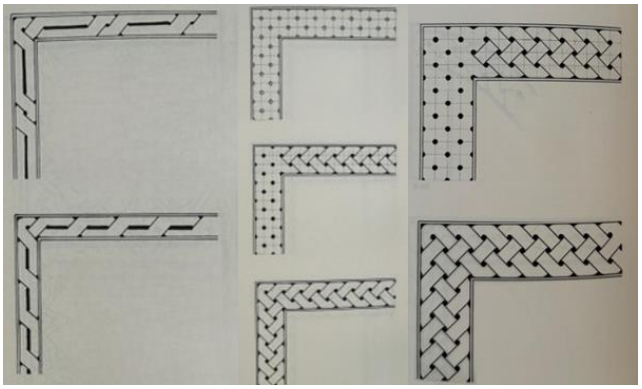
Kaynak: (Birol, 2011)

Tezhip sanatında geçme zencerek, birbirinin içinden geçen ve tekrar eden motiflerle oluşturulan bir süsleme tarzı olarak ifade edilebilmektedir. Genellikle örgü biçiminde tasarlanmakta (Şekil 27) ve desenin sürekliliğini vurgulamaktadır ve özellikle eseri çerçevelemekte kullanılmaktadır.

Şekil 27. Muhtelif Geçme Zencerekler ve Düğümlü Geçmeli Örgüler
Kaynak: Özkeçeci ve Özkeçeci (2007)

Zencerek çizimleri çok çeşitli olarak (Şekil 28) görülebilmektedir. Tekli zencerek, ikili zencerek ve üçlü zencerek şeklinde tasnif edilebilmektedir. Zencerekli arasularında tam noktaların dizildiği sıra sayısı, arasuyun kalınlığına göre artabilir.
Böylece desen istenildiği kadar genişletilmiş olur. Fakat bu genişleme bilhassa levhalarda bir sayıdan sonra esere, biteviye sevimsiz görünüş vereceğinden tercih edilmez (Birol, 2011).

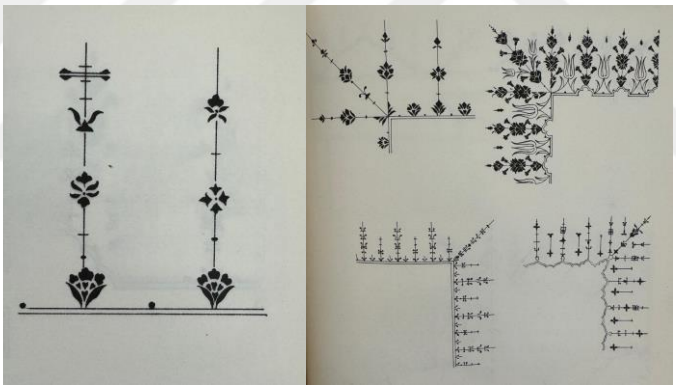
Şekil 28. Tekli, İkili ve Üçlü Zencerek Desenleri
Kaynak: Birol (2011)

5.8. Tığ

Tığlar şu şekilde tanımlanmaktadır: Cild ve benzeri işlerinde, bezemelerin dışa doğru ok gibi çıkan, ucu sivri kısımları ve bu kısımlar umumiyetle boya ve altınla yapılır (Arseven, 1983).

Tezyini sanatlarda tığlar, eserin estetik görünümünü zenginleştirirken, kompozisyonun bütünlüğünü de sağlayan estetik unsurlardır. Renk veya altınla (Şekil 30) bezenmiş, giderek incelen sivri tığlar, desenin sonlandığını belirtirken, eserin bütünlüğünü de sağlamaktadır (Şekil 29).

Kur'an-ı Kerim sayfalarında yer alan hizip güllerinin uçlarında da zaman zaman tığların yer aldığı görülmektedir. Hizip güllerinde yer alan tığlar genellikle, üst tarafta daha uzun bir şekilde alt tarafta ise daha kısa bir şekilde yer almaktadır.

Şekil 29. Tığ Örnekleri

Kaynak: Birol (2011)

Şekil 30. Tezhip Sanatında Tığ Örneği

Kaynak: Taşpınar (2019)

6. MUSHAFLARIN BEZENMESİ

Kur’an-ı Kerim süslemeleri, özellikle tezhip sanatının son derece güzel ve anlamlı yansımalarının görüldüğü alanlardır. Araştırmanın bu bölümünde, en çok bilenen Kuran-ı Kerim süsleme örneklerine yer verilmiştir.

6.1. Zahriye Tezhibi

Yazma eserlerde başlangıç bölümünde yer alan ve temellük veya vakıf kaydı gibi bilgileri içeren, genellikle tezhipli bazen de boş sahifelere "zahriye" denir (Mülayim, 1982).

Zahriye sahifelerinde kitabın başlığı, müellifi, mühürlerin hükmü, bir beyit gibi çeşitli yazılar bulunabilir. Zahriyeler, dönemlere göre farklılık gösterir. Fatih Sultan Mehmed dönemindeki kitaplarda zahriyeler genellikle çift sahifelikken, 16. yüzyılda tek sahife olarak tasarlandığı ve tezhip açısından son derece mükemmel olduğu görülür. Zahriye tezhibi, İslami sanatın en zarif ve detaylı süsleme tekniklerinden biridir. Bu teknik, özellikle yazma eserlerin, Kur'an nüshalarının ve diğer dini metinlerin açılış ve kapanış sayfalarını süslemek için kullanılır (Kurtişoğlu, 2014).

Zahriye tezhibi, sanatın ve estetiğin, metnin anlamını ve güzelliğini vurgulamak üzere nasıl kullanıldığının bir göstergesidir. Bu süsleme sanatı, metnin ruhunu zenginleştiren ve görsel bir şölen sunan detaylarla, yazılı kelimenin kutsallığını ve önemini öne çıkarır. Zahriye tezhibi, genellikle altın ve çeşitli renklerdeki boyalar kullanılarak yapılan karmaşık desenler ve motiflerden oluşur. Altın, bu sanat eserlerinde sıklıkla kullanılan bir malzeme olup, eserin görsel etkisini artırırken, aynı zamanda kutsal metinlere yönelik saygının bir ifadesi olarak kabul edilir. Altın yaldızın yanı sıra, lacivert, kırmızı, yeşil ve mavi gibi renkler de zengin bir görsel deneyim sunar ve eserin estetik değerini artırır (Özen, 1985).

Zahriye tezhibinde kullanılan motifler arasında geometrik şekiller, bitkisel desenler, rûmî ve hatâyî motifleri gibi geleneksel İslami süsleme unsurları yer alır. Bu motifler, bir yandan doğanın güzelliğini ve evrenin düzenini simgelerken, diğer yandan da İslami sanatın sembolik dilini ve manevi derinliğini yansıtır. Geometrik desenler, evrenin sonsuzluğunu ve mükemmelliğini temsil ederken, bitkisel desenler doğanın canlılığını ve

bereketini ifade eder. Rûmî ve hatâyî motifleri ise hem estetik bir zenginlik sunar hem de İslami sanatın ruhani boyutuna işaret eder (Kurtişoğlu, 2014).

Zahriye tezhibinin uygulanışı, yüksek bir ustalık ve sabır gerektirmektedir. Her bir desen ve motif, sanatçının eliyle titizlikle çizilip ve boyanmaktadır. Bu süreç, sanatçının teknik becerisi kadar, metne ve onun içerdiği mesajlara duyduğu derin saygıyı da yansıtmaktadır. Zahriye tezhibi uygulanan eserler, bu nedenle sadece görsel olarak değil, aynı zamanda kültürel ve dini olarak da büyük bir öneme sahiptir.

Günümüzde zahriye tezhibi, hem geleneksel yöntemlerle hem de modern tekniklerle yaşatılmaya devam edilmektedir. Bu sanat formunun korunması ve gelecek nesillere aktarılması, İslami sanatın ve kültürünün zengin mirasının anlaşılması ve takdir edilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Zahriye tezhibi, geçmişten günümüze uzanan bir köprü görevi görerek, sanatın ve estetiğin, insan ruhunu ve toplumsal değerleri nasıl şekillendirebileceğini göstermektedir. Bu süsleme sanatı, İslami sanatın sadece görsel bir zevk sunmakla kalmayıp, aynı zamanda manevi bir arayış ve ifade aracı olarak da önemli bir rol oynadığını kanıtlamaktadır (Birol, 2012).

6.2. Ser-Levha Tezhibi

Serlevha, kitaplarda başlangıç kısmının ilk sahifelerine yapılan başlık veya serlevha adı verilen süslemeleri ifade eder. Serlevha sahifesi genellikle karşılıklı iki sahifeden oluşur ve bu iki sahife simetriktir. Özellikle Fatiha ve Bakara surelerini içeren Mushafların serlevha sahifeleri, yoğun süsleme ile dikkat çekerek eserin en gösterişli sahifeleri haline gelir. Serlevha sahifelerinde sanatkâr, ustalığını sergiler (Kazan, 2010).

Tezhip sanatının temel amacı olan yazının ön plana çıkması ilkesi, serlevha sahifelerinde genellikle göz ardı edilir ve tezhibin tüm ihtişamı burada sergilenir. Serlevha sahifelerinin, özellikle Mushaflarda kullanımı, dönemlerine göre değişiklik gösterir. 16. yüzyıla kadar, serlevhadan önce gelen zahriye sahifelerindeki önem azalarak, bütün ağırlık başlık tezhibine verilir. Serlevhalar, bazen "mihrabiye" veya "dibace" olarak adlandırılır. Bu, tezhip sanatının ve yazma eserlerin yapısında önemli bir yer tutan, estetik ve tarihi değeri yüksek bir geleneği işaret eder (Özgergin, 1974).

Ser-Levha tezhibi, İslami sanatın klasik süsleme tekniklerinden biri olarak, özellikle el yazması kitaplar, Kur'an nüshaları ve dini metinlerin başlangıç sayfalarını zengin ve estetik bir şekilde süslemek için kullanmaktadır. Bu sanat formu, eserin giriş bölümünü vurgulayarak, okuyucunun veya izleyicinin metne olan ilgisini ve saygısını artırmayı amaçlamaktadır.

Ser-Levha, kelime anlamı olarak "başlık levhası" demektir ve eserin başlığını veya önemli bölümlerini içeren sayfaları süsleyen özel bir tezhip türüdür. Ser-Levha tezhibi, altın yaldızlama ve çeşitli renklerdeki mürekkepler kullanılarak yapılan detaylı çiçek, bitki ve geometrik motiflerle karakterize edilir. Bu süsleme sanatında altın, yüksek değeri ve ışıltısıyla esere bir ihtişam katmanın yanı sıra, kutsal metinlere duyulan derin saygının bir ifadesi olarak görülür. Renk seçimi, genellikle metnin teması ve atmosferiyle uyumlu olacak şekilde yapılır; bu da sanatçının hem estetik zevkini hem de eserin içeriğiyle olan duyarlı bağını gösterir (Işık, 2007).

Ser-Levha tezhibinde sıklıkla kullanılan süsleme unsurları arasında, çiçek buketleri, dallar, yapraklar, geöometrik desenler ve çeşitli bitkisel motifler yer alır. Ser-Levha tezhibinde kullanılan bu motifler, İslami sanatın sembolik dilini oluşturur ve esere derin bir manevi boyut kazandırır (Kazan, 2018).

6.3. Sure Başı Tezhibi

Sure başı tezhibi, İslami manuskript sanatının en önemli unsurlarından biri olarak, Kur'an-ı Kerim ve diğer kutsal metinlerde surelerin başlangıç kısımlarını süsleme sanatıdır. Bu özel tezhip türü, surelerin başlangıcını vurgulamak, onlara saygı göstermek ve metnin kutsallığını öne çıkarmak amacıyla geliştirilir (Gül, 2017). Sure başı tezhibi, metnin anlam katmanlarını zenginleştirirken, eserin estetik değerini de artıran detaylı ve renkli süslemelerden oluşur. Sure başı tezhibi uygulamasında, altın yaldız ve çeşitli canlı renkler kullanılarak oluşturulan geometrik desenler, bitkisel motifler ve kaligrafik unsurlar ön plana çıkar. Altın, bu sanat eserlerinde sıklıkla kullanılan bir malzeme olup, eserin görsel etkisini artırırken, kutsal metinlere yönelik derin saygının bir ifadesi olarak kabul edilir. Kullanılan renkler ve motifler, genellikle metnin ruhuna ve içeriğine uygun şekilde seçilir, böylece hem görsel bir bütünlük sağlanır hem de metnin manevi atmosferi güçlendirilir (Aracı, 2021).

Sure başı tezhibinde kullanılan motifler arasında, hayatın ve yaratılışın çeşitliliğini temsil eden bitkisel desenler ve doğa öğeleri yer alır. Bu, İslami sanatın doğayı kutsal bir yaratılış olarak gören ve onu sanat yoluyla kutlayan anlayışını yansıtır. Ayrıca, geometrik desenler ve arabeskler, evrenin sonsuz düzenini ve Allah'ın yaratıcılığının mükemmelliğini simgeler. Kaligrafik süslemeler ise, metnin kutsallığını ve kelamın güzelliğini vurgular, surelerin başlangıcını öne çıkaran estetik bir çerçeve sunar (Ünver, 2010).

6.4. Koltuk Tezhibi

Koltuk tezhibi, el yazması kitap ve kıtalarda, özellikle uzun tutulan ilk satırın altına daha kısa satırların yazıldığı durumlarda, bu satırları aynı hizaya getirebilmek için kullanılan bir tezhip türüdür. İlk uzun satır sülüs, muhakkak veya tevkı hattıyla yazılırken, altındaki kısa satırlar nesih, reyhanî veya rika hattıyla yazılarak estetik bir düzen oluşturulur. İki tarafta kalan dikdörtgen veya kare şeklindeki boşluklara, ta‘lik hattıyla eğik yazılmış kıtalarda veya yazı ile iç pervaz arasında kalan üçgen boşluklara (muska koltuk) yapılan bezemeler, kitaplara hem estetik bir değer katar hem de metin düzenini destekler. Bu tezhip türü, kitapların görsel olarak daha çekici hale gelmesine yardımcı olur (Pakalın, 1983).

Koltuk tezhibi, İslami sanatın yazma eserlerinde ve özellikle Kur'an-ı Kerim nüshalarında kullanılan önemli bir süsleme tekniğidir. Bu teknik, metnin etrafını çerçeveleyen ve sayfanın köşelerine yerleştirilen özel bir tezhip türü olarak tanımlanabilir. Koltuk tezhibi, metni görsel olarak çerçeveleyerek, sayfanın estetik değerini artırır ve metnin önemine vurgu yapar (Hatipoğlu ve Karadaş, 2014).

Bu süsleme şekli, metnin kutsiyetini ve okuyucunun metne olan saygısını artırmak amacıyla detaylı ve estetik bir şekilde uygulanır. Koltuk tezhibi, metnin başlangıç ve bitiş bölümleri gibi özel sayfalarda kullanılabildiği gibi, metin içindeki önemli bölümleri vurgulamak amacıyla da tercih edilebilir. Bu süsleme tekniği, sayfanın dört köşesine simetrik bir şekilde uygulandığında, metni bir çerçeve içine alır ve sayfanın görsel dengesini sağlar. Bu yöntem, metne odaklanmayı kolaylaştırır ve eserin okunabilirliğine katkıda bulunur (Özen, 2007).

6.5. Gül Tezhibi

Geleneksel sanatların zengin ve renkli dünyasında, belki de en nazik ve simgesel ögelerden biri olan gül motifi, tezhip sanatının en çarpıcı unsurlarından birini oluşturur.

Bu özel motif, kitap sanatlarında ve de özellikle Mushaflarda derin anlamlar taşıyan bir sembol olarak yüzyıllardır varlığını sürdürmekte ve eserlerin estetik değerini artırmaktadır (Derman, 2002).

İslam medeniyetinde tezhib sanatı, metinlerin anlam katmanlarını zenginleştiren bir görsel dil geliştirmiştir. Bu dilin içinde gül, farklı form ve işlevleriyle dikkat çekmiştir. Gül motifi, özellikle kutsal metinlerin yazımında kullanılan bir dekorasyon unsuru olarak, her bir biçimiyle farklı manaları ve teolojik derinlikleri simgelemiştir. Tezhib sanatında kullanılan gül türleri; Hamse Gülü, Aşere Gülü, Secde Gülü, Hizip Gülü, Nısıf Gülü ve Cüz Gülü gibi isimlerle farklılaşmıştır. Her bir gül, Kur'an-ı Kerim'in bölümlerini ve geçişlerini işaret etmek, metni görsel olarak bölümlendirmek ve okuyucunun dikkatini çekmek amacıyla özenle tasarlanmıştır. Araştırmamızın bu bölümünde; tezhib sanatında kullanılan bu altı farklı gül türünün estetik ve sembolik özellikleri, her birinin tarihi ve kültürel bağlamı detaylı bir şekilde ele alınmıştır (Yılmaz, 2004).

6.5.1. Hamse Gülü

Hamse, Arapça'da beş anlamına gelir. Sûrelerde her beş âyette bir, satır hizasında hâşiye boşluğuna yapılan tezyînî madalyon formundaki bezemelere de "hamse gülü" adı verilir. XIII-XIV. yüzyıla kadar, hamse gülü metin içinde yarım veya tam damla şeklinde hamse durağının hizasında hâşiye boşluğuna armudi formda işlenirdi. XV-XVI. yüzyıllarda, metin içindeki damla şeklindeki hamse duraklarına artık rastlanmasa da, armudî formdaki hamse gülü tezyînattaki yerini korurdu (Özen, 2004).

Hamse gülü, Laleli 16'da bulunmazken, Hamidiye 5 numarada 5 adet, Nuruosmaniye 17'de 14 adet bulunmuştur. Bu yüzyılda işlevselliğini kaybetmeye başlayan hamse gülünün yazma eserlerdeki mevcudiyeti oldukça azalmış, XVII. yüzyılda ise Mushaf tezhibinden tamamen çıkmıştır. Sayfanın hâşiye boşluğunda aynı aks üzerinde bulunan hamse gülleri, içinde bulunduğu Mushafın bezeme özellikleri ile paralellik göstermiştir. Hamidiye 5 numaradaki armudî formdaki hamse gülü sıvama altın üzerine

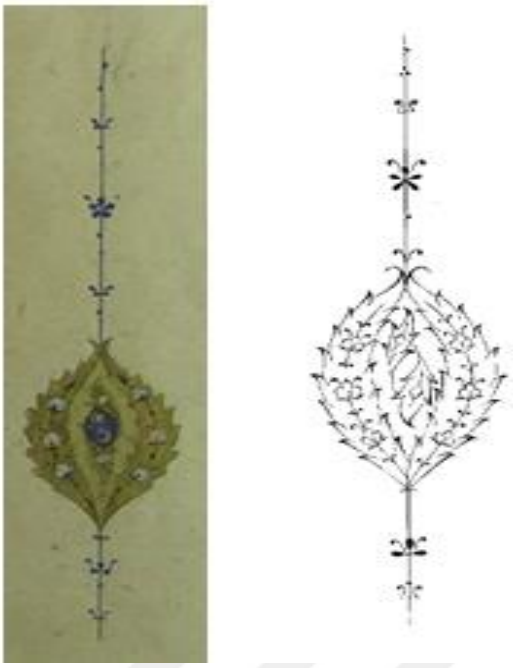
serbest rûmî deseninin bulunduğu kısımda hamse ibaresi tevki hattı ile yazılmıştır (Şekil 31). Bu alan etrafı yaprak motifi ile çerçevelenmiştir. Uzun lâpis çift tahrir tığ dikkat çekici olmuştur (Gündüz, 2002).

Şekil 31. Hamidiye 5 Armudî Formdaki Hamse İbaresi

Kaynak: Tanrıver Celasin (2013)

Nuruosmaniye 17'de ise tevki hamse yazısı üstübeç mürekkebi ile lâpis lâzuli zemin üzerine yazılmış, etrafı sıvama altın üzerine yaprak deseni ile çerçevelenmiştir. Sıvama altın üzerine tahrirlenen yaprak motifi üzerine, hatayî serbest desen pembe ve mavi ile renklendirilmiş ve desen uzun çift tahrir lâpis renkli tığ ile sonlandırılmıştır. Her beş âyette bir hamse gülü tezyîn edilse, bir Mushafta 631 adet hamse gülü bulunması gerekmiştir (Şekil 32).

Şekil 32. Nuruosmaniye 17'deki Tevki Hamse Üzerindeki Motifler

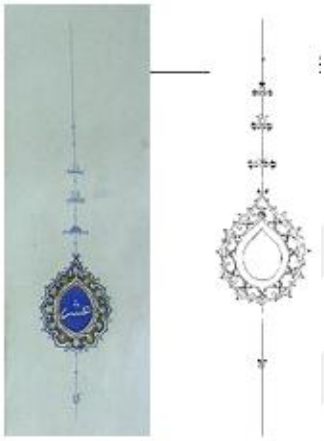
Kaynak: Tanrıver Celasin (2013)

6.5.2. Aşere (Aşr) Gülü

"Aşere," Arapçada "on" anlamına gelir. Mushaflarda, her on âyet sonrası sayfa kenarındaki boşluklara işlenen, madalyon şeklindeki süslemeler aşere gülleri olarak bilinir. Bu bezemeler, Kur'an-ı Kerim'in öğrenilmesi ve ezberlenmesi amacıyla sûrelerin on âyetlik bölümlere ayrılmasına yardımcı olur. Bu bölümlerin sonuna, "ayın" harfi eklenir; bu, bir aşerenin sona erdiğini ve yeni bir aşerenin başladığını belirten bir işarettir. Aşere gülleri de bu işaretlerle birlikte kullanılır ve ilk örnekleri 9. ve 10. yüzyıllarda görülmeye başlanır (Duran, 2012).

Mushaflarda, her on âyetin sonunda genellikle iri, daire şeklindeki aşere duraklarının yanı sıra daire şeklinde işlenmiş aşere güllerine de rastlanmıştır. 14. yüzyıldan itibaren aşere durakları süsleme amacıyla kullanılmamış, ancak 16. yüzyıl sonlarına kadar aşere gülleri Mushaf süslemelerinde yer almaya devam etmiştir. 17. yüzyıl ortalarından itibaren ise günümüz matbu Mushaflarında aşere gülüne rastlanmaz olmuştur.

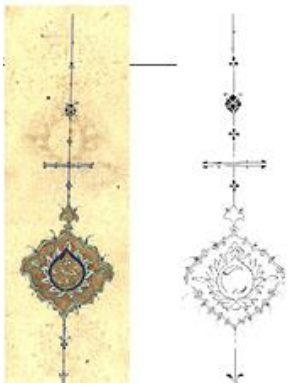
Eğer her on ayet sonrası aşere gülü yapılacak olsaydı, bir Mushafta 567 adet aşere gülü bulunması gerekecekti. Günümüzde aşere gülleri, özellikle Mushafın başlarında süreler uzun olduğu için kullanılmaya devam ederken, sürelerin kısaldığı son bölümlerde daha çok estetik bir unsura dönüşmüştür (Taşkale, 1997). Ancak örneğin Hamidiye 5'te 497 (Şekil 33), Laleli 16'da 418 (Şekil 34), Nuruosmaniye 17'de (Şekil 35) 543 adet aşere gülü yer almıştır.

Şekil 33. Hamidiye 5 Numaradaki Eserin Aşere Gülü Armudî Formu

Kaynak: Tanrıver Celasin (2013)

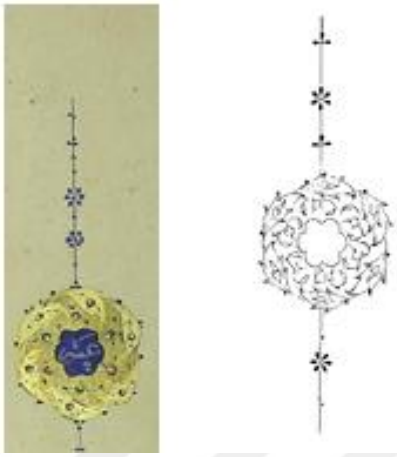
Hamidiye 5 numaradaki eserde aşere gülü klasik tezhip teknikleriyle işlenmiş, lâpis lâzuli zemin üzerine üstübeç mürekkebi kullanılarak "aşere" ibaresi yazılmıştır. Yazı, hatayî grubu motiflerle çerçevelenmiş, tasarım lâpis renkli çift tahrir tığ ile tamamlanmıştır.

Şekil 34. Laleli 16’daki Eserin Aşere Gülü

Kaynak: Tanrıver Celasin (2013)

Laleli 16'daki aşere gülü armudî formda olup, iç kısmında altın sıvama üzerine üstübeç mürekkebi ile yazılmıştır ve lâpis iplikle çevrelenmiş, dışı turkuaz yapraklarla süslenmiştir. Nuruosmaniye 17'deki aşere gülü daire formunda, üstübeç mürekkebi ile yazılmış ve lâpis rengi üzerine pembe ve mavi hatayî motifleriyle çerçevelenmiştir. Her üç eserde de aşere gülü süslemeleri belirlenen tasarımla renk değiştirilerek tekrarlanmıştır.

Şekil 35. Nuruosmaniye 17 Numaralı Mushafın Aşere Gülü Daire Formu
Kaynak: Tanrıver Celasin (2013)

6.5.3. Secde Gülü

Secde ayetlerinin yer aldığı Mushaflarda, okuyucunun ve dinleyicinin secde etmesi gereken yerlere işaret eden ve genellikle madalyon şeklinde tasarlanan süslemelere 'secde gülü' denir. Toplamda 14 secde ayeti bulunan bir Mushaf, bu ayetleri şu sure ve ayetlerde içerir: A'raf 7/206, Ra'd 13/15, Nahl 16/50, İsrâ 17/107, Meryem 19/58, Hacc 22/18, Furkan 25/60, Neml 27/60, Secde 32/15, Sad 38/24, Fussilet 41/37, Necm 53/62, İnşikâk 84/20, Alâk 96/19. Hz. Osman döneminde hazırlanan Mushaflarda secde işareti yer almazken, 13. ve 14. yüzyıllara ait Mushaflarda secde ayetlerinin bulunduğu yerlerde, sayfa kenarında Arapça 'secde' ifadesi görülebilir (Derman, 1999).

15. yüzyıldan itibaren secde gülleri Mushaflarda kendine yer bulmuş, bugün basılan Mushaflarda da kullanılmaya devam etmiştir. Örneğin, Hamidiye koleksiyonunun 5 numaralı eserinde beş secde gülü bulunmaktadır ve diğer secde ayetleri yazılı olarak işaretlenmiştir. Laleli 16 ve Nuruosmaniye 17 numaralı eserlerde ise her birinde 12 secde gülü yer alır; her iki eserde de ikişer secde gülü eksikliğine rastlanmıştır. Bu üç eser için özel olarak tasarlanmış secde gülleri, Mushaf boyunca tekrarlanan bir motif olarak dikkat çekmiştir. Hamidiye'nin 5 numaralı eserindeki secde gülü armudi formda olup, altın varak üzerine üstübeç mürekkebi ile 'secde' yazısı işlenmiştir.

Çevresine lapis rengi ile ince çizgiler çekilmiş (Şekil 36) ve üzerine çizgi motifleri eklenmiştir. Dış kısmında ise altın varak üzerine yaprak motifleri yer alır ve aralarına kahverengi renk eklenmiştir. Laleli 16'nın secde gülünde, altın varak üzerine yazılmış secde ibaresinin etrafı rûmî ve hatayî desenlerle süslenmiş ve lapis renkli uzun tığ ile tamamlanmıştır. No 17 numaralı eserin secde gülü ise eşkenar dörtgen şeklinde olup, yine altın varak üzerine secde ibaresi işlenmiş ve 1/4 simetrik hatayî ve rûmî motiflerle süslenmiştir. Lapis rengi uzun tığ çift tahrir tekniği ile detaylandırılmıştır (Derman, 2002).

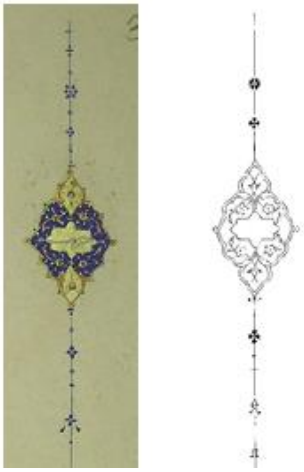

Şekil 36. Secde Ayetleri İçin Oluşturulmuş Secde Gülü Formları
Kaynak: https://tezhipnedir.wordpress.com/2010/01/14/yazma-kitaplarda-susleme-alanlari-3/

6.5.4. Hizip (Hizb) Gülü

"Hizip" kelimesi Arapça kökenli olup, bir topluluğun içerisinde bağımsız bir alt grup oluşturan küçük toplulukları ifade eder. Bu terim, aynı zamanda Mushaflarda önemli bir süsleme unsuru olarak karşımıza çıkar. Mushaflarda "hizip gülü" olarak adlandırılan bu süslemeler, her cüzü dört eşit bölüme ayıran madalyon şeklinde bezemelerdir ve her bir cüz içinde üç adet yer almıştır. Mushafın yapısında "nısıf gülü" varsa, hizip gülü sayısı yarıya indirilmiştir. Hizip gülü, 13. ve 14. yüzyıllarda Mushaflarda yer almaya başlamış ve 15. yüzyıldan itibaren yaygınlaşmıştır. Bu süslemelerin en görkemli örnekleri 16. yüzyılda yapılmıştır (Çetin, 1992).

Özellikle Hamidiye 5'teki 59, Laleli 16'daki 77 ve Nuruosmaniye'deki 63 hizip gülü bulunur. Bir Mushaf genelde 90 hizip gülü içerirken, eğer nısıf gülü bulunuyorsa bu sayı 60'a düşer. Hizip gülü tasarımlarında belirlenen bir desen Mushaf boyunca tekrarlanır. Örneğin, Hamidiye 5 numaralı eserdeki hizip gülü, eşkenar dörtgen şeklinde olup, ortasında sıvama altın üzerine üstübeç mürekkebi ile "hizip" yazısı bulunur. Tasarımın çevresi rûmî ve hatayî motiflerle süslenir ve klasik tezhip teknikleri ile işlenir. Laleli 16 ve Nuruosmaniye'deki eserlerde benzer motifler ve teknikler kullanılır, her iki eserde de hizip gülü bezemeleri uzun lâpis rengi tığ ile tamamlanır (Ayverdi, 2005) (Şekil 37).

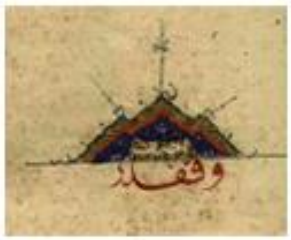

Şekil 37. Rûmî ve Hatayî Motifler İle Zenginleştirilmiş Hizip Gülü Örnekleri
Kaynak: Ovalıoğlu (2011)

6.5.5. Nısıf (Nısf) Gülü

"Nısıf," Arapça kökenli bir kelime olup, "yarı" veya "nim" anlamlarında kullanılır. Mushaflarda ise "nısıf gülü" adı verilen özel bir bezeme türü olarak karşımıza çıkar. Bu bezemeler, bir cüzü iki eşit parçaya bölen madalyon şeklindedir ve genellikle renkli mürekkeplerle işlenmiş Arapça "nısıf" ibaresi ile süslenir. On beşinci yüzyıldan itibaren Mushaflarda bu tür bezemelere rastlanmaya başlanır (Kaçar, 2021).

"Nısıf gülü," Mushafta yarım cüzün göstergesi olarak hem yatay hem de dikey eksende bölünmüş şekilde tasvir edilir. Örneğin, on beşinci yüzyıla ait eserlerde yatay eksende yarıya bölünmüş cüz gülü şeklinde tezhip işlemi görülürken, on dokuzuncu yüzyılda Türkpetrol Vakfı Koleksiyonu'nda yer alan ve numarası 188 olan bir Mushafta, dikey eksende bölünmüş bir "nısıf gülü" ile (Şekil 38) bezelidir (Bilen, 2015).

Şekil 38. Nısf Gülü Örneği
Kaynak: Ovalıoğlu (2011)

6.5.6.Cüz Gülü

Mushafların otuz eşit bölüme ayrılarak düzenlenmesi, her bölümün başlangıcını belirten ve genellikle madalyon şeklinde tasarlanan özel bezemelere "cüz gülü" denir (Koç, 2015). Bir Mushaf genellikle otuz cüz içerirken, sadece 29 cüz gülüne sahiptir. Bu durumun sebebi, ilk cüzün başında bulunan tam sayfalık serlevha tezhibinin varlığıdır. Her cüzün içeriği aynı olmakla birlikte, kullanılan yazı tipi, kalem kalınlığı, satır sayısı ve sayfa düzeni gibi faktörlere bağlı olarak sayfa sayılarında değişiklikler görülebilir.

Tarihsel süreçte cüz gülleri, 13. yüzyıldan itibaren kare, dikdörtgen ve daire şekillerinde yapılmış ve her biri farklı bir tasarım anlayışıyla bezendirilmiştir. 15. yüzyılda ise genellikle yatay şemse formunda ve standart bir tasarım kullanılarak tezhip

edilmişlerdir. 16. yüzyılda cüz gülleri, döneme özgü bir üslupla ve bazen aynı tasarımın tekrarı, bazen de renk ve teknik değişiklikleri ile süslenmiştir. Cüz gülleri 15. yüzyıldan bu yana Mushafların vazgeçilmez bir parçası olarak kalmış ve günümüzde de kullanılmaya devam etmiştir. Örneğin, Hamidiye 5 numaralı Mushafta 27, Laleli 16'da 26, Nuruosmaniye 17'de 29 adet cüz gülü yer almıştır (Tanındı, 1986). (Şekil 39).

Cüz gülleri, belirli bir desenle Mushaf boyunca tekrarlanmıştır. Örneğin, Hamidiye 5'teki cüz gülü armudî formda olup, iç kısımda altın sıvama üzerine üstübeç mürekkebi ile yazılmıştır ve dış kısmı rûmî ve hatayîli motiflerle süslenmiştir. Laleli 16 ve Nuruosmaniye 17 numaralı Mushaflarda ise cüz gülleri dairevi ve eşkenar dörtgen formunda olup, benzer tekniklerle işlenmiştir (Serin, 2006).

Şekil 39. Cüz Gülü Tezhip Örneği
Kaynak: Ovalıoğlu (2011)

6.6. Duraklar

Kur'an-ı Kerim'in okunması sırasında, ayetlerin sonlarına eklenen ve okuyucunun kısa bir süre durması gereken özel işaretlere "durak" denir. Bu işaretler, metnin devamlılığını keserek göz yorgunluğunu önler ve metne estetik bir değer katar. Duraklar, sayfa içinde yer alır ve Mushafın bölümlerini ayırmada önemli bir rol oynar, bu nedenle Mushaf süslemeleri arasında yer alırlar (Şanes, 1995).

Hz. Osman döneminde Mushaflarda durak işareti bulunmazken, Emevi döneminde ayet sonlarına eklenen durak işaretleri üçgen şeklinde düzenlenmiş üç noktadan oluşmuştur. 14 ile 16. yüzyıllar arasında, durak motifleri oldukça sade bir şekilde işlenmiştir. Hatta XVI. yüzyılın gösterişli dönemlerinde bile duraklar basit bir tasarıma

sahiptir. Bu dönemde, duraklar daire şeklinde altın sıvama ile işlenmiş ve penç motifine dönüştürülmüştür. Erken dönem Mushaflarda ayetler arasında mesafe bırakılmadığından, duraklar metnin boş alanlarına işlenmiştir. Örneğin, 13. yüzyılda yazılan bazı eserlerde ayetler arası mesafe olmadığı için, duraklar satır üzerinde parlak altın sıvama ile işlenmiş ve altı bölüme ayrılarak şeş-hâne durak haline getirilmiştir. Bazı eserlerde ise parlak altın sıvama ile spiral bir durak motifine yer verilmiştir, ancak ayetler arasındaki mesafe yetersiz olduğu için duraklar satırın üzerinde kalmıştır. Bunla birlikte 16. yüzyılda yazılmış eserlerde, ayetler arası açık olduğunda, duraklar mıstar üzerine 1/3 oranında oturmuştur (Serin, 2003) (Şekil 40).

Şekil 40. Bazı Durak Motifi Örnekleri
Kaynak: Ovalıoğlu (2011)

6.7. Hatime Tezhibi

Hâtime, Türkçe'de 'son', 'sonuç', 'nihayet' gibi anlamlara gelir. Yazı eserlerin sonunda, yazarın dua ettiği, eserin tamamlandığı tarihi ve varsa süslemeleri yapan kişinin ismini içeren son sayfa olarak tanımlanır (Yılmaz, 2004).

Özellikle Kur'ân-ı Kerim gibi itina ile yazılıp süslenen kitaplarda, bu son sayfada, dua, yazarın ve süslemeyi yapan kişinin imzaları ile tarih bilgisi yer alır ve bu sayfanın kenar süslemelerine hâtime tezhibi denir (Duran, 2012). Hâtime sayfaları, diğer süslenmiş sayfalar gibi, döneme ve süslemeyi yapan kişinin tercihlerine göre değişiklik gösterir ve bu sayfanın en alt kısmı genellikle belirli sembollerle sonlandırılır (Kurfeyz, 2003)

Ayrıca, yazarın kendi adını bu sayfaya yazması nedeniyle bu sayfaya 'ketebe sayfası' da denilmektedir. Bu sayfa genellikle üçgen bir formda tasarlanır ve alt kısımda belirli harflerle tamamlanır (Özen, 2004).

Hâtime sayfası genellikle altın cetvelle çerçevelenir ve dikdörtgen formdaki tezhipte yazı ve süsleme alanları birbirinden ayrılır. Yazı, özel işlem görmüş kâğıt üzerine siyah mürekkeple yazılır ve tasarımda 'Hâtayi' motifleri ve yapraklar kullanılır. Alt kısımdaki tezhipte, motif ve yapraklar altın zemin üzerine işlenir ve altın ile lacivert renkler bir arada kullanılır. Ortadaki tezyînat alanı altın çizgilerle çevrelenir ve üzerine altın zemin üzerine yazılmış bir ifade ile tarih eklenir. Bu sayfa aynı zamanda teberdarlar sınıfına ait bir saray görevlisi tarafından süslenmiş olup, eserin yazımı tamamlandıktan bir yıl sonra süslemenin de tamamlandığı bilgisi verilir (Devellioğlu, 1993)

Örneğin, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi'ndeki bir Kur'ân-ı Kerîm'in tezhip örneklerinde (Şekil 41), yazının her iki yanında üçgen şeklinde süslemeler yapılmış ve boş alanlar çeşitli motiflerle doldurulmuştur.

Şekil 41. 04820 Envanter No'lu Eserin Hâtime Sayfası Tezhibi (Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi)

Kaynak: Şaştım (2023)

6.8. Beyne’s-sütur Tezhibi

Sözlükte beyne’s-sütur, tezhipli bir yazının satır aralarına yapılan, serbest tarzda altınlı veya renkli süsleme olarak tanımlanır (Ayverdi, 2005). Mushaflarda genellikle ilk sûrelerin satır aralarına, diğer yazmalarda ise kelime ve harflerin aralarına yapılan *beyne’s-sütur*, altın veya renklerle yapılan serbest tarzda süslemeyi ifade eder. Yazı aralarında kirlenme, yırtılma veya gereğinden fazla bırakılan boşluklar olduğunda bunları gidermek için de kullanılabilmektedir. Özellikle serlevhalarda rastlanır ve minik motifler, dendanlar veya iğne perdahı ile süslenerek esere zenginlik kazandırır.

7. AHMED KARAHİSARİ MUSHAFINDA BULUNAN HİZİP GÜLLERİ, DESEN ANALİZLERİ ve GÜNCEL TASARIMLAR

Kur’an-ı Kerim süslemeleri, İslam sanatının en önemli unsurlarından biridir ve bu süslemeler arasında kullanılan hizip gülleri, özellikle dikkate değerdir.

Hizip gülleri, İslami hat sanatında ve kitap süslemede kullanılan tezhibin bir parçası olarak yer alır. Bu geleneksel süsleme elementi, estetik bir zenginlik sunmanın yanı sıra simgesel anlamlar taşır. İslam sanatında tezhip, Kur'an-ı Kerim'in metinlerini süslemek için kullanılan altın ve renkli boyalarla yapılan dekorasyonlardır. Hizip gülleri ise bu süslemeler içinde özellikle florar motifler arasında yer alır (Üstün, 1990).

Hizip gülü, genellikle yuvarlak, simetrik bir formasyona sahiptir ve bu yapı itibariyle kozmik düzeni simgeleyebilir. Bu motifler, eserlere hem görsel bir ritim katmakta hem de eserin kutsallığını ve manevi derinliğini vurgulamaktadır. İslami sanatta kullanılan her motif gibi, hizip gülü de belirli kurallar ve estetik değerler çerçevesinde şekillendirilir. Bu süslemeler genellikle sayfa kenarlarında, sure başlıklarında veya metin içinde belirli kısımları vurgulamak amacıyla yerleştirilir (Karadaş, 2008).

Hizip güllerinin kullanımı, aynı zamanda sanatçının ustalığını ve yaratıcılığını da sergiler. Her bir tezhip sanatçısı, geleneksel motiflerle kendi kişisel dokunuşunu birleştirerek benzersiz eserler ortaya koyabilir. Bu bağlamda, hizip gülü motiflerinin çeşitliliği ve zenginliği, sanatçının stilini ve dönemin estetik anlayışını yansıtır. İslami el yazmaları üzerinde yapılan bu detaylı çalışmalar, aynı zamanda dönemin kültürel ve sanatsal bağlamını da gözler önüne serer. Hizip güllerinin kullanımındaki bu estetik ve simgesel boyutlar, onların sadece dekoratif unsurlar olmadığını, aynı zamanda birer iletişim aracı olarak da işlev gördüğünü gösterir. İslam dünyasında tezhip sanatının gelişimi ve bu sanatın uygulanış şekillerinin çeşitliliği, farklı coğrafyalarda ve dönemlerde nasıl değişiklikler gösterdiğini de ortaya koyar. Hizip gülleri, İslami elyazmalarında, özellikle Kur'an süslemelerinde, maneviyatı ve kutsallığı vurgulama noktasında merkezi bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, hizip gülleri, İslam sanatının ve kültürünün zenginliğini ve derinliğini gösteren önemli unsurlardandır. Bu motifler, sanatsal bir ifade biçimi olmakla kalmaz, aynı zamanda kültürel bir mirasın ve inanç sisteminin taşıyıcıları

olarak önemli bir görev üstlenirler. Tezhip sanatının bu öğeleri üzerine yapılan çalışmalar hem sanat tarihi hem de kültürel çalışmalar açısından değerli bilgiler sunmaktadır.

7.1. Formlarına Göre Sınıflandırma

Araştırmanın bu bölümünde Kanuni Sultan Süleyman dönemi eserlerinden biri olan Ahmed Karahisari Mushaf-ı Şerifinde bulunan 65 adet hizip gülü ele alınmış ve seçilen 20 adet hizip gülünün çizimleri yapılarak, desen analizleri detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Analiz yapılmak üzere seçilen desenler ele alınırken, birbirinden farklılık gösteren hizip gülleri tercih edilmeye özen gösterilmiştir.

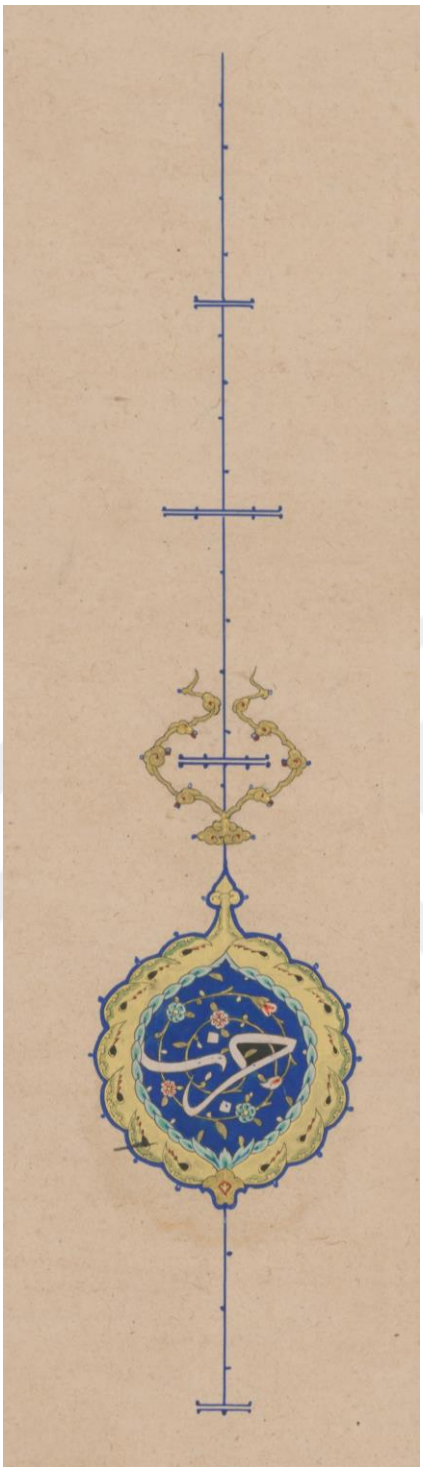
Ahmed Karahisari Mushafında bulunan hizip gülleri, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Milli Saraylar İdaresi Başkanlığından talep edilmiş ve alınmıştır. Topkapı Sarayı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu'na Hırka-ı Saadet 5 envanter numarası ile kayıtlı olan 65 adet dijital görsel temin edilmiştir. Ayrıca araştırma sürecinde, bu Mushafın 2009 yılında T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından sınırlı sayıda üretilmiş olan, üçüncü baskı Ahmed Karahisari Mushafı tıpkıbasımından yararlanılmış ve desenlerin detaylı analizleri yapılmıştır.

Ahmed Karahisari Mushafında 65 adet hizip gülü bulunmaktadır. Bu desenler ilgili Mushaftaki düzenlemeye uyumlu olmak üzere, içinde bulundukları cüz ile birlikte, aşağıda belirtilen varak numaralarıyla ve sırayla ele alınmıştır.

1. Varak 14a / 2. Cüz
2. Varak 16b / 2. Cüz
3. Varak 19a / 2. Cüz
4. Varak 23b / 3. Cüz
5. Varak 25b / 3. Cüz
6. Varak 28a / 3. Cüz
7. Varak 38a / 4. Cüz
8. Varak 42b / 5. Cüz
9. Varak 51b / 6. Cüz
10. Varak 54b / 6. Cüz
11. Varak 60a / 7. Cüz

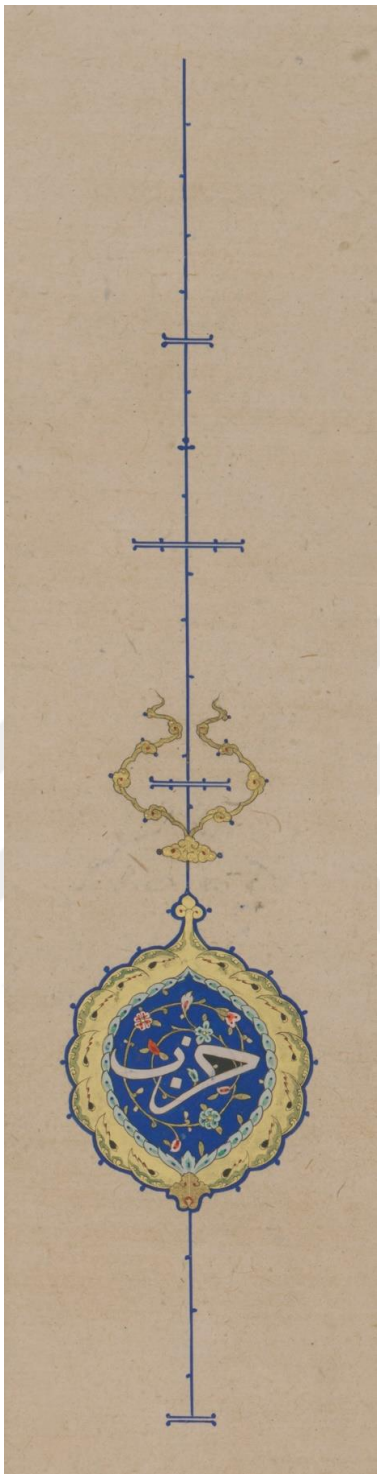
12. Varak 63a / 7. Cüz
13. Varak 65b / 7. Cüz
14. Varak 70a / 8. Cüz
15. Varak 74b / 8. Cüz
16. Varak 79a / 9. Cüz
17. Varak 84a / 9. Cüz
18. Varak 88b / 10. Cüz
19. Varak 90b / 10. Cüz
20. Varak 92b / 10. Cüz
21. Varak 97a / 11. Cüz
22. Varak 102b / 11. Cüz
23. Varak 107b / 12. Cüz
24. Varak 112b / 12. Cüz
25. Varak 117b / 13. Cüz
26. Varak 120a / 13. Cüz
27. Varak 122b / 13. Cüz
28. Varak 127b / 14. Cüz
29. Varak 137a / 15. Cüz
30. Varak 139b / 15. Cüz
31. Varak 142b / 15. Cüz
32. Varak 147b / 16. Cüz
33. Varak 150b / 16. Cüz
34. Varak 152a / 16. Cüz
35. Varak 157b / 17. Cüz
36. Varak 160a / 17. Cüz
37. Varak 162a / 17. Cüz
38. Varak 167b / 18. Cüz
39. Varak 172b / 18. Cüz
40. Varak 175b / 18. Cüz
41. Varak 180b / 19. Cüz
42. Varak 183b / 19. Cüz
43. Varak 188b / 20. Cüz
44. Varak 191a / 20. Cüz
45. Varak 193b / 20. Cüz

46. Varak 202a / 21. Cüz
47. Varak 204b / 21. Cüz
48. Varak 210b / 22. Cüz
49. Varak 213b / 22. Cüz
50. Varak 218b / 23. Cüz
51. Varak 231a / 24. Cüz
52. Varak 233b / 24. Cüz
53. Varak 242b / 25. Cüz
54. Varak 249b / 26. Cüz
55. Varak 256b / 27. Cüz
56. Varak 259b / 27. Cüz
57. Varak 262a / 27. Cüz
58. Varak 270b / 28. Cüz
59. Varak 273a / 28. Cüz
60. Varak 277b / 29. Cüz
61. Varak 281a / 29. Cüz
62. Varak 283b / 29. Cüz
63. Varak 288b / 30. Cüz
64. Varak 291a / 30. Cüz
65. Varak 293b / 30. Cüz

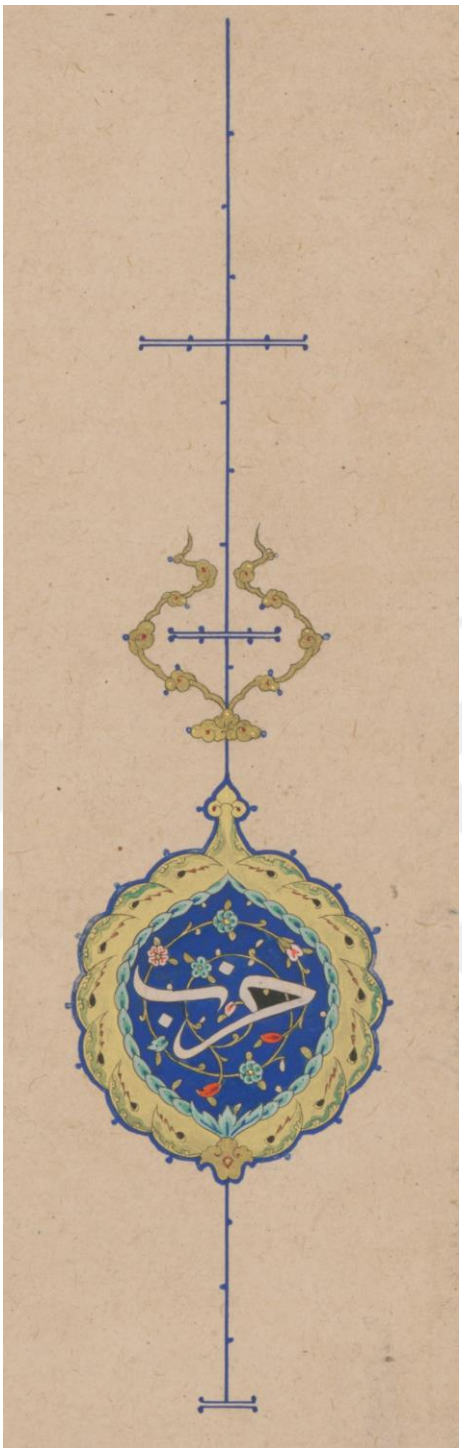
Görsel 1. 14a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

14a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin ilk hizip gülüdür. Bu hizip gülü 2. cüzde yer almaktadır (Görsel 1).

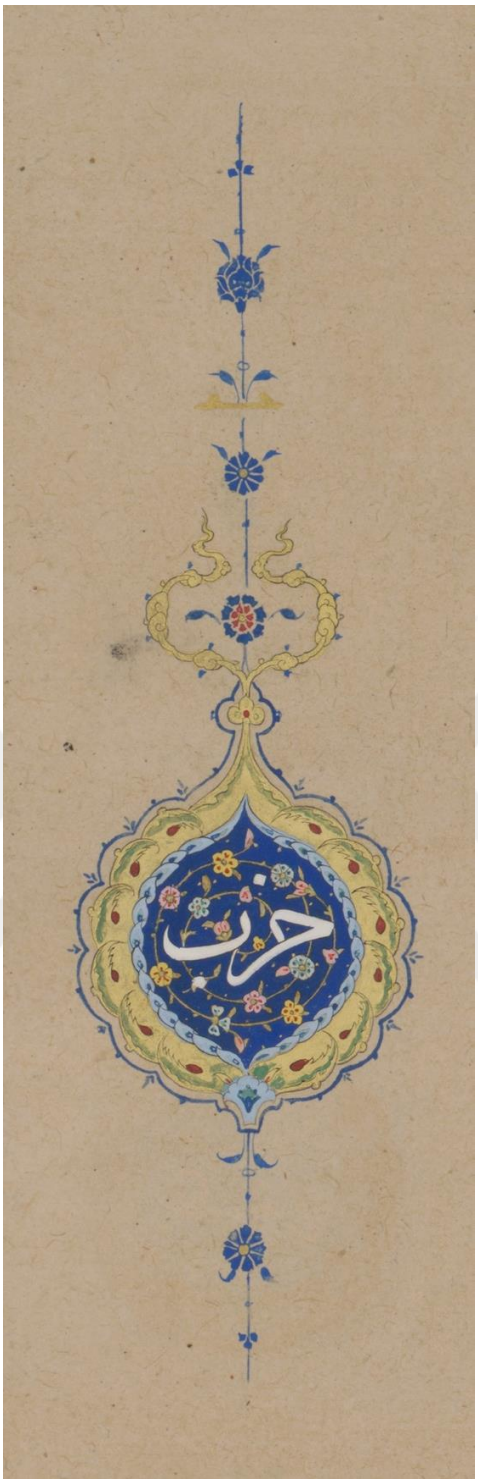
Görsel 2. 16b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

16b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 2. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 2. cüzde yer almaktadır (Görsel 2).

Görsel 3. 19a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

19a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 3. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 2. cüzde yer almaktadır (Görsel 3).

Görsel 4. 23b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

23b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 4. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 3. cüzde yer almaktadır (Görsel 4).

Görsel 5. 25b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

25b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 5. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 3. cüzde yer almaktadır (Görsel 5).

Görsel 6. 28a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

28a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 6. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 3. cüzde yer almaktadır (Görsel 6).

Görsel 7. 38a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

38a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 7. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 4. cüzde yer almaktadır (Görsel 7).

Görsel 8. 42b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

42b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 8. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 5. cüzde yer almaktadır (Görsel 8).

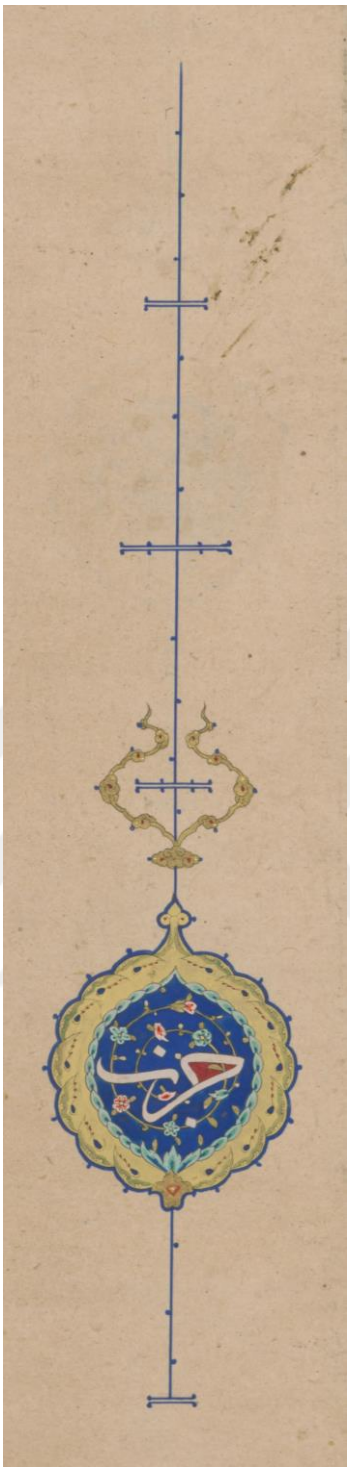
Görsel 9. 51b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

51b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 9. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 6. cüzde yer almaktadır (Görsel 9).

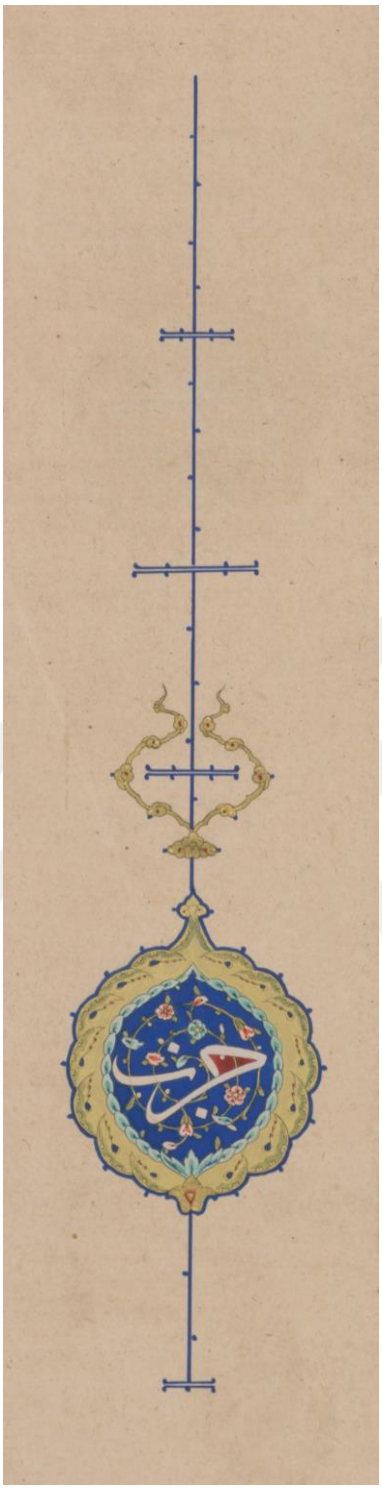
Görsel 10. 54b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

54b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 10. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 6. cüzde yer almaktadır (Görsel 10).

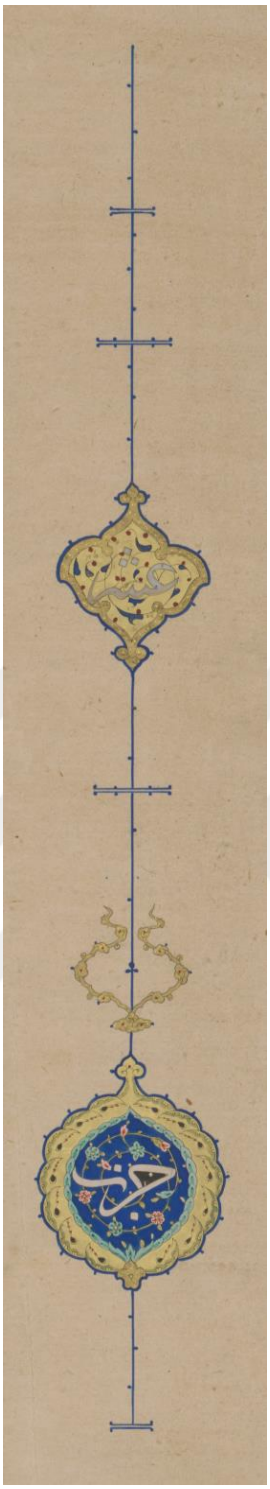
Görsel 11. 60a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

60a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 11. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 7. cüzde yer almaktadır (Görsel 11).

Görsel 12. 63a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

63a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 12. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 7. cüzde yer almaktadır (Görsel 12).

Görsel 13. 65b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

65b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 13. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 7. cüzde yer almaktadır (Görsel 13).

Görsel 14. 70a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

70a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 14. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 8. cüzde yer almaktadır (Görsel 14).

Görsel 15. 74b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

74b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 15. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 8. cüzde yer almaktadır (Görsel 15).

Görsel 16. 79a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

79a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 16. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 9. cüzde yer almaktadır (Görsel 16).

Görsel 17. 84a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

84a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 17. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 9. cüzde yer almaktadır (Görsel 17).

Görsel 18. 88b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

88b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 18. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 10. cüzde yer almaktadır (Görsel 18).

Görsel 19. 90b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

90b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 19. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 10. cüzde yer almaktadır (Görsel 19).

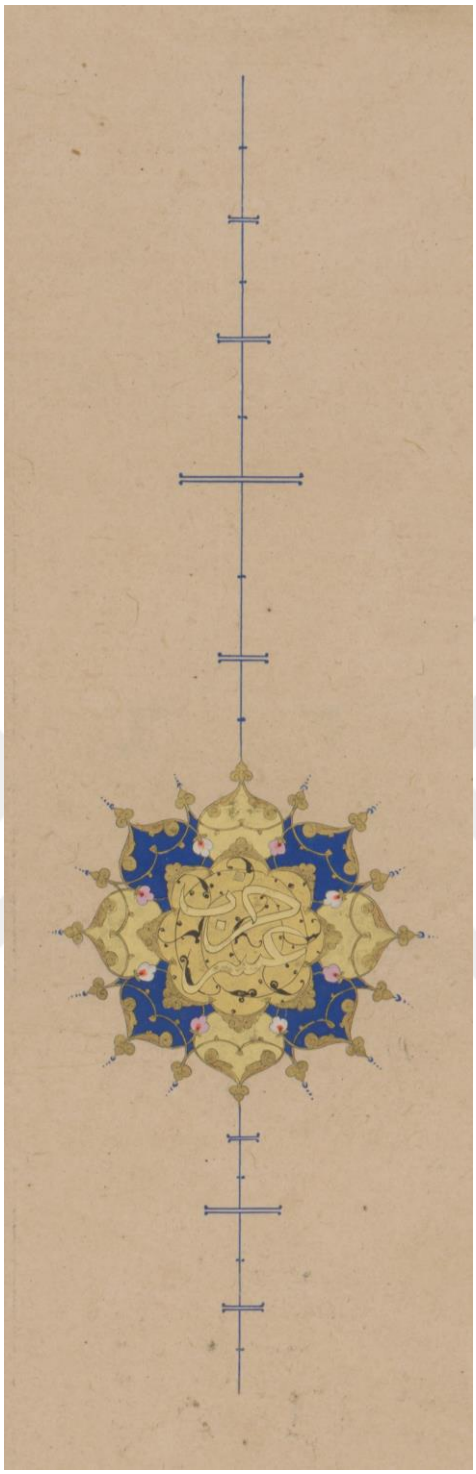
Görsel 20. 92b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

92b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 20. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 10. cüzde yer almaktadır (Görsel 20).

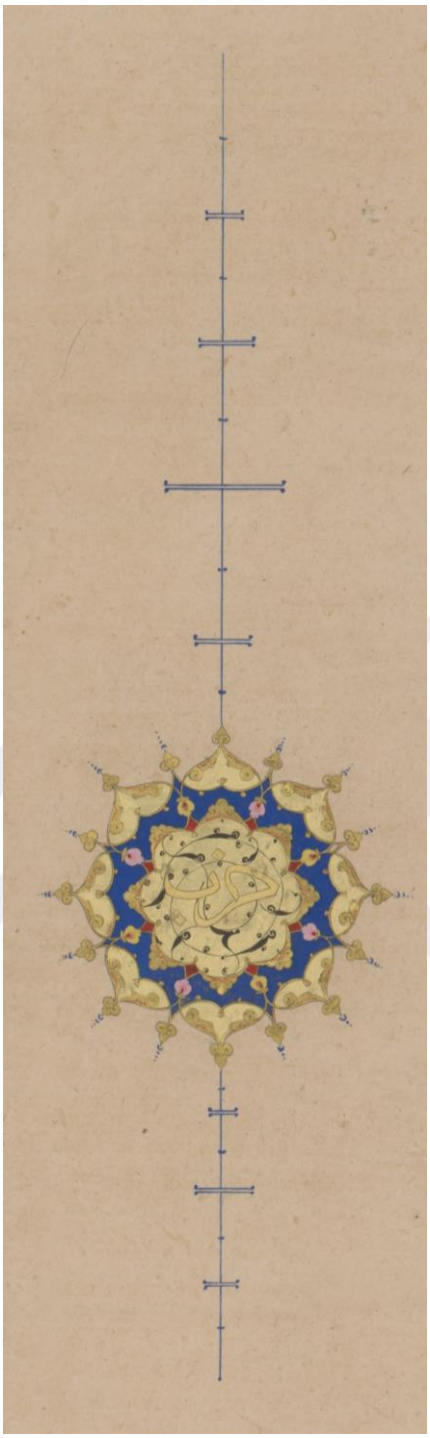
Görsel 21. 97a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

97a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 21. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 11. cüzde yer almaktadır (Görsel 21).

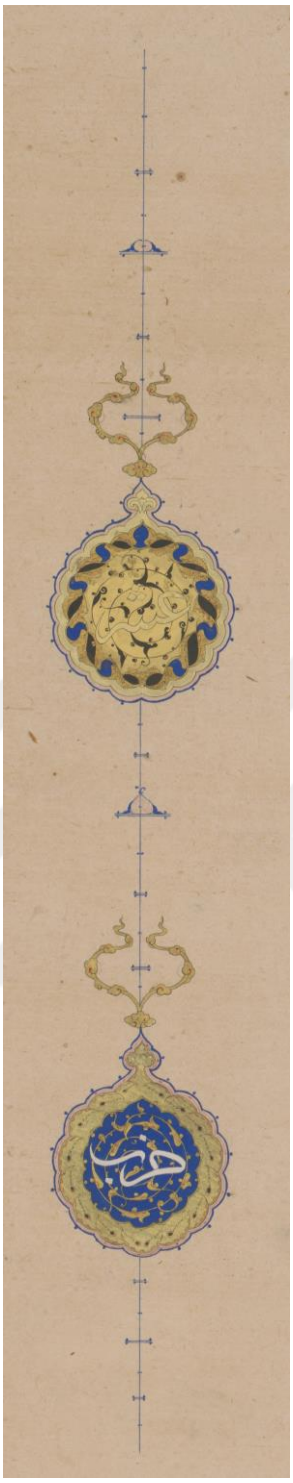
Görsel 22. 102b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

102b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 22. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 11. cüzde yer almaktadır (Görsel 22).

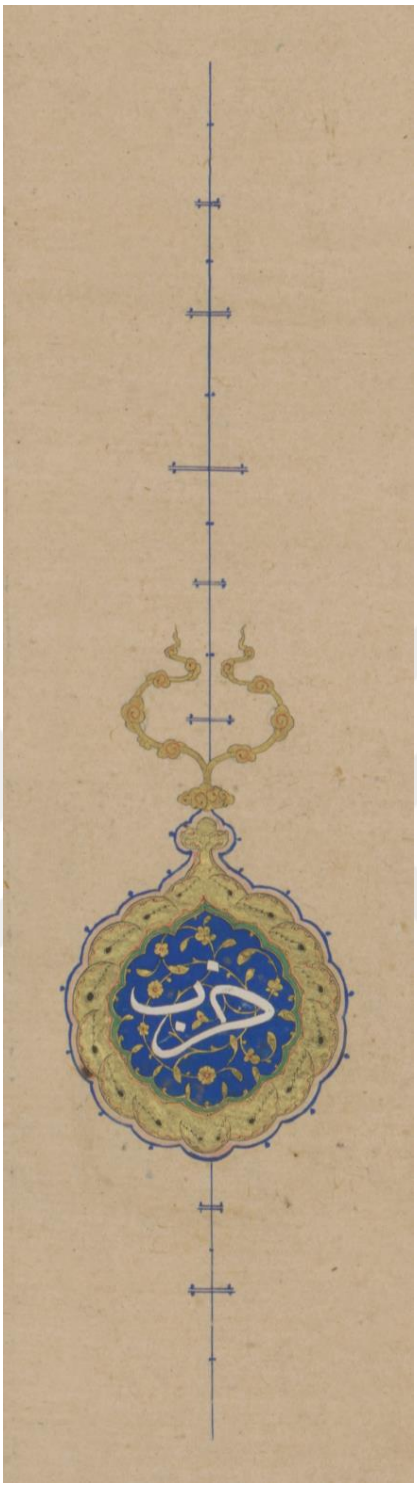
Görsel 23. 107b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

107b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 23. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 12. cüzde yer almaktadır (Görsel 23).

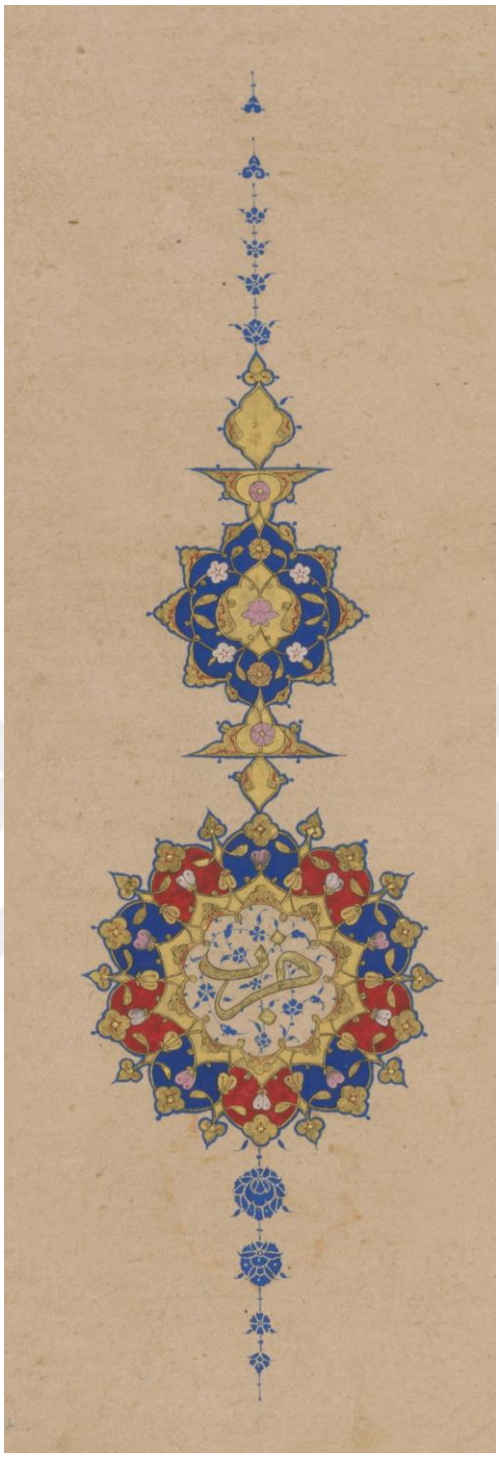
Görsel 24. 112b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

112b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 24. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 12. cüzde yer almaktadır (Görsel 24).

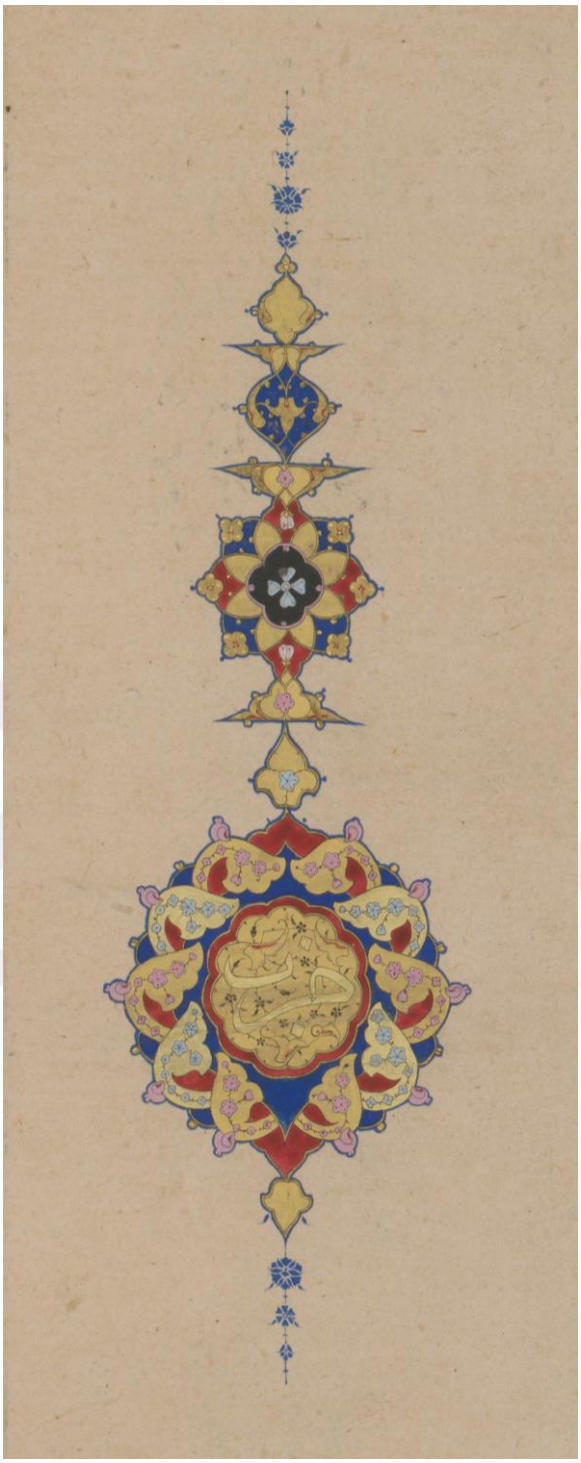
Görsel 25. 117b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

117b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 25. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 13. cüzde yer almaktadır (Görsel 25).

Görsel 26. 120a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

120a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 26. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 13. cüzde yer almaktadır (Görsel 26).

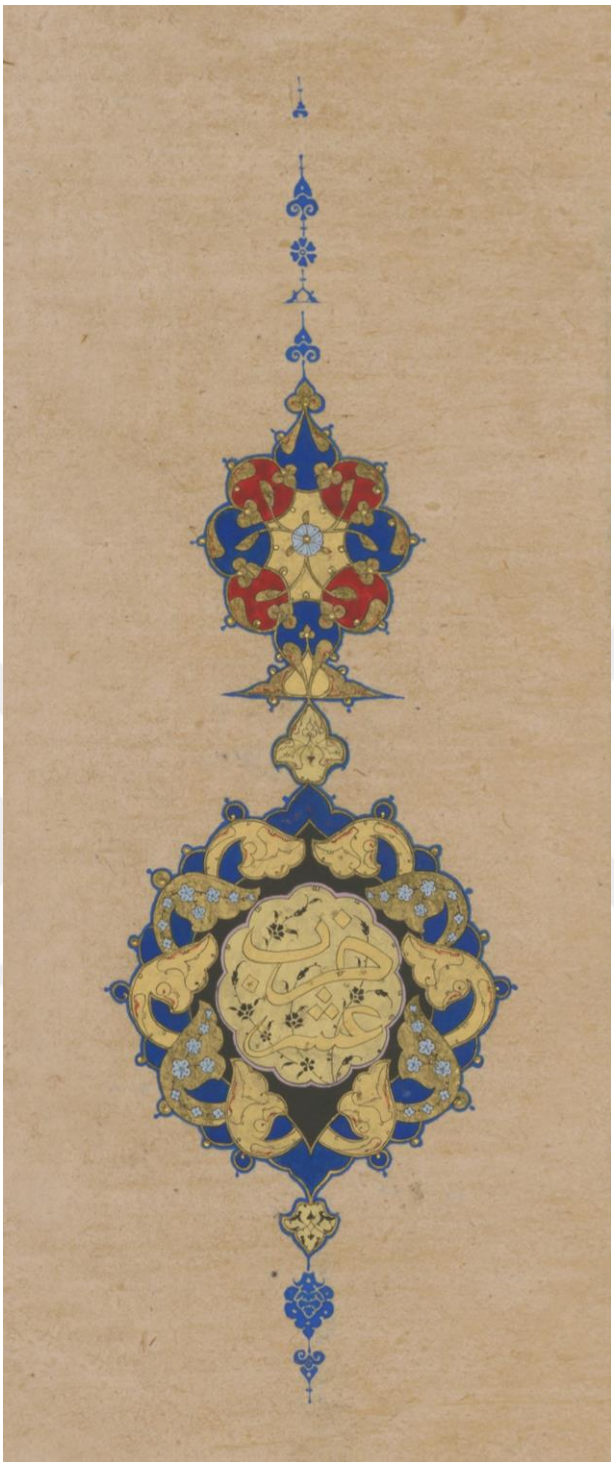
Görsel 27. 122b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

122b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 27. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 13. cüzde yer almaktadır (Görsel 27).

Görsel 28. 127b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

127b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 28. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 14. cüzde yer almaktadır (Görsel 28).

Görsel 29. 137a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

137a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 29. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 15. cüzde yer almaktadır (Görsel 29).

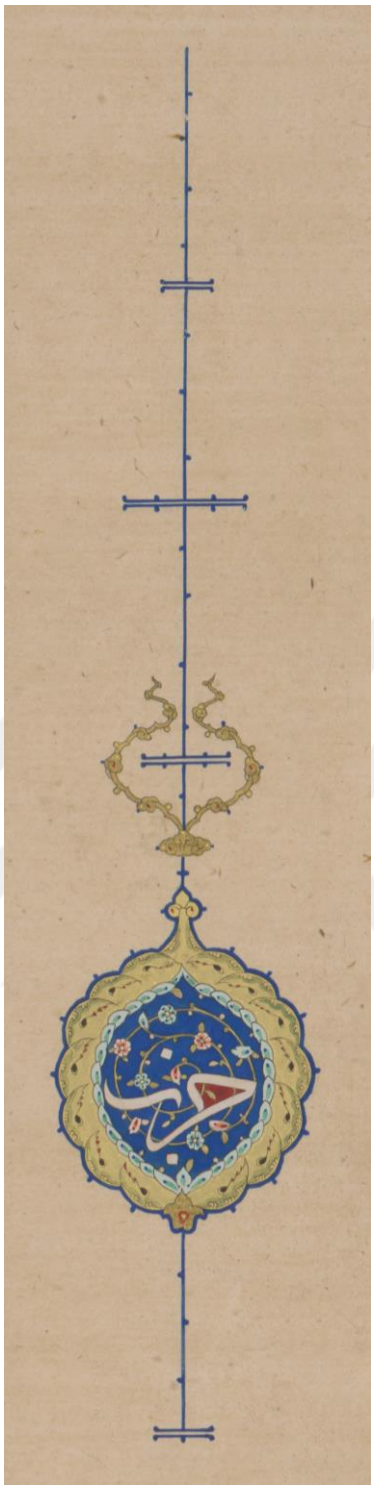
Görsel 30. 139b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

139b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 30. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 15. cüzde yer almaktadır (Görsel 30).

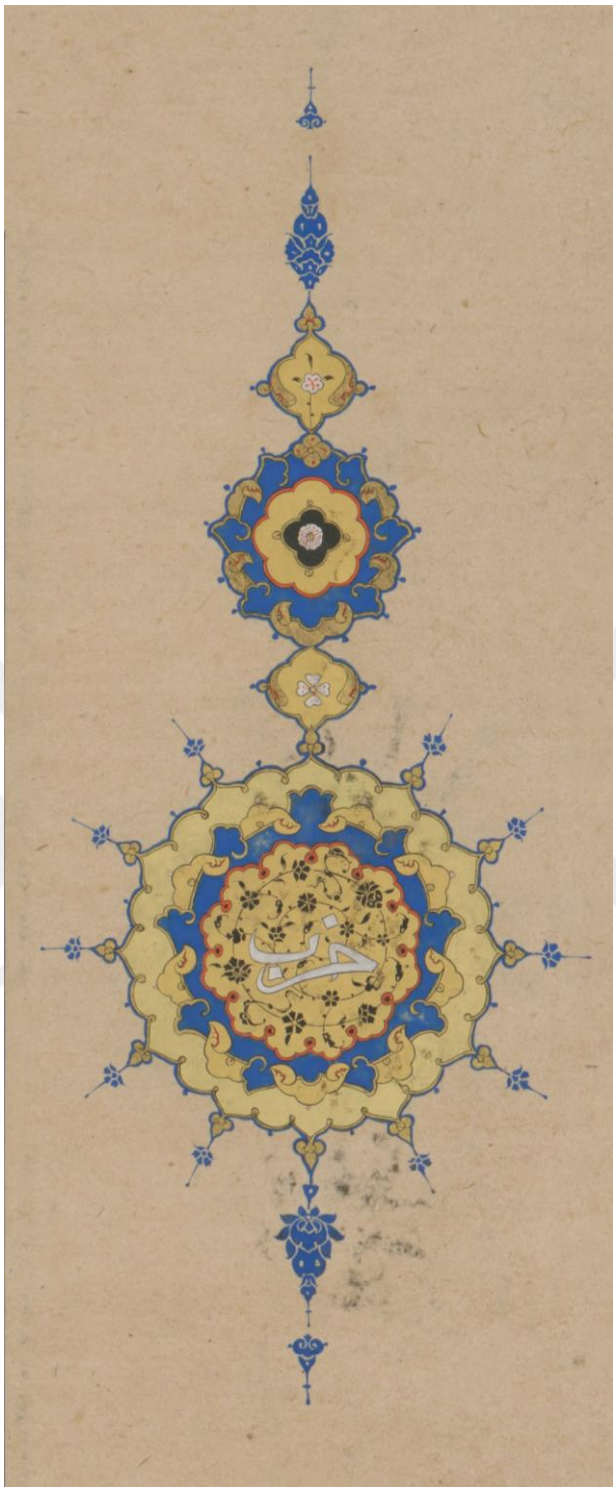
Görsel 31. 142b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

142b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 31. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 15. cüzde yer almaktadır (Görsel 31).

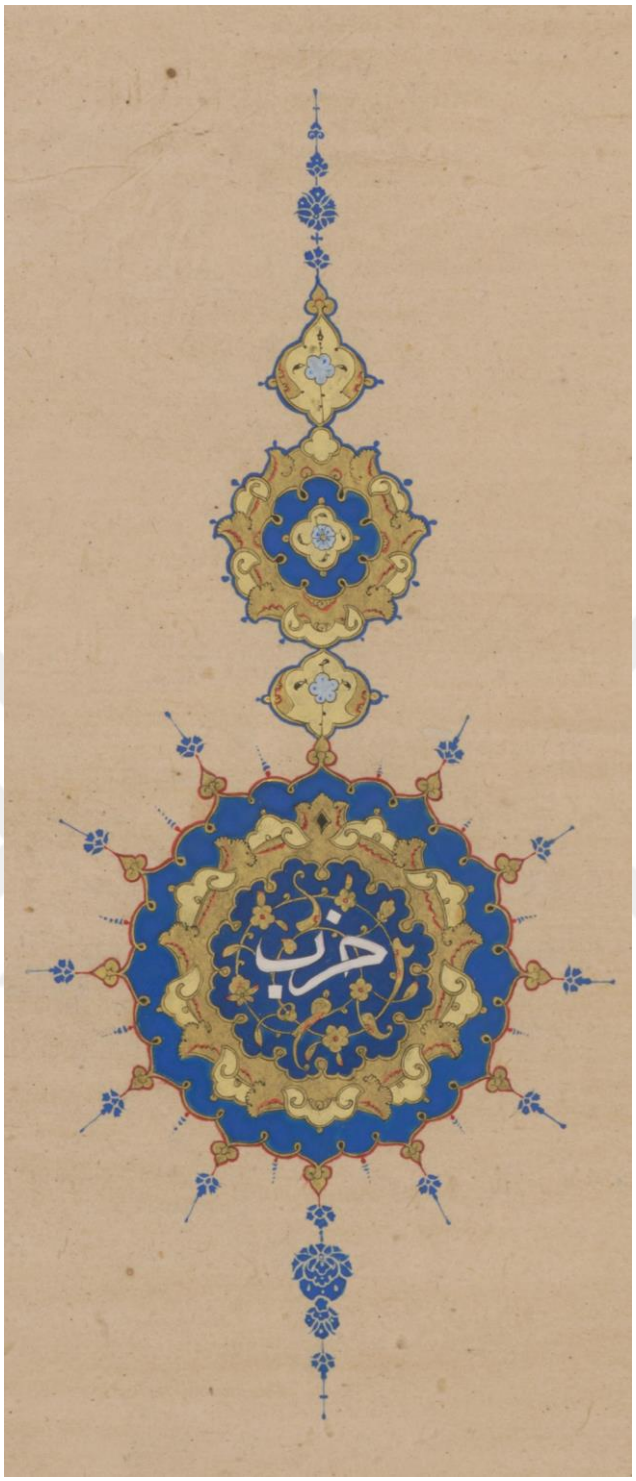
Görsel 32. 147b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

147b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 32. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 16. cüzde yer almaktadır (Görsel 32).

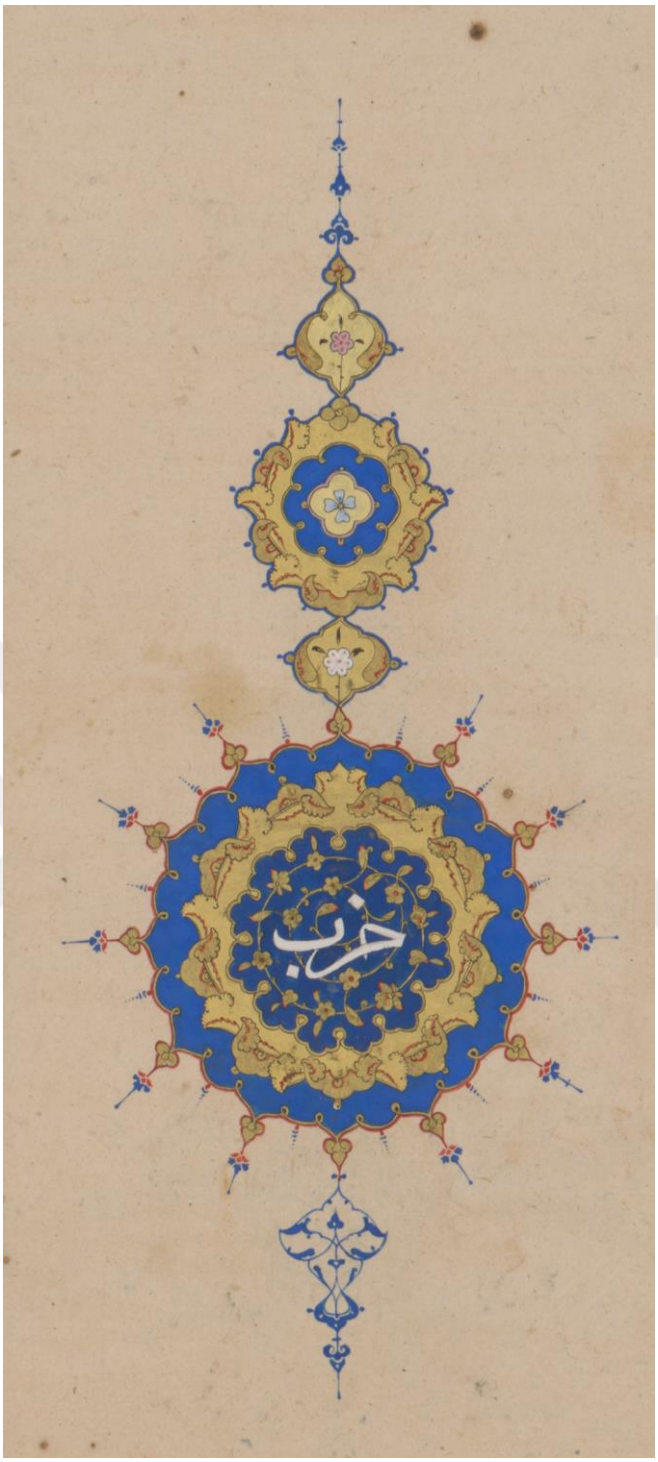
Görsel 33. 150b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

150b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 33. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 16. cüzde yer almaktadır (Görsel 33).

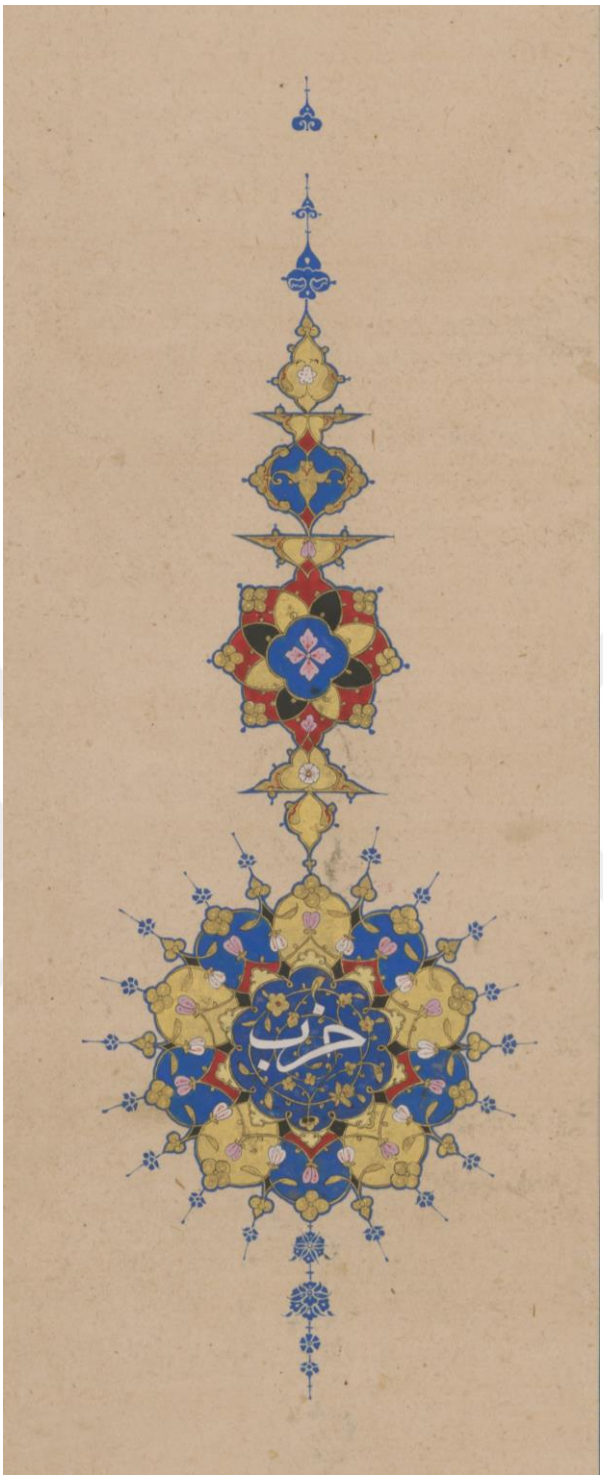
Görsel 34. 152a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

152a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 34. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 16. cüzde yer almaktadır (Görsel 34).

Görsel 35. 157b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

157b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 35. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 17. cüzde yer almaktadır (Görsel 35).

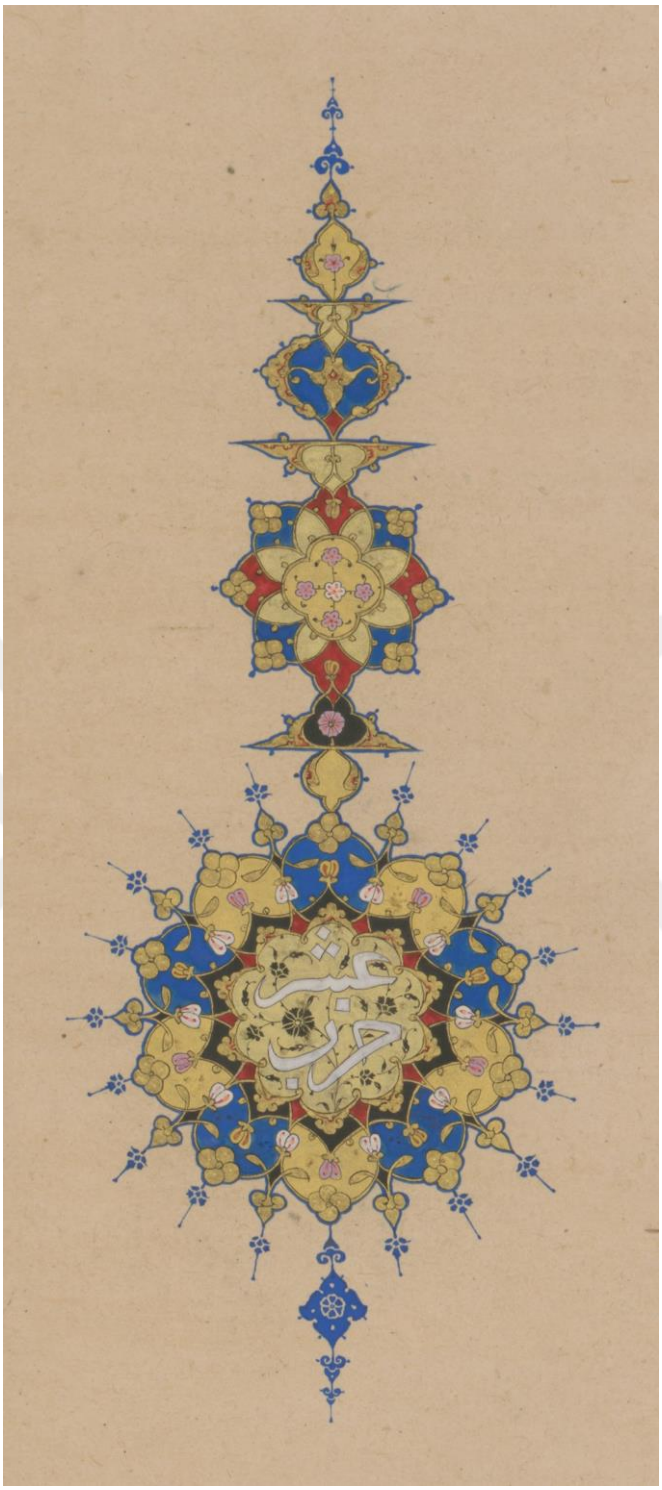
Görsel 36. 160a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

160a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 36. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 17. cüzde yer almaktadır (Görsel 36).

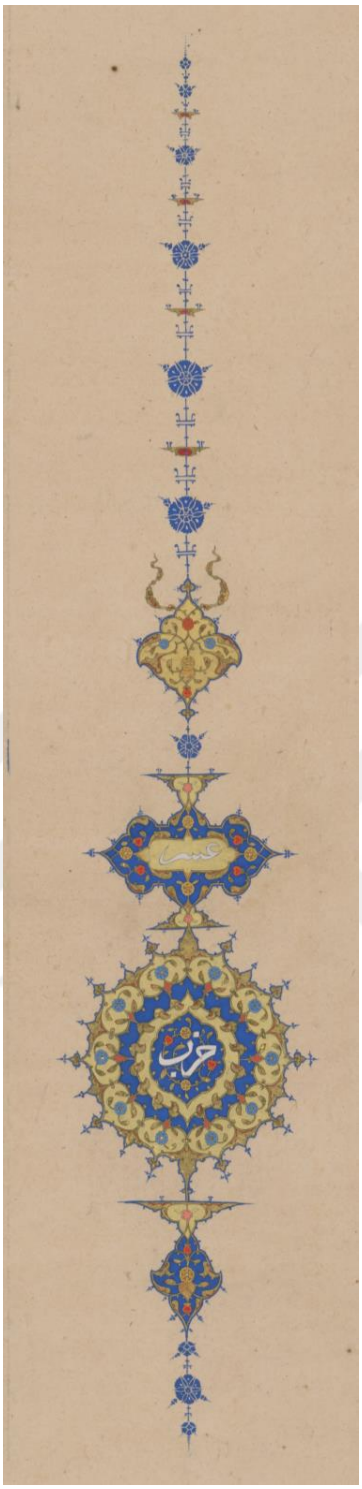
Görsel 37. 162a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

162a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 37. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 17. cüzde yer almaktadır (Görsel 37).

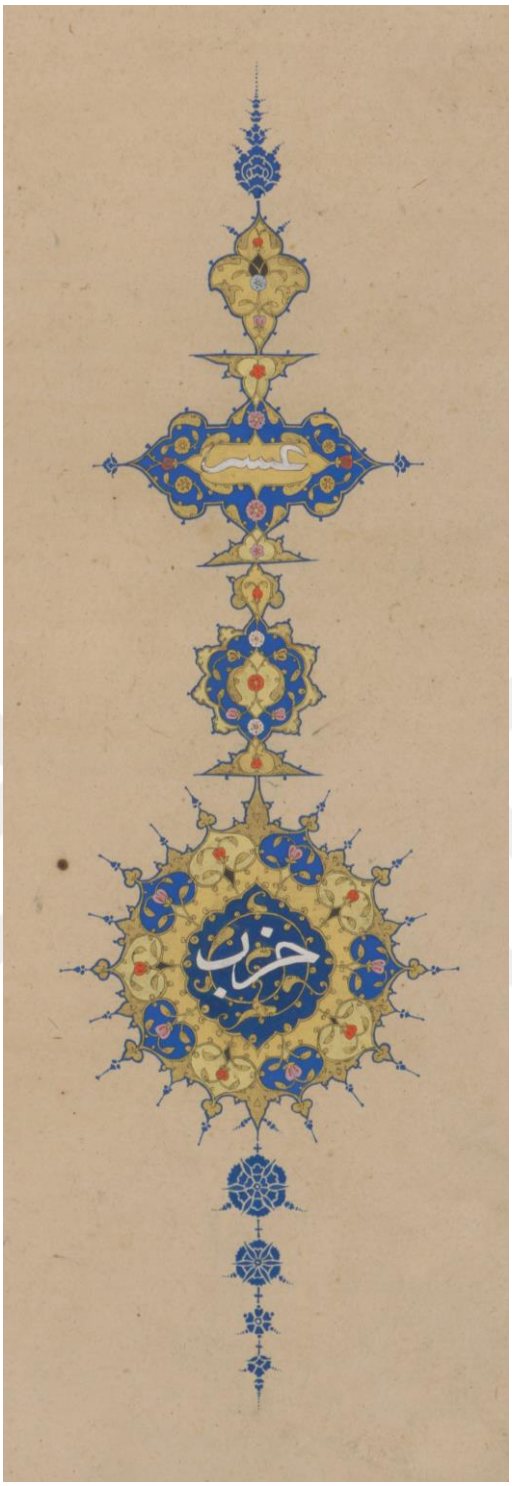
Görsel 38. 167b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

167b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 38. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 18. cüzde yer almaktadır (Görsel 38).

Görsel 39. 172b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

172b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 39. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 18. cüzde yer almaktadır (Görsel 39).

Görsel 40. 175b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

175b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 40. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 18. cüzde yer almaktadır (Görsel 40).

Görsel 41. 180b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

180b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 41. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 19. cüzde yer almaktadır (Görsel 41).

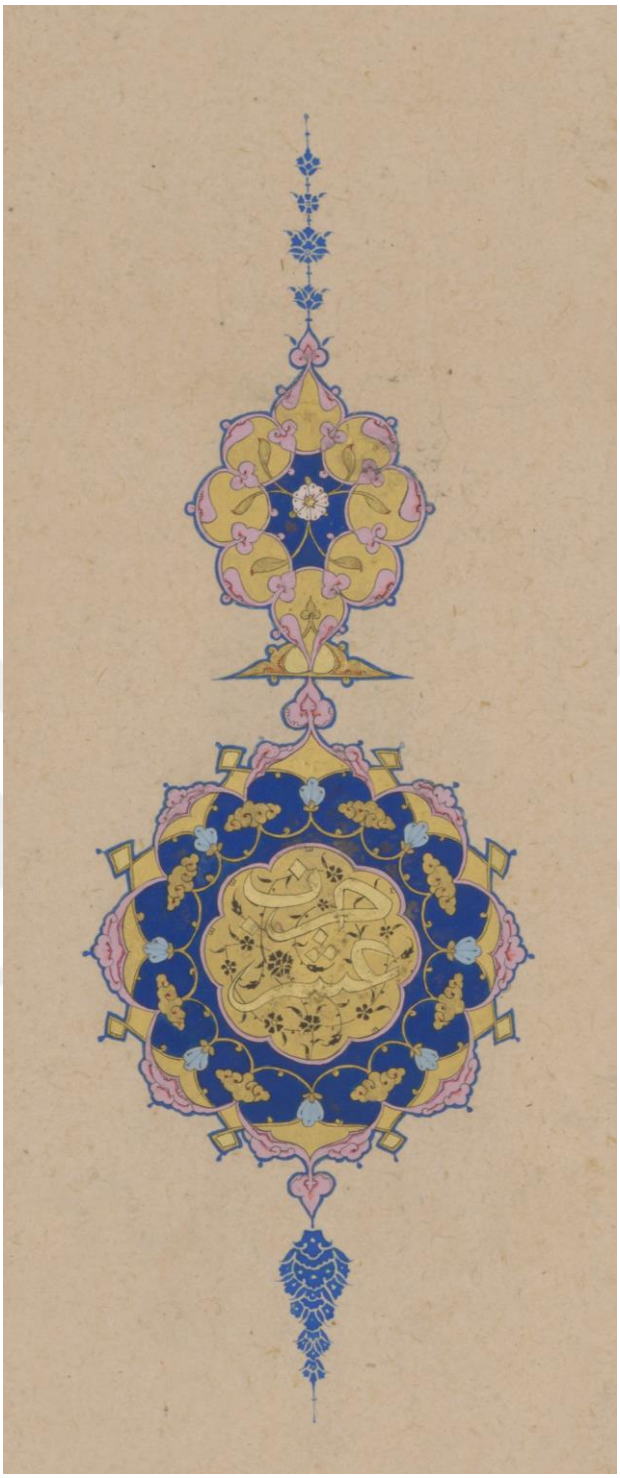
Görsel 42. 183b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

180b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 42. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 19. cüzde yer almaktadır (Görsel 42).

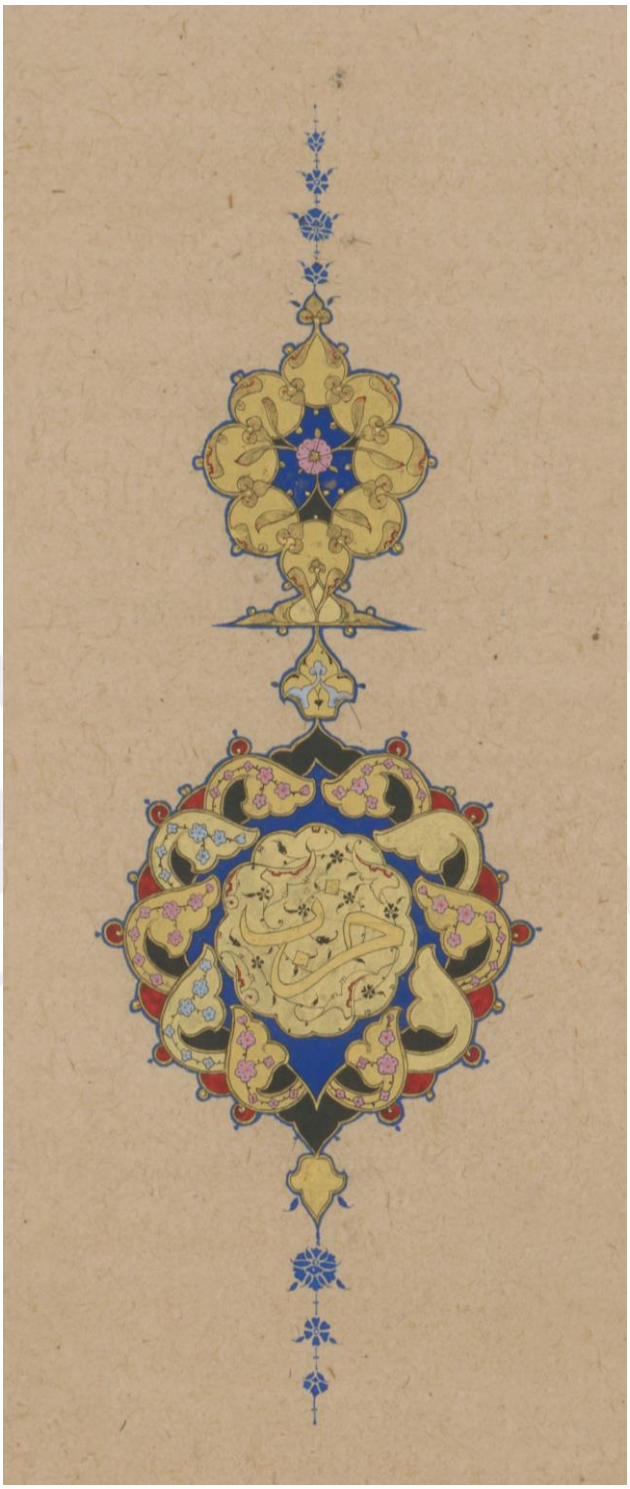
Görsel 43. 188b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

188b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 43. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 20. cüzde yer almaktadır (Görsel 43).

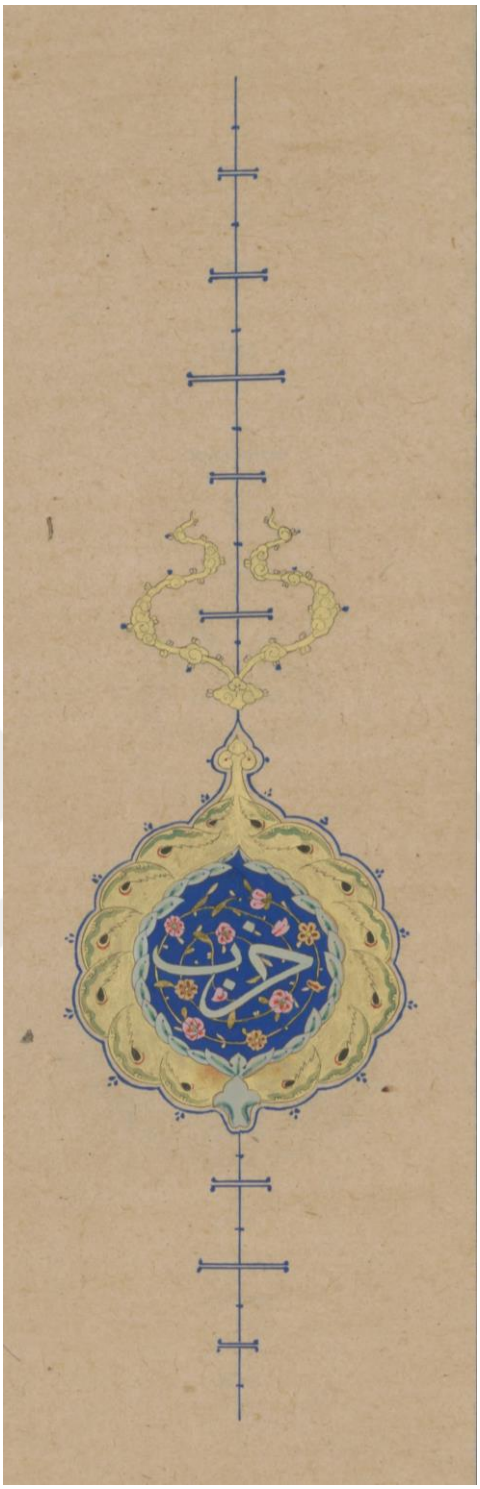
Görsel 44. 191a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

191a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 44. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 20. cüzde yer almaktadır (Görsel 44).

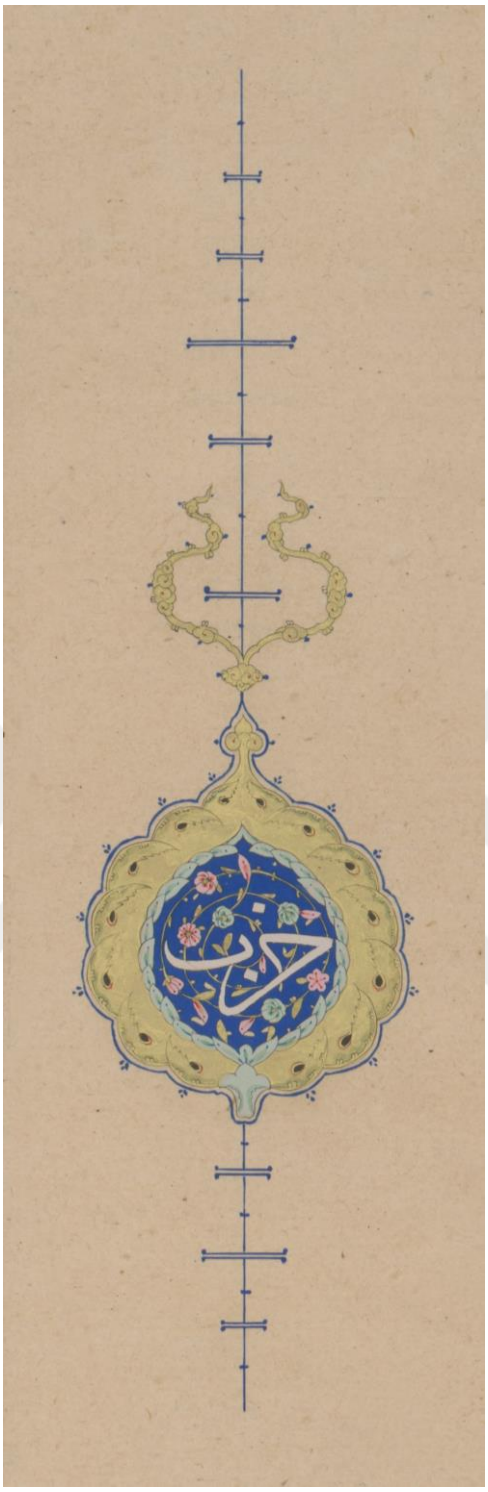
Görsel 45. 193b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

193b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 45. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 20. cüzde yer almaktadır (Görsel 45).

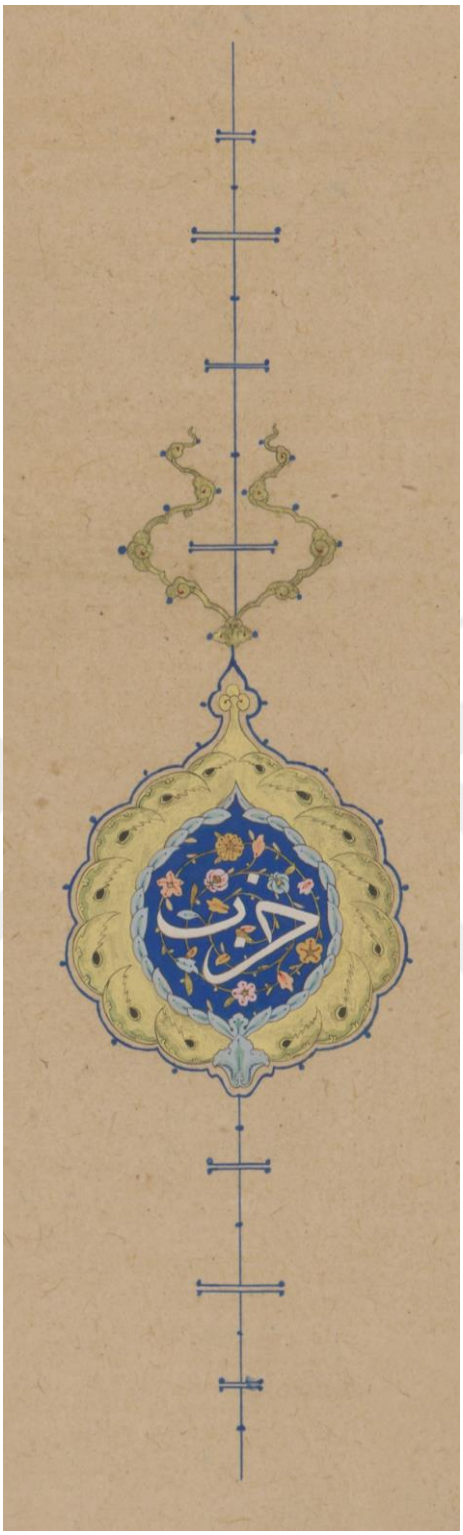
Görsel 46. 202a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

202a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 46. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 21. cüzde yer almaktadır (Görsel 46).

Görsel 47. 204b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

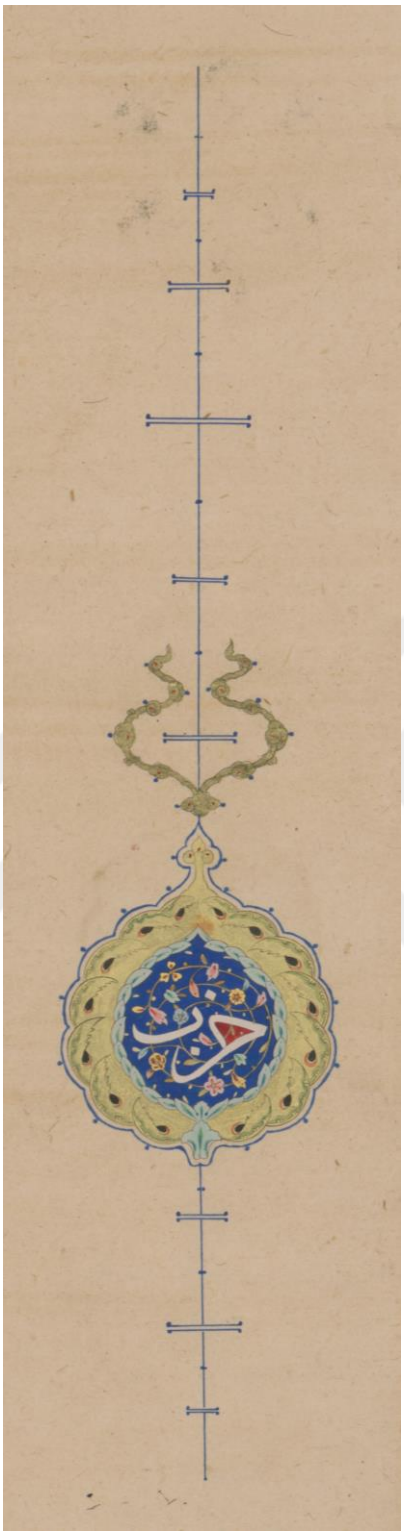
204b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 47. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 21. cüzde yer almaktadır (Görsel 47).

Görsel 48. 210b Varak No'lu Hizip Gülü

Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

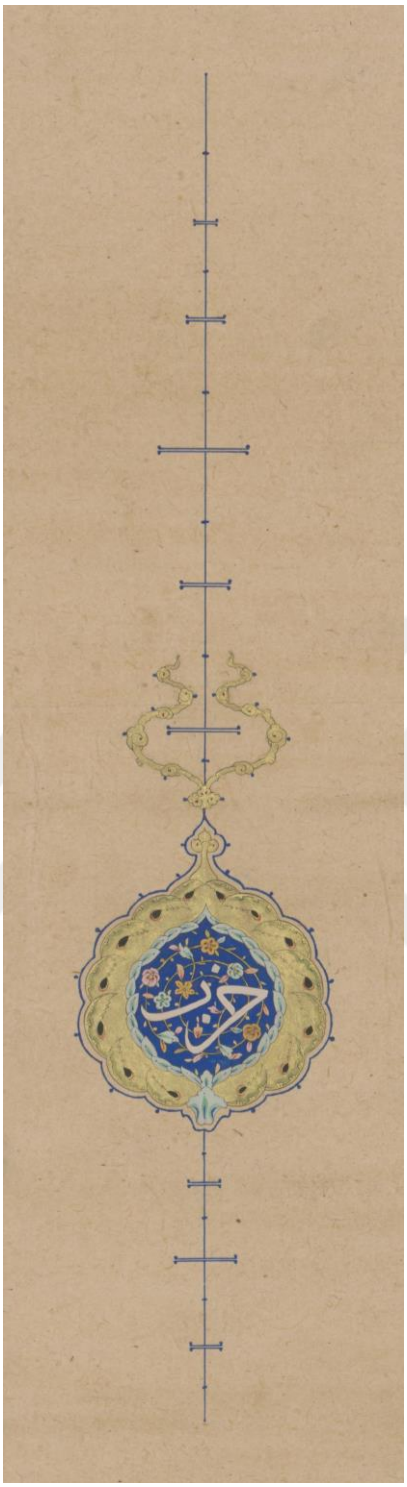
210b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 48. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 22. cüzde yer almaktadır (Görsel 48).

Görsel 49. 213b Varak No'lu Hizip Gülü

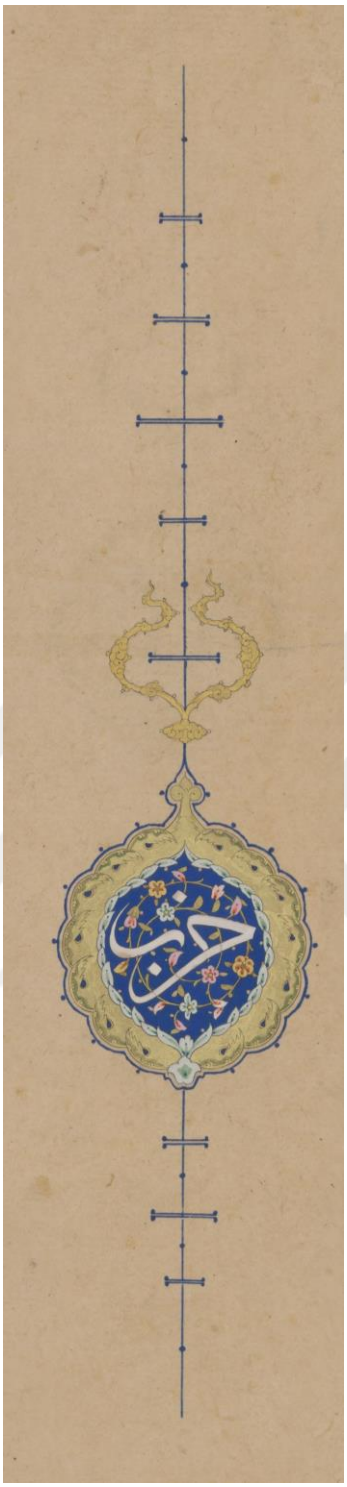
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

213b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 49. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 22. cüzde yer almaktadır (Görsel 49).

Görsel 50. 218b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

218b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 50. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 23. cüzde yer almaktadır (Görsel 50).

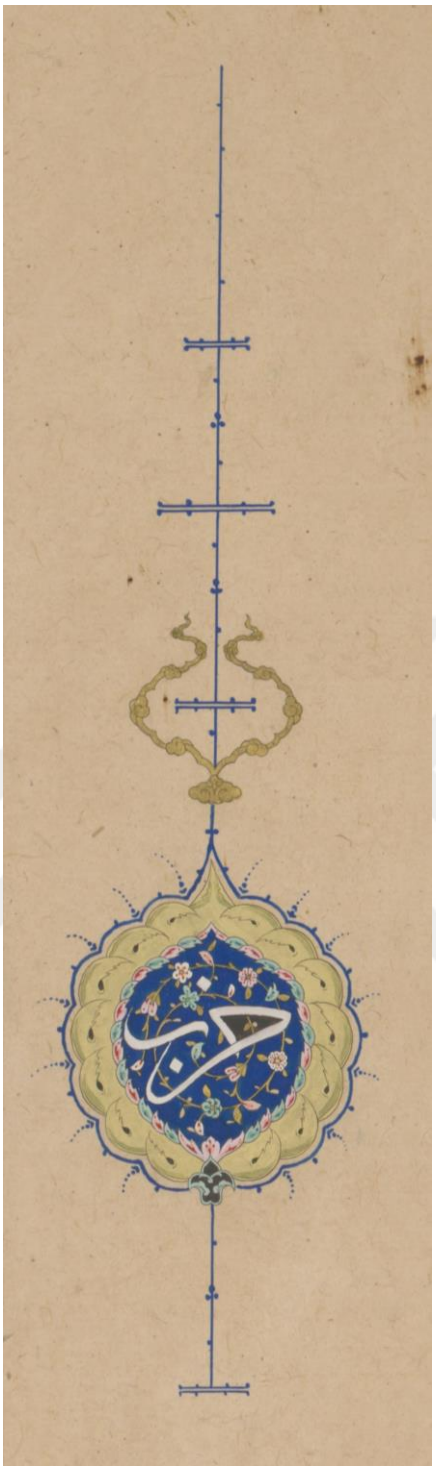
Görsel 51. 231a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

231a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 51. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 24. cüzde yer almaktadır (Görsel 51).

Görsel 52. 233b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

233b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 52. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 24. cüzde yer almaktadır (Görsel 52).

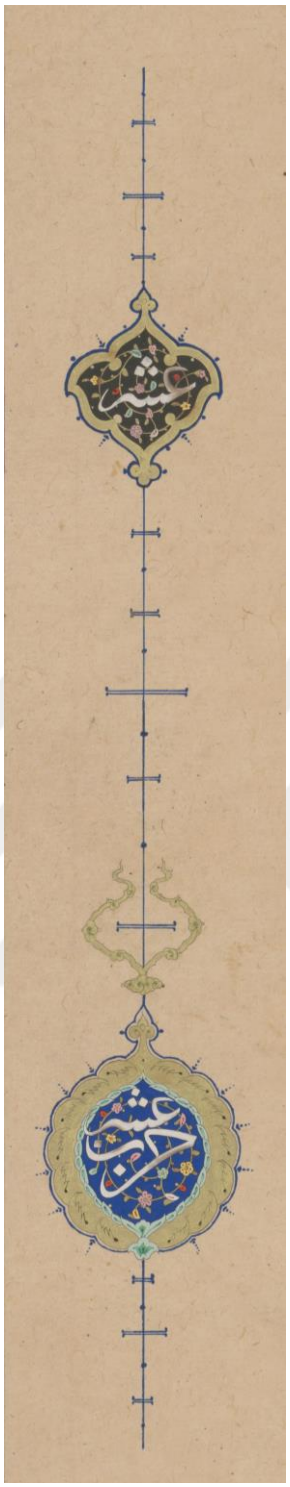
Görsel 53. 242b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

242b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 53. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 25. cüzde yer almaktadır (Görsel 53).

Görsel 54. 249b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

249b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 54. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 26. cüzde yer almaktadır (Görsel 54).

Görsel 55. 256b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

256b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 55. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 27. cüzde yer almaktadır (Görsel 55).

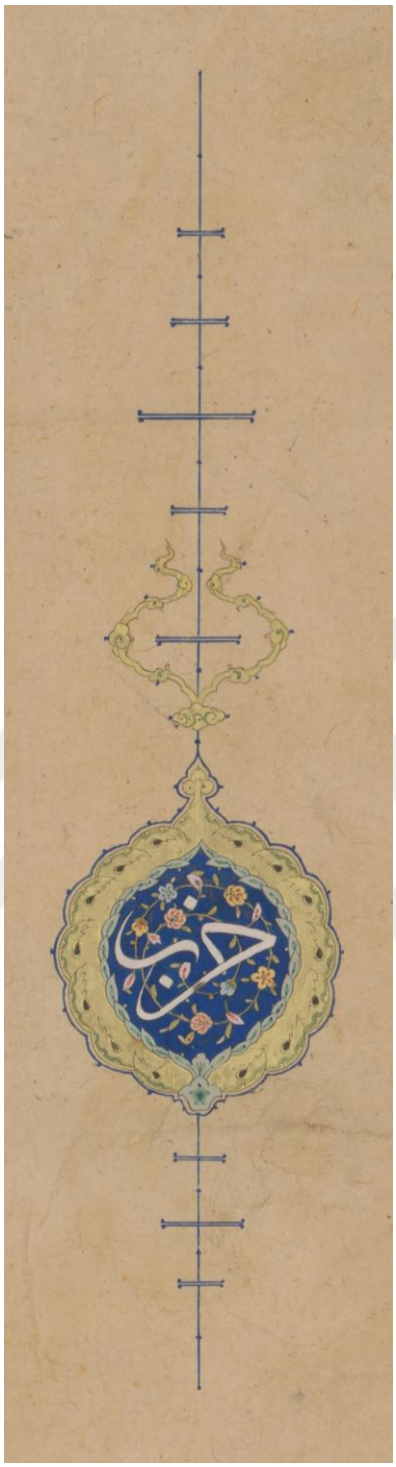
Görsel 56. 259b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

259b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 56. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 27. cüzde yer almaktadır (Görsel 56).

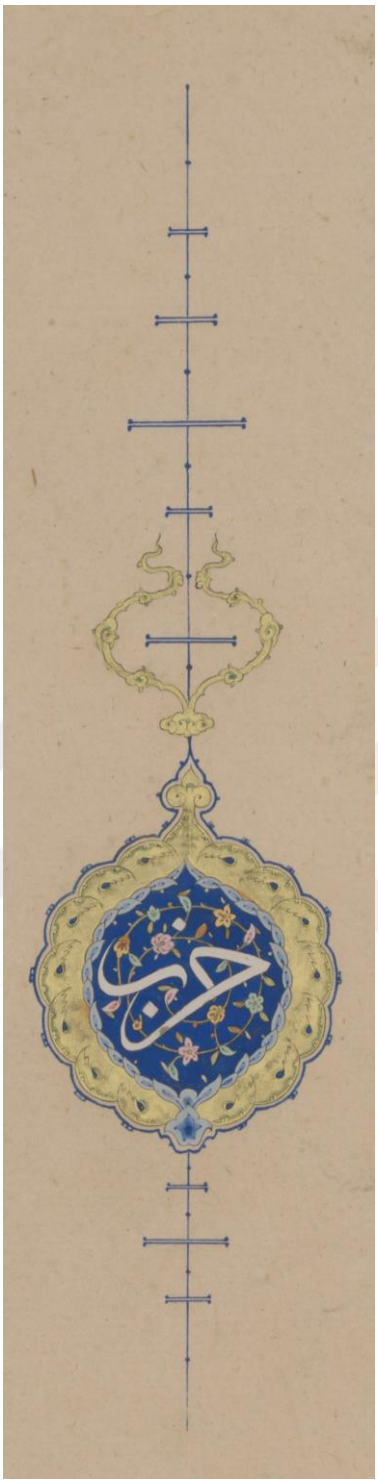
Görsel 57. 262a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

262a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 57. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 27. cüzde yer almaktadır (Görsel 57).

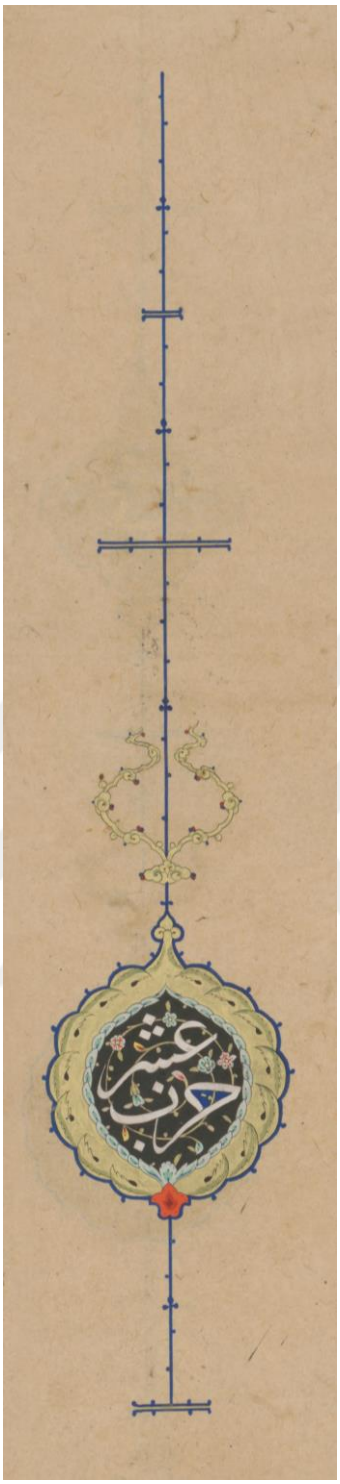
Görsel 58. 270b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

270b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 58. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 28. cüzde yer almaktadır (Görsel 58).

Görsel 59. 273a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

273a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 59. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 28. cüzde yer almaktadır (Görsel 59).

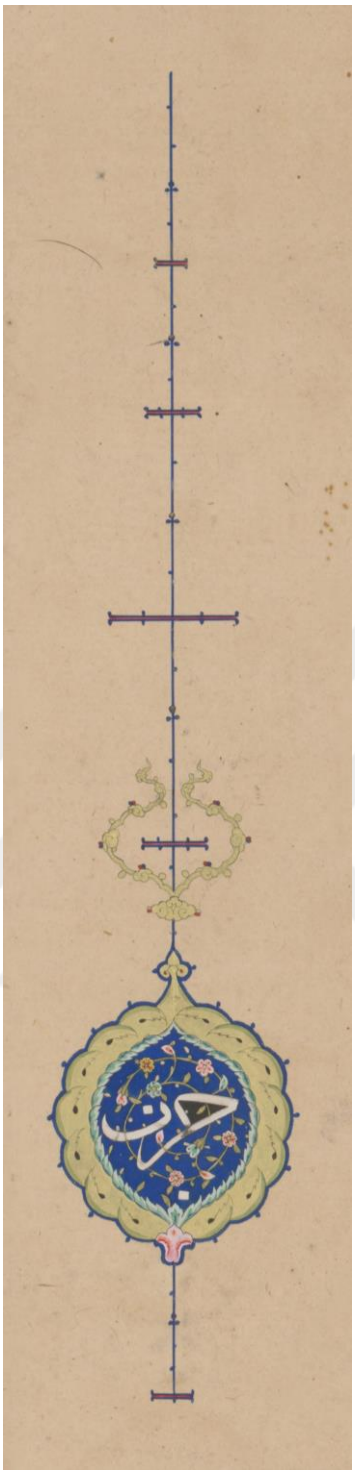
Görsel 60. 277b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

277b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 60. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 29. cüzde yer almaktadır (Görsel 60).

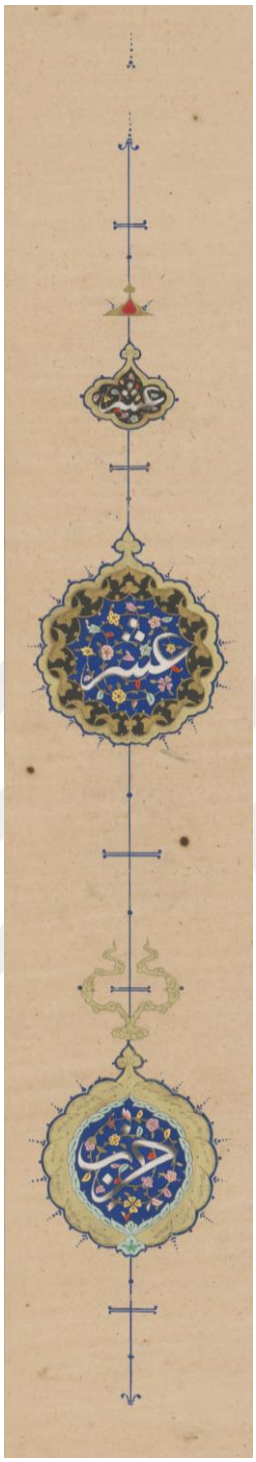
Görsel 61. 281a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

281a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 61. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 29. cüzde yer almaktadır (Görsel 61).

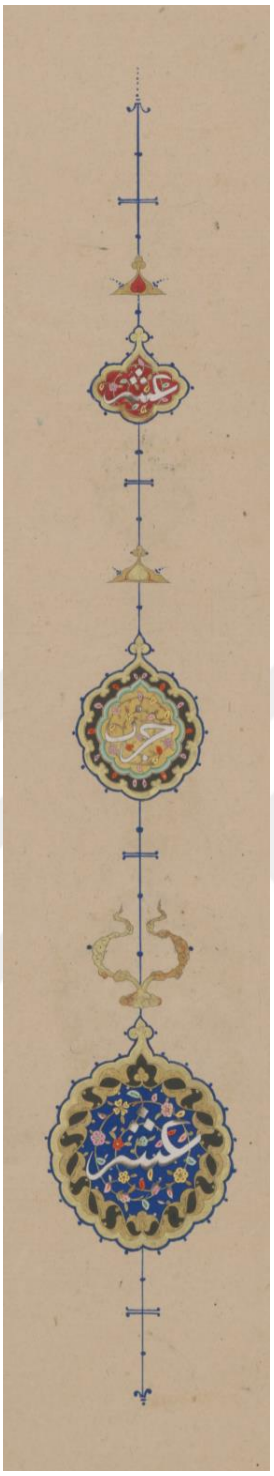
Görsel 62. 283b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

283b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 62. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 29. cüzde yer almaktadır (Görsel 62).

Görsel 63. 288b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

288b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 63. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 30. cüzde yer almaktadır (Görsel 63).

Görsel 64. 291a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

291a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 64. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 30. cüzde yer almaktadır (Görsel 64).

Görsel 65. 293b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

293b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 65. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 30. cüzde yer almaktadır (Görsel 65).

Ahmed Karahisari Mushafında bulunan hizip gülleri değerlendirmesinde, desen analizleri yapılırken, desenler üç gruplandırma ele alınmıştır: Birincisi, stilize edilmiş hatayi formundaki hizip güllerinden oluşan gruptur. Bu grup kendi içerisinde desenlerine göre ikiye ayrılmıştır: Dış kısmı yaprak motifli, iç kısmı ise dendanlı motifler içeren desen grubu ve dış kısmı da iç kısmı da yaprak motifleri içeren desen grubu. İkincisi şemse formundaki hizip güllerinden oluşan gruptur. Üçüncüsü ise madalyon formundaki hizip güllerinden oluşan gruptur.

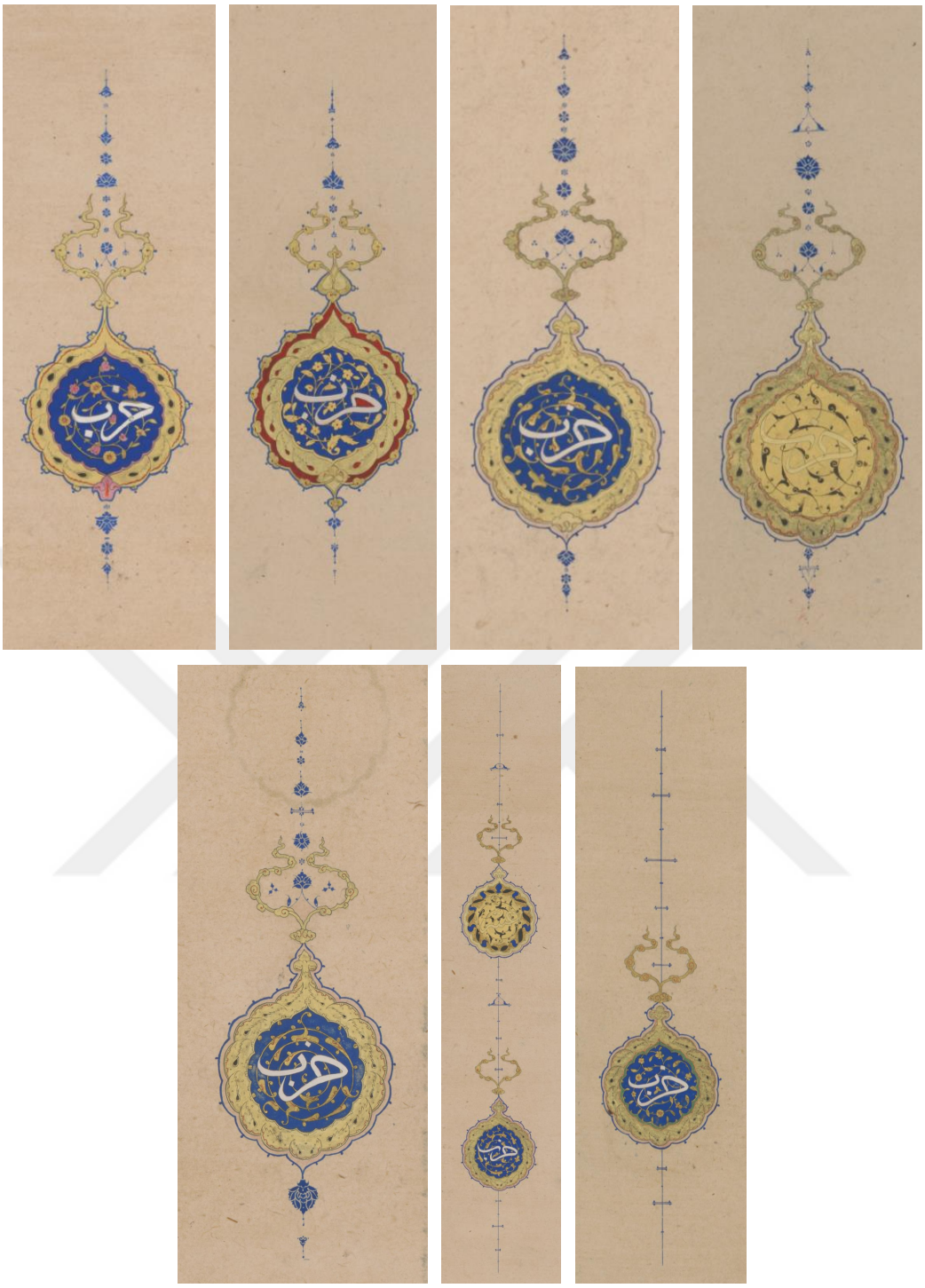
Bu grupların her birinden beşer adet olmak üzere toplam yirmi adet hizip gülü analiz edilmiştir. Desenlerin çizimleri, '*Procreate*' adı verilen dijital çizim programı kullanılarak yapılmıştır.

7.1.1 Stilize Edilmiş Hatayi Formundaki Hizip Gülleri

Bu bölümde görünüm olarak hatayi formunda olan hizip gülleri ele alınmıştır. Stilize edilmiş hatayi formundaki hizip gülleri grubu, yukarıda da belirtildiği gibi desenlerinin muhtevası açısından incelendiğinde kendi içerisinde iki gruba ayrılmıştır. Birincisi, dış kısmı yaprak motifli, iç kısmı ise dendanlı motifler içeren desenler grubudur. İkincisi ise dış kısmı da iç kısmı da yaprak motifleri içeren desenler grubudur.

Dışı yaprak desenli, içi dendanlı motifler içeren desenler grubuna ait olan hizip gülleri; V. 38a, V. 42b, V. 70a, V. 74b, V. 79a, V. 112b, V. 117b numaralı olmak üzere yedi adet hizip gülüdür (Görsel 66).

Araştırmanın devamında söz konusu gruba ait beş adet desenin *Procreate* programı ile dijital çizimleri yapılmıştır ve desenler analiz edilmiştir.

Görsel 66. Stilize Edilmiş Hatayi Formundaki Hizip Gülleri Grubu / Dış Kısmı Yaprak Motifli, İç Kısmı Dendanlı Motifler / V. 38a, V. 42b, V. 70a, V. 74b, V. 79a, V.112b, V. 117b

Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

Görsel 67. 38a Varak No'lu Hizip Gülü

Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

Çizim 1. 38a Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi

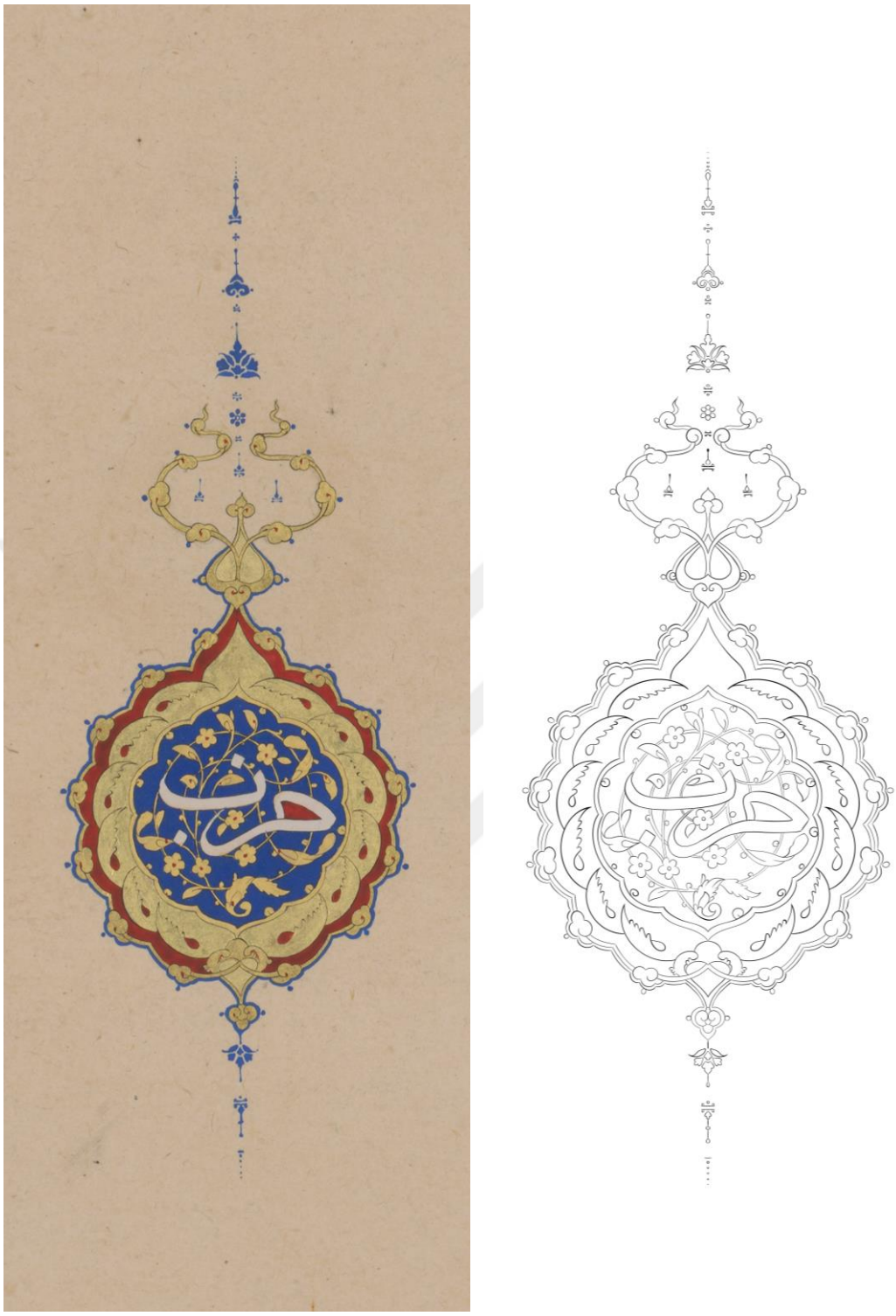
Görsel 67'de gösterilmekte olan 38a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 7. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 4. cüzde yer almaktadır. Stilize edilmiş hatayi formundaki hizip gülleri grubunun; dış kısmı yaprak desenli, iç kısmı ise dendanlı motifler içeren desenlerinden bir tanesidir.

½ simetrik planda düzenlenmiş dış formu bulunmaktadır. Bu ölçüye tığlar ve ana desenin içerisindeki şemse formu da dahildir. ½ simetrik planda düzenlenmiş olan ana desen kısmında, altı adet dilimli yaprak bulunmaktadır. Yaprak desenlerinin zemin kısmı altınlanmıştır. Yapraklar kendi içinde dilimlidir ve katlanmış yaprak şeklindedir. Yaprakların katlanmış olan kısımları kırmızı ile renklendirilmiştir. Katlanan yapraklar arasında oluşan boşluklar ise siyah ile renklendirilmiştir. Siyah renk ile tahrir çekilmiştir.

İç kısımda, pembe ile renklendirilmiş dendanlı ipliklerle oluşturulmuş olan şemse formu bulunmaktadır. Şemse formunun içerisinde ise penç, goncagül ve yapraklardan oluşan; altınlanmış dallar ile klasik tezhip helezonu oluşturulmuştur. Zemini sıvama lacivert ile doldurulmuştur. Goncagüller ve pençler sarı ve pembe renkler ile renklendirilmiştir ve sarı ve pembe renklerin koyusu ile gölge verilmiştir. Yapraklar ise altınlanmıştır. Bu kısmında beyaz üstübeç mürekkebi ile yazılmış olan 'Hizb' metni yer almaktadır. Can noktası ise dendanlı ipliklerde olduğu gibi pembe ile renklendirimiştir.

Desenin alt kısmında ve üst kısmında tığ yer almaktadır. Aynı zamanda bu tığ çizgisi ana deseni de çevrelemiştir ve üst kısımda hatayinin tepe noktasından çıkarak ½ simetrik planda düzenlenmiş bir dolantı bulut motifi oluşturulmuştur. Bulut motifinin zemini altınlanmıştır ve iç kısımlarına kırmızı nokta şeklinde detaylandırma yapılmıştır.

Tığda negatif penç, hatayi ve goncagül motifleri de kullanılmıştır ve bu motifler zemin boyamada kullanılan renk olan lacivert ile renklendirilmiştir.

Görsel 68. 42b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

Çizim 2. 42b Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi

Görsel 68'de gösterilmekte olan 42b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 8. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 5. cüzde yer almaktadır. Stilize edilmiş hatayi formundaki hizip gülleri grubunun; dış kısmı yaprak desenli, iç kısmı ise dendanlı motifler içeren desenlerinden bir tanesidir.

½ simetrik planda düzenlenmiş olan dış formu bulunmaktadır. Bu ölçüye tığlar ve ana desenin içerisindeki şemse formu da dahildir. ½ simetrik planda düzenlenmiş olan ana desen kısmında, altı adet dilimli yaprak bulunmaktadır. Yaprak desenlerinin zemin kısmı altınlanmıştır. Katlanan yapraklar arasında oluşan boşluklar ise kırmızı ile renklendirilmiştir. Siyah renk ile tahrir çekilmiştir.

İç kısımda, altınlanmış dendanlı ipliklerle oluşturulmuş olan şemse formu bulunmaktadır. Şemse formunun iç kısmında ise penç ve yapraklardan oluşan; altınlanmış dallar ile klasik tezhip helezonu oluşturulmuştur. Zemini sıvama lacivert renk ile doldurulmuştur. Pençler ve yapraklar altınlanmıştır. Pençlerin göbek kısımları ve yaprakların kıvrımları kırmızı ile detaylandırılmıştır. Ayrıca sözkonusu kısımda beyaz üstübeç mürekkebi ile yazılmış olan 'Hizb' metni yer almaktadır.

Bu desende, can noktası ve tepe noktası agraf şeklindedir. Agraf, desenlerin kesiştiği veya birleştiği noktaları süslemek amacıyla kullanılan küçük, dekoratif motiflere verilen isimdir şeklinde ifade edilebilir. Agraftan çıkan iplikler görülmektedir. Bu iplikler üzerinde, desenin çerçevesi görünümünde, deseni sarmalayan bulut motifleri yer almaktadır ve bulut helezonunun bitiş kısımları kırmızı ile detaylandırılmıştır. Can noktasının ve tepe noktasının zemini altınlanmıştır.

Desenin alt kısmında ve üst kısmında agraftan çıkan tığ yer almaktadır. Aynı zamanda tığ çizgisi, lacivert renk ile ana deseni de çevrelemiştir ve tepelerine noktalar konulmuştur. Tığ deseninin üst kısımda hatayinin tepe noktasından çıkarak ½ simetrik planda bir bulut motifi oluşturulmuştur. Bu, yukarıda belirtilmiş olan, deseni çevreleyen bulut motifinin devamı şeklindedir. Bulut motifinin zemini altınlanmıştır ve bulut helezonunun bitiş kısımları kırmızı renk ile detaylandırılmıştır.

Tığda negatif penç, hatayi ve goncagül motifleri de kullanılmıştır ve bu motifler zemin boyamada kullanılan renk olan lacivert ile renklendirilmiştir.

Görsel 69. 70a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

Çizim 3. 70a Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi

Görsel 69'da gösterilmekte olan 70a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 14. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 8. cüzde yer almaktadır. Stilize edilmiş hatayi formundaki hizip gülleri grubunun; dış kısmı yaprak desenli, iç kısmı ise dendanlı motifler içeren desenlerinden bir tanesidir.

½ simetrik planda düzenlenmiş olan dış formu bulunmaktadır. Bu ölçüye tığlar ve ana desenin içerisindeki şemse formu da dahildir. ½ simetrik planda düzenlenmiş olan ana desen kısmında, yedi adet dilimli yaprak bulunmaktadır. Yaprak desenlerinin zemin kısmı altınlanmıştır. Katlanan yapraklar arasında oluşan boşluklar ise siyah ile renklendirilmiştir. Yapraklara iç bünyeler çizilmiştir ve kırmızı renk ile detaylandırılmıştır. Tezhip sanatında yaprak içbünyesi, bir yaprağın iç kısmındaki süsleme detaylarını ifade etmektedir. Siyah renk ile tahrir çekilmiştir.

İç kısımda, altınlanmış dendanlı ipliklerle oluşturulmuş olan şemse formu bulunmaktadır. Şemse formunun iç kısmında ise rumi motiflerinden oluşan; altınlanmış dallar ile klasik tezhip helezonu oluşturulmuştur. Rumi motiflerinin iç bünyeleri kırmızı renk ile detaylandırılmıştır. Bu kısımda salyangoz motifleri olduğu da görülmektedir. Zemini sıvama lacivert renk ile doldurulmuştur. Ayrıca sözkonusu kısımda beyaz üstübeç mürekkebi ile yazılmış olan 'Hizb' metni yer almaktadır.

Desenin alt kısmında ve üst kısmında tepelikten ve can noktasından çıkan tığ yer almaktadır. Aynı zamanda tığ çizgisi, lacivert renk ile ana deseni de çevrelemiştir ve tepelerine noktalar konulmuştur. Fakat söz konusu desende, ana desen ile tığ çizgisi arasında boşluk bırakılmıştır. Bu boşluk bırakılan kısmın zemini ise sulu bir şekilde açık pembe ile renklendirilmiştir.

Tığ deseninin üst kısımda hatayinin tepe noktasından çıkarak ½ simetrik bir bulut motifi oluşturulmuştur. Bulut motifinin zemini altınlanmıştır ve bulut helezonuna yer yer kırmızı renk detaylandırmalar yapılmıştır.

Tığda negatif penç, goncagül, hatayi motifleri ve tepelik motifinin negatif formu kullanılmıştır. Ayrıca üç nokta şeklinde çintemani motifleri ve negatif yaprak motifleri de görülmektedir. Tığ motifleri zemin boyamada kullanılan renk olan lacivert ile renklendirilmiştir.

Görsel 70. 79a Varak No'lu Hizip Gülü

Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

Çizim 4. 79a Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi

Görsel 70'te gösterilmekte olan 79a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 16. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 9. cüzde yer almaktadır. Stilize edilmiş hatayi formundaki hizip gülleri grubunun; dış kısmı yaprak desenli, iç kısmı ise dendanlı motifler içeren desenlerinden bir tanesidir.

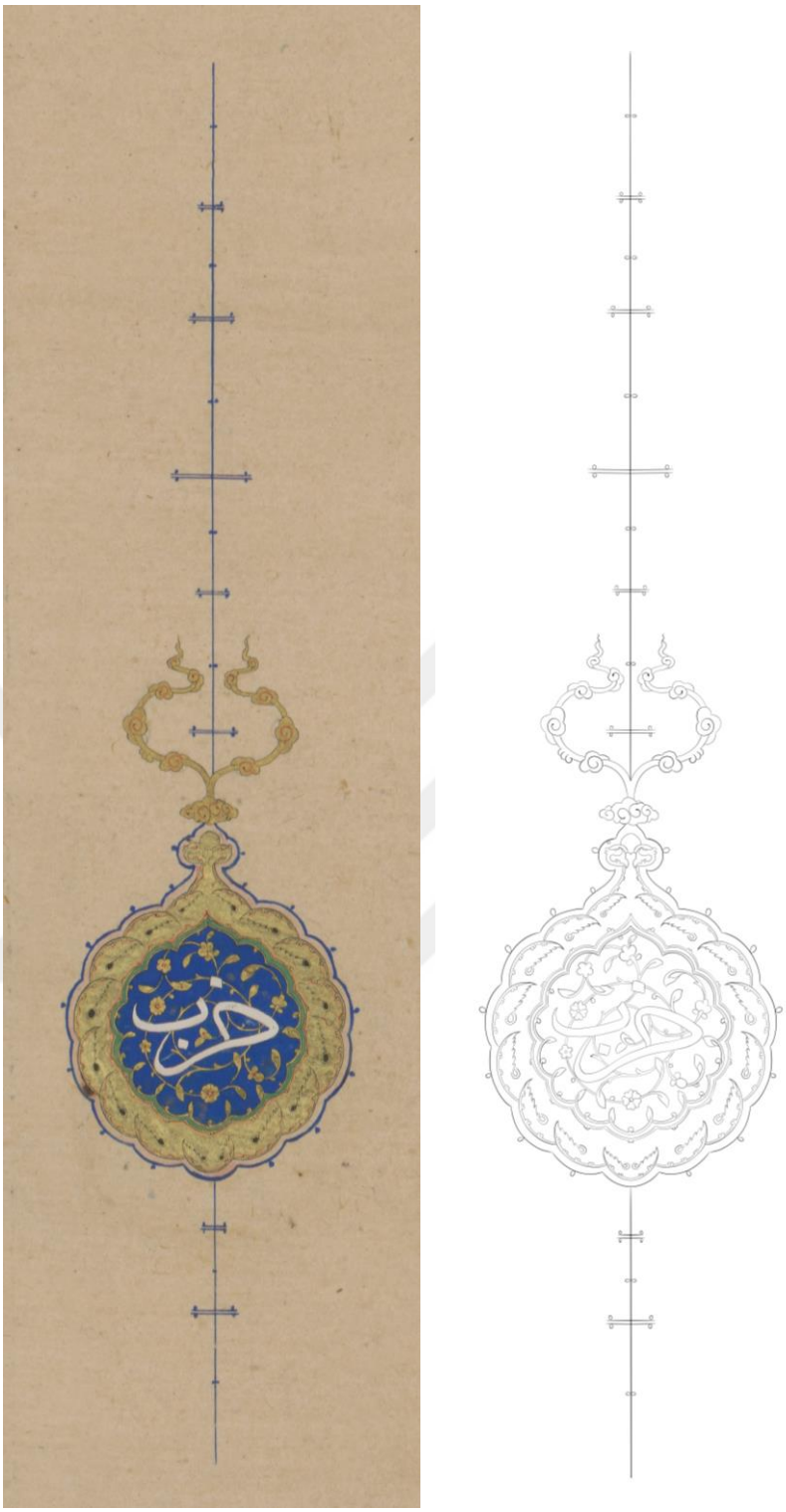
½ simetrik planda düzenlenmiş olan dış formu bulunmaktadır. Bu ölçüye tığlar ve ana desenin içerisindeki şemse formu da dahildir. ½ simetrik planda düzenlenmiş olan ana desen kısmında, sekiz adet dilimli yaprak bulunmaktadır. Yaprak desenlerinin zemin kısmı altınlanmıştır. Katlanan yapraklar arasında oluşan boşluklar ise siyah renk ile renklendirilmiştir. Yapraklara iç bünyeler çizilmiştir ve kırmızı renk ile detaylandırılmıştır. Siyah renk ile tahrir çekilmiştir.

İç kısımda, altınlanmış dendanlı ipliklerle oluşturulmuş olan şemse formu bulunmaktadır. Şemse formunun iç kısmında ise rumi motiflerinden oluşan; altınlanmış dallar ile klasik tezhip helezonu oluşturulmuştur. Rumi motiflerinin iç bünyeleri kırmızı renk ile detaylandırılmıştır. Bu kısımda salyangoz motifleri olduğu da görülmektedir. Zemini sıvama lacivert renk ile doldurulmuştur. Ayrıca sözkonusu kısımda beyaz üstübeç mürekkep ile yazılmış olan 'Hizb' metni yer almaktadır.

Desenin alt kısmında ve üst kısmında tığ yer almaktadır. Aynı zamanda tığ çizgisi, lacivert renk ile ana deseni de çevrelemiştir ve tepelerine noktalar konulmuştur. Fakat söz konusu desende, ana desen ile tığ çizgisi arasında boşluk bırakılmıştır. Bu boşluk bırakılan kısmın zemini ise sulu bir şekilde açık pembe renk ile renklendirilmiştir.

Tığ deseninin üst kısımda hatayinin tepe noktasından çıkarak ½ simetrik bir bulut motifi oluşturulmuştur. Bulut motifinin zemini altınlanmıştır ve bulut helezonuna yer yer kırmızı renk ile detaylar verilmiştir.

Desenin alt tarafında bulunan tığ motifinde detaylı bir negatif hatayi motifi ve tepelik motifinin negatif formu kullanılmıştır. Desenin üst tarafında bulunan tığ motifinde ise, bulut motifinden sonra, negatif hatayi, yaprak, penç, goncagül ve tepelik motifi ile, dikine tığ çizgisini kesen bir adet yatay çizgi de bulunmaktadır. Bu yatay çizginin üzerinde noktalar bulunmaktadır. Tığ motifleri zemin boyamada kullanılan renk olan lacivert ile renklendirilmiştir.

Görsel 71. 117b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

Çizim 5. 117b Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi

Görsel 71'de gösterilmekte olan 117b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 25. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 13. cüzde yer almaktadır. Stilize edilmiş hatayi formundaki hizip gülleri grubunun; dış kısmı yaprak desenli, iç kısmı ise dendanlı motifler içeren desenlerinden bir tanesidir.

½ simetrik planda düzenlenmiş olan dış formu bulunmaktadır. Bu ölçüye tığlar ve ana desenin içerisindeki şemse formu da dahildir. ½ simetrik planda düzenlenmiş olan ana desen kısmında, sekiz adet dilimli yaprak bulunmaktadır. Yaprak desenlerinin zemin kısmı altınlanmıştır. Katlanan yapraklar arasında oluşan boşluklar ise siyah renk ile renklendirilmiştir. Yapraklara iç bünyeler çizilmiştir ve kırmızı renk ile detaylandırılmıştır. Siyah renk ile tahrir çekilmiştir.

İç kısımda, yeşil ile renklendirilmiş dendanlı ipliklerle oluşturulmuş olan şemse formu bulunmaktadır. Dendan dilimlerinin tepelerine iç bünyeler çizilmiştir ve kırmızı renk ile detay verilmiştir. Şemse formunun iç kısmında ise altınlanmış penç, goncagül ve yaprak motiflerinden oluşan; altınlanmış dallar ile klasik tezhip helezonu oluşturulmuştur. Çiçek motifleri kırmızı renk ile detaylandırılmıştır. Bu kısımda salyangoz motifleri olduğu da görülmektedir. Zemini sıvama lacivert renk ile doldurulmuştur. Ayrıca sözkonusu kısımda beyaz üstübeç mürekkebi ile yazılmış olan 'Hizb' metni yer almaktadır.

Desenin alt kısmında ve üst kısmında tığ yer almaktadır. Aynı zamanda tığ çizgisi, lacivert renk ile ana deseni de çevrelemiştir ve tepelerine noktalar konulmuştur. Fakat söz konusu desende, ana desen ile tığ çizgisi arasında boşluk bırakılmıştır. Bu boşluk bırakılan kısmın zemini ise sulu bir şekilde açık pembe renk ile renklendirilmiştir.

Tığ deseninin üst kısımda hatayinin tepe noktasından çıkarak ½ simetrik bir bulut motifi oluşturulmuştur. Bulut motifinin zemini altınlanmıştır ve bulut helezonuna yer yer kırmızı renk detaylandırmalar yapılmıştır.

Tığ çizgisinin üzerinde, dikine tığ çizgisini kesen, yukarıda beş adet, aşağıda iki adet olmak üzere yatay çizgiler bulunmaktadır. Bu yatay çizgilerin ve dikey tığ çizgisinin üzerlerinde noktalar bulunmaktadır. Tığ motifleri zemin boyamada kullanılan renk olan lacivert ile renklendirilmiştir.

Dış kısmı yaprak motifli, iç kısmı yaprak motifli olan desenler grubuna ait olan hizip gülleri; V. 14a, V. 16b, V. 19a, V. 23b, V. 25b, V. 28a, V. 51b, V. 54b, V. 60a, V. 63a, V. 65b, V. 88b, V. 142b, V. 147b, V. 202a, V. 204b, V. 210b, V. 213b, V. 218b, V. 231a, V. 233b, V. 242b, V. 249b, V. 256b, V. 259b, V. 262a, V. 270b, V. 273a, V. 277b, V. 281a, V. 283b, V. 288b numaralı olmak üzere otuz iki hizip gülüdür (Görsel 72-73-74).

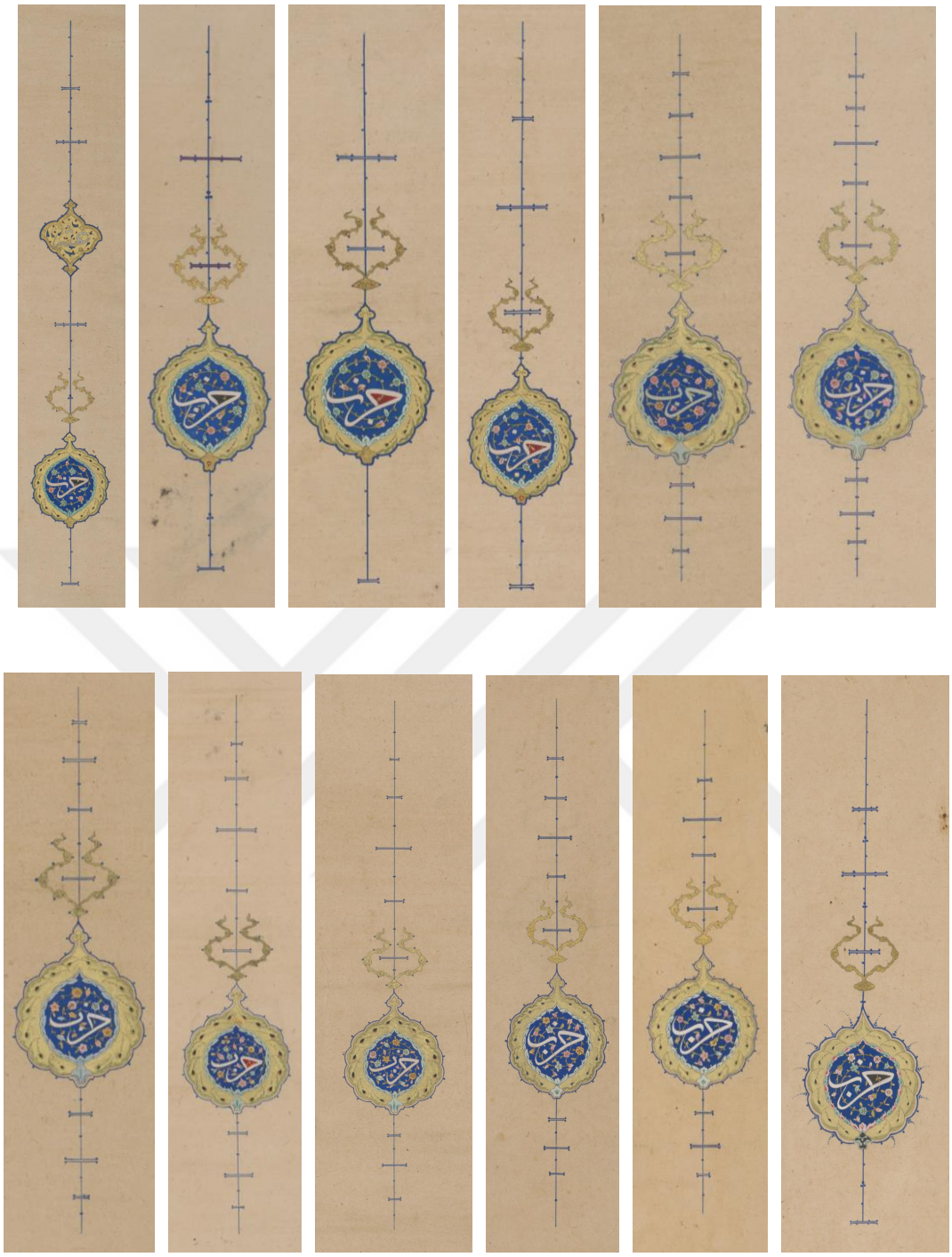
Araştırmanın devamında, söz konusu gruba ait beş adet desenin *Procreate* programı ile dijital çizimleri yapılmıştır ve desenler analiz edilmiştir.

Böylece, stilize edilmiş hatayi formundaki hizip gülleri grubuna, yukarıda belirtilmiş olan iki başlık altında, toplam otuz dokuz adet hizip gülü dahil olmaktadır.

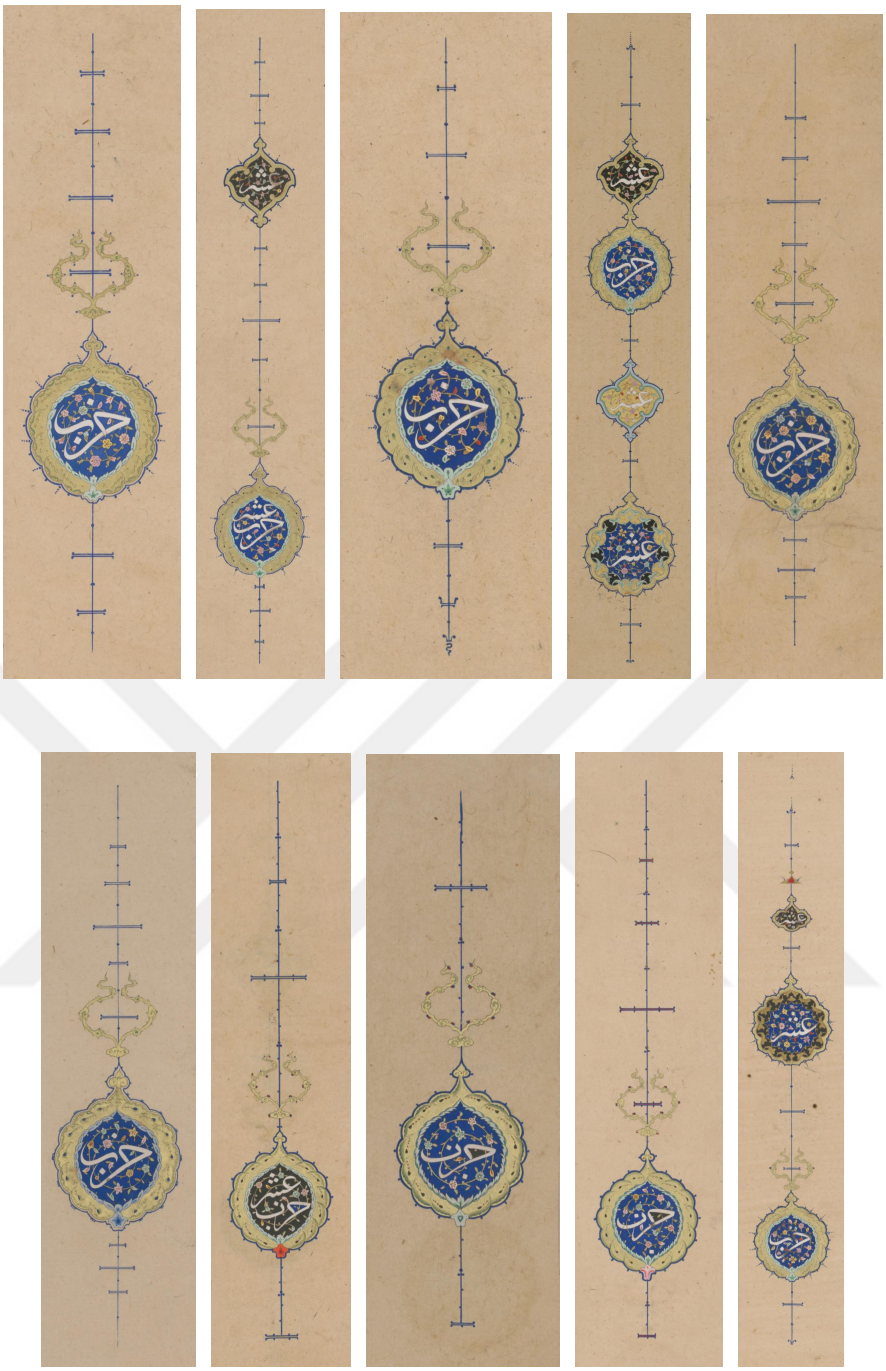

Görsel 72. Stilize Edilmiş Hatayi Formundaki Hizip Gülleri Grubu 1 / Dış Kısmı Yaprak Motifli, İç Kısmı Yaprak Motifli Desenler / V. 14a, V. 16b, V. 19a, V. 23b, V. 25b, V. 28a, V. 51b, V. 54b, V. 60a, V. 63a

Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

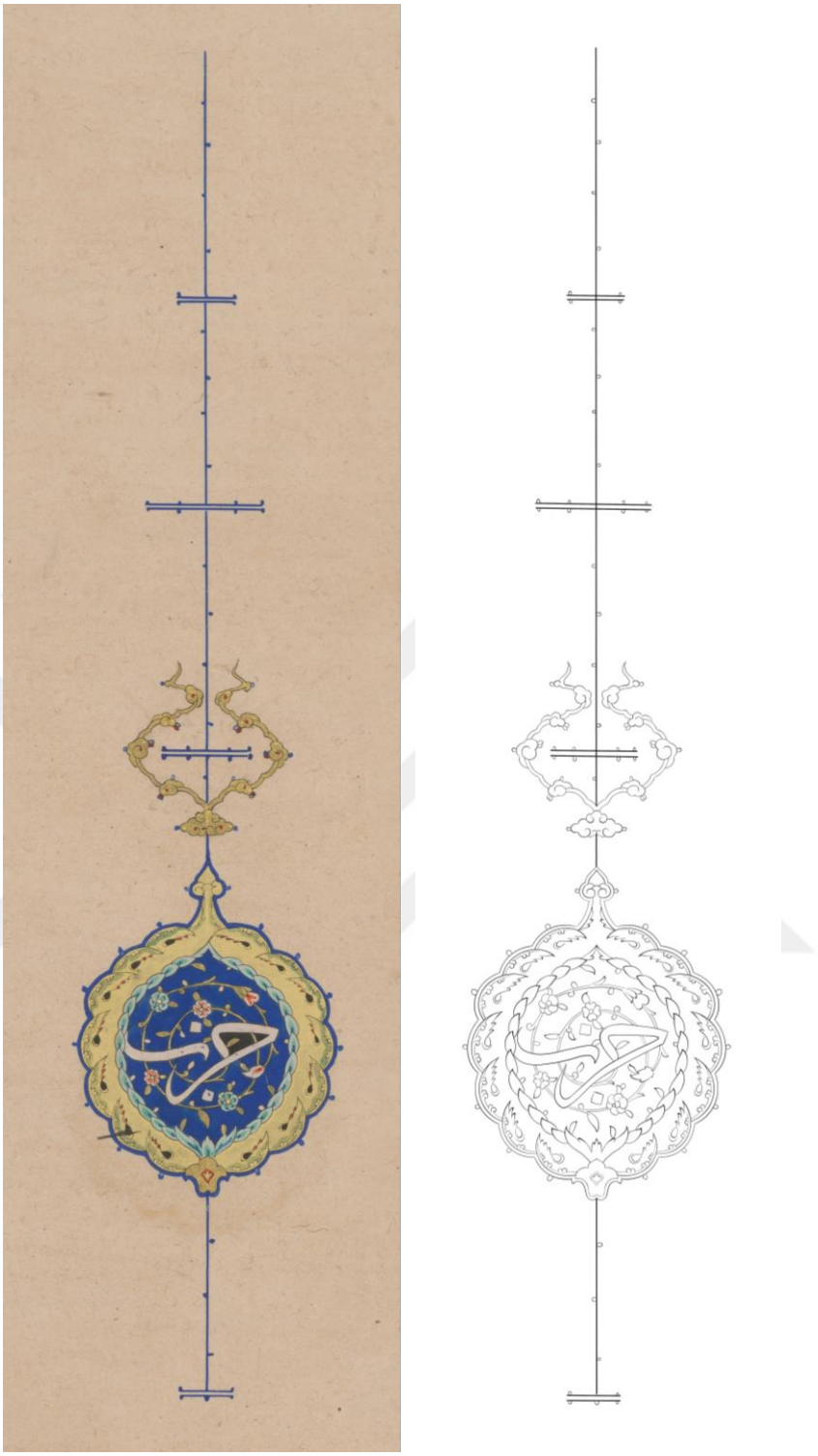

Görsel 73. Stilize Edilmiş Hatayi Formundaki Hizip Gülleri Grubu 2 / Dış Kısmı Yaprak Motifli, İç Kısmı Yaprak Motifli Desenler / V. 65b, V. 88b, V. 142b, V. 147b, V. 202a, V. 204b, V. 210b, V. 213b, V. 218b,V. 231a, V. 233b, V. 242b
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

Görsel 74. Stilize Edilmiş Hatayi Formundaki Hizip Gülleri Grubu 3 / Dış Kısmı Yaprak Motifli, İç Kısmı Yaprak Motifli Desenler / V. 249b, V. 256b, V. 259b, V. 262a, V. 270b, V. 273a, V. 277b, V. 281a, V. 283b, V. 288b

Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

Görsel 75. 14a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

Çizim 6. 14a Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi

Görsel 75'te gösterilmekte olan 14a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin ilk hizip gülüdür. Bu hizip gülü 2. cüzde yer almaktadır. Stilize edilmiş hatayi formundaki hizip gülleri grubunun; dış kısmı da iç kısmı da yaprak motifleri içeren desenlerinden bir tanesidir.

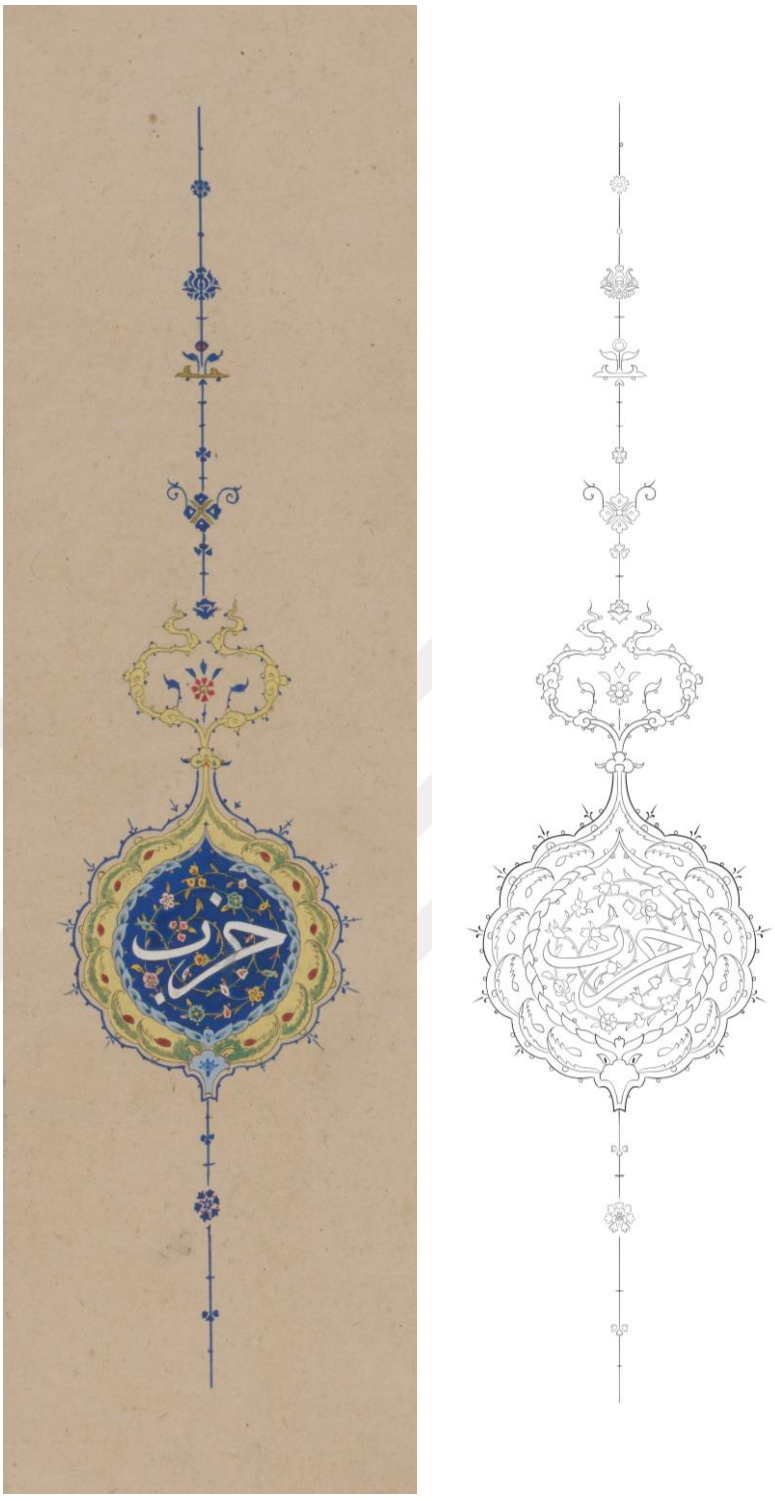
½ simetrik planda düzenlenmiş olan dış formu bulunmaktadır. ½ simetrik planda düzenlenmiş olan kısımda, yedi adet dilimli yaprak bulunmaktadır. Yaprak desenlerinin zemin kısmı altınlanmıştır. Yapraklar kendi içinde dilimlidir, iç bünye yapılmıştır. İç bünyelerin bitiminden başlamak üzere ise yeşil renkte ve sulu bir şekilde renklendirme yapılarak detay verilmiştir. Uçları kırmızı renk ile detaylandırılmıştır. Katlanan yapraklar arasında oluşan boşluklar ise siyah renk ile renklendirilmiştir. Siyah renk ile tahrir çekilmiştir.

İç kısımdaki şemse formunu, yeşil renkte tonlamalı olarak boyanmış yapraklar çevrelemiştir, buna degrade boyama da denilebilmektedir. Degrade boyama; renk geçişleri olan, kat kat boyamadır şeklinde ifade edilebilir. Yeşil degrade boyanmış yaprak desenlerinin iç kısmında ise penç, goncagül ve yapraklardan oluşan; altınlanmış dallar ile klasik tezhip helezonu oluşturulmuştur. Zemini sıvama lacivert renk ile doldurulmuştur. Goncagüller yeşil ve pembe renkler ile renklendirilmiştir. İç kısımlarına yeşil ve pembe renklerin koyusu ile gölge verilmiştir. Penç ve bir adet yaprak ise pembe renge ile renklendirilmiştir. İç kısımlarına goncagüllerde olduğu gibi pembe rengin koyusu ile gölge verilmiştir. Şemse formunun iç kısmında beyaz üstübeç mürekkep ile yazılmış olan 'Hizb' metni yer almaktadır.

Can noktası altınlanmıştır ve can noktasının göbeğine bu formun daha küçük ölçülerinde desen çizilip, kırmızı renk ile çerçevelenerek detaylandırılmıştır.

Desenin alt kısmında ve üst kısmında tığ yer almaktadır. Aynı zamanda tığ çizgisi ana deseni de çevrelemiştir ve üzerine noktalar konulmuştur. Desenin üst kısmında dikine tığ çizgisini kesen üç adet yatay çizgi bulunmaktadır, alt kısmında ise bir adet yatay çizgi bulunmaktadır. Bu yatay çizgilerin ve dikey tığ çizgisinin üzerlerinde noktalar bulunmaktadır.

Tığ, zemin boyamada kullanılan renk olan lacivert ile renklendirilmiştir. Tığ üzerinde yine ½ simetrik şekilde bulut motifi bulunmaktadır. Bulut motifinin zemini altınlanmıştır. Bulut deseninin iç kısımlarına kırmızı nokta şeklinde detaylandırma yapılmıştır.

Görsel 76. 51b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

Çizim 7. 51b Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi

Görsel 76’ da gösterilmekte olan 51b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 9. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 6. cüzde yer almaktadır. Stilize edilmiş hatayi formundaki hizip gülleri grubunun; dış kısmı da iç kısmı da yaprak motifleri içeren desenlerinden bir tanesidir.

½ simetrik planda düzenlenmiş olan dış formu bulunmaktadır. ½ simetrik planda düzenlenmiş olan kısımda, altı adet dilimli yaprak bulunmaktadır. Yaprak desenlerinin zemin kısmı altınlanmıştır. Yapraklar kendi içinde dilimlidir ve katlanmış yaprak şeklindedir. Yaprakların katlanmış kısımlarına yeşil renkte ve sulu bir şekilde boyama yapılarak detay verilmiştir. Katlanan yapraklar arasında oluşan boşluklar ise kırmızı renk ile renklendirilmiştir. Yaprakların dış kısmına ise minik salyangozlar konulmuştur. Siyah renk ile tahrir çekilmiştir.

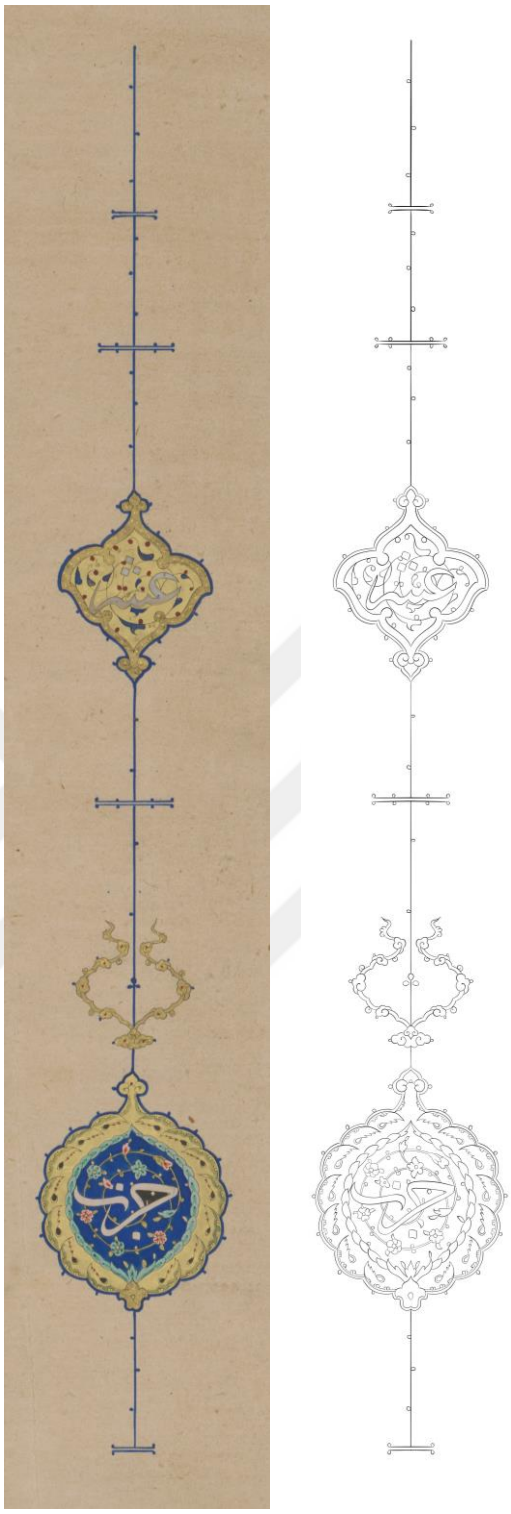
İç kısımdaki şemse formunu, mavi renkte degrade tarzda boyanmış yapraklar çevrelemiştir. Mavi degrade boyanmış yaprak desenlerinin iç kısmında ise penç, goncagül ve yapraklardan oluşan; altınlanmış dallar ile klasik tezhip helezonu oluşturulmuştur. Zemini sıvama lacivert renk ile doldurulmuştur. Goncagüller, pençler ve yapraklar; yeşil, pembe ve sarı renkler ile renklendirilmiştir. İç kısımlarına yeşil, pembe ve sarı renklerin koyusu ile gölge verilmiştir. Yaprakların bir kısmı ise altınlanmıştır. Şemse formunun iç kısmında beyaz renk üstübeç mürekkep ile yazılmış olan ‘Hizb’ metni yer almaktadır.

Can noktası açık mavi renk ile renklendirilmiştir ve can noktasının göbeğine bu formun daha küçük ölçülerinde desen çizilip, koyu mavi renk ile gölgelendirilmiştir.

Desenin alt kısmında ve üst kısmında tığ yer almaktadır. Aynı zamanda tığ çizgisi ana motifi de çevrelemiştir fakat bu çerçeve ile yaprak deseni arasında bir boşluk bırakılmıştır. Çerçeve şeklindeki tığ çizgisi üzerine küçük tığlar ve noktalar konulmuştur.

Desenin üst kısmında bulunan tığ deseni ise küçük bir bulut kümesinden çıkmıştır. Tığ desenini, bulut kümesinden çıkan ½ simetrik planda düzenlenmiş şekilde bulut motifi takip etmektedir. Bulut motifinin zemini altınlanmıştır ve çerçevesine lacivert nokta şeklinde renklendirme yapılmıştır.

Tığda negatif penç, hayati, yaprak ve agraf motifleri de kullanılmıştır ve bu motifler zemin boyamada kullanılan renk olan lacivert renk ve altın ile renklendirilmiştir. Bulut motifinin içerisinde bulunan negatif penç deseni kırmızı ile renklendirilmiştir.

Görsel 77. 65b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

Çizim 8. 65b Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi

Görsel 77'de gösterilmekte olan 65b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 13. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 7. cüzde yer almaktadır. Stilize edilmiş hatayi formundaki hizip gülleri grubunun; dış kısmı da iç kısmı da yaprak motifleri içeren desenlerinden bir tanesidir.

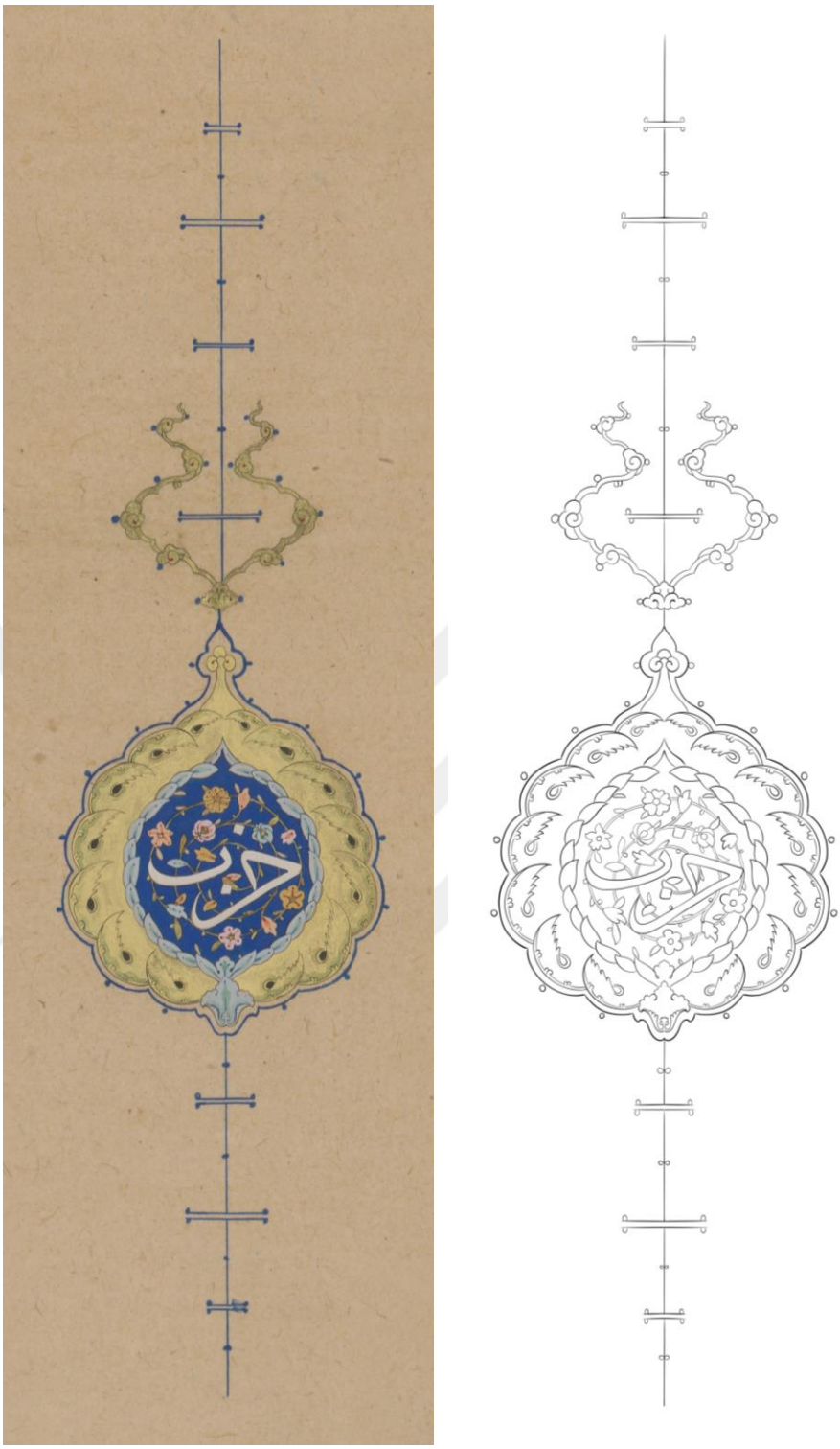
½ simetrik planda düzenlenmiş dış formu bulunmaktadır. ½ simetrik planda düzenlenmiş olan kısımda, yedi adet dilimli yaprak bulunmaktadır. Yaprak motiflerinin zemin kısmı altınlanmıştır. Yapraklar kendi içinde dilimlidir ve iç bünyeler yapılmıştır. İç bünyelere yeşil renkte ve sulu bir şekilde renklendirme yapılarak gölge verilmiştir. Katlanan yapraklar arasında oluşan boşluklar ise siyah ile renklendirilmiştir. Siyah renk ile tahrir çekilmiştir.

İç kısımdaki şemse formunu, yeşil renkte degrade tarzda boyanmış yapraklar çevrelemiştir. Söz konusu şemse formunun iç kısmında ise penç, goncagül ve yapraklardan oluşan; altınlanmış dallar ile klasik tezhip helezonu oluşturulmuştur. Zemini sıvama lacivert renk ile doldurulmuştur. Goncagüller, pençler ve yapraklar; yeşil ve pembe renkler ile renklendirilmiştir ve yeşil ve pembe renklerin koyusu ile gölge verilmiştir. Yaprakların bir kısmı ise altınlanmıştır. Şemse formunun iç kısmında bir de beyaz üstübeç mürekkep ile yazılmış olan 'Hizb' metni yer almaktadır. Can noktası ise altınlanmıştır.

Desenin alt kısmında ve üst kısmında tığ yer almaktadır. Aynı zamanda tığ çizgisi ana motifi de çevrelemiştir. Çerçeve şeklindeki tığ çizgisi üzerine noktalar konulmuştur. Tığ deseninin üst kısımda hatayinin tepe noktasından çıkarak ½ simetrik planda bir bulut motifi oluşturulmuştur. Bulut motifinin zemini altınlanmıştır ve bulut helezonuna yer yer kırmızı renk detaylandırmalar yapılmıştır, çerçevesine de lacivert nokta şeklinde renklendirme yapılmıştır.

Tığ çizgisinin üzerinde, dikine tığ çizgisini kesen yatay çizgiler bulunmaktadır. Bu yatay çizgilerin ve dikey tığ çizgisinin üzerlerinde noktalar bulunmaktadır. Tığ motifleri zemin boyamada kullanılan renk olan lacivert ile renklendirilmiştir.

65b varak numaralı hizip gülü, söz konusu sayfada bir adet aşr gülü ile birlikte bulunmaktadır.

Görsel 78. 210b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

Çizim 9. 210b Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi

Görsel 78'de gösterilmekte olan 210b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 48. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 22. cüzde yer almaktadır. Stilize edilmiş hatayi formundaki hizip gülleri grubunun; dış kısmı da iç kısmı da yaprak motifleri içeren desenlerinden bir tanesidir.

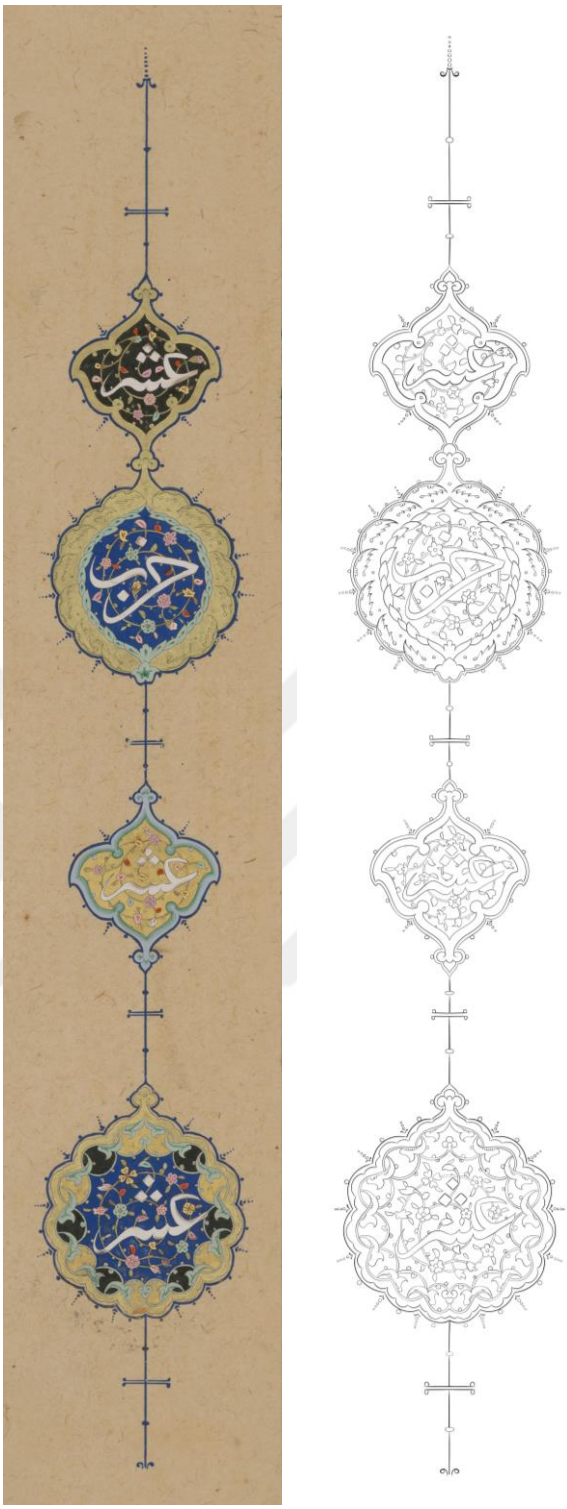
½ simetrik planda düzenlenmiş olan dış formu bulunmaktadır. ½ simetrik planda düzenlenmiş olan kısımda, yedi adet dilimli yaprak bulunmaktadır. Yaprak desenlerinin zemin kısmı altınlanmıştır. Yapraklar kendi içinde dilimlidir ve yapraklara iç bünyeler yapılmıştır ve sulu bir şekilde renklendirme yapılarak detay verilmiştir. Katlanan yapraklar arasında oluşan boşluklar ise siyah ile renklendirilmiştir. Siyah renk ile tahrir çekilmiştir.

İç kısımdaki şemse formunu, açık mavi renkte tonlamalı olarak boyanmış yapraklar çevrelemiştir. Söz konusu yaprak desenlerinin iç kısmında ise penç, goncagül ve yapraklardan oluşan; altınlanmış dallar ile klasik tezhip helezonu oluşturulmuştur. Zemini sıvama lacivert renk ile doldurulmuştur. Goncagüller, pençler ve yapraklar; mavi, pembe ve turuncu renkler ile renklendirilmiştir. İç kısımlarına mavi, pembe ve turuncu renklerin koyusu ile gölge verilmiştir. Yaprakların bir kısmı ise altınlanmıştır.

Şemse formunun iç kısmında bir de beyaz üstübeç mürekkep ile yazılmış olan 'Hizb' metni yer almaktadır. Can noktası açık mavi ile renklendirilmiştir ve yeşil renk ile detaylandırılmıştır.

Desenin alt kısmında ve üst kısmında tığ yer almaktadır. Aynı zamanda tığ çizgisi ana motifi de çevrelemiştir fakat bu çerçeve ile yaprak deseni arasında bir boşluk bırakılmıştır. Çerçeve şeklindeki tığ çizgisi üzerine noktalar konulmuştur.

Tığ deseninin üst kısımda, hatayinin tepe noktasından çıkarak ½ simetrik planda düzenlenmiş olan bir bulut motifi oluşturulmuştur. Bulut motifinin zemini altınlanmıştır ve bulut helezonuna yer yer kırmızı renk detaylandırmalar yapılmıştır, çerçevesine de lacivert nokta şeklinde renklendirme yapılmıştır. Tığ çizgisinin üzerinde, dikine tığ çizgisini kesen, yukarıda dört adet, aşağıda üç adet olmak üzere yatay çizgiler bulunmaktadır. Bu yatay çizgilerin ve dikey tığ çizgisinin üzerlerinde noktalar bulunmaktadır. Tığ motifleri zemin boyamada kullanılan renk olan lacivert ile renklendirilmiştir.

Görsel 79. 262a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

Çizim 10. 262a Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi

Görsel 79'da gösterilmekte olan 262a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 57. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 27. cüzde yer almaktadır. Stilize edilmiş hatayi formundaki hizip gülleri grubunun; dış kısmı da iç kısmı da yaprak motifleri içeren desenlerinden bir tanesidir.

Bu hizip gülü, ilgili sayfada, üç adet aşr gülü ile birlikte bulunmaktadır. Üstünde ve bir altında bulunan aşr gülleri kapalı formlarla oluşturulmuşken, en alttaki aşr gülü şemse formunda oluşturulmuştur.

Hizip gülü deseninin ½ simetrik planda düzenlenmiş olan dış formu bulunmaktadır. ½ simetrik planda düzenlenmiş olan kısımda, yedi adet dilimli yaprak bulunmaktadır. Yaprak desenlerinin zemin kısmı altınlanmıştır. Yapraklar kendi içinde dilimlidir ve yapraklara iç bünyeler yapılmıştır.

İç kısımdaki şemse formunu, yeşil renkte degrade tarzda boyanmış yapraklar çevrelemiştir. Yeşil degrade boyanmış yaprak desenlerinin iç kısmında ise penç, goncagül ve yapraklardan oluşan; altınlanmış dallar ile klasik tezhip helezonu oluşturulmuştur. Zemini sıvama lacivert renk ile doldurulmuştur. Goncagüller, pençler ve yapraklar; yeşil, pembe ve sarı renkler ile renklendirilmiştir. İç kısımlarına yeşil, pembe ve sarı renklerin koyusu ile gölge verilmiştir. Yaprakların bir kısmı ise altınlanmıştır. Siyah renk ile tahrir çekilmiştir.

Şemse formunun iç kısmında bir de beyaz üstübeç mürekkep ile yazılmış olan 'Hizb' metni yer almaktadır. Can noktası yeşil ile renklendirilmiştir ve can noktasının göbeğine bu formun daha küçük ölçülerinde desen çizilip, koyu yeşil renk ile gölgelendirilmiştir.

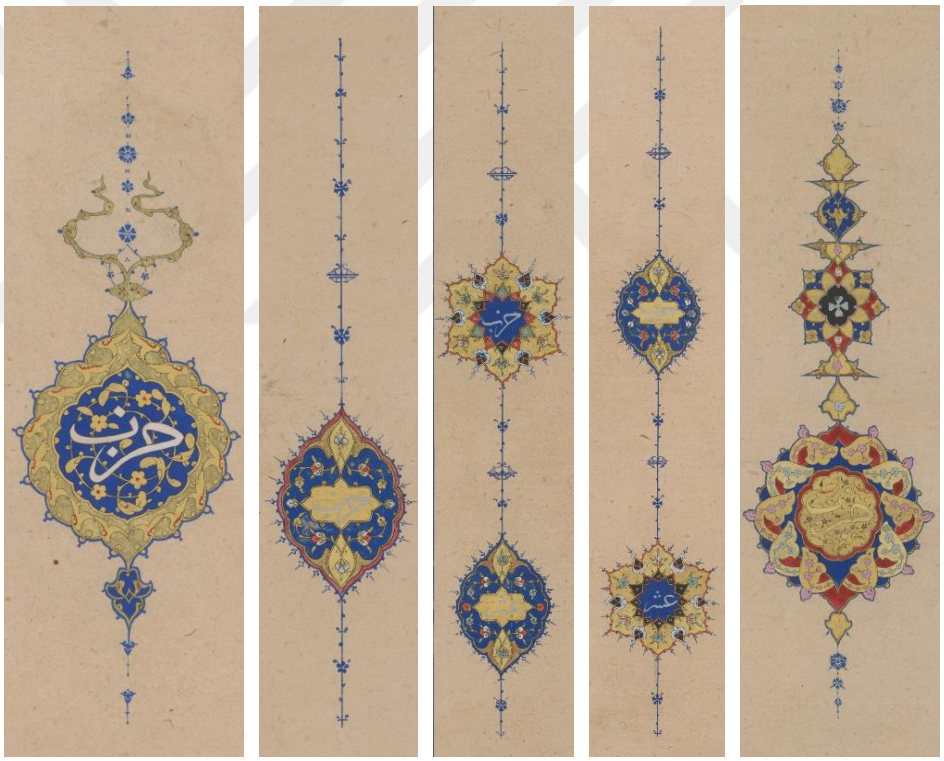
Hizip metni içeren ana desenin alt kısmında ve üst kısmında, aşr gülleri ile birlikte tığ çizgisi yer almaktadır. Aynı zamanda tığ çizgisi ana motifi de çevrelemiştir ve üzerine küçük tığlar ve noktalar konulmuştur. Tığ, zemin boyamada kullanılan renk olan lacivert ile renklendirilmiştir. Tığ çizgisinin üzerinde, dikine tığ çizgisini kesen dört adet yatay çizgi bulunmaktadır. Bu yatay çizgilerin ve dikey tığ çizgisinin üzerlerinde noktalar bulunmaktadır.

7.1.2. Şemse Formundaki Hizip Gülleri

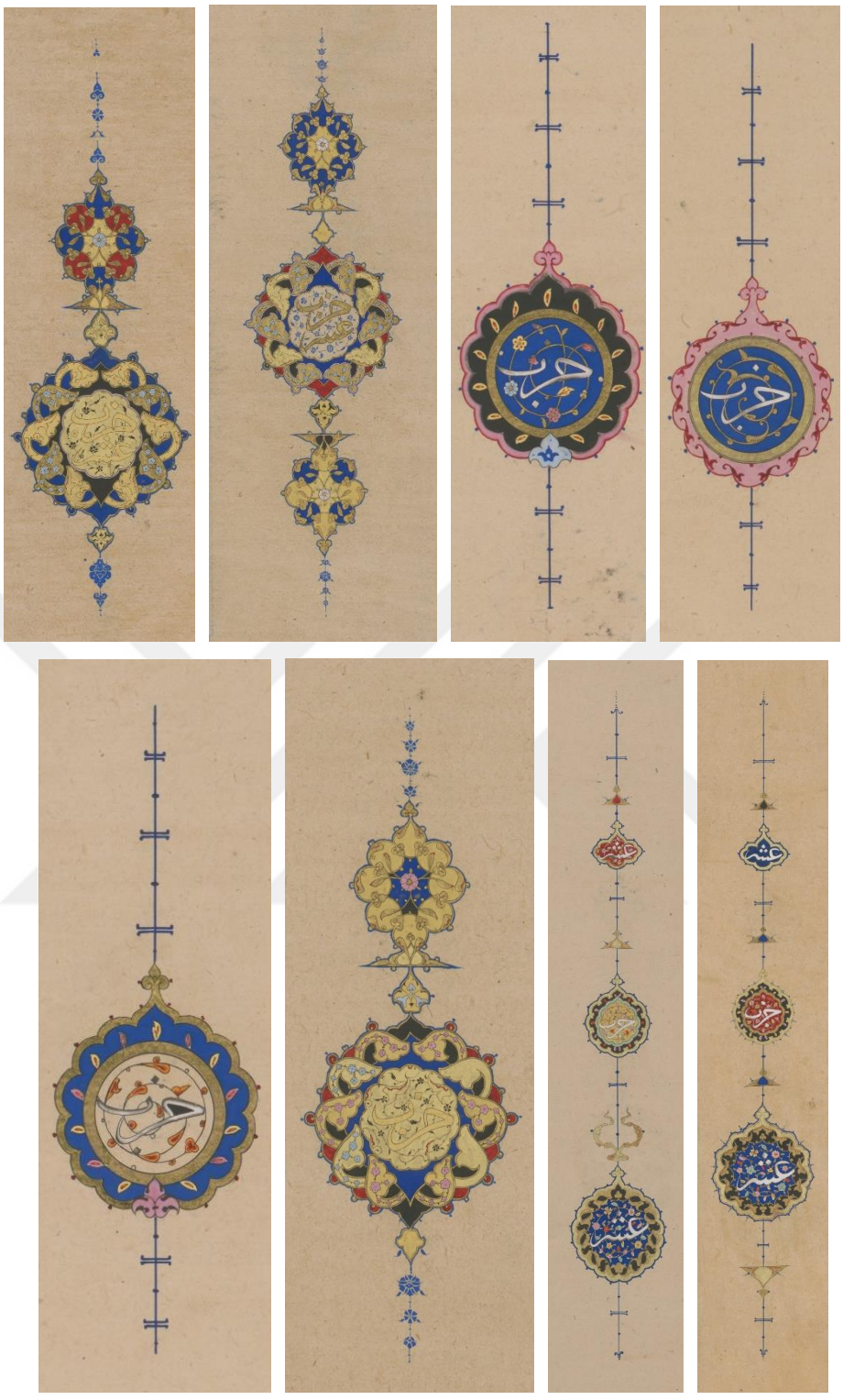
Bu bölümde şemse formunda olan hizip gülleri ele alınmıştır. Söz konusu gruba ait hizip gülleri; V. 84a, V. 90b, V. 92b, V. 97a, V. 180b, V. 183b, V. 188b, V. 122b, V. 137a, V. 139b, V. 193b, V. 291a, V. 293b numaralı on üç adet hizip gülüdür (Görsel 80-81).

Yazma eser, tezhip ve ciltlerinde, sık görülen oval veya daire şeklindeki formlara, güneşe benzerliğinden dolayı şemse adı verilmiştir (Özkeçeci ve Özkeçeci, 2007).

Araştırmanın devamında söz konusu gruba ait beş adet desenin *Procreate* programı ile dijital çizimleri yapılmıştır ve desenler analiz edilmiştir.

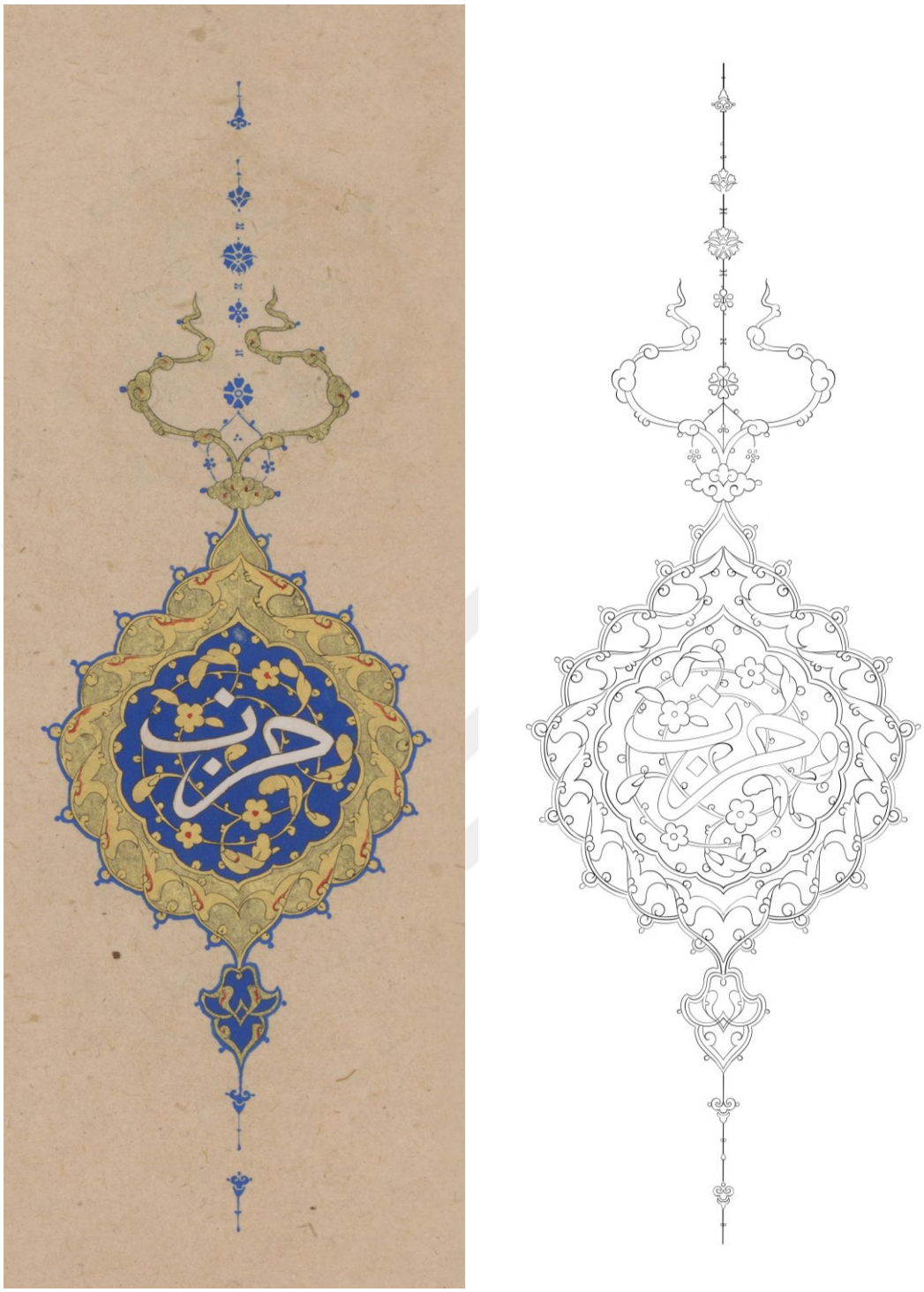

Görsel 80. Şemse Formundaki Hizip Gülleri Grubu 1 / V. 84a, V. 90b, V. 92b, V. 97a, V. 180b
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

Görsel 81. Şemse Formundaki Hizip Gülleri Grubu 2 / V. 183b, V. 188b, V. 122b, V. 137a, V. 139b, V. 193b, V. 291a, V. 293b

Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

Görsel 82. 84a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

Çizim 11. 84a Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi

Görsel 82'de gösterilmekte olan 84a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 17. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 9. cüzde yer almaktadır. Şemse formundaki hizip gülleri grubunda yer almaktadır.

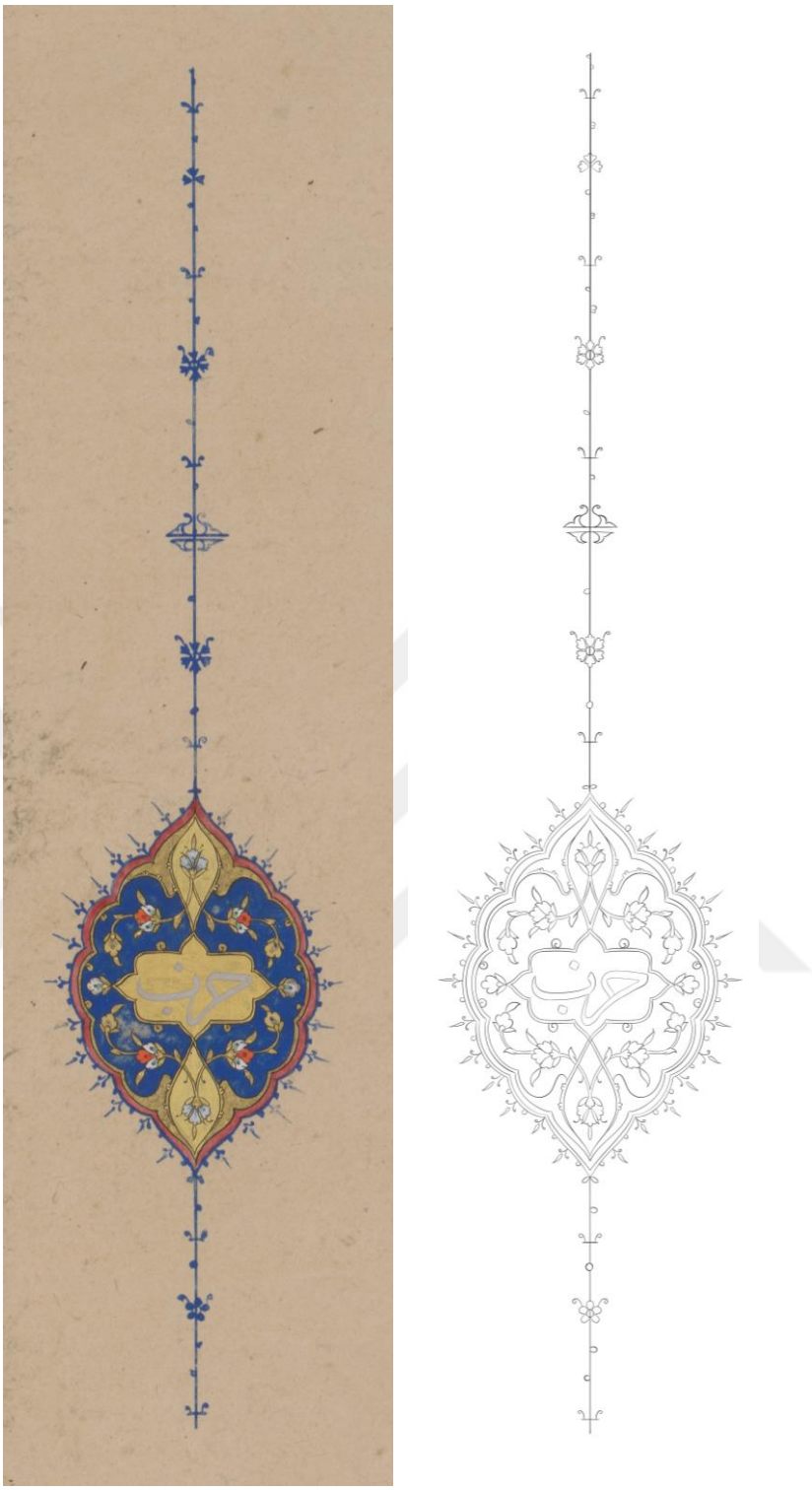
Ana motif ½ simetrik planda düzenlenmiştir. Ana motifte, şemse dilimlerinin bulunduğu bölgenin içerisinde; altınlanmış rumi desenler yer almaktadır ve bu rumi desenlerde iç bünyeler bulunmaktadır. İç bünyeler kırmızı renk ile detaylandırılmıştır. Rumi desenlerinin zemini ise altınlanmıştır. Siyah renk tahrir çekilmiştir.

Ana motifin iç kısmında bulunan daha küçük ölçülerdeki şemse formunun içerisinde ise penç ve yapraklardan oluşan; altınlanmış dallar ile klasik tezhip helezonu oluşturulmuştur. Zemini sıvama lacivert renk ile doldurulmuştur. Pençler ve yapraklar altınlanmıştır. Pençlerin göbek kısımları ve iki adet yaprağın kıvrımları kırmızı ile renklendirilmiştir. Bu kısımda altınlanmış küçük ölçülerde salyangozlar da yer almaktadır. Bu alanda bulunan 'Hizb' metni beyaz üstübeç mürekkep ile yazılmıştır.

84a varak numaralı hizip gülünde tığ ½ simetrik planda düzenlenmiştir ve tığda lacivert renk ve altın kullanılmıştır. Aynı zamanda tığ çizgisi ana motifi de çevrelemiştir ve üzerinde ise küçük salyangozlar ve noktalar yer almaktadır.

Ana motifin alt kısmında bulunan tığda, kapalı form içerisinde rumi motifler yer almaktadır. Bu rumi desenler altınlanmıştır ve rumilerde iç bünyeler bulunmaktadır. İç bünyeler kırmızı renk ile detaylandırılmıştır. Rumi desenlerinin zemini ise lacivert renktedir.

Ana motifin üst kısmında bulunan tığda ise bulut kümesinden çıkan ½ simetrik planda düzenlenmiş bulut motifi yer almaktadır. Bulut motifinin zemini altınlanmıştır ve bulut helezonlarının bitiş noktalarında kırmızı renkte nokta şeklinde detaylandırma yapılmıştır. Devamında ise negatif penç, goncagül ve hatayi motifi yer almaktadır ve bu motifler zemin boyamada kullanılan renk olan lacivert renk ve altın ile renklendirilmiştir.

Görsel 83. 90b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

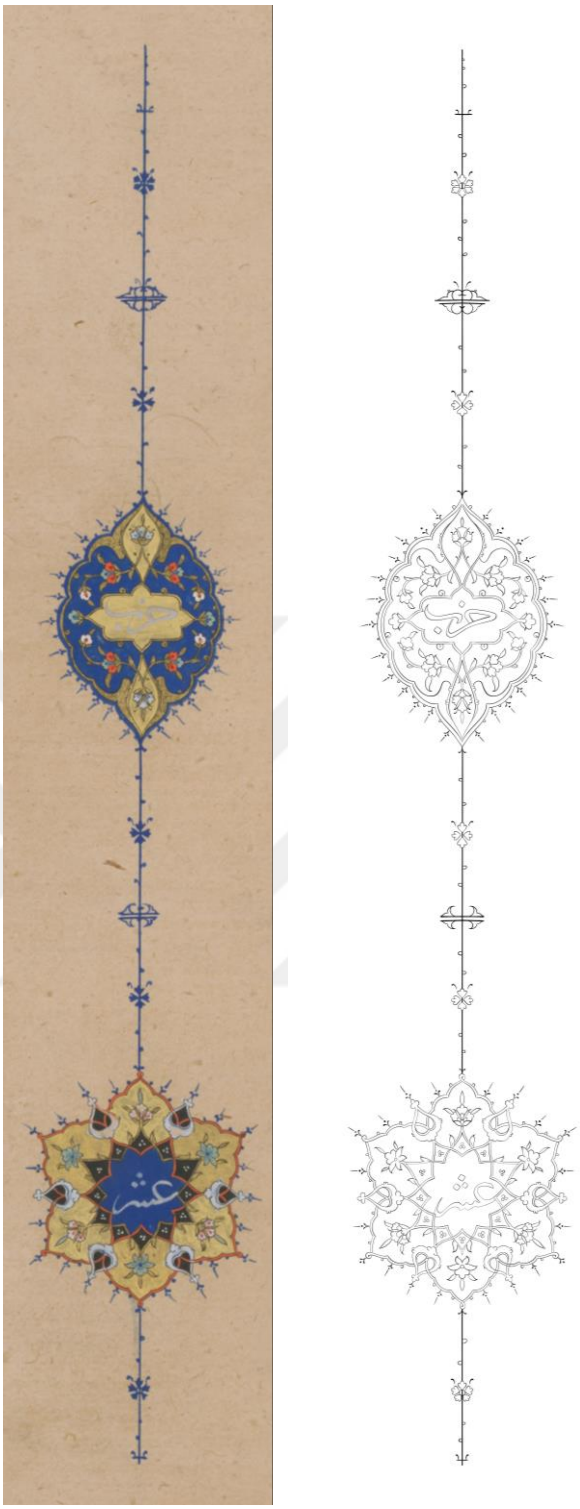
Çizim 12. 90b Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi

Görsel 83'te gösterilmekte olan 90b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 19. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 10. cüzde yer almaktadır. Şemse formundaki hizip gülleri grubunda yer almaktadır.

Ana motif ¼ simetrik planda düzenlenmiştir. Ana motifin iç kısmında; üst ve alt tarafta olmak üzere altınlanmış rumi motifler yer almaktadır ve bu rumi motiflerde iç bünyeler bulunmaktadır. Rumi motiflerden devam eden kanatlar, dendan şeklinde, desenin dış hattını oluşturmuştur. Bu dendan formunun etrafı ise kırmızı ile renklendirilmiş olan dendan şeklinde ipliklerle çerçevelenmiştir. Kırmızı ipliklerin çevresine de lacivert renkte tığ çizgisi çizilmiştir.

¼ simetrik planda düzenlenmiş olan desenin iç kısmında; mavi, kırmızı ve sarı renklerde goncagüller kullanılmıştır. Dallar ve yapraklar ise altınlanmıştır. Bu kısımda minik salyangozlar da yer almaktadır. Zemini sıvama lacivert renk ile doldurulmuştur. Kitabe içerisinde beyaz üstübeç mürekkep ile yazılmış olan 'Hizb' metni yer almaktadır, zemini ise altınlanmıştır.

90b varak numaralı hizip gülünde tığ ½ simetrik planda düzenlenmiştir ve lacivert renktedir. Tığ üzerinde negatif penç, goncagüller ve agraf yer almaktadır. Desenin çerçevesinde devam eden tığ çizgisinin üzerinde ise küçük tığlar ve noktalar yer almaktadır.

Görsel 84. 97a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

Çizim 13. 97a Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi

Görsel 84'te gösterilmekte olan 97a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 21. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 11. cüzde yer almaktadır. Şemse formundaki hizip gülleri grubunda yer almaktadır.

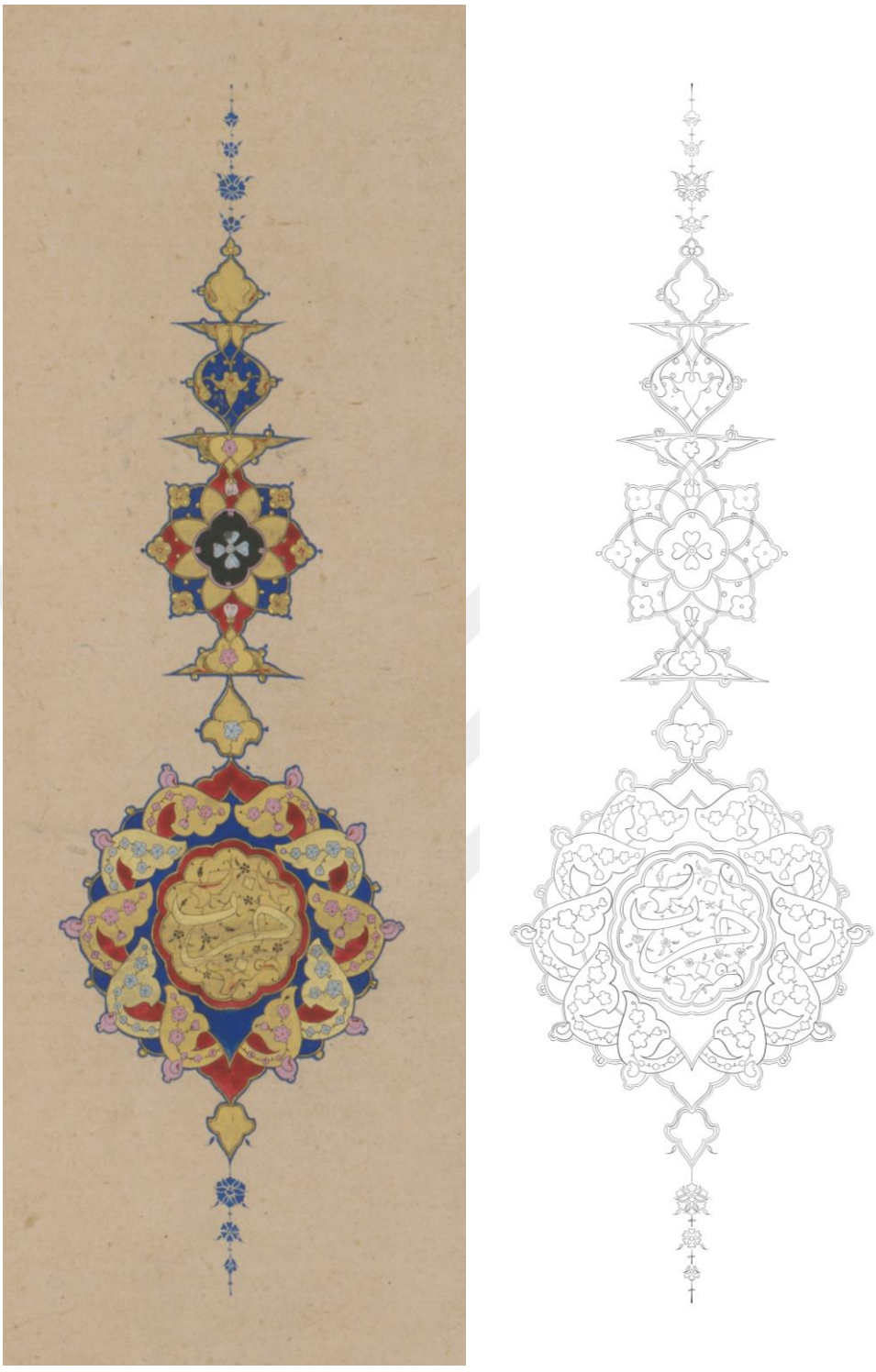
Ana motif ¼ simetrik planda düzenlenmiştir. Ana motifin iç kısmında; üst ve alt tarafta olmak üzere altınlanmış rumi motifler yer almaktadır ve bu rumi motiflerde iç bünyeler bulunmaktadır. Rumi motiflerden devam eden kanatlar, dendan şeklinde, desenin dış hattını oluşturmuştur ve altınlanmıştır. Bu dendan formunun dış kısmına lacivert renkte tığ çizgisi çizilmiştir.

Rumi motifleri ile ortaya çıkmış olan kapalı formların uç kısımları, 'Hizb' metninin bulunduğu, ¼ simetrik planda düzenlenmiş olan kitabeye birleştirilmiştir. 'Hizb' metni beyaz renk üstübeç mürekkep ile yazılmıştır. Söz konusu kitabenin zemini altınlanmıştır, çerçevesine ise siyah renk ile iki tahrir gidilmiştir. Yatayda bulunan iki ucuna goncagül yerleştirilmiştir. Goncagüllerin çanak kısımları altınlanmıştır, kalan kısımları ise mavi renktedir.

¼ simetrik planda düzenlenmiş olan ana desenin iç kısmında; rumi motifinin bulunduğu kapalı form içerisinde, açık mavi renkte goncagül motifi görülmektedir, çanak kısımları ve yaprakları altınlanmıştır. Goncagül motifinden çıkan, mavi ve kırmızı renklerde, çanak kısımları ve yaprakları altınlanmış başka goncagüller de görülmektedir. Devamında ise göbek kısmına pembe renk gölge verilmiş olan, beyaz renk goncagüller görülmektedir. Zemini sıvama lacivert renk ile doldurulmuştur.

97a varak numaralı hizip gülünde tığ, ½ simetrik planda düzenlenmiştir ve lacivert renktedir. Tığ üzerinde negatif pençler ve agraflar yer almaktadır. Desenin çerçevesinde devam eden tığ çizgisinin üzerinde ise dendanların tepe noktalarına ve orta noktalarına gelecek şekilde küçük tığlar ve noktalar yer almaktadır.

Bu desen, alt tarafta, içerisine 'Aşr' metni yazılmış olan, aşr gülü deseni ile birleştirilmiştir.

Görsel 85. 122b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

Çizim 14. 122b Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi

Görsel 85'te gösterilmekte olan 122b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 27. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 13. cüzde yer almaktadır. Şemse formundaki hizip gülleri grubunda yer almaktadır.

Ana motif ½ simetrik planda düzenlenmiştir. Ana motifte, desenin en dış hattında şemse formu bulunmaktadır ve bu şemse formunda; kırmızı ve lacivert renkte olmak üzere zemin renklendirmesi yapılmıştır. En dıştaki şemse formunun içerisinde bulunan bir diğer şemse formunda ise lacivert renkte zemin renklendirmesi yapılmıştır.

Lacivert renkte zemin renklendirmesi yapılmış olan şemse formu; ½ simetrik planda düzenlenmiş ve sol tarafta beş adet, sağ tarafta beş adet işlemeli rumi motifi ile bölünmüştür. İşlemeli rumi motiflerinin zemini altınlanmıştır. İçerisine sırasıyla pembe ve açık mavi renklerde penç motifi yerleştirilmiştir. İşlemeli rumi motiflerinin dış kısmına da pembe ile renklendirilmiş salyangoz motifi yerleştirilmiştir.

Ana motifin tam ortasında, altınlanmış 'Hizb' metni yer almaktadır. 'Hizb' metni, dendanlı bir daire formun içerisinde bulunmaktadır. Bu formun çerçevesi kırmızı ile renklendirilmiştir. Zemini ise altınlanmıştır. Zemininde negatif penç, goncagül ve yaprak motifleri bulunmaktadır. Ayrıca bağımsız rumi motifler yer almaktadır ve rumilerde iç bünyeler bulunmaktadır. İç bünyeler kırmızı renk ile detaylandırılmıştır.

122b varak numaralı hizip gülünde tığ ½ simetrik planda düzenlenmiştir ve tığda lacivert renk, kırmızı renk ve altın kullanılmıştır.

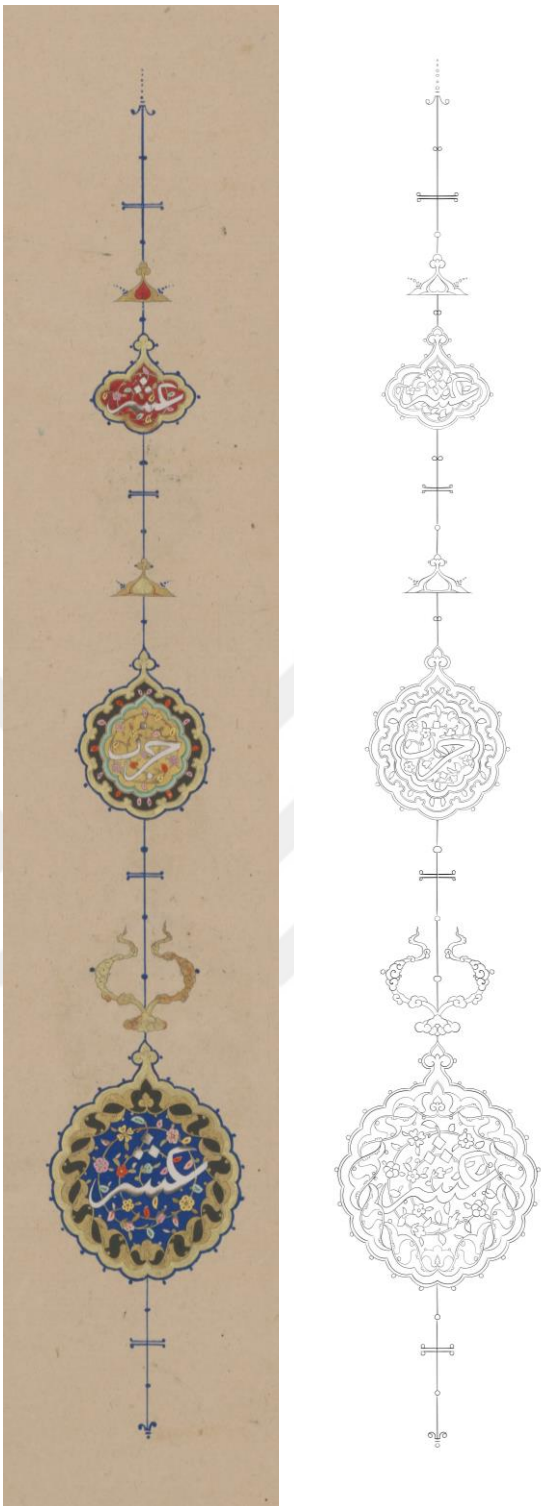
Ana motifin alt kısmında bulunan tığda, zemini altınlanmış kapalı form ve bu kapalı formu takip eden lacivert renkte negatif hatayi, goncagül ve penç motifleri bulunmaktadır.

Ana motifin üst kısmında bulunan tığ motifinden önce ise zemini altınlanmış kapalı form, kapalı formun içerisinde açık mavi renkte penç motifi bulunmaktadır. Bu kapalı formu takip eden, zemini altınlanmış ve içerisinde pembe renkte penç motifi olan agraf bulunmaktadır. Agrafın devamında ise çiçek desenleriyle oluşturulmuş madalyon formunda desen görülmektedir. Zemini lacivert renk, kırmızı renk ve altın ile

renklendirilmiştir. Tam ortasında ise zemini siyah renk ile renklendirilmiş, açık mavi renkte çiçek motifi görünmektedir.

Madalyon formundaki deseninin devamında ise sırasıyla; içerisinde pembe renkte penç motifi olan bir agraf, zemini lacivert renk olan ve içerisinde rumi motifi olan bir kapalı form, zemini altınlanmış bir agraf ve zemini altınlanmış olan bir kapalı form bulunmaktadır.

Üst tarafta ise tığda; lacivert renkte negatif hatayi, goncagül ve penç motifleri bulunmaktadır.

Görsel 86. 291a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

Çizim 15. 291a Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi

Görsel 86'da gösterilmekte olan 291a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 64. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 30. cüzde yer almaktadır. Şemse formundaki hizip gülleri grubunda yer almaktadır.

Bu hizip gülü, ilgili sayfada, iki adet aşr gülü ile birlikte bulunmaktadır. Üst kısımdaki aşr gülü kapalı form şeklinde, alt kısmındaki aşr gülü ise şemse formunda oluşturulmuştur.

291a varak no'lu şemse formunun, ½ simetrik planda düzenlenmiş olan dış formu bulunmaktadır ve zemini altınlanmıştır. İç kısımda, şemse formunun küçük ölçülerinde; çerçevesi degrade şeklinde yeşil renk ile boyanmış, dendanlı bir şemse formu daha görünmektedir. Bu yeşil dendanlı form içerisinde ise penç, goncagül ve yapraklardan oluşan; altınlanmış dallar ile klasik tezhip helezonu oluşturulmuştur. Zemini altınlanmıştır. Goncagüller, pençler ve yapraklar; pembe, sarı, beyaz ve kırmızı ile renklendirilmiştir. İç kısımlarına pembe ve sarı renklerin koyusu ile gölge verilmiştir. Yaprakların bir kısmı ise altınlanmıştır. Sözkonusu yeşil dendanlı şemse formunun iç kısmında beyaz üstübeç mürekkebi ile yazılmış olan 'Hizb' metni yer almaktadır.

Altınlanmış olan şemse formu ile yeşil ile renklendirilmiş olan şemse formunun arasında kalan bölgenin zemini ise siyah ile renklendirilmiştir ve pembe ve kırmızı renkli yapraklar yerleştirilmiştir.

Desenin alt kısmında ve üst kısmında tığ yer almaktadır. Aynı zamanda tığ çizgisi ana motifi de çevrelemiştir ve üzerine noktalar konulmuştur. Tığ, zemin boyamada kullanılan renk olan lacivert ile renklendirilmiştir.

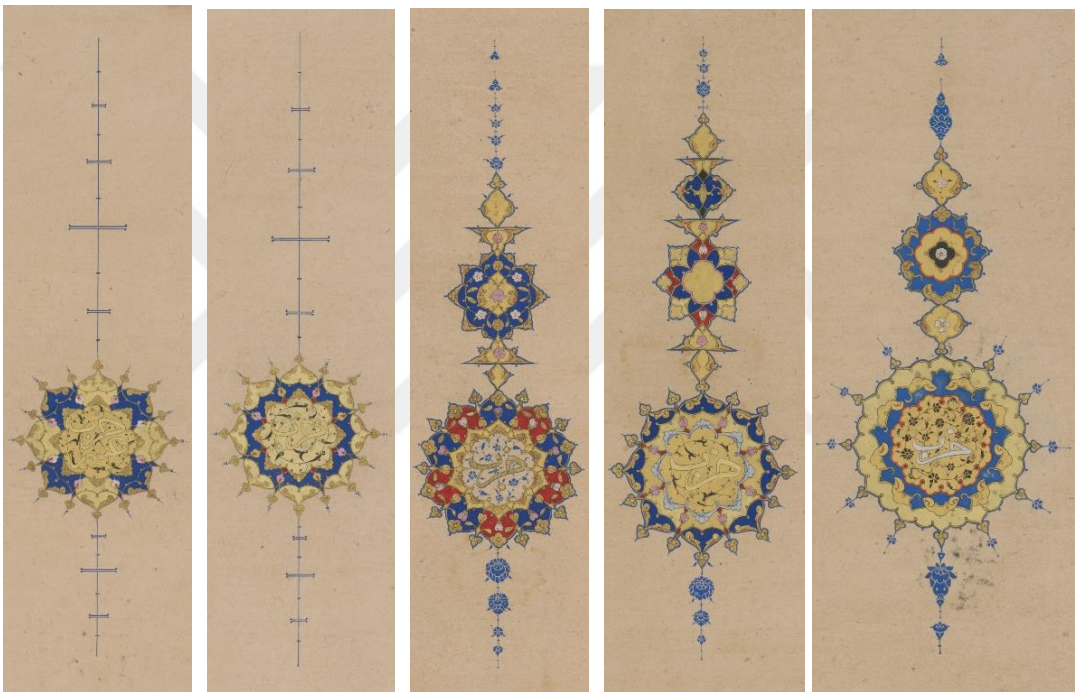
Motifin alt kısmında bulunan tığ deseninde ½ simetrik planda düzenlenmiş şekilde bulut motifi görülmektedir. Bu bulut motifi aşr gülüne aittir. Bulut motifinin zemini altınlanmıştır ve bir kısmı kırmızı sulu bir boya ile renklendirilmiştir.

Motifin üst kısmında bulunan tığ deseninde ise ½ simetrik planda düzenlenmiş agraf motifleri kullanılmıştır ve bu agraf desenleri altınlanmıştır.

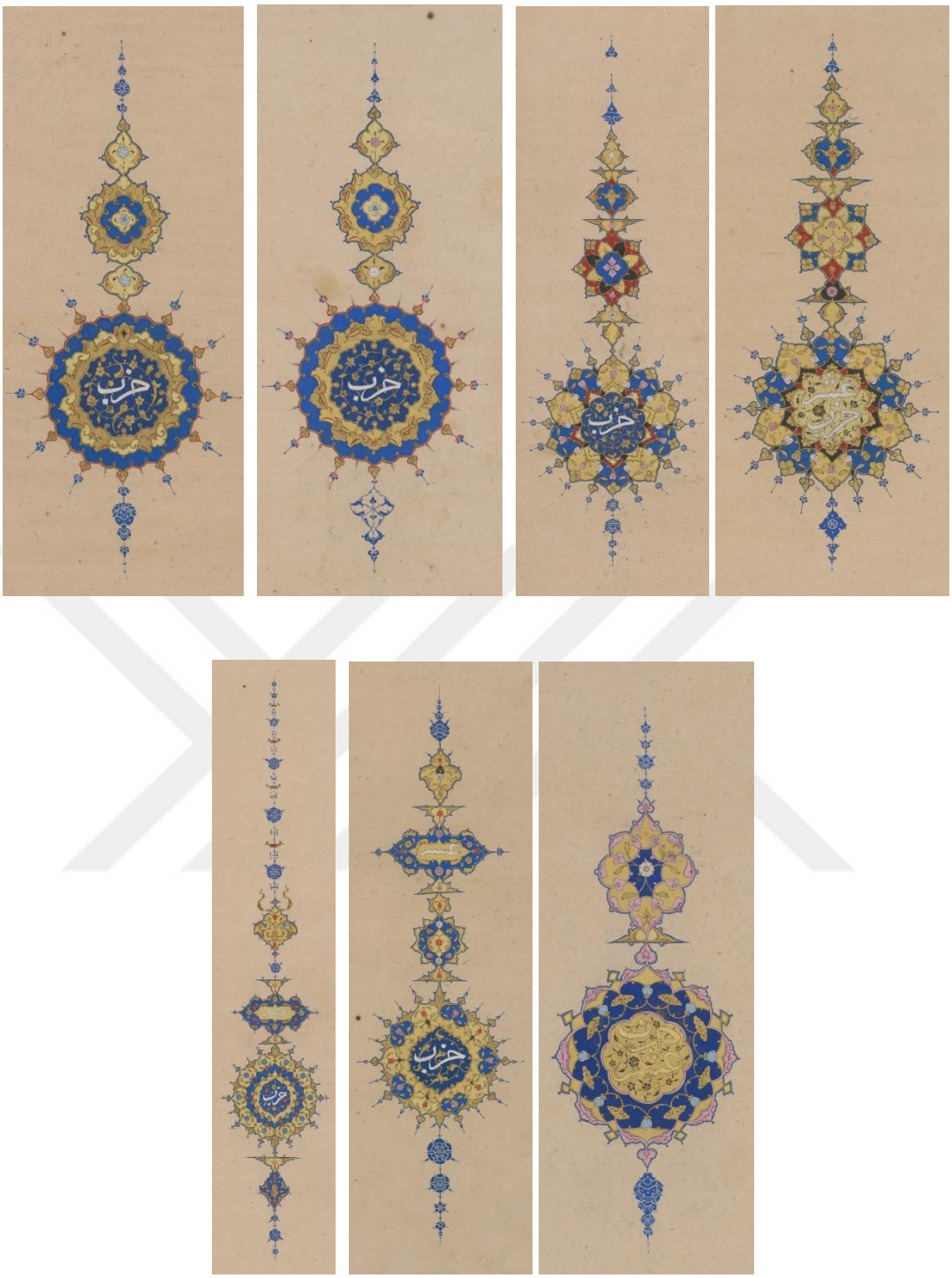
7.1.3 Madalyon Formundaki Hizip Gülleri

Bu bölümde madalyon formunda olan hizip gülleri ele alınmıştır. Madalyon formunda olan gruba dahil olan hizip gülleri; V. 102b, V. 107b, V. 120a, V. 127b, V. 150b, V. 152a, V. 157b, V. 160a, V. 162a, V. 167b, V. 172b, V. 175b, V. 191a numaralı on üç adet desendir (Görsel 87-88).

Araştırmanın devamında, söz konusu gruba ait beş adet desenin *Procreate* programı ile dijital çizimleri yapılmıştır ve desenler analiz edilmiştir.

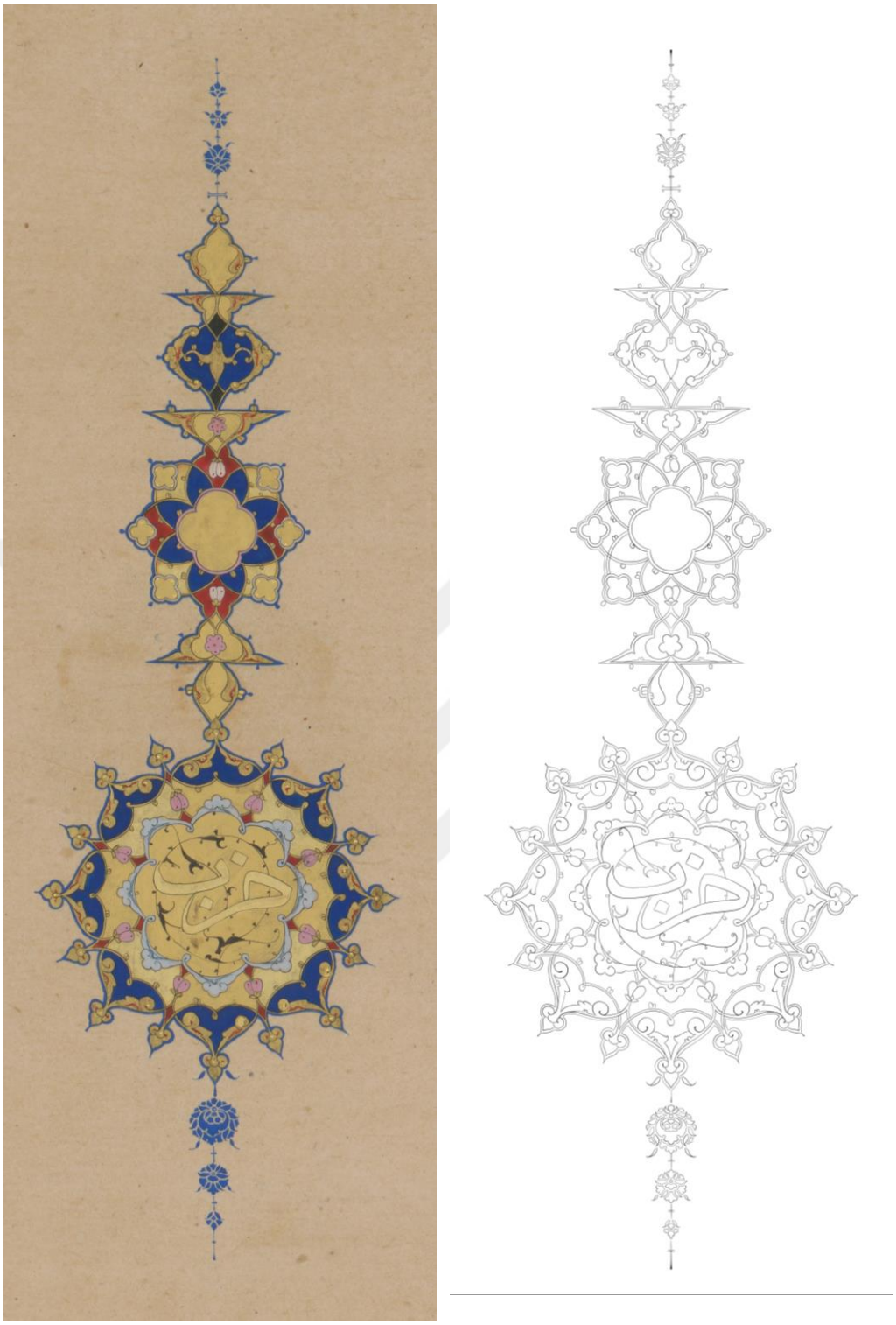

Görsel 87. Madalyon Formundaki Hizip Gülleri Grubu 1 / V. 102b, V. 107b, V. 120a, V. 127b, V. 150b

Görsel 88. Madalyon Formundaki Hizip Gülleri Grubu 2 / V. 152a, V. 157b, V. 160a, V. 162a, V. 167b, V. 172b, V. 175b, V. 191a

Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024)

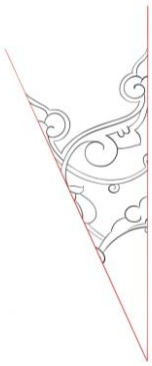
Görsel 89. 127b Varak No'lu Hizip Gülü

Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

Çizim 16. 127b Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi

Görsel 89'da gösterilmekte olan 127b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 28. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 14. cüzde yer almaktadır. Madalyon formundaki hizip gülleri grubunda yer almaktadır. 'Hizb' metninin bulunduğu ana desen, madalyon formunda olduğundan, bu grupta ele alınmıştır.

'Hizb' metninin bulunduğu ana desenin dış çerçevesi 1/16 simetrik planda düzenlenerek dilimlere ayrılmıştır (Çizim 17). Pembe renkte olan goncagül motifleri, altınlanmış rumi motifleri ile birleşerek tepeliğe bağlanmıştır. Esasında burada olduğu gibi, goncagülden ters yönde rumi motifine çıkan bir dal kullanımı günümüz tezhip uygulamalarında pek kullanılmasa da 127b varak numaralı hizip gülünde bu tarz bir uygulama yapıldığı görülmektedir. Rumi motiflerinin her iki tarafında bulunan diğer tepelikler de dış bükey dal hareketi ile birbirine bağlanmıştır.

Çizim 17. 127b Varak No'lu Hizip Gülünün 1/16'lık Kesitinin Dijital Çizimi

Söz konusu desen içerisinde ayrıca bir de yine 1/16 simetrik planda düzenlenmiş olan bulut motifinin olduğu görülmektedir. Bu bulut motifi açık mavi renktedir. Bulut kümelerinin kıvrılarak birbirine bağlanmış olduğu görülmektedir. Ortasında altın ile yazılmış olan 'Hizb' metni olduğu görülmektedir. Burada zemin de altınlanmıştır ve siyah renkte, negatif rumi helezonu bulunmaktadır.

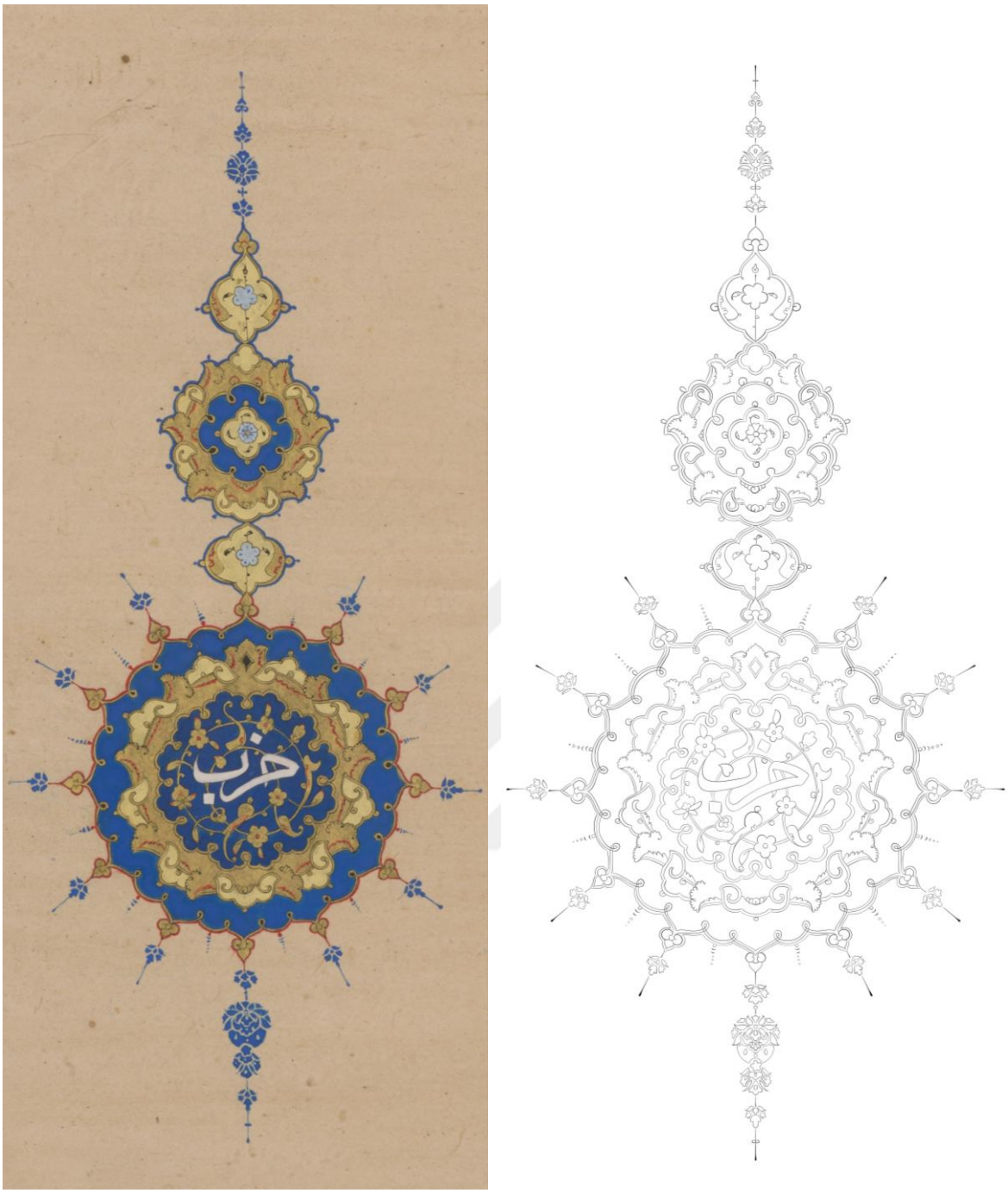
Ana desenin alt kısmında bulunan tığ deseninde ½ simetrik planda düzenlenmiş olarak, çok detaylı, lacivert renkte, negatif hatayi ve goncagül şeklinde tığ motifi görülmektedir.

Ana desenin üst kısmında ise ilk olarak, ½ simetrik planda düzenlenmiş olarak, rumili kapalı form bulunmaktadır. Rumi motiflerinin iç bünyeleri ise kırmızı renk ile detaylandırılmıştır. Bu kapalı formun devamında ise, rumi motifi ve pembe penç motifi bulunan bir agraf bulunmaktadır.

Agraf motifinin üzerinde, 1/16 simetrik planda düzenlenmiş olan yine bir madalyon formunda desen yer almaktadır. Üst kısmında ve alt kısmında, agraflara bağlantısı olduğu için desenin simetrisi bozulmaktadır. Burada altınlanmış dallar ile iç içe geçmiş motiflerden oluşan bir desen ortaya çıktığı görülmektedir. Bu altınlanmış dalların birbirlerini keserek ortaya çıkartmış olduğu kapalı formların ise kırmızı ve lacivert renklerde olduğu ve bir kısmının da altınlandığı görülmektedir.

Sözkonusu madalyon formundaki deseni takip eden ve içerisinde pembe renkte penç motifi bulunan tekrar bir agraf formu, agraf formunun üzerinde, kapalı form içerisinde bir bulut motifi, sonrasında tekrar bir agraf formu ve onun da üzerinde rumili bir kapalı form bulunmaktadır.

Son olarak lacivert renkte negatif hatayi, penç ve goncagül motifleri içeren tığ ile desen bitirilmiştir. Bu hizip gülünün oldukça zengin motifler içerdiği görülmektedir.

Görsel 90. 152a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

Çizim 18. 152a Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi

Görsel 90'de gösterilmekte olan 152a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 34. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 16. cüzde yer almaktadır. Madalyon formundaki hizip gülleri grubunda yer almaktadır. 'Hizb' metninin bulunduğu ana desen, madalyon formunda olduğundan, bu grupta ele alınmıştır.

'Hizb' metninin bulunduğu ana desenin dış çerçevesi 1/12 simetrik planda düzenlenmiş olarak dilimlere ayrılmıştır. Her bir dilimin başında tepelikler yer almaktadır ve bu tepelikler altınlanmıştır. Tepeliklerden çıkan altın iplikler, her bir dilim içerisinde iki defa kıvrılarak dolandırılmış ve böylece diğer tepelik ile birleştirilmiştir. Tepeliklerin etrafına boşluk bırakılmadan kırmızı renkte tığ altı çizgisi çizilmiştir. Tepeliklerin devamındaki negatif tığlarda ise lacivert renk kullanılmıştır.

1/12 simetrik planda düzenlenmiş ve dilimlenmiş olan ana desenin zemini mavi ile renklendirilmiştir. İçerisinde ½ simetrik planda, hatayi formunda, iç bünyeleri olan, dilimlerine kırmızı renk ile detay verilmiş ve altınlanmış dendanlı rumi motifleri ve salyangoz motifleri bulunmaktadır. Zemini altınlanmıştır.

Altın zeminli hatayi formundaki desenin içerisinde ise zemini sıvama lacivert renk ile doldurulmuş, daire formunda, 1/12 simetrik planda, çerçevesi altınlanmış ve dendanlı şekilde görülen bir desen bulunmaktadır. Bu desenin içesinde, beyaz üstübeç mürekkep ile yazılmış olan 'Hizb' metni bulunmakta ve altınlanmış hatayi, goncagül, penç, yapraklar, çiçekler ve rumi motiflerinden oluşan; altınlanmış dallar ile klasik tezhip helezonu oluşturulmuştur. Motiflerin göbekleri kırmızı renk ile detaylandırılmıştır. Yaprakların uç kısımlarına, hatayilere ve rumi motiflerinin iç bünyelerine ise kırmızı renk ile detay verilmiştir.

Desenin alt kısmında, üst kısmında ve çerçevesinde tığ yer almaktadır. Tığ çizgisi yukarıda da belirtildiği gibi, aynı zamanda ana motifi de çevrelemiştir.

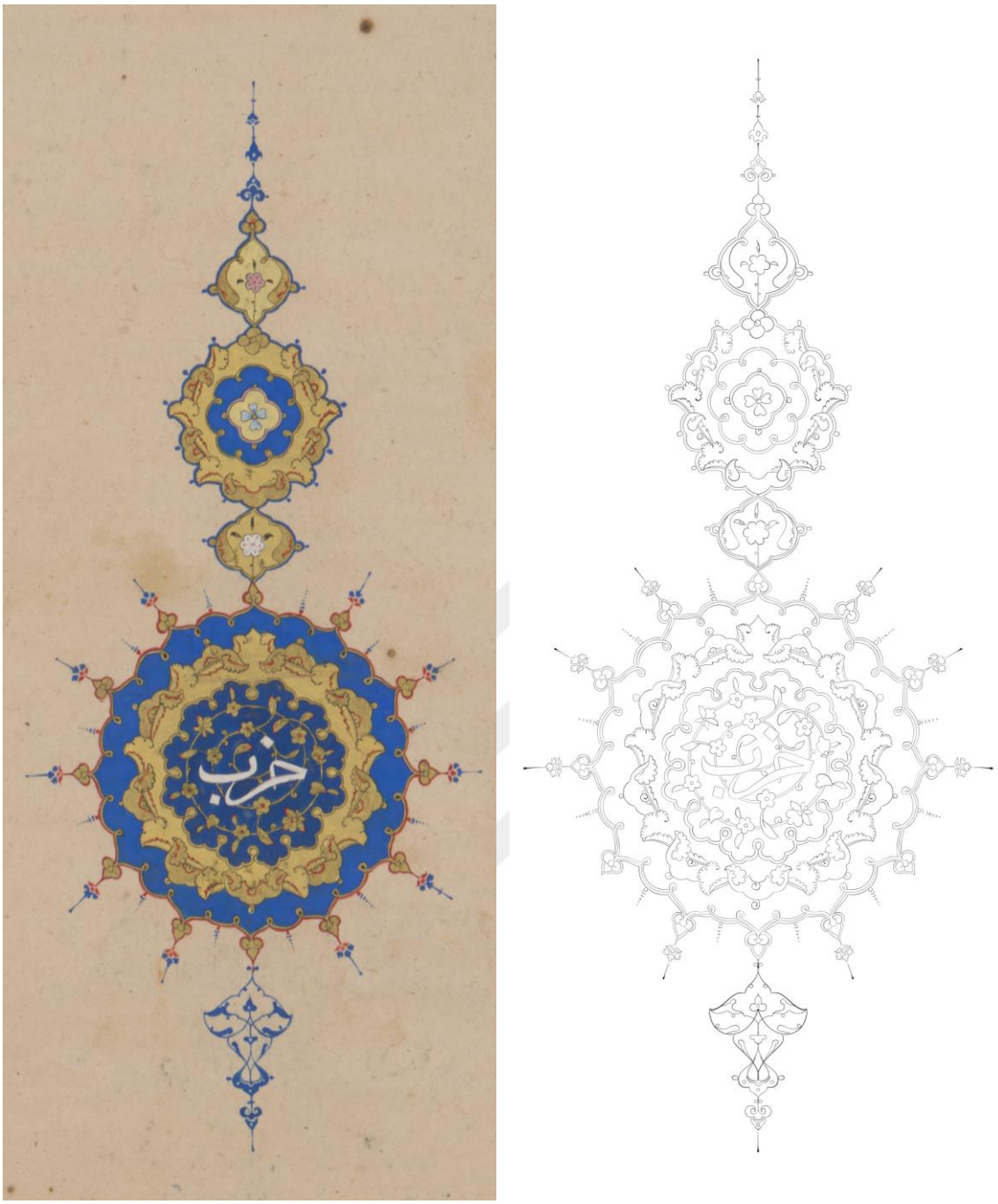
Ana desenin alt kısmında bulunan tığ deseninde ½ simetrik planda düzenlenmiş, lacivert renkte negatif goncagül ve hatayi motifleri görülmektedir.

Ana desenin üst kısmında ise ilk olarak, ½ simetrik planda düzenlenmiş şekilde, rumili kapalı form bulunmaktadır. Bu kapalı form içerisinde mavi renk gölgeler verilmiş

açık mavi renkte bir penç motifi bulunmaktadır. Rumi motiflerinin iç bünyeleri ise kırmızı renk ile detaylandırılmıştır. Yaprakların uçlarına siyah renk ile detay verilmiştir.

Tığ üzerinde devam eden diğer desen ise, ana desendekine benzer şekilde, ½ simetrik planda, hatayi formunda, iç bünyeleri olan, dilimlerine kırmızı renk ile detay verilmiş ve altınlanmış dendanlı rumi motifleri içermektedir. Zemini altınlanmıştır. Belirtilen söz konusu desenin içerisinde ise 1/8 simetrik planda düzenlenmiş olan, daire formunda, zemini sıvama mavi renk ile doldurulmuş ve onun da içerisinde zemini altın ile renklendirilmiş, ¼ simetrik planda düzenlenmiş ve çerçeveleri altınlanmış desen görülmektedir. İçerisinde açık mavi renkte penç ve çarkıfelek formunda yapraklar bulunmaktadır. Altınların iki farklı tonda olduğu dikkat çekmektedir.

Hatayi formundaki bu desenin üzerinde ise, bir altındaki desene benzer şekilde, ½ simetrik planda düzenlenmiş, rumili kapalı form bulunmaktadır. Bu kapalı form içerisinde mavi renk gölgeler verilmiş açık mavi bir çiçek bulunmaktadır. Rumi motiflerinin iç bünyeleri ise kırmızı renk ile detaylandırılmıştır. Yaprakların uçlarına siyah renk ile detay verilmiştir. Bu form tepelik ile devam etmiş ve lacivert renk negatif hatayi ve goncagül motifleri içeren tığ ile desen tamamlanmıştır. Tığ üzerine nokta ve çizgilerden oluşan tezyini bezemeler de eklenmiştir.

Görsel 91. 157b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

Çizim 19. 157b Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi

Görsel 91'de gösterilmekte olan 157b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 35. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 17. cüzde yer almaktadır. Madalyon formundaki hizip gülleri grubunda yer almaktadır. 'Hizb' metninin bulunduğu ana desen, madalyon formunda olduğundan, bu grupta ele alınmıştır.

'Hizb' metninin bulunduğu ana desenin dış çerçevesi 1/12 simetrik planda düzenlenmiş olarak dilimlere ayrılmıştır. Her bir dilimin başında tepelikler yer almaktadır ve bu tepelikler altınlanmıştır. Tepeliklerden çıkan altın iplikler, her bir dilim içerisinde iki defa kıvrılarak dolandırılmış ve böylece diğer tepelik ile birleştirilmiştir. Tepeliklerin etrafına boşluk bırakılmadan kırmızı renkte tığ altı çizgisi çizilmiştir. Tepeliklerin devamındaki negatif tığlar ise çanak kısımları kırmızı, yaprakları ise lacivert olmak üzere iki farklı renk ile renklendirilmiştir.

1/12 simetrik planda düzenlenmiş ve dilimlenmiş olan ana desenin zemini mavi ile renklendirilmiştir. İçerisinde ½ simetrik planda, hatayi formunda, iç bünyeleri olan, dilimlerine kırmızı renk ile detay verilmiş ve altınlanmış dendanlı rumi motifleri ve salyangoz motifleri bulunmaktadır. Zemini altınlanmıştır. Altınların iki farklı tonda olduğu dikkat çekmektedir.

Altın zeminli hatayi formundaki desenin içerisinde ise zemini sıvama lacivert renk ile doldurulmuş, daire formunda, 1/12 simetrik planda, çerçevesi altınlanmış ve dendanlı şekilde görülen bir desen bulunmaktadır. Bu desenin içesinde, beyaz üstübeç mürekkep ile yazılmış olan 'Hizb' metni bulunmakta ve altınlanmış hatayi, goncagül, penç, yapraklar ve çiçeklerden oluşan; altınlanmış dallar ile klasik tezhip helezonu oluşturulmuştur. Motiflerin göbekleri kırmızı renk ile detaylandırılmıştır. Yaprakların uç kısımlarına ise kırmızı renk ile detay verilmiştir.

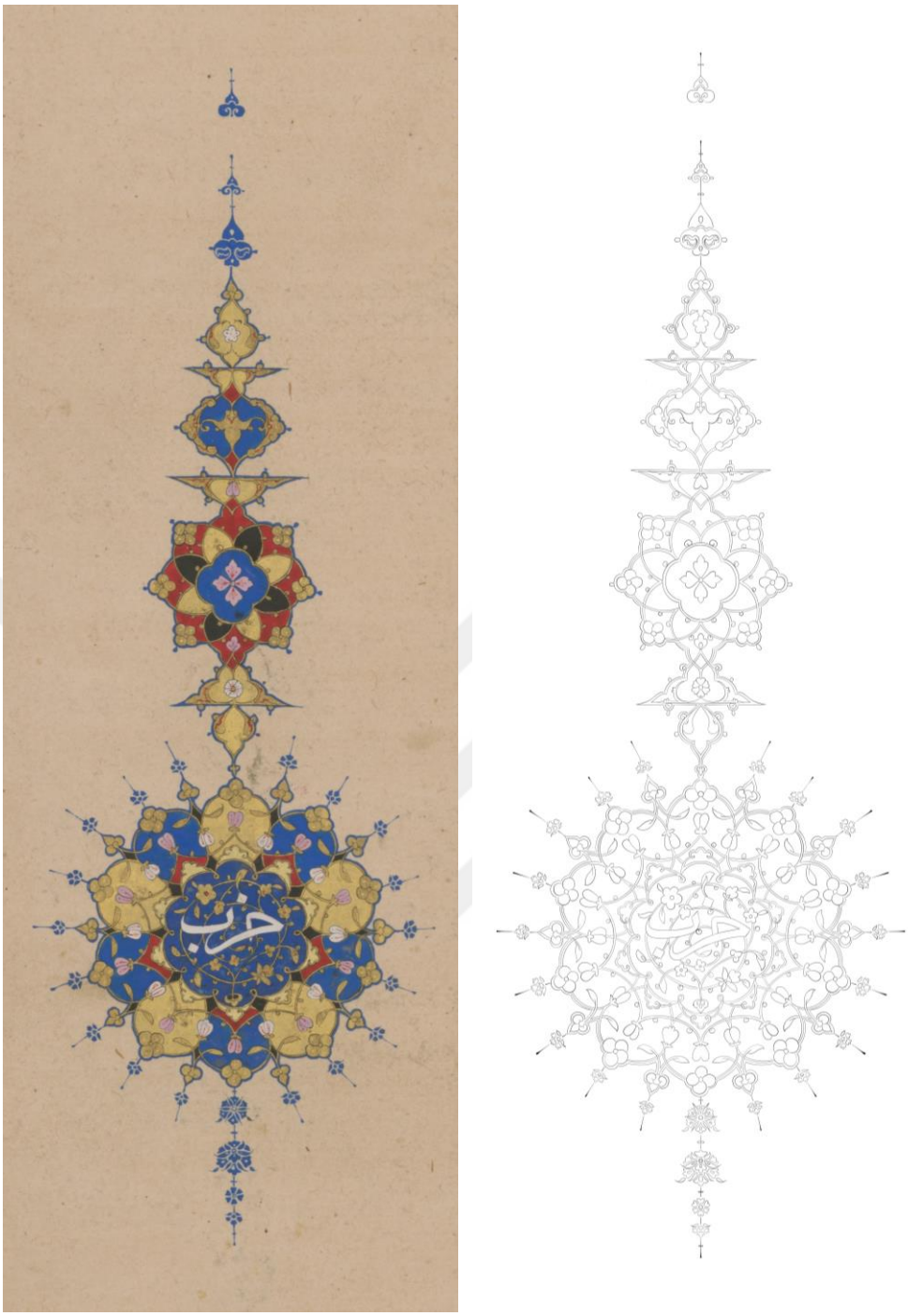
Desenin alt kısmında, üst kısmında ve çerçevesinde tığ yer almaktadır. Tığ çizgisi yukarıda da belirtildiği gibi, aynı zamanda ana motifi de çevrelemiştir.

Ana desenin alt kısmında bulunan tığ deseninde ½ simetrik planda düzenlenmiş olan, lacivert renkte negatif rumi motifi görülmektedir.

Ana desenin üst kısmında ise ilk olarak, ½ simetrik planda, rumili kapalı form bulunmaktadır. Bu kapalı form içerisinde pembe renk gölgeler verilmiş beyaz bir penç motifi bulunmaktadır. Rumi motiflerinin iç bünyeleri ise kırmızı renk ile detaylandırılmıştır. Yaprakların uçlarına siyah renk ile detay verilmiştir.

Tığ üzerinde devam eden diğer motif ise, ana desendekine benzer şekilde, ½ simetrik planda, hatayi formunda, iç bünyeleri olan, dilimlerine kırmızı renk ile detay verilmiş ve altınlanmış dendanlı rumi motifleri içermektedir. Zemini altınlanmıştır. Altın zeminli desen içerisinde ise 1/8 simetrik planda düzenlenmiş, daire formunda, zemini mavi renk ile renklendirilmiş ve onun da içerisinde zemini altın ile renklendirilmiş, ¼ simetrik planda düzenlenmiş ve çerçeveleri altınlanmış desen görülmektedir. İçerisinde açık mavi renkte çiçek bulunmaktadır.

Hatayi formundaki bu desenin üzerinde ise, altındaki desene benzer şekilde, ½ simetrik planda olacak şekilde, rumili kapalı form bulunmaktadır. Bu kapalı form içerisinde pembe renk gölgeler verilmiş pembe bir penç motifi bulunmaktadır. Rumi motiflerinin iç bünyeleri ise kırmızı renk ile detaylandırılmıştır. Yaprakların uçlarına siyah renk ile detay verilmiştir. Bu form tepelik ile devam etmiş ve lacivert renk negatif tığ motifi ile desen tamamlanmıştır. Tığ üzerine nokta ve çizgilerden oluşan tezyini bezemeler de eklenmiştir.

Görsel 92. 160a Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

Çizim 20. 160a Varak No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi

Görsel 92'te gösterilmekte olan 160a varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 36. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 17. cüzde yer almaktadır. Madalyon formundaki hizip gülleri grubunda yer almaktadır. 'Hizb' metninin bulunduğu ana desen, madalyon formunda olduğundan, bu grupta ele alınmıştır.

'Hizb' metninin bulunduğu ana desenin dış çerçevesi 1/10 simetrik planda düzenlenmiş şekilde dilimlere ayrılmıştır (Çizim 21). Her bir dilimin başında tepelikler yer almaktadır ve bu tepelikler altınlanmıştır. Tepeliklerden desenin merkezi yönüne doğru devam eden simetrik yaprak motifleri görülmektedir. İki tepelik arasında ise altınlanmış penç motifi yer almaktadır ve bu penç motifi, sağından ve solundan devam eden altın dallarla, yönü ana desenin merkezine doğru bakan goncagül motifine bağlanmıştır. Bu goncagüllerin renkleri beyazdır ve pembe renk detaylandırma yapılmıştır.

Çizim 21. 160a Varak No'lu Hizip Gülünün 1/10'luk Kesitinin Dijital Çizimi

Pençler ile aynı aksta bulunan ve yönü desenin dış tarafına bakan goncagüller ise altın dallarla birbirine bağlanarak, kapalı form oluşturmuştur. Bu pençler ise pembe renktedir ve içlerine pembe renk gölgelendirmeler yapılmıştır.

1/10 simetrik planda dilimlenmiş olan ana desenin zemini sırasıyla altın ve mavi renk olmak üzere renklendirilmiştir. Motiflerin birleşmesi sonucu ortaya çıkan kapalı formlarda ise kırmızı ve siyah renkte zemin renklendirmeleri de görülmektedir.

Ana desenin içerisinde, 1/10 simetrik planda düzenlenmiş, zemini sıvama lacivert renk ile doldurulmuş, çerçevesi altınlanmış ve dilimlere ayrılmış, her bir dilim üzerinde zemini altınlanmış olan bulut motifi bulunan, daire formunda bir desen daha görülmektedir. İçerisinde beyaz üstübeç mürekkep ile yazılmış olan 'Hizb' metni bulunmaktadır. Lacivert zemin rengi üzerinde ise agraftan çıkan, altınlanmış penç, goncagül ve yapraklar görülmektedir. Ayrıca, altınlanmış hatayi, goncagül, penç ve yapraklardan oluşan; altınlanmış dallar ile klasik tezhip helezonu da oluşturulmuştur. Motiflerin göbekleri kırmızı renk ile detaylandırılmıştır. Yaprakların uç kısımlarına ise kırmızı renk ile detay verilmiştir.

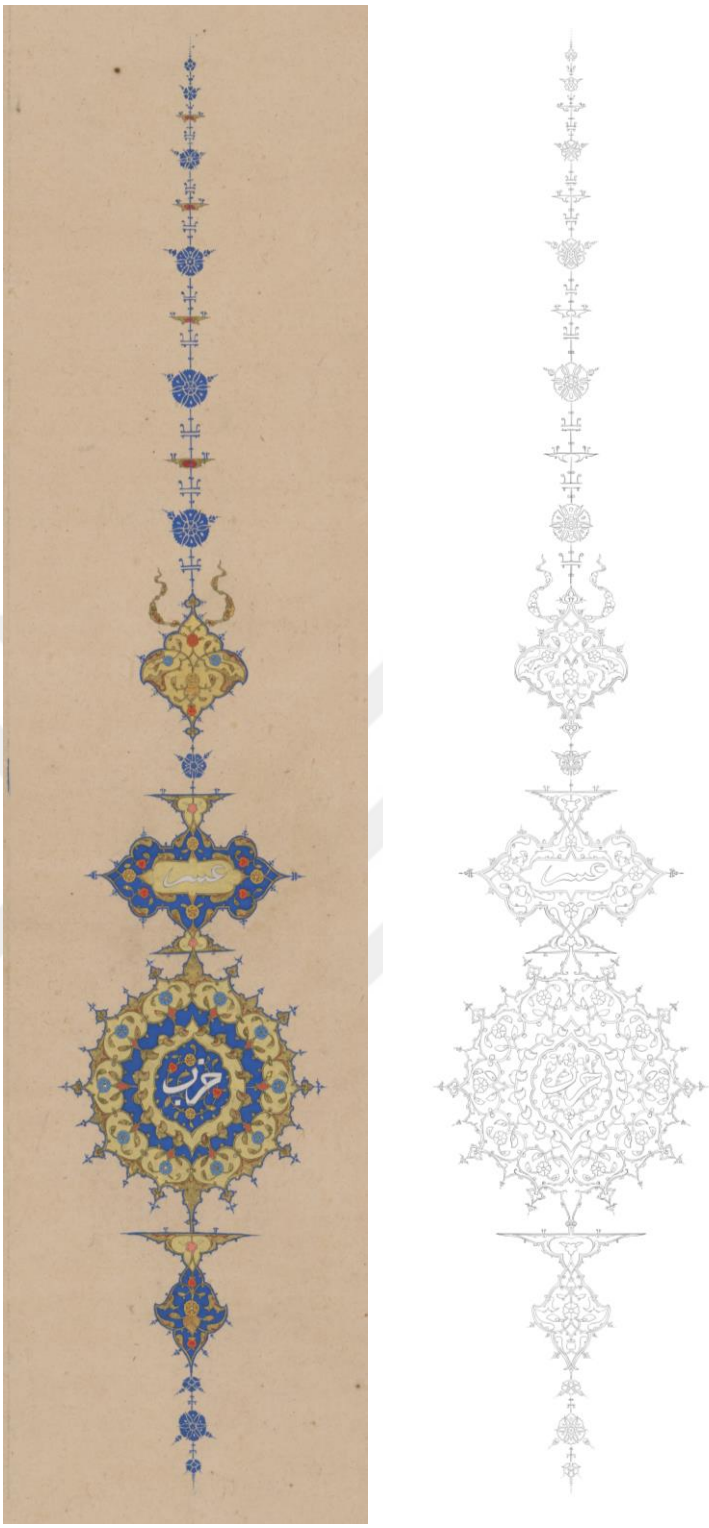
Desenin alt kısmında, üst kısmında ve çerçevesinde tığ yer almaktadır. Aynı zamanda ana motifi çevreleyen lacivert renkte bir tığ motifi de görülmektedir.

Ana desenin alt kısmında bulunan tığ motifinde, ½ simetrik planda düzenlenmiş, lacivert renkte negatif hatayi, goncagül ve penç motifleri görülmektedir.

Ana desenin üst kısmında ise ilk olarak, ½ simetrik planda düzenlenmiş, rumili kapalı form bulunmaktadır. Rumi motiflerinin iç bünyeleri ise kırmızı renk ile gölgelendirilmiştir. Bu kapalı formun devamında ise, rumi motifi ve pembe detaylar verilmiş beyaz renkte penç motifi bulunan bir agraf bulunmaktadır.

Söz konusu agrafın üzerinde, 1/8 simetrik planda düzenlenmiş olan bir madalyon formu daha yer almaktadır. Üst kısmında ve alt kısmında, agraflara bağlantısı olduğu için desenin simetrisi bozulmaktadır. Altınlanmış dallar ile iç içe geçmiş motiflerden oluşan bir desen ortaya çıktığı görülmektedir. Bu altınlanmış dalların birbirlerini keserek ortaya çıkartmış olduğu kapalı formların ise dört tanesi siyah, dört tanesi ise altın ile renklendirilmiştir. Kalan kısımlarda ise zemin kırmızı renktedir. Altınlanmış dallar üzerinde minik salyangoz motifleri yer almaktadır. Bu desenin ortasında, zemini mavi ile renklendirilmiş ve içerisinde pembe çiçek motifi olan bir form daha vardır.

1/8 simetrik planda düzenlenmiş olan madalyon formunu takip eden tekrar bir agraf formu, agraf formunun üzerinde, kapalı form içerisinde bir bulut motifi, onun da üzerinde içerisinde beyaz çiçek motifi bulunan, rumili bir kapalı form görülmektedir. Lacivert renk negatif tığ motifleriyle de desenin üst tarafındaki tığ çalışması tamamlanmıştır.

Görsel 93. 172b Varak No'lu Hizip Gülü
Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

Çizim 22. 172b Envanter No'lu Hizip Gülünün Dijital Çizimi

Görsel 93'te gösterilmekte olan 172b varak numaralı hizip gülü, Ahmet Karahisari Mushaf-ı Şerifinin 39. hizip gülüdür. Bu hizip gülü 18. cüzde yer almaktadır. Madalyon formundaki hizip gülleri grubunda yer almaktadır. 'Hizb' metninin bulunduğu ana desen, madalyon formunda olduğundan, bu grupta ele alınmıştır.

Söz konusu hizip gülünde, 'Hizb' metninin bulunduğu ana desenin dış çerçeve ölçüleri 1/20 simetrik planda düzenlenmiştir. Ana desenin içerisine yerleştirilmiş olan altınlanmış zemin rengindeki şemse formu ve lacivert zemin rengindeki şemse formu ise ½ simetrik planda düzenlenmiştir.

Desenin 1/20 simetrik planda düzenlenmiş olan dış kısmında, zemini sarı renkte altınlanmış olan kapalı formlar görülmektedir. Söz konusu kapalı formlar içerisine mavi renkte penç motifleri yerleştirilmiştir. Mavi penç motiflerinin alt kısmından devam eden dallarının yukarı doğru birleşmesi sonucunda ortaya tepelikler çıkmıştır. Bu tepelikler minik tığ çizgileri ile tamamlanmıştır ve zemini altınlanmıştır.

Mavi çiçeklerin alt kısmında ise çiçek dallarını kesmekte olan iki adet altınlanmış yaprak motifi görülmektedir. Bu yaprak motiflerinin söz konusu dalları kesmesi sonucunda ortaya çıkan alan kırmızı ile renklendirilmiştir. Bu yaprak dalları, desenin ortasındaki, zemini altınlanmış olan şemse formundan çıkmaktadır.

Madalyon formunda olan ana desenin içerisinde, yukarıda da belirtildiği gibi, zemini sarı tonda altın ile boyanmış, ½ simetrik planda ve şemse formunda düzenlenmiş olan bir desen yer almaktadır. Bu desenin ½ simetrik planda düzenlenmiş olan kısmında sekiz adet altınlanmış salyangoz motifi görülmektedir. Salyangoz motiflerinin içerisinde, kırmızı renk ile detaylandırılmış iç bünyeler bulunmaktadır.

Sarı tonda altınlanmış zemin rengindeki şemse formunun içerisinde ise zemini lacivert ile renklendirilmiş, ½ simetrik planda bir adet daha şemse formunda desen görülmektedir. Bu şemse formunun çerçevesi dendanlı bir şekilde altınlanmıştır. İçerisinde ise beyaz üstübeç mürekkep ile yazılmış olan 'Hizb' metni bulunmakta ve penç, yapraklar ve çiçeklerden oluşan; altınlanmış dallar ile klasik tezhip helezonu oluşturulmuştur. Goncagüller kırmızı renk ile, pençler ise sarı renk ile renklendirilmiştir. Yapraklar altınlanmıştır.

Desenin alt kısmında ve üst kısmında tığ yer almaktadır. Aynı zamanda tığ çizgisi ana motifi de çevrelemiştir. Tığda, zemin boyamada kullanılan renk olan lacivert kullanılmıştır.

Ana desenin alt kısmında bulunan tığ deseninde ½ simetrik planda düzenlenmiş şekilde agraf motifi ve agraf motifini takip eden kapalı form şeklinde bir desen kullanılmıştır. Kapalı formun devamında ise lacivert renkte negatif penç ve goncagül deseni yer almıştır. Sözkonusu agraf deseninin zemin boyamasında altın kullanılmıştır. Agrafın içinde bir adet pembe renkte penç görülmektedir. Devamında bulunan kapalı form içerisinde ise kırmızı renkte goncagül, içbünyeleri olan altınlanmış rumi motifleri, sarı renkte penç motifi ve altınlanmış yaprak motifleri görülmektedir.

Ana desenin üst kısmında ise ½ simetrik planda düzenlenmiş şekilde agraf motifi ve agraf motifini takip eden, içerisinde 'Aşr' metni yazan, ½ simetrik planda, kitabe görülmektedir. 'Aşr' metninin bulunduğu kitabenin içerisinde kırmızı renkte goncagül, içbünyeleri olan altınlanmış rumi motifleri, sarı renkte pençler ve altınlanmış yaprak motifleri görülmektedir. Kitabenin devamında ise tekrar bir agraf bulunmakta, agrafı takip eden tığ çizgisinde ise lacivert renkte negatif penç bulunmaktadır.

Negatif penç motifi sonrasında zemini sarı tonda altın ile renklendirilmiş bir adet daha kapalı form bulunmaktadır. Bu kapalı form içerisinde ise kırmızı ve mavi renklerde pençler, içbünyeli şekilde çizilmiş olan altınlanmış rumi motifleri, kırmızı renkte goncagül ve altınlanmış yaprak motifleri görülmektedir. Kapalı formun içerisinde bulunan kırmızı renkte çiçek motifinin dallarından uzanan ½ planda düzenlenmiş bir bulut motifi görülmektedir. Bulut motifinin zemini altınlanmıştır ve kırmızı renk ile detaylandırılmıştır.

Kapalı formun tepe noktasından devam eden ½ simetrik planda düzenlenmiş, lacivert renkte negatif penç motifleri ile tığ devam etmektedir. Negatif penç motiflerinin aralarında, dikey tığ çizgisini kesen yatay çizgiler ve agraflar görülmektedir.

8. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu tez çalışmasında, tezhip sanatının yoğun biçimde kullanıldığı alanlardan biri olan Mushaf süslemelerinde yer alan ‘hizip gülleri’ incelenmiştir. Tezhip sanatının zirve dönemi olarak kabul edilen XVI. yüzyılda, Osmanlı Devleti’nin önemli sanatçılarından birisi olan hattat Ahmed Karahisari tarafından yazılan el yazması Kur’an-ı Kerim çok sayıda hizip gülü ve desen çeşidini bir araya getirmesi bakımından dikkate değerdir.

Bir sanat eserini derinlemesine anlayabilmek için, öncelikle o eserin temel unsurlarını detaylı bir şekilde incelemek ve bu unsurlar hakkında bilgi edinmek gerekmektedir. Bu nedenle, tezin desen analizi bölümünde yer alan araştırmalardan önce, hattat Ahmed Karahisari ve Mushaf'ı, tezhip motifleri, Mushaf gülleri ve tezin ana konusu olan hizip gülleri hakkında kapsamlı bir araştırma yapılmıştır.

Motifler, tezyini sanatların temel yapı taşları olup, sanat eserlerinin içeriğini şekillendirir ve desenlerini oluşturur. Dolayısıyla, yukarıda vurgulandığı gibi, tezyini sanatlarda kullanılan motifler detaylı bir şekilde araştırılmış ve analiz edilmiştir. Söz konusu Mushafta kullanılan tezhip teknikleri, motifler, renkler, kompozisyon ve tasarım unsurlarının nasıl kullanıldığı detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Bu incelemeler neticesinde Ahmed Karahisari Mushafında yer alan hizip güllerinin, formları açısından ele alındığında; üç ana başlık altında değerlendirilebileceği görülmüştür. Birincisi, stilize edilmiş hatayi formundaki hizip güllerinden oluşan gruptur. Bu gruptaki hizip gülü sayısı otuz dokuz adettir ve bu grup kendi içerisinde desenlerine göre ikiye ayrılmıştır:

- Dış kısmı yaprak motifli, iç kısmı ise dendanlı motifler içeren desen grubu, yedi adet hizip gülü bu grupta değerlendirilmiştir
- Dış kısmı da iç kısmı da yaprak motifleri içeren desen grubu, otuz iki adet hizip gülü de bu grupta değerlendirilmiştir.

Söz konusu Mushaf-ı Şerifteki tüm hizip güllerini ele aldığımızda, en çok dış kısmı da iç kısmı da yaprak motifleri içeren hatayi formunda hizip gülü kullanıldığı anlaşılmaktadır.

İkincisi şemse formundaki hizip güllerinden oluşan gruptur. Bu gruptaki hizip gülü sayısı on üç adettir.

Üçüncüsü ise madalyon formundaki hizip güllerinden oluşan gruptur. Bu gruptaki hizip gülü sayısı ise on üç adettir.

Üç ana desen başlığının her birinin kendine has üslubunun olduğu, aynı zamanda renk, işçilik ve tasarımlarının oldukça muntazam olduğu görülmektedir.

Bilindiği gibi, altın tezhip sanatının en temel ve en etkileyici malzemelerinden birisidir, bu sanatın zarafet ve ihtişamını en üst düzeye çıkaran unsurlardan biri olarak öne çıkar. Bu tez çalışmasının konusu olan hizip güllerinin tamamında da altın kullanıldığı görülmüştür.

Renk paleti açısından incelendiğinde, desenlerde çeşitli renklerin kullanıldığı görülmektedir. Yeşil, turuncu, mavi, kırmızı, sarı, pembe, lacivert ve siyah renkler sıklıkla kullanılmıştır.

Tezhip motifleri açısından incelendiğinde ise; en çok yaprak, penç, hatayi, goncagül ve rumi motiflerinin kullanıldığı görülmektedir. Bunların dışında hizip gülü desenlerinin doğası gereği tığ, tüm hizip güllerinde bulunmaktadır. Zengin desen kombinasyonlarının olduğu tığ örnekleri görülmektedir ve tığ motiflerinde çoğunlukla lacivert renk kullanıldığı tespit edilmiştir. Bulut motifleri ise sıklıkla tığ üzerinde yer almıştır.

Dikkatimizi çekmiş olan bir diğer konu ise, Ahmed Karahisari Musaf-ı Şerifinin ilerleyen sayfalarında, özellikle madalyon formunda olan hizip güllerinin, tezhip tasarımı açısından daha detaylı ve zengin motifler içeriyor olmasıdır.

Bu tez çalışmasında, yukarıda tespit edilmiş olan sonuçların yanı sıra, çok önemli görülen noktalardan bir tanesi de günümüz tezhip anlayışında, dijital teknolojiler kullanılarak, çizim programları aracılığıyla da desen tasarımları yapılabileceğini göstermektir. Bu hem sanatçı için zaman kazanımı hem de çizim kolaylığına yol açmaktadır. Klasik sanatlar, söz konusu sanatın özü gereği zaten el işçiliği gerektirse de

desenin ortaya çıkması ve renklendirme konularında çağımıza uygun dijital gelişmeleri takip edip, esere yansıtmak çok büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Bu araştırmada da hizip güllerine ait dijital çizimler *Procreate* adındaki program ile yapılmıştır ve bu tez çalışmasının sonucunda, klâsik tezhip geleneği sürdürülürken, tezhip sanatının yeni fikirler ve denemelere açık olduğu ortaya konulmuştur. Bu durum, tezhip sanatına yeni bir bakış açısı getirildiğini göstermektedir.

Ahmed Karahisârî Mushaf-ı Şerifi, hat sanatının yanı sıra tezhip sanatı açısından da büyük bir öneme sahiptir, içerdiği tezhip motifleri ve tasarım öğeleri bakımından zengin bir estetik miras sunmaktadır. Bu nedenle, tezhip sanatının çeşitli dönemlerdeki gelişimini anlamak ve günümüz sanat anlayışına nasıl yansıdığını göstermek için Mushafların tezhip açısından incelenmesi ve dijital teknolojilerin kullanılması son derece önemlidir. Ayrıca, bu çalışmaların geliştirilerek söz konusu Mushafın, hala araştırma konusu olmayan farklı tezhip desenleriyle ilgili çalışılması gerektiği kanaatindeyiz.

KAYNAKLAR

Ahmed Karahisari Mushafı Tıpkıbasımı (Karahisari, A., 2009).

Akdoğan, Y. (2019). *İskendernâme Ahmedi*, İstanbul: Bilnet Matbaacılık ve Yayıncılık. *Cilt 1*.

Ali, M. (1984). *Hattatların ve Kitap Sanatçılarının Destanları*. Menakıb-ı Hünerveran, Ankara.

Alkan, E. (2014). *Tezhip sanatında Türkmen dönemi*. İstanbul: FSMVÜ Güzel Sanatlar Enstitüsü. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi].

Alparslan, A. (1984). *"Türk Yazı Sanatı ve Mevlevilik", Türk Hattatları XV. Yüzyıldan Günümüze Kadar Gelmiş Ünlü Hattatların Hayatları ve Yazılarından Örnekler*, (Haz. Şevket Rado), Yayın Matbaacılık, İstanbul.

Altıkulaç, T. (2015). *Günümüze Ulaşan Mesâhif-İ Kadime*: *İlk Mushaflar Üzerine Bir İnceleme*, İstanbul: İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi.

Aracı, N. (2021). *TSMK H. S. 25 Envanterli Mushaf-ı Şerîfîn Tezhip Sanatı Açısından İncelenmesi.* FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi.

Arseven, E. (1983). " Tezhip'', *Sanat Ansiklopedisi*, Millî Eğitim Bakanlığı, İstanbul, *Cilt:4*.

Arseven, C. E. (1998). "Zerefşan", *Sanat Ansiklopedisi, C.5*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Aslanapa, O. (1990). *Türk Sanatı Başlangıcından Beylikler Devrinin Sonuna Kadar* I-II, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Aşçı T, Toktaş İ ve Aksoy H., (2024). *Bursa Ulu Camii Minberi Köşk Korkuluğu Geometrik Deseninin Ürün Tasarımında Kullanımına Yönelik Bir Uygulama*. Digital International Journal of Architecture Art Heritage, *Cilt:3*.

Ayverdi, İ. (2005). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük,* Kubbealtı Yayınları, İstanbul.

Ayverdi, İ. (2005). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük (Cilt 3)*. İstanbul: Kubbealtı Yayınları.

Ayverdi, İ. (2005). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük (Cilt 2)*. İstanbul: Kubbealtı Yayınları.

Baltacı, C. (1976). *15–16. Asırlar Osmanlı Medreseleri Teşkilat- Tarih*, İstanbul.

Baysal, A. (2010). *Mushaf Tezyinatının Tarih İçindeki Gelişimi*, Marife, 10/3.

Bilen, Y. (2015). *Türk-İslam Medeniyeti ve Hat San'atı*. Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitü Dergisi.

Bilgen, A. (1973). *Mimar Sinan Hakkında Araştırmalar II,* Sanat Tarihi Yıllığı, sayı 5.

Birol, İ. (2011). *Türk Tezyini Sanatlarında Desen Tasarımı Çizim Tekniği ve Çeşitleri*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul.

Birol, İ. (2012). *Tezhip*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, TDVİA, *C. 41*.

Birol, İ. A. ve Derman, Ç. (2018). *Türk Tezyini Sanatlarında Motifler*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul.

Cezar, M. (1989). *Osmanlı Klâsik Dönem İmar Sistemi*, *IX.Türk Tarih Kongresi (Ankara 21-25 Eylül 1981) Kongreye Sunulan Bildiriler, c.III,* Ankara 1989.

Corci, Z. (1976). *Medeniyet-i İslamiyye Tarihi*, Çeviren: Zeki Megamiz, Üçdal Neşriyat, İstanbul.

Çağman, F. (1995). *Ahmed Karahisârî'ye Atfedilen Ünlü Kur'an-ı Kerim*, 9. Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi.

Çetin, A. (1992). *Kur'an İlimleri ve Kur'an-ı Kerim Tarihi*, Dergâh Yayınları, İstanbul.

Çığ. K. (1950). "*Hattat Ahmed Karahisari" Tarih Dünyası C.116*.

Çığ, K. (1963). *Karahisârî Kur'an-ı Kerimi*. Selamet. 2 (15).

Dedeyev, B. (2017). *16. Yüzyıl Osmanlı Saraylarında Azerbaycanlı Hattat ve Kâtipler*, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi.

Derman, Ç. (1999). *Osmanlı Asırlarında, Üslup ve Sanatkârlarıyla Tezhip Sanatı*, Osmanlı, *c.11*, YTY, Ankara.

Derman, F. Ç. (2000). *Osmanlı Asırlarında, Üslûp ve Sanatkârlarıyla Tezhip Sanatı.* Yeni Türkiye: 701 Osmanlı Özel Sayısı IV: Kültür ve Sanat 34, *3.Cilt*, İstanbul: Yeni Türkiye Yayınları.

Derman, Ç. (2002). *Türk Tezhip Sanatının Asırlar İçinde Değişimi*. Türkler Ansiklopedisi.

Derman, Ç. (2010). *Tarihimizde Mushafların Bezenmesi*, Diyanet İlmi Dergi, *c.46*, s.4, Diyanet İşleri Başkanlığı Süreli Yayınlar, Ankara.

Derman, Ç. (2012). *Osmanlıda Klasik Dönem Hat ve Tezhip Sanatı*. (ed.: Ali Rıza Özcan), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Derman, F. Ç. (2015). *Halkârî Tezyinat. Hat ve Tezhip Sanatı*, (Ed. A. R. Özcan), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Derman, F.Ç. (2015). "*Tezhip Sanatı", İslâm Sanatları Tarihi*, Muhittin Serin (Editör).

Derman, Ç. ve Birol, İ. A. (1992). *Türk Tezyini Sanatlarında Motifler*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul.

Devellioğlu, F. (1993). *Osmanlıca-Türkçe Lûgat*. Aydın Kitapevi Yayınları.

Doğan, A. (1977). *Osmanlı Mimarisinde Tarikat Yapıları. Tekkeler, Zaviyeler ve Benzer Nitelikteki Fütüvvet Yapıları*, İstanbul.

Duran, G. (2012). *Tezhip Sanatının Kulanım Alanları Maddesi*, TDV İslam Ansiklopedisi, *C.41*, İstanbul.

Erginli, Z. (2002). "*Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Türk Dervişlerinin İzleri", Türkler,* (ed. Hasan Celal Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca), 9, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Eroğlu, M. (1991). *Aşr-ı Şerif*, DİA, *c.4*, TDV Yayınları, İstanbul, 1991.

Ersoy A. (1988). *Türk Tezhip Sanatı*. İstanbul: Hilal Matbaacılık.

Eyice, S. (1981). *XVIII. Yüzyılda Türk Sanatı ve Türk Mimarisinde Avrupa Neo-Klasik Üslubu*, Sanat Tarihi Yıllığı, IX-X.

Faroqhi, S. (1997). *Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam. Ortaçağdan Yirminci Yüzyıla*, (Çev: E. Kılıç), İstanbul.

Gacek, A. (2017). *Arapça Elyazmaları İçin Rehber*. İstanbul: Klasik.

Glück, H. (1968). *16-18. Yüzyıllarda Saray Sanatı ve Sanatçılarıyla Osmanlıların Avrupa Sanatları Bakımından Önemi*, Çeviren Cemal Köprülü. Belleten 32.

Gündüz, H. (1998). *Türk Hat Sanatında Şeyh Hamdullah ve Ahmet Karahisari Ekolleri*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Güney, Z. ve Nihan, A. (1985). *Osmanlı Süsleme Sanatı*, Sfn Yayınları, İstanbul.

Gündüz, H. (2002). *Yazı ve Tezhip Şaheseri Bir Kur' an- ı Kerim*. Antik Dekor.

Gündüz, H. (2009). *Türk Hat Sanatında Şeyh Hamdullah ve Ahmet Karahisari Ekolleri*, Hat ve Tezhip Sanatı.

Hakkak-zade Mustafa Hilmi Efendi. (1986). *Mizanü'l Hat*. (Baskıya hazırlayan: Abdülkadir Dedeoğlu). İstanbul.

Hatipoğlu, O. ve Karadaş, C. (2014). *Tezhip Sanatında Günümüz Arayışları*. Sanat Dergisi.

Işık, Z. (2007). *Süleymaniye Kütüphanesi XVI. Yüzyıl Mushaflarında Bulut Motifi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.

Kaçar, U. (2021). *Diyanet İşleri Başkanlığı Merkez Kütüphanesi'nde Yer Alan Mushaf'ın Tezyinat Açısından İncelenmesi*. Akademik Sanat.

Kara, E. (2004). *Toplumsal Bir Olgu Olarak Sanat ve Edebiyat*, Hece Dergisi, 1 (2).

Karaaslan, Y. (2005). *Çanakkale Kültür Varlıkları (Gelibolu Kitabeleri) Envanteri 2004*, TÜBA Kültür Envanteri Dergisi, 4, İstanbul: Türkiye Bilimler Akademisi.

Karadaş, C. (2008). *Tezhip Sanatı Örneklerinin İcrâsı ve Destekleme Projeleri*, Gazi Üniversitesi 1. Ulusal El Sanatları Sempozyumu, Ankara.

Karadaş, C. (2004). *Türk Tezhip Sanatında Levha Tezyinatı*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.

Kayrak, Z. (2022) *Yaprak Motiflerinden Oluşan Sazyolu Örneği* [Fotoğraf]. Yazarın Kendi Arşivinden Alınmıştır.

Kazan, H. (2010). *XVI. Asırda Sarayın Sanatı Himayesi*. İstanbul: İsar Vakfı.

Kazan, H. (2018). *Arşiv Belgeleri Işığında Şehnâmeci Seyyid Lokman'ın Saray İçin Hazırladığı Eserler*. Filiz Çağman'a Armağan, İstanbul: Lale Yayınları.

Kazan, H. (2010). *XVI. Asırda Sarayın Sanatı Himayesi*. İsar Vakfı Yayınları, İstanbul.

Keskiner, C. (2002). *Türk Süsleme Sanatlarında Stilize Çiçekler Hatai*, 2 baskı, Kültür Bakanlığı, Ankara.

Koç, T. (2015). *İslam Estetiği*, İSAM Yayınları, Ankara.

Kuban, D. (1993). *Batıya Göçün Sanatsal Evreleri*, Cem Yayınevi, İstanbul.

Kurfeyz, N. (2003). *Tezhip*. Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları.

Kurtişoğlu, G. A. (2014). *Anadolu Selçuklu Dönemi Minberlerinde Geometrik Kurgu.* III. Uluslararası Türk Sanatları, Tarihi ve Folkloru Kongresi/ Sanat Etkinlikleri. Doç. Dr. Osman Kunduracı-Ahmet Aytaç (Ed.). Delhi- Hindistan.

Küpeli, G. (2023). *Şehirle Özdeşleşen Estetik Tavır: XV. Yüzyıl Osmanlı Tezhip Sanatında 'İstanbul Üslûbu*. İNŞA 1/1.

Mahir, B. (1987). *Osmanlı Sanatında Saz Üslubundan Anlaşılan, Topkapı Sarayı Müzesi: Yıllık 2*, Yayınlayan Topkapı Sarayı Müzesi Müdürlüğü, İstanbul.

Mahir, B. (2012). *Osmanlı Minyatür Sanatı*. İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.

Mert, A. (2008). *Süsleme Sanatlarında Hatai Motifi ve Tarihsel Gelişimi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu *Ahmed Karahisari Mushafi* (2024). [Fotoğraf]. Kütüphane Arşivi.

Nasr, S. H. (2017). *İslâm Sanatı ve Maneviyatı*. İstanbul, İnsan Yayınları.

Ögel, B. (1966). *Dr. Muhaddere N. Özerdim, Bugün Çin Türkistanı'nda Yaşayan Halklardan Kırgızların Örf ve Adetleri. Adlı Makalesi Hakkında*, Türk Kültürü, *c. IV*, Sayı: 42.

Ovalıoğlu, İ. (2011). *Osmanlı Mimarisi/Usûl-i Mi'mârî-i Osmânî*, Çamlıca Basım Yayın, İstanbul 2011.

Özen, M. E. (2007). *Tezhip Sanatından Örnekler*. İstanbul: Motif Matbaacılık.

Özen, M. E. (2004). *Türk Tezhip Sanatı*. Gözen Kitap ve Yayın Evi.

Özgergin, M.K. (1974). *Temürlü Sanatına Ait Eski Bir Belge, Tebrizli Cafer'in Bir Arzı*, Sanat Tarihi Yıllığı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Enstitüsü.

Özkeçeci, İ. ve Özkeçeci, Ş. B. (2007). *Türk Sanatında Tezhip*, İlhan Özkeçeci Yayınları, İstanbul.

Özönder, H. (2003). *Ansiklopedik, Hat ve Tezhip Sanatları (Deyimleri Terimleri) Sözlüğü*, Konya.

Özsayıner. Z. (1986). *Hat Sanatında Murakkalar*. Antika Dergisi, İstanbul.

Pakalın, Z. (1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul.

Roux, J. (1990). *Osmanlı Sanatı*. Erdem.

Serin, M. (2006). *Mushaf*, DİA, c.31, TDV, İstanbul, 2006.

Serin, M. (2003). *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, Kubbealtı Kültür ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Serin, M. (2007). *Osmanlı, (Hat),* DİA, C. XXXIII, İstanbul.

Serin, M. (2015). *Hattın Güneşi Ahmed Şemseddin Karahisari ve Mushaf-ı Şerifi*, Numune Matabaacılık, İstanbul.

Soysaldı, A. (2018). *Kültür, Sanat ve Beşeriyet İlişkisi.* Sanat ve Tasarım Dergisi (22).

Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi (2021a). *04820 Envanter no'lu eserin durak örnekleri* [Fotoğraf]. Kütüphane Arşivi.

Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi (2021c). *04820 Envanter no'lu eserin hâtime sayfası tezhibi* [Fotoğraf]. Kütüphane Arşivi.

Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi (2021d). *04820 Envanter no'lu eserin serlevha tezhibi* [Fotoğraf]. Kütüphane Arşivi.

Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi (2021e). *04820 Envanter no'lu eserin sûre başı tezhibleri* [Fotoğraf]. Kütüphane Arşivi.

Şanes, M. H. (1995). *Selçukulardan 20. y.y'a Kadar Tezhipte, Ciltte ve Mimaride Kullanılmış Zencerekler Üzerine Motiflerin Kökenlerine İlişkin Bir Araştırma*. (Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fakültesi, İstanbul.

Şaştım, Y. (2023). *Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar 04820 Envanter Numaralı Kur'ân-ı Kerîmin Tezhip Sanatı Bakımından Değerlendirilmesi*. Sanat ve Yorum.

Tanındı, Z. (1986). *13–14. Yüzyılda Yazılmış Kur'anların Kanunî Döneminde Yenilenmesi,* Topkapı Sarayı Yıllık 1, TSM Yayınları, İstanbul.

Tanrıver Celasin, A. (2013). *XVI. Yüzyıl Mushaf Güllerinin Süleymaniye Kütüphanesi'nde Bulunan Üç Kur'an-I Kerim Kapsamında İncelenmesi*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.

Taşkale, F. (1997). *Tezhip Sanatı*. Skylife.

Taşkale, F. (2009). *XVIII. Yüzyıl Klâsiği Muhteşem Bir Kur'an-ı Kerîm*. İsmek el Sanatları Dergisi, 7.

Taşpınar, Y. (2019) *Tarama ve Rumi Motifleri İçeren Tezhipli Eser* [Fotoğraf] Yazarın Kendi Arşivinden Alınmıştır.

Tekin, B.B. (2008). *Batılılaşma Süreci Osmanlı Tezhip Sanatı*. (Yayınlanmamış Doktor Tezi), Erciyes Üniversitesi, Kayseri.

Toktaş, P. (2023). *Metropolitan Müzesinde Bulunan Kanuni Sultan Süleyman Tuğrasının Tezhip Özelliklerinin İncelenmesi.* Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (37).

Uzunçarşılı, İ.H. (1988). *Osmanlı Tarihi 2* (5. Baskı), Türk Tarih Kurumu, Ankara.

Üçer, M. (2003). *Fırçadan Akan Gizli Güç Tezhib* (Sergi Kataloğu), Erk Ajans, İstanbul.

Ülker, M. (1987). *Başlangıçtan Günümüze Türk Hat Sanatı*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Ünver, A. S. (2010). *Müzehhib Karamemi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi. 1400. yılında Kur'ân-ı Kerim. (ed.: Müjde Unustası), İstanbul: Antik A. Ş.

Ünver, S. (1951). *Müzehhip Karamemi*, İÜ Yayınları, İstanbul.

Vakıf ve Kültür Dergisi (Kasım 1998). *T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü*. Yıl 1, *Cilt 1*, Sayı 3.

Yaman, B. (2008). *1545 Yılı Osmanlı Saray Sanatkarları*. Belleten. LXXII, Sayı-264.

Yediyıldız, B. (1989). *Sinan'ın Yaptığı Eserlerin Sosyal ve Kültürel Açıdan Tahlili*, VI Vakıf Haftası, Vakıf Medeniyeti Çerçevesinde Mimar Sinan ve Dönemi Sempozyumu (5-8 Aralık 1988), Vakıflar Genel Müdürlüğü, Ankara.

Yılmaz, A. (2004). *Türk Kitap Sanatları Tabir ve Istılahları*. Damla Yayınevi.

Yılmaz, E., ve Şimşek, R. (2019). *Tezhip ve Tezhipte Kullanılan Motif ve Teknikler*. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(2).

Elektronik Kaynaklar:

Karaca, N. (2021). *Türk Çini Sanatında 'Hatayi' ve 'Şakayık' Motifi Örneğinde Çizim Özellikleri*. OPUS International Journal of Society Researches, 18(43), https://doi.org/10.26466/opus.943325 adresinden 24.05.2024 tarihinde alınmıştır.

Onat, S. *Tezhip Sanatı*, *Yazma Kitaplarda Süsleme Alanları 3*, https://tezhipnedir.wordpress.com/2010/01/14/yazma-kitaplarda-susleme-alanlari-3/ adresinden 24.05.2024 tarihinde alınmıştır.

Toktaş, P., Tekiş, E., ve Emlak, S. (2022). *Tapu ve Kadastro Arşivindeki XVI. Yüzyıla Ait İki Vakfiyenin Tezyinatı*. Art-E Sanat Dergisi, 15 (29). https://doi.org/10.21602/sduarte.1080037 adresinden 20.08.2024 tarihinde alınmıştır.

Üçer, M. (2010). *Tezhip Sanatı*, http://www.tezhipsanati.com/index.html#ilk adresinden 03 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.

EKLER

V. 14a Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 16b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 19a Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 23b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 25b Tam Sayfa Görseli/ Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 28a Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 38a Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 42b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 51b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 54b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 60a Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 63a Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 65b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 70a Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 74b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 79a Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 84a Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 88b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 90b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 92b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 97a Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 102b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 107b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 112b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 117b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

لم يستجيبوا له لو أن لهم ما في الأرض
جميعا ومثله معه لافتدوا به أولئك لهم سوء الحساب ومأواهم
جهنم وبئس المهاد ۞ أفمن يعلم أنما أنزل إليك من ربك الحق كمن
هو أعمى إنما يتذكر أولوا الألباب ۞ الذين يوفون بعهد الله ولا
ينقضون الميثاق ۞ والذين يصلون ما أمر الله به أن يوصل ويخشون
ربهم ويخافون سوء الحساب ۞ والذين صبروا ابتغاء وجه
ربهم وأقاموا الصلوة وأنفقوا مما
رزقناهم سرا وعلانية ويدرءون بالحسنة السيئة أولئك لهم عقبى
الدار ۞ جنات عدن يدخلونها ومن صلح من آبائهم وأزواجهم وذرياتهم
والملائكة يدخلون عليهم من كل باب ۞ سلام عليكم بما
صبرتم فنعم عقبى الدار ۞ والذين ينقضون عهد الله من بعد ميثاقه ويقطعون
ما أمر الله به أن يوصل ويفسدون في الأرض أولئك لهم اللعنة ولهم سوء الدار ۞
الله يبسط الرزق لمن يشاء ويقدر

V. 120a Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 122b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 127b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 137a Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 139b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 142b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 147b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 150b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 152a Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 157b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 160a Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 162a Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 167b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 172b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 175b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 180b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 183b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 188b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 191a Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 193b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 202a Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 204b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 210b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 213b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 218b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 231a Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 233b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 242b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 249b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 256b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 259b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 262a Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 270b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 273a Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 277b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 281a Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 283b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 288b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 291a Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).

V. 293b Tam Sayfa Görseli / Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Yazma ve Matbu Eserler Koleksiyonu Ahmed Karahisari Mushafı (2024).